Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

LEIRDØLERNES SAGA

ELLER

LEIRDALSKE KOMPAGNIES HISTORIE

FRA

1801—1817

VED

H. J. BARSTAD,

KAPTEIN,

FORFATTER AF »BERGENS FORSVAR« M. M

Belønnet med «Norsk militært Tidsskrifts« Sølvmedalje
og udgivet med Bidrag af det offentlige.

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS

HAFFNER & HILLE

1901

S. & JUL SØRENSENS BOGTRYKKERI

TILEGNES

4 KOMPAGNI

AF

SOGNS LINJE-, LANDVÆRNS-, OG LANDSTORMS-

BATALJONER

SOM BÆRERE AF LEIRDØLERNES TRADITIONER

Forord.

Undertegnede har i en længere Aarrække samlet Materiale til »Bergenhusiske Regiments Historie«. Samlingen af et saadant Materiale tager megen Tid, fordi vore norske Arkiver paa dette Omraade ere saa uordnede; dertil kommer Reiser til og Undersøgelser af udenlandske Arkiver, hvilket alt gjør, at Udgivelsen af et saadant Arbeide, naar alt først skulde være samlet og bearbeidet, vilde tage en uforholdsmæssig lang Tid, endog regnet fra nu af. Jeg har derfor troet det rigtigt at udgive, hvad jeg kunde betegne som selvstændige »Afsnit« af Regimentets Historie, og hvortil Materialet foreligger fuldt færdigsamlet. Dette har naturligvis alene kunnet ske med de Dele, hvortil Materialet væsentlig har været at søge og finde i norske Arkiver, medens udenlandske Arkiver hertil ikke ville have givet noget synderlig Udbytte, naar undtages Kjøbenhavn og delvis Stockholm. Kjøbenhavn besøgte Forfatteren med Arkivundersøgelser for Øje og med offentligt Stipendium i 1892. Som et Udslag af denne Tanke, at paabegynde Udgivelsen i »Afsnit«, kan ogsaa regnes den i 1887 udkomne Bog »Bergens Forsvar i 1807—1814«. Nu foreligger altsaa »Leirdalske Kompagnies Historie fra 1801—1817«.

Som man vil se, gaar Fremstillingen meget i Detalje, saa at det maa regnes som et special-militær-historisk Arbeide; men Forfatteren har troet, at dette kan forsvares, da ingen officiel Bearbeidelse af denne Del af vor Krigshistorie hidindtil foreligger fra vor Generalstab, hvilket er helt naturligt, eftersom der ingen krigshistorisk Afdeling endnu er oprettet ved samme. Der er saaledes medtaget Administration og alt, som har kunnet have nogen Indflydelse paa eller Betydning for Kompagniet eller Regimentet. Derved faar man ogsaa et fyldigere Indtryk af den norske Hærstyrelse paa den Tid baade i Fred og Krig.

Oprettelsen af leirdalske Kompagni har en lang Forhistorie, som Forfatteren har ment at burde medtage til Forstaaelsen af den Modvilje, som Beslutningen vakte i Leirdal om Indførelsen af Udskrivningspligt, efter at Leirdølerne fra Arilds Tid havde været fri for saadan.

Med Hensyn til de personalhistoriske Data, der ere angivne, dels i Texten, dels i Noter, har jeg forsøgt at være saa nøjagtig som mulig.

Personernes og Landsdelenes Navne ere anførte saaledes, som de ere skrevne i Dokumenterne paa den Tid, idet man ikke har troet at burde gjøre nogen Forandring heri efter den nuværende Skrivemaade.

Arbeidet er bygget, saa at sige, udelukkende paa utrykte Kilder; men i Noter er der henvist til trykte Arbeider, som have omhandlet enkelte Dele af Fremstillingen, og hvortil Forfatteren har kunnet støtte sig; navnlig er dette Tilfældet med »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, udgivne af den danske Generalstab. Hvad der af Aktstykker tidligere har været trykt, har man undgaaet at trykke op igjen og nøjet sig med Henvisninger.

Ved Velvilje af den danske Generalstabs topografiske Afdeling har det lykkedes Forfatteren at faa reproduceret det af Leirdølernes bekjendte Chef, Kapt. Jürgensen, som Lieutenant udførte Kart, udarbeidet under Opmaaling i Leirdals Præstegjeld 1792, hvilket Kart fandtes i det danske Krigsministeriums Arkiv. For denne Velvilje tillader jeg mig at udtrykke min ærbødige Tak til den daværende Chef for den topografiske Afdeling, Hr. Oberst m. m. *le Maire*.

Ligeledes maa det være mig forundt at frembære min Tak for al Bistand til Embedsmændene og Assistenter i det norske Rigsarkiv.

H. J. Barstad.

Indholdsfortegnelse

I.

Leirdalen og dens Befolkning. Leirdølernes gamle Privilegier. S. 1—28.

II.

Nye Overvejelser om Oprettelse af et Kompagni nationale Soldater i Leirdals Præstegjeld. S. 28—61

III.

Sessionen i Leirdal 1799. S. 62—67.

IV.

Sessionen i Leirdal 1800. S. 68—74.

V.

Leirdalske Kompagnies Oprettelse 7 August 1801. Extra-Sessionen i Leirdal 1802. S. 74—105.

VI.

Expeditionen til Leirdal 1802. S. 105—163.

VII.

Leirdalske lette Infanterikomp. i den nærmeste Tid efter Expeditionens Fuldførelse 1802. S. 163—168.

1803

VIII.

Dommen over de oprørske Leirdøler. Anders Olsen Lysnes Henrettelse. S. 168—174.

IX.

Forandring og Komplettering af Udrustnings- og Beklædningsgjenstande m. v. ved leirdalske lette Inf.komp. Personalia. S. 174—176.

1804.

X.

Chefsgaard for leirdalske lette Inf.komp. Exercerreglement. Exercerordre. Administration. Underofficiererne ved Kompagniet. S. 176—180.

1805.

XI.

Telthus. Lægds- og Feltekvipage. Øvelser Mønstring. S. 181—183.

1806.

XII.

Personel. Uniformsbestemmelser. 183—185.

1807.

XIII.

Indkommandering til Bergens Garnison. Materiel. Kompletteringssession paa Leirdalsøren. S. 186—188.

1808.

XIV.

Leirdalske lette Inf.komp. i Felten. Affæren ved Jahren 18 Maj. S. 188—211.

XV.

Overfaldet paa Jerpset 25 Maj 1808. S. 211—217.

XVI.

Svenskerne rømme Norge. Leirdølernes Tog til Flisen Elv og tilbage igjen. Udmærkelser og Belønninger. S. 217—221.

XVII.

Indrykning i Sverige. Overfaldet paa Leirdølerne ved Emterud 19 Juli 1808. S. 222—235.

XVIII.

Personalforandringer ved leirdalske lette Inf.komp. Forstærkninger til Kompagniet. Vaabenstilstand. Administration. S. 236—243.

1809.

XIX.

Prinds Christian Augusts Uvirksomhed. Den svenske Revolution. Udvexling af Krigsfanger. S. 243—248.

XX.

Armeens Tilstand forbedres. Prinds Christians fortsatte Uvirksomhed. Tilstanden inden leirdalske Komp. Haardnakket Modstand fra Prindsens Side mod at rykke ind i Sverige. Prinds Christian Augusts Valg til Thronfølger i Sverige. S. 248—254.

XXI.

Prindsens Dobbeltspil. Staffeldts Korrespondance med Adlersparre. Definitiv Vaabenstilstand. Fredsunderhandlinger. Ny Dislokation af Tropperne med delvis Hjempermittering. Administration. Fredsslutning. S. 254—262.

1810.

XXII.

Leirdølernes Hjemmarch. Personalforandringer. Administration. S. 262—266.

XXIII.

Leirdalske lette Inf.komp. ved Armeforandringen 1 Juli 1810. Kapt. Jürgensen og hans overordnede. S. 266—267.

1811.

XXIV.

Udsigter til ny Krig mod Sverige. Leirdølerne marchere igjen til Østlandet. S. 267—271.

XXV.

Leirdølerne i Laurvik. Leirdølerne i Christianssand. Tilbagemarch til Bergen og Demission til Lægderne. S. 272—281.

1812.

XXVI.

Kapt. Jürgensens Afgang som Chef for Leirdølerne. Ny Chef og ny Premierlieutenant. Administration. S. 282—286.

XXVII.

Krigsudsigter. Sessioner. Nye Krigsudsigter. Opbrudsordre. Kontramandering. Høstexercitie. Underoff.- og Exercerskole. »Ofring paa Fædrelandets Alter«. Postgangen i Leirdal. S. 287—299.

1813.

XXVIII.

Administration. Fribataljonsinstitutionen. Forberedelser til Udrykning. Personalia. Marchordre. Afmarch til Østlandet. S. 300—307.

XXIX.

Krigserklæringen imod Sverige. Leirdølernes Forandring af Kantonnement. Leirdalske Jægerkomp. indgaar selvstændigt i Forposttjenesten. Streiftog ind i Sverige. Administration. S. 307—317.

1814.

XXX.

Styrkeliste over leirdalske Jægerkomp. i Januar 1814. Forandring af Kantonnement. Hærens Opstilling. Kompagniet træder atter ind i Forposttjenesten. Forpleiningen. Rigsforsamlingen paa Eidsvold. S. 318—328.

XXXI.

Almuevæbningen. Svenskernes Indfald i Norge. Konventionen til Moss. De bergenhusiske Troppers Afmarch til Lægderne. Fred og Forening med Sverige. S. 328—347.

1815.

XXXII.

Administration. Forandring af Uniformer og Emblemer. S. 347—350.

1816.

XXXIII.

Administration. Personalia. S. 350—353.

1817.

XXXIV.

Administration. Armeforandringen ifølge Plan af 3 Juli 1817. Personalia. Slutning. S. 353—355.

I.

Leirdalen[1]) og dens Befolkning. Leirdølernes gamle Privilegier.

Leirdalen er den Del af Sogn i Bergens Stift, som fra Sognefjordens inderste Bund strækker sig helt op til Filefjeld. Det er et trangt Dalføre, der kun paa enkelte Steder i den nederste og øverste Del udvider sig til nogle Sletter; ellers slutte de steile Fjelde paa begge Sider sig sammen, saa der ikke bliver stor Plads til Dyrkning, om end Plads nok til Elven, der fra Filefjeld styrter ned og gjennemstrømmer Dalen, indtil den endnu med stor Fart falder ud i Sognefjorden. Leirdalselven er vild som Leirdalens Fjelde. Ligesom Leirdalsøren ved Elvens Munding er et mørkt og trist Sted, da Fjeldenes Høide forhindrer Solen fra at skinne ned i det trange Dalføre en stor Del af Dagen, saaledes har Dalen i det hele Præget af en mørk, om end storslagen Natur, og det er ikke frit for, at den reisende ligesom føler sig lettet, naar han kommer op paa Filefjeldets lyse Høider ifra Dalens Dyb.

Indre Sogns Befolkning er bekjendt for sin Livlighed, hurtige Opfatning, Raskhed og Raphed i alt, hvad den foretager sig. Sogningen er den personificerede Kvikhed i alle Dele. Leirdølerne danne ingen Undtagelse. Den mørke, triste Natur under deres Fjelde har ikke faaet Bugt med deres lette Humør; de have overvundet Naturen i dobbel Forstand. Noget tøilesløst vildt er der dog i deres Sind, der speiler hen paa den omgivende Natur; forsaavidt har denne sat Mærker i Leirdølernes Charakter. Der er noget vist storslagent i Leirdølerne som i Leirdalen.

Det siger sig selv, at Beboerne af Leirdalen fra Begyndelsen af have havt meget at kjæmpe mod, førend de fik sig Naturen

[1]) Nutidens Skrivemaade er «Lærdal»; det gamle Navn er «Læradalr», som forekommer i Sagaerne.

underlagt, saa deres Dal kunde blive tjenlig til Beboelse, give dem Livsophold og komme til at se saa pas ud, som den nu gjør. Veje var der oprindelig ikke, kun Stier for Hest med Kløv, og meget maatte bæres paa Menneskeryggen. Stigningen fra Dalens Bund til Filefjeld, om end i Terrasser og fordelt paa en Strækning af 6 gamle norske Mile, er ikke ubetydelig og har kostet mangen en Sveddraabe, førend det nuværende Veisystem gjennem Dalen saa Lyset. Det var derfor ikke at undres over, at der allerede i de tidligste Dage skaffedes Befolkningen Lettelser paa andre Hold for dens Stræv med den haarde Natur. Leirdalen indtog saaledes samme Plads som de andre i sin Tid høist utilgjængelige Fjelddale i vort Land. Passagen over Fjeldet til Østlandet paalagde Befolkningen store Byrder. Det var derfor naturligt, at Folket hævdede sine «fra Arilds Tid» givne Forrettigheder, som Kongerne fandt det retfærdigt at fornye, hver efter sin Thronbestigelse, og vi kunne forstaa, at det maatte vække Misnøje, naar denne Fornyelse endelig engang skulde høre op.

Det første Privilegium, som Leirdølerne paaberaabe sig, er fra Kong Fredrik den 2dens Tid. Det er dateret 15 April 1563 og giver Undersaatterne udi Leirdal indtil videre fri for Leding, formedelst «stor Besværing med Gjesteri, Førsel og i andre Maader af vore Fogder, Skrivere og andre vore Tjenere, som hænder igjennem at reise»[1]).

Leirdalen dannede dengang et eget Præstegjeld med Annexerne Borgund og Aardal. I det næste Privilegium, dateret Kjøbenhavn 22 Septbr. 1652, heder det[2]):

«Vi Friderich den Tredie med Guds Naade Danmarks, Norges, Venders, Gothers osv.

Gjøre vitterligt, at eftersom Vores og Kronens Skattebønder udi Leirdalen og Borgund udi Bergenhuus Lehn, som ere forordnede til at føre Vore Skatter, Told og andre kgl. Rettigheder over Filefjeld ungefähr 6 store Miles Vej underdanigst lader anholde og begjære, at de derfor maatte forskaanes for halv Skat ligesom andre Vore og Kronens Bønder udi Valders i Aggershuus Lehn, som samme Reise fra den anden Side, dog med mindre Møde forrette, — dog efterdi Vi af Os elskelige Ove Bielke til Østerraad, Vor Mand, Tjener og Embedsmand paa Vores Slot Bergenhuus, hans underdanigste Erklæring naadigst erfarer, forbemeldte Almue udi Leirdalen

[1]) Se »Norske Rigsregistranter», I B., S. 374. [2]) Se «N. Rigsregistr.», 10, B., S. 380.

og Borgund dermed have større Umage end de udi forbemeldte Valders, saa og forbemeldte Bevilling Os og Kronen, eftersom Skatterne nu oppebærges, at skulle komme til aarlig Afgang ungefærlig 60 Rigsdaler, have Vi paa forbemeldte deres underdanigste Ansøgning naadigst bevilget og tilladt saa og herved bevilge og tillade, at forbemeldte Vore og Kronens Bønder i forbemeldte Leirdal og Borgund, som for bemeldte Fjeldreiser over før bemeldte Filefjeld forretter med Vores og Kronens Skat, Told og andre Rettigheder, maa indtil paa naadigst Anordning være forskaanet for halv Skat».

Mærkelig nok er der ingen Fornyelse af Privilegierne under Christian d. 4des lange Regjeringstid; formodentlig har der ingen Frygt været næret for, at han skulde gjøre nogen Forandring i Faderens Vilje. Da Christian d. 4des Efterfølger kom, holdt man sig imidlertid fremme. Kong Fredrik d. 3dje havde vistnok allerede bevilget Fritagelse for den halve Skat; men da der i Anledning af den forestaaende Krig mod Sverige, den saakaldte Krabbekrig, paalagdes Almuen nye Byrder med Udskrivning og andet, indsendte Almuen i Leirdalens Præstegjeld d. 4de April 1657 et Andragende til Ove Bielke paa Bergenhus om at slippe Udskrivning formedelst det Besvær, Bønderne have med at befordre Hs. Maj.s Skatter og Told samt Reisende over Fjeldet, hvorved Gaardbrugerne behøve sine Tjenestedrenge.

Lehnsherren skrev herpaa tilbage 15 Juni næstefter: «Almuen gives til Svar: at deres Folk ikke med Udskrivelse i min Forlehnings Tiid haver været besværet og formoder med Guds Hielp at de endnu fremdeles som hidtil kan blive ganske forskaanet; men om Kongelig Maj.s tieneste endeligen og fornødentligen udfordrer at de nogle Drænge skulle miste saa faar de dermed være tilfreds».

Efter Enevoldsmagtens Indførelse passede Almuen paany godt paa for at hævde sine Friheder. Da der gjordes Forberedelser til at optegne de unge Mandskaber i Leirdals Præstegjeld, og Befolkningen saaledes frygtede for en forestaaende Udskrivning, samt Fogden Christopher Gierdtsen efter kgl. Befaling havde opkrævet en Skat under Navn af «Fordringskabs Penge», hvorfor de hidindtil havde været fri, indgav Bønderne en ny Ansøgning 30 Marts 1664, hvori de anføre som før, at de behøvede sine Drenge til Førsel af de kgl. Skatter og af Reisende over Fjeldet samt «Poster at maae slæbe og drage». Denne Ansøgning oversendtes til Hans Hansen,

Bergens og Gule Things Laugmand, samt Simon Jensen, Borgemester udi Bergen.

Postens Besørgelse ved Leirdølerne over Fjeldet var allerede forordnet ved Christian d. 4de.

Simon Jensen paategnede Ansøgningen d. 3 April følgende: «Hvad Skatten sig anbelanger, da er derfore Expresse Kongelig Befaling og Skatte Breve, hvorefter Een hver dennem udi all underdanighed bør rette. Mens udskrivning angaaende, da er os ikke Bevist nogen Kongelig Befaling derom, at de io efter forrige Benaadning saa som de der til skydsning iævnlig og høynødvendig behøver deres Folk, bliver derfor frie. Og eftersom Hans Excell. Hr. Canceller nu er forventende til Sogn til Gaard Mænds udskrivning da haver de Hs. Excell. herom ydermere at besøge, som utvivlagtig befordrer det som Hans Excell. ved deres høy nød udfordrer».

Kantsleren resolverede derefter 27 April: «Udi denne Udskrivelse til Skibs vil ieg paa min Allernaadigste Herre og Konges Naadigste Behag Suplicanterne for udskrivning have forskaanet».

Den Udskrivning, som der hidindtil havde være Tale om, var den sædvanlige Baadsmandsudskrivning, som Leirdølerne havde været fri for siden Fredrik d. 2dens Tid. Christian d. 4de havde vistnok forordnet Udskrivning af Mandskab til Armeen, efter at han i 1628 havde oprettet den staaende Hær i Norge eller «Landmilitsen»; men Gaardene i Leirdals Præstegjeld vare ikke medtagne blandt dem, som skulde stille Soldater.

Der begyndte imidlertid i disse Aar strax efter Enevoldsmagtens Indførelse at blive bedre Stel paa Armeen; efter mange Overvejelser fik dens nationale Infanteriregimenter en fastere Organisation, og i det følgende se vi derfor ogsaa, at der ved Udskrivning tænkes paa Udskrivning til Armeen.

Under Statholder U. F. Gyldenløves Ophold i Bergen 1666 indgav 6 Bønder fra Leirdal paa Almuens Vegne d. 25 Juni en ny Ansøgning om Stadfæstelse af Privilegierne, Frihed for Udskrivning og halv Skat, væsentlig baseret paa de samme Grunde som før; men nu kommer der ogsaa til: Strævet med »Vejers, Galdernes[1]) og Broers Istandsættelse».

[1]) Se det Bogen medfølgende Kart, hvor «Galderne» tydelig er aflagt. Kartet giver i det hele et ganske godt Indtryk af Leirdals Præstegjelds naturlige Beskaffenhed og Kommunikationerne der før i Tiden.

Paa ovennævnte Ansøgning forlangte Gyldenløve Fogdens Erklæring, og Fogden, som var tilstede i Bergen, afgav samme Dag:

«Underdanigst Erklæring.

Suplicanternes andragende befinder sig saaledes sandfærdig at være som forskrevet staaer og er det umueligt at de Fattige Folk kand udstaae denne Besværing med Flytning og Foringskab, som paa det Sted falder, dersom deres unge Mand Kiøn for udskrivning ikke maa forskaanes, saasom af Arilds Tid skeed er — desforuden skulle det og hende sig at Compagnierne her af Lehnet Søndenfields behøvedes (som mueligt er at Formode) var det umueligt at den Fattige ia største delen gamle Mænd Compagniernes Pagage, proviant ammunition etc. over Fieldet Føres kunde, saa den Reisende der over og maatte vorde forlegen. Hvilket underdanigst formodes Hans Excell. Vores gunstige Hr. Statholder Naadigsten considerer og optager. Actum Bergen den 25de Juny 1666.

Christopher Gierdtsen.»

Da Fogden saaledes stillede sig paa Bøndernes Side, faldt der fra Statholderen følgende:

«Resolution.

Efterdi ieg ikke alleneste fornemmer, at Suplicanternes andragende saaledes befindes, men endog at de af Arilds Tiid udskrivelsesfrihed have nydt da bevilges dennem paa hans kgl. May.s naadigste Behag, at de indtil videre for udskrivelse udi Freds Tiid maae være frie. — Actum Bergenhuus den 29de Juny Ao. 1666.

Guldenlev.»

Det forholdt sig virkelig saaledes, at Privilegiet af 22 Septbr. 1652 var tilsidesat, saa at Fogden var begyndt at indkræve fuld Skat i Leirdals Præstegjeld; men disse gjentagne Henvendelser til Øvrigheden og navnlig til Statholder Gyldenløve under hans Ophold i Bergen bevirkede en ny Stadfæstelse af Leirdølernes Privilegier allerede Aaret efter, at Gyldenløve var i Bergen, i følgende kgl. Reskript[1]):

[1]) Se «L. Fogtmans Reskripter» I Del, S. 188, og «Wessel-Bergs Reskr.» I B, S. 46, hvor imidlertid paa begge Steder kun er anført en kort Extrakt af Indholdet.

«Wii Friderich den Tredie af Guds Naade Danmarkis, Norgis, Wendis og Gothis Koning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmarsken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst, Giør alle vitterligt at eftersom de af Vores Skatte Bønder udi Leerdahl og Borgen i Bergenhuus Amt, som ere forordnede til at føre Vores Skatter, Tolder og andre Rettigheder over fille Fieldet, ungefæhr Sex store Miils Veje, den 22de September 1652, haver bekommet Vores naadigste Bevilling, at være forskaanet for halv Skatt, som efter Skattens Oppebørsel paa de Tiider ungefæhrlig beløb Tredsinds Tiuge Rigsdahler, og bemeldte Bønder nu for Os underdanigst haver ladet andrage hvorledes udi forleden 3 Aars Tiid imod foreskrevne Vores forrige Bevillingss Formelding haver maat give fuld Skatt, med underdanigst Begiæring, at de som tilforn paa halv Skatt at udgive benaades maatte. Da saasom efter den proportion som Skatterne nu oppebærges befindes at dennem aarligen udi den halve Landskatt skal tilkomme at udgive Eet Hundrede og Tiuge Rigsdahler, haver Wii efter forbemeldte deres underdanigste Ansøgning og Begiæring Naadigst bevilget og tilladt, saa og herved bevilger og tillader at for bemeldte Bønder udi Leehrdalen og Borgen, som forskrevne Field Reiser med Vore Skatter og andre Rettigheder forretter maae indtil paa naadigst anordning aarligen for halft af ald paabiudende Skatt fremdeles være frie og forskaanet. Thi forbinde Wii alle og enhver herimod efter som foreskrevet staaer at hindre eller udi nogen maade Forfang at giøre, under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 26de January 1667.

Under Vort Signet

Friderich.»

Fra 1652 til 1667 vare altsaa Skatterne i Leirdals Præstegjeld stegne til det dobbelte; naar de da endvidere i de sidste 3 Aar vare indkrævede med det fulde Beløb i Stedet for med Halvdelen, maa jo dette have været mærkbart.

Nu holdt Almuen sig rolig en Tid, og ingen Overskridelse af de kgl. Befalinger fandt heller Sted under Resten af Fredrik d. 3djes Regjeringstid og heller ikke under Christian d. 5te. Under Gyldenløvefeiden gjorde Leirdølerne ifølge sine Privilegier ikke Militærtjeneste; men da Kongen selv efter Krigen holdt en stor Hær paa Benene og sendte Tropper udenlands med Opfordring ogsaa til

norske Soldater om at melde sig til «frivillig» Deltagelse[1]), have dog Leirdølerne tilslut igjen faaet Betænkeligheder, hvorfor der gjennem Foged Johan Hanssøn indsendtes et Andragende, dat. 24 Maj 1689, fra Almuen i Leirdals, Borgunds og Aardals Skibrede om Stadfæstelse af Fritagelsen for Militærtjeneste, og paa dette Andragende faldt der snart Decision fra Kammerkollegiet lydende paa, at det skulde forblive med Hs. høje Excell. Statholder U. F. Gyldenløves Res. af 29 Juni 1666.

I 1696 gjorde den unge Greve Christian Gyldenløve[2]) en Reise fra Christiania til Bergen over Filefjeld. Om denne Reise fra Fjeldet ned til Leirdalsøren beretter han i en Relation til Kongen følgende:

«Den 24de Juni reiste jeg fra Lensmandsgaarden Borge til Lærdals-Præstegaarden, passerede adskillige Fjeldskreder (kaldes saaledes, naar store Bjerge og høje Fjelde udfalder). Blandt disse vare 4 fremfor andre marquable, som forleden Aar om Høstetiden ved Mikkelsdag vare udfaldne og stor Skade ved omkring- og nærliggende Gaarde paa Ager, Eng, Huuse og Fæ foraarsaget. Den første, ikke langt fra bemeldte Lensmandsgaarden, Borge, ved Helleloe; den anden ved Vold, den tredie ved Spangeloe, og den fierde ved Nesteheg[3]).

Disse skrækkelige Bergfald havde foraarsaget, at, formedelst de udfaldne store Stene, Træer, Jord og Leer den ordinaire Vej aldeles var opfyldt og impassabel gjort, saa at jeg maatte tage en anden Vej ovenfor, hvilken Almuen med stor Arbeide og Besvær havde gjort færdig og opryddet igjen. Jeg tog da i Øjesyn, som ellers skulde være utroeligt, hvorledes de fra de høje Bjerge udfaldne store Stene og med største Force med sig tagne Jord og Træer den der igjennem Dalen løbende store stride Elven (som kommer langt ovenfor ud af Fjeldet og falder i Sjøen ved Leirdalsøren) saaledes opfyldt og hendes Løb forstoppet, at hun ej aleene udi 24 Timer staaet stille, førend hun kunde faae sit Løb igjen, men endog oventil saaledes opsvullen og voxet, at hun alle ovenfor liggende Agre, Eng og Huse oversvømmet og under Vand sat og derved de ved Vandet liggende Gaarde tilføjet usigelig stor Skade.

---

[1]) Oplysningerne herom ere hentede fra det norske Rigsarkiv. [2]) Chr. Gyldenløve gjorde 2 Reiser gjennem Norge 2 Aar efter hinanden. Den første Reise er omhandlet i «Norske Samlinger», II B.; nærværende Relation er fra hans anden Reise, som han gav en Indberetning til Kongen om, dat. Kjøbenhavn 18 Decbr. 1696; den findes i det danske Rigsarkiv. [3]) Nederste Hæg.

Thi den Gaard Vold stod med alle Huse indtil det øverste Tag aldeles under Vand; Ager og Eng vare oversvømmede.

Ved Gaarden Helle og Spangeloe fandtes ligesaa, at, hvor somhelst tilforn godt Kornland og Engeslet havde været, nu som stor Sjø sig presenterede. Manden paa neste Heg miste ej aleene sine Huse og Lade med derudi indlagde Korn og Hø, samt Fæ og alt det, han havde (hvilket alt af det udfaldne Bjerg blev overdækket og nedgravet), men endog neppeligen fik Tid sig med Kone, Børn og Folk kymmerligen at retirere og salvere under et nest hosliggende Fjeld eller Klippe, kaldes St. Olles Kilde.

Disse Folk, som saaledes lidt stor Skade, ansøgte mig saadan deres Ynk og Elendighed for Eders kgl. Mayst. allerunderdanigst at demonstrere og andrage samt allerunderdanigst at bede, at deres Tilstand og, hvorledes deres Gaarde nu var beskafien, forringede og fordærvede, ved allernaadigst dertil beskikkede Mænd lovlig maatte blive besigtet og efter skeede Granskning og befundne Beskaffenhed faa Afslag og nyde Forlindring paa Skatterne og lægges for en taalig Skyld.»

Det er muligt, de enkelte skadelidte Jordbrugere efter dette fik nogen Lettelse for Afgifter; men Almuen i sin Helhed nød ingen nye Forrettigheder. Derimod bleve strax efter Fredrik d. 4des Thronbestigelse Leirdals Præstegjelds Privilegier paany stadfæstede, saaledes som tidligere Konger havde givet dem, i en kgl. Forordning af 4 Marts 1700.

Hele den store nordiske Krig igjennem beholdt Leirdølerne sine Friheder ubeskaarne; men der havde dog under Krigen været Tale om at berøve dem dem. 30 Juli 1714 foreslaar nemlig «Slotsloven» paa Akershus, at der i Leirdals Præstegjeld burde foretages Udskrivning, dog saaledes, at 4 fulde Gaarde skulde udlægges til et Soldaterlægd i Stedet for 2. Motiverne vare, at der var fuldt Mandskab nok i Præstegjeldet til Oprettelse af et Kompagni, og man vilde derved tillige forhindre, at Præstegjeldet fyldtes af Overløbere, som ved Indflytning fra andre Distrikter unddroge sig Militærtjenesten. Forslaget var undertegnet af Vicestatholderen i Norge, Baron Kragh, og Generallieutnt. Hausmann; men der blev dog intet deraf.

I en Kammer-Kollegie-Ordre (d. e. Rentekammeret) af 6 Maj 1730 om Fritagelse for Erlæggelse af Munderingspenge bleve Leirdølernes Privilegier atter bekræftede af Christian d. 6te ved Ind-

tagelsen af en kgl. Resolution af 24 April s. A. Ved Oprettelsen af Landværnet og den nye Lægsinddeling, som blev foranstaltet i Henhold til kgl. Res. af 21 Decbr. 1744[1]) i Anledning af Oprettelsen af nye Dragonkvarterer og af Skiløberkorpset, saa det imidlertid truende ud for Leirdølernes Fritagelse for Militærtjeneste. Den daværende kommanderende General i Norge, Feltmarchal Arnoldt, havde ved denne Leilighed faaet Øje paa Leirdølerne. 23 Marts 1748 skriver han til Sessionsdeputationen for 2det bergenh. Reg.:

«Som mig er bleven berettet, at udi Lærdahs Præstegield paa hin Side Filefieldet skal befindes imod 80 fulde Gaarde, som ikkun svarer halv Skat og ej er lagt i Lægd, formedelst Overførselen over Fieldet for Reisende, som kommer norden fra, hvilken Frihed at være frie for Udskrivning ogsaa 57 Lægder af nu værende Oberste K. G. Sehesteds Regimente udi Wangs Sogn i Walders paa denne Side Fieldet skal have haft af gammel Tid, men dog for en temmelig Tid siden desalligevel været lagt i Lægd og nu svarer baade Mandskab og Udreedsel, altsaa skulle jeg herved tjenstlig anmode D'høystærede Herrer, de behageligen ville oplyse mig, om det sig saaledes forholder, og hvad Beskafienhed det med denne Frihed kan have, samt om Lærdahls Gaarders Opsiddere ikke nyder Betaling for den Befordringskab, de udviser de Reisende over Fieldet. Item: Hvormange Gaarde og Gaardeparter som sammesteds er uden Lægd med dessen Skyld efter Matriculen og ungefehrlig hvad Mandskab paa bemeldte Gaarde befindes, helst den mig givne Underretning ydermere formelder, at formedelst saadan Almuens Frihed er Folket uden Disciplin, og en Hoben ungt Mandskab for at undgaa Enroulleringen begiver sig didhen og der nedsætter.

[1]) Den nye Lægdsinddeling foretoges af en Kommission, hvori Schoutbynacht *Wodroff* var det ledende Medlem. Den skulde væsentligst bestemme Grændserne mellem Land- og Sjølægd. Foruden Indrulleringschefen og Krigskommissæren deltog Regimentcheferne i hver sit Regimentsdistrikt; for de bergenhusiske Regimenters ved-

10 Septbr. 1748 afgav Sessionsdeputationen for 2 bergenh. Reg. sin Betænkning[1]), der af Sagens øvrige Dokumenter sees at have gaaet ud paa at anbefale Leirdølernes Udskrivning til Krigstjeneste.

14 Decbr. 1748 afgav Feltmarchal Arnoldt i Henhold til denne Betænkning og efterat have korresponderet med Stiftsbefalingsmanden i Bergens Stift, à Møinichen, et Forslag til Kongen om *Oprettelse af et leirdalsk Kompagni.* Dette Forslag var, som kommende fra selve Feltmarchallen og den kommanderende General over Armeen i Norge, af overordentlig Betydning; det lød efter en Gjenpart saaledes:

Ved Lægdernes Omlægning her i Landet i Henseende til det oprettede Skiløberkorps og de 2de Mænds Complettering pr. Compagnie i Steden for de, som in Ao. 1728 formedelst Tambourernes Fordeling i Lægder blev udsat, er jeg bragt i Erfaring, at i Bergenhuus Stift udi Lærdahls Præstegjeld paa hiin Side Filefjeldet skulle befindes en Deel fulde Gaarde, som ej endnu har været lagt i Lægd, hvorudover jeg den 23de Marti h. a. tilskrev Sessionens Deputerede ved 2det Bergenhuusiske Regiment saaledes, som den hosliggende Copie formelder, hvorpaa deres Svar til mig under 10de sidstl. Septbr. er indløben, som herhos in originali med annecteret Bilage allerunderdanigst fremsendes, af hvilket mig synes, det disse hidindtil for Lægd forskaanede Gaarde og Gaardeparter ej mere end andre, som findes paa denne Side Filefjeldet og i lige Omstændigheder med disse, men dog alligevel lagt i Lægd, bør for Udskrivning befries, helst dette Præstegjelds Almues igjennem Rentekammerets allerunderdanigste Forestilling erhvervede allernaadigste Resolution af høist salige Konge, Kong Christian den Sjette den 24de April 1730 at befries for Munderings Penges Svarelse paa Grund af den Skyds, som falder over Filefjeldet, samt Broernes og Vejenes Vedligeholdelse kan efter mine allernaadigste[2]) uforgribelige

kommende deltog ogsaa den kommanderende General nordenfjelds, Generalmajor *Johan Friderich Frølich.* Kommissionens Arbeide skulde tilsidst tages under Behandling i Christiania under Feltmarchal Arnoldts Præsidium og med Generalmajorerne *Hinrich Jørgen Huitfeldt, Jacob Friderich v. d. Lühe* og Frølich sam Schoutbynacht Wodroff som Deltagere. Oprettelsen af Skiløberkorpset og Udlægningen af 2 Lægdsgaarde pr. Komp. for Tambourer toges med i Betragtningen.

[1]) Denne Betænkning har ikke været at finde, hverken i det norske eller danske Rigsarkiv og ej heller i det danske Krigsministerium. [2]) Skal muligens være «aller underdanigste».

Tanker ikke være dem til billig Bifald fremdeles at forskaanes for at blive lagte i Lægd og at contribuere med andre Bøigders Almue, at svare Munderings Penge og Soldater Udredsel; thi, foruden at samme Privilegium ventelig ikke af Eders kongl. Mayst. er vorden allernaadigst confirmeret og stadfæstet, saa er

1. dette Præstegjelds, nembl. Aardahls, Lærdahls og Borgens Skibreders Almue, ligesaa vel som alle andre Bøygdefolk i Landet, pligtige at værge for deres Jord og paafølgelig afgive selv dertil deres Mandskab med den sædvanlige Udredsel.
2. Haver Almuen paa denne Side Fjeldet, i Walders, fra gammel Tid af haft lige Friheder som disse, siden de ere af lige Omstændigheder med dennem, men dog for en temmelig Tid siden desalligevel været lagt i Lægd og nu lige med andre svarer baade Mandskab og Munderingspenge, saa og fuld Udredsel.
3. Tilstaar Sessionens Deputerede udi deres ovenbemeldte Skrikelse af 10de Septbr., at saavel med Postens Førelse, som de Reisendes Befordring over Filefjeldet skal være ligesom andre Stæder i Stiftet en almindelig og besværlig Passage og ikke desmindre nyder dog disse Lærdahlsørens Præstegjelds Almuer (foruden det Beneficium med halve Skatter og videre Udredsels Forskaansel, som ellers følger en Gaard, der er lagt i Lægd) endogsaa deres Betaling for Overførselen, og ikke nu som tilforn har været eller er, med fri Skyds bebyrdet, saa at disse Almuer i den Henseende fremfor alle andre Bønder udi Bergens Stift best ere salarerede.
4. Og hvad Broernes og Vejenes Vedligeholdelse betreffer, da kan saadanne Udgifter ikke komme Almuen hvert Aar til Last, naar med Arbeidet og Reparationerne fuldkommen fortfares, og er den Betaling, de derfor nyder af de Reisende som et suffisant Vederlaug.
5. Skal ibemeldte Skibreder, som bestaar i 257 Løb 1 B~~ø~~ 17 ~~½~~, eller 86 Lægder, befindes et temmelig talrigt Mandskab af særdeles god Exterieur og Hurtighed fremfor andre i Stiftet, hvilke, siden de ved af ingen ordentlig Disciplin, skal, som mig er forsikret, føre et ryggesløst og selvraadig Levnet, ja undertiden være Bønderfolket, som derigjennem fra Bergenhuus Lehn til det syndenfjeldske driver deres Slagte Fæ, til Besværing, samt derimod tage i Forsvar en og anden Deserteur og Delinqvent, som for at undgaa Straf sig derhen begive og nedsætter, hvil-

ket alt kunde forekommes, naar det alene behagede Eders kongl. Mayst. at lade denne Bøygd ved Stiftamtmanden forstændige, at de til Soldaterlægder, ligesom det nu overalt i Landet sker, vorder inddelt, nembl. til det 2det Bergenhuusche Regiment, og tillige allernaadigst beordre mig de videre herudinden fra min Side erfordrende Foranstaltninger at forføje, hvor det da hermed til Eders kongl. Mayst.s Tjenestes Befordring uden videre Vidtløftighed skal komme til god Rigtighed. —

Samtidig skrev Feltmarchal Arnoldt til Hs. Excell. General og Overkrigssekretær Lerche:

Jeg giver mig herved den Ære at tilsende Eders Excellence min allernaadigste Forestilling om Aardahls, Lærdahls og Borgens Skibreders Inddeeling til Lægder under det 2det Bergenhuusche Regiment, hvorhen de bør sortere, som jeg tjenstskyldigst beder at maatte til allernaadigst Approbation vorde recommanderet; thi, lad end være, at disse Skibreders Almuer for det første beholder det kongl. Beneficium ikkun at svare halv Skat, saa lindrer det dog de omliggende Bøygder i den Fortrydelse, de hidindtil havt haver, at de maa se sig fremfor dennem med saadanne Byrder besværede, som dog bør være samfældig i, saavidt det kommer Kongen til Tjeneste, formedelst den almindelige Udskrivning og Soldaterudredsel. Saasnart saadan allernaadigst Resolution indløber, skal straxen Regleringen skee med Lægdernes Omlægning i Bergenhuus og Christiansands Stifter, som alene derpaa nu beror, og hvad Avantage det vil bringe til Hans Mayst.s Formerelse skal derpaa ved en aparte allerunderdanigst Forestilling blive decouvreret. —

Herpaa kom ikke Svar før i August Maaned Aaret efter. Aarsagen hertil var, at Sagen sendtes til Rentekammeret, som indhentede Stiftamtmand à Møinichens Erklæring, og denne lod saa længe vente paa sig. Endelig skriver General og Ober-Krigs Secretair Lerche under 2 August 1749 til Feltmarchal Arnoldt, at det var tvivlsomt, om Leirdals Præstegjeld var istand til at bære Udgifterne ved Soldaterhold, da der var indkommen Beretninger om Præstegjeldets Tilstand, hvori antydedes, at Præstegjeldet ikke kunde bære Udgifterne; men Inddelingen i Lægder af Aardals, Leirdals og Borgunds Skibreder kunde dog gaa for sig, «hvorimod de Udgifter, som denne Almue nu deres Gaarder under Lægd inddeles, meere end tilforn maae udgive, ifald de ej samme, naar de paabudne kongelige Skatter af dem tillige uden Afgang kan betales, skulle kunde erlegge,

ville blive at fornøye enten af Lægs-Casserne, eller hvorfra Pengene beqvemmeligst kunde tages, og af 86 fulde Gaarde eller Lægd, som de 257 Løber 1 B℔ 17 ℔ Smør denne Almues Gaarders Skyld bestaar af, udgjør, ungefæhr bliver pr. Lægd aarlig 2 Rdl. 3 ℔».

Efter Modtagelsen af denne Skrivelse sendte Feltmarchal Arnoldt under 9 Aug. Anmodning til Stiftamtmand à Møinichen med øvrige Sessionsdeputerede for 2det bergenh. Reg. om «snarest muelig at ville fortfare med Lægdernes Omlægning i det Bergenhuusiske».

Dette var nu imidlertid ikke saa ganske lige til at gaa i Gang med, da de Deputerede fra Fogderne maatte have Opgave over Gaardene og deres Skyldsætning, og hvorom udviklede sig en længere Korrespondance mellem de forskjellige Authoriteter, hvormed Tiden gik hen. Endvidere kunde der ikke begyndes i 2det bergenh. Reg.distrikt, førend man var færdig i det nordenfor liggende 1ste.

Under 31 Januar 1750 oversendte Landetatens Generalkommissariat en Betænkning fra Rentekammeret til Feltmarchal Arnoldt, hvori ligeledes formenes, at Aardal, Leirdals og Borgunds Skibreder ikke kunne bære de nye Udgifter, med mindre der vil blive Restancer i de kgl. Skatter. Feltmarchal Arnoldt, som imidlertid altsaa havde givet Ordre til at gaa i Gang med Lægdsinddelingen i Leirdals Præstegjeld, fastholder dog i Skrivelse af 7 Febr. til Landetatens Generalkommissariat, at han er af den Formening, at, førend hine Skibreders Almuer bliver befriet for Soldaterudredsel, bør den nye Stiftsbefalingsmand von Cicignon faa Befaling til ved Omreise i Stiftet nøje at erkyndige sig om, hvorvidt de til Rentekammeret indgivne Beretninger ere saa aldeles paalidelige, at denne Almue ikke skulde være istand til at betale de Udgifter, som erfordres til Soldaterhold, med mindre at de kgl. Skatter desformedelst udi Restance vilde komme til at henstaa til Afgang og Tab for den kgl. Kasse.

Dette Feltmarchal Arnoldts Svar blev allerede 21 Febr. af Generalkommissariatet oversendt Rentekammeret, som under 7 Marts næstefter gav Stiftsbefalingsmand v. Cicignon i Bergens Stift Ordre i Overensstemmelse med Arnoldts Forslag. Paa Grund heraf blev der en Stands i Sessionsdeputationens Arbeide paa Omlægningen af Lægderne, og Deputationen var endog herefter i saadan Uvished, om Inddelingen af Lægder i Aardals, Leirdals og Borgunds Skibreder skulde finde Sted eller ej, at den under 15 Septbr. 1750 sendte en ny Forespørgsel til Feltmarchal Arnoldt derom.

7. November derefter tilskrev Feltmarchallen Krigskancelliet i Kjøbenhavn om Sagen. Han mente, at Omlægningen af Lægderne kunde gaa sin Gang, og foreslog endog Udnævnelse af Officierer til det nye leirdalske Kompagni.

Allerede 20 Januar 1750 havde Chefen for 2det bergenh. Reg., Oberst *Christian Wilhelm Segelcke*[1]) indsendt Forslag til Besættelse af Chefsposten for leirdalske Komp. Ved Omlægningen af Lægderne vilde vossiske Kompagni blive ophævet, og Regimentchefen foreslog derfor dette Kompagnies Chef, Kapt. *Niels Sunde*[2]), til Chef for Leirdølerne. Regimentchefen foreslog Kapt. Sunde, fordi denne var den yngste Kapt. og ansaaes bedst skikket til at tæmme de «haarde» og til Disciplin uvante Leirdøler. Feltmarchallen bifaldt dette Forslag, men foreslog tillige Premierlieutenanten ved vossiske Komp., *Siegfried Johan von der Lühe*[3]), overflyttet til leirdalske. Premierlieutn. v. d. Lüke var ugift og «løs og ledig», uden fast Bopæl og dertil en «ung og hurtig» Officier. Imidlertid afgik Premierlieutnt. v. d. Lühe ved Døden 4. Septbr. 1750, og nu foreslog Regimentchefen i hans Sted Fænrik ved Livkompagniet *Hans Jacob Nielsen Bector*[4]). Denne vilde dog ikke Feltmarchallen have; men

[1]) Oberst Chr. W. Segelcke var ifølge en Regimentsliste af 31 Decbr. 1748 da 65 Aar gl. og havde tjent i 49 Aar. 1 Aug. 1707 blev han Sekondlieutnt. ved ytre sognske Komp. af bergenh. Reg., 2 Aug. 1709 Premierlieutnt. ved sundmørske Komp. og 7. Marts 1713 Kapt. og Chef for ytre sognske Komp. Han deltog med Regimentet under dets Udkommandering i den store nordiske Krig. Ved Armeforandringen i 1718 blev Segelcke udnævnt til Major og Chef for nordre sundhordlenske Komp. i 2det bergenh. Reg. d. 15 August og 5 Novbr. 1732 til Oberstlieutnt. 19 Novbr. 1742 blev han Oberst og Chef for samme Regiment, idet den daværende Regimentchef, Oberst *Paul Christian Rye*, ved Akkord afstod Regimentet mod en Godtgjørelse engang for alle af 3 200 Rdl., samt en aarlig Pension af 330 Rdl. Denne Pension udrededes af Oberst Segelcke med 160 Rdl. aarlig, af Oberstlieutnt. *Jacob Gerhard Meidell* m. 100 Rdl., af Major *Casper Friderich Blichfeldt* m. 50 Rdl. og endelig Regimentskvartermester og Auditør *Severin Hvid* m. 20 Rdl. aarlig, alt i Forhold til Forfremmelsen og Fordelene, som hver af de deltagende havde ved Oberst Ryes Aftrædelse som Regimentchef. Da Oberst Rye imidlertid havde faaet Kongens Tilsagn om at blive Kommandant paa Bergenhus Fæstning efter General *Hans Jørgen Weinmann*, søgte Pensionsyderne om at slippe at udbetale Pensionen. General Weinmann døde dog ikke før 4 Marts 1759 i en Alder af 92 Aar, saa Beregningen forsaavidt slog ikke til, skjønt Oberst Rye virkelig fik Posten efter ham. 31 Marts 1754 udnævntes Oberst Segelcke til Generalmajor og døde 1763. [2]) Ifølge Regimentsliste af 31 Decbr. 1748 var Kapt. N. Sunde da 42 Aar gl. og havde tjent i 28 Aar. 12 Novbr. 1734 blev han Premierlieutnt. ved lysterske Komp. i 2det bergenh. Reg. og 29 Aug. 1747 Kapt. og Chef for vossiske Komp. Han døde 30 Marts

han indstillede forhenværende Underofficier paa Regimentet *Friderich Christian Holch*.[1]), og denne udnævntes. Holck opholdt sig vistnok da i Kjøbenhavn for at søge Ansættelse; thi 27 Januar 1751 var han paa Gjennemreise i Christiania og fik af Feltmarchal Arnoldt Friskydspas til Bergen for at støde til Regimentet. Regimentet fik sig direkte tilstillet den kgl. Res. af 25 Novbr. 1750 saalydende:

«Friderich den Femte osv.! Vor Gust tilforn! Som Vi allernaadigst finde for godt, at Capitaine Niels Sunde, da han nu har tabt hans forrige Compagnies District formedelst den med Land Militien deroppe foretagne Forandring, maa tillige med hans Premierlieutenant Friderich Christian Holch[2]) forfløttes til det nye oprettede leirdalske Compagnie under Vort dig anfortroede Regiment. Saa have Vi dig sligt til Efterretning og nærmere Foranstaltning herved allernaadigst villet bekiendtgiøre.»

Denne Resolution kom dog noget fortidlig; thi «det nye oprettede leirdalske Compagnie» var slet ikke oprettet endnu. Ved Resolutionen blev det kun vossiske Kompagnies Navn, som blev forandret til leirdalske, og Oberst Segelcke kom i nok saa store Vanskeligheder ved de nærmere Foranstaltninger, som han skulde treffe. Han skrev derfor ogsaa 23 Decbr. derefter til Feltmarchal Arnoldt om, «hvorledes videre skal forholdes til Indrettelse og Fortfarelse med bemeldte lærdalske Compagnies Regulering».

1754. [3]) Ifølge Regimentsliste af 31 Decbr. 1748 var Premierlieutnt. v. d. Lühe da 40 Aar gl. og havde tjent i 21 Aar. Han udnævntes til Premierlieutnt. 13 Aug. 1747 og ansattes ved vossiske Komp. i 2det bergenh. Reg. [4]) H. J. N. Bector udnævntes til Fænrik i Livkompagniet (nordhordlenske) 16 Decbr. 1743 og til Premierlieutnant ved mellem nordhordlenske Komp. i 2det bergenh. Reg. 21 April 1751. Han var med Regimentet under Udkommanderingen til Holstein 1762, men afgik ved Armereduktionen 1 Januar 1766 paa Vartpenge m. 72 Rdl. aarlig.

[1]) F. Chr. Holck udnævntes til Premierlieutnt. ved vossiske Komp. 7 Oktbr. 1750. Ved Faderen, daværende char. Oberstlieutnt., Holcks Død d. 21 Aprll 1759 søgte Sønnen om at erholde Faderens Komp., ytre sognske i 1ste bergenh. Reg. Premierlieutnt. Holck havde da efter Ansøgningen, dat. Bergen 24 April 1759, tjent i 28 Aar i 2det bergenh. Reg., hvoraf 10 som Premierlieutnt. (i Virkeligheden knapt 9), og de 6 sidste Aar havde han ført Kommandoen over Kompagniet, idet Ingeniørkapt. Barthold Hauch indehavde det og trak Gagen. Ansøgningen ledsagedes med Generalmajor Segelckes Anbefaling, idet Generalmajoren udtaler, at Lieutnt. Holck altid «har opført sig saaledes, som det en retskaffen Officier er anstændig». Hans Moder, Enkefru Holck, f. Elen Rosendahl, beder Kongen for sin Søn og i Tilfælde om Pension af den norske Enkekasse, uagtet der ikke var gjort Indskud for hende. Hun boede paa Leervigen i Sogn og var i 1759 i en Alder af 68 Aar og sad som

Regimentets Rapport ved Udgangen af Aaaret 1750 viser ingen Forandring med Hensyn til Kompagniernes Distriktsinddeling, ja end ikke engang med Hensyn til Benævnelsen.

Saa kommer endelig Stiftsbefalingsmanden v. Cicignons Betænkning til Rentekammeret d. 19 Januar 1751. Han bekræfter helt og holdent Fogdens tidligere Indberetninger, hvorefter det ikke vilde være Almuen i Leirdals, Borgunds og Aardals Skibrede muligt at udrede Soldaterhold, naar der ikke skulde blive Restancer i deres ellers pligtige Kontributioner.

Betænkningen var ledsaget af 10 Ansøgninger fra Almuen gaaende ud paa at slippe Soldaterhold.

Under 13 Febr: 1751 oversendte Rentekammeret v. Cicignons Betænkning til Land-Etatens Generalkommissariat, som 20 s. M. sendte den videre til Feltmarchal Arnoldt med Anmodning om at udfinde, hvorledes man paa anden Maade kunde faa Penge til en varig Oprettelse at et leirdalsk Kompagni.

Man skulde nu tro, at Feltmarchallen, som havde drevet saa paa med Lægdernes Omregulering og Officierernes Udnævnelse, skulde komme i Forlegenhed; men det lod ikke dertil. Da der nu i 1751 skulde holdes Session i Bergens Stift og Feltmarchal Arnoldt i den Anledning fik oversendt sig Sessionsplakaterne fra Generallieutnt. Frølich, som var kommanderende General nordenfjelds og under hvem de tvende bergenhusiske Regimenter hørte, opdagede han strax, at Krigskommissær *Friderich Undall*[1]) ikke havde opført leirdalske Kompani til Session. Under 6 Marts 1751 gav han derfor Sessionsdeputationen ved de 2 bergenhusiske Regimenter Ordre til ogsaa at holde Session i Leirdal.

23 s. M. svarer Sessionsdeputationen, undertegnet C. W. Segelcke og F. Undall, at Ordren skulde efterkommes, og indstiller til Approbation, at der holdes Session paa Leirdals Præstegaard baade

---

Enke igjen med 9 Børn, hvoraf 2 uforsørgede. Hvis Sønnen fik Faderens Komp., lovede han at betale sin Moder 100 Rdl. i Pension, saa at hun ikke skulde ligge den kgl. Kasse til Byrde. Sønnen fik dog ikke Kompagniet. Premierlieutnt. Holck fulgte Regimentet paa Udkommanderingen til Holstein og charakteriseredes herunder til Kaptein 8 Septbr. 1762. [2]) Premierlieutnt. Holck var allerede udnævnt til Premierlieutnt. ved vossiske Komp.

[1]) Krigskommissær F. Undall blev udnævnt til Krigskommissær 19 Marts 1736 og 15 Maj 1747 til Krigsraad og Bogholder ved de 2de bergenh. Regimenters Lægdskasser. Han boede paa Gaarden Gravdal ved Bergen og stod som Krigskommissær til 1768.

for leirdalske Komp. og lysterske, som i tidligere Aar havde havt sit Sessionssted paa Dalsøren.

Ved den nye Inddeling af Lægderne, hvorved 2det bergenh. Reg. skulde afgive Lægder til vesterlenske Reg., fik 2det bergenh. Reg. i Stedet 80 nye Lægder i Leirdals Præstegjeld, — oprindelig 86; men 6 Lægder fragik for Postgaarde. Ifølge Feltmarchal Arnoldts Ordre af 6 Marts 1751 foretog nu Sessionsdeputationen Udskrivning af Soldater i bemeldte Præstegjeld.

I Forbindelse med Sessionsspørgsmaalet for leirdalske Komp. stod ogsaa Beklædnings- og Udrustningsspørgsmaalet. 9 Marts 1751 sender derfor Oberst Segelcke en Forestilling til Feltmarchallen med Hensyn til Beklædningen og Udrustningen. Obersten foreslaar, at urlandske Komp., som ligger nærmest, skal afgive sine Munderings- og Armatursager til leirdalske og faa erstattet sine Sager fra vossiske Komp. Herpaa kom dog ingen Resolution.

22 Juni 1751 holdtes Sessionen paa Leirdals Præstegaard. Almuen blev af Sessionsdeputationen betydet, at Hs. Majestæts allernaadigste Intention med Udskrivning af Soldater og Landværnsmænd i Leirdals Præstegjeld var alene at sætte dem saavel som andre Undersaatter i Landet istand til at kunne forsvare og værge for deres Gaarde og Ejendele og til den Ende at give dem Officierer, der kunde undervise og i paakommende Tilfælde anføre dem, ligesom og at den Udgift af Munderings- og Udredningspenge var til Klæder og Forpleining for deres Børn og Tjenere.

Almuen gjorde Forestillinger herimod og anførte, at det vilde blive den altfor besværligt, om den blev lagt i Lægd, og det i Henseende til de mange Broers Vedligeholdelse, saa og formedelst den vanskelige Skyds over Fjeldet, samt at de havde søgt og videre vilde søge, som de og allerunderdanigst forhaabede, at Hs. Maj. fremdeles som forhen allernaadigst vilde forskaane Almuen for Soldaterlægd.

Sessionsdeputationen foreholdt derpaa Bønderne, at, hvad Skydsen og Broers Vedligeholdelse angik, da havde deres Naboer paa den anden Side af Fjeldet, i Valders, lige Byrde med dem og vare dog alt for nogle Aar siden lagte i Lægd. Det skulde dog være dem uforment at indsende sin Ansøgning, omendskjønt de ikke kunde gjøre sig meget Haab om at nyde Befrielse, siden ikke alene Valders, med ogsaa Nordlandenes og andre Kongens Undersaatter her i Landet, som forhen havde været fri, nu vare lagte i Lægd,

hvorfor de ogsaa midlertidig maatte finde sig i, at for deres Lægder Soldater og Landværn bleve udskrevne.

Herefter gik Udskrivningen for sig uden nogen Slags Modsigelse eller Uorden, og da de udskrevne Soldater og Landværnsmænd havde aflagt sin Troskabsed, vare de efter Sessionsdeputationens Indberetning, dateret Bergen 34 Aug. 1751, «meget muntre, fornøjede og vel tilfredse». Iblandt de udskrevne Soldater, ialt 79 Mand, var der ingen Gaardmand, men for det meste Husmandssønsønner og Husmænd.

Allerede forinden Sessionsrapporten blev indsendt, hvilken Indsendelse forhaledes ved, at Krigskommissær Undall efter Sessionen paa Leirdalsøren skulde fortsætte med Sessionen i 1ste bergenh. Reg.distrikt, skriver Oberst Segelcke 6 Juli 1751 til Feltmarchal Arnoldt en Indberetniug, hvori han siger, at Mandskaberne ved Sessionen vare «føjelige og fornøjede», ja de Mandskaber, der indrulleredes til Soldater, vare endog «særdeles lystige» og sluttede med Dans og Sang. Almuen var dog misfornøjet med, at der ikke ligesom i det øvrige Bergens Stift skulde gaa 4 Løber paa Lægden, men bare 3. Forøvrigt indtraf et Tilfælde, som viste, at den civile Øvrighed aldeles ikke billigede den af de militære Authoriteter foretagne Lægdsinddeling og Udskrivning, idet Fogden Heiberg, som havde faaet Ordre til at representere Stiftbefalingsmand v. Cicignon ved Sessionen, forlod Sessionsstedet paa Leirdalsøren, uagtet de øvrige Deputerede betydede ham, at han i Egenskab af Foged var pligtig til at være tilstede.

Den af Almuen d. 23 Juni til Sessionsdeputationen indleverede Ansøgning lød saaledes:

«Højædle og Velbaarne
Hr. Obrister Segelcke
Velædle og Velbaarne
Hr. Krigs Raad og Krigs Commissair Undall

Naadige og Gunstige Herrer!

At vores udi Lærdahls Præstegield beboende Gaarder allerede ere inddelte i Soldater Lægder og hos os Gaarsdagen af Deres Velbaarenheder ved holdte Session her af Præstegjeldet skeede Udskrivning ved vi, reiser sig deraf, at paa sine høje Stæder skal være

forebragt, det vi er udi lige Omstændigheder med de, der boe paa den anden Side af File Field; Var der ingen Forskiel imellem ovennævnte Almues og vores Omstændigheder, tilstaaes gierne, det ikke var ubilligere end om vi mere end de skulde være befriede for Lægders Inddeling og Soldater Udskrivning, men at Forskiellen er extra ordinair stor, det har vi adskillige Gange som nødtvungne understaaet os allerunderdanigst postviis at foredrage vores allernaadigste Konge; og just fordi vi befrygter det, Deres Velbaarenheder maatte incommoderes alt for meget, ifald vi her speciel anførte alt, hvis for os, uden at vige fra Sandhed, er derom at sige, vil vi allene bemøje Deres Velbaarenheder med følgende underdanige Demonstrationer:

1. Istæden at vi med stor Bekostning aarlig maae istandholde 18 Broer og Klopper over og ved den bekiendte Lærdahlske store Elv, findes udi det gandske Wangske Præstegield i Walders ej mere end 3 Broer, hvilke ere saa korte, at de ej anderledes end Klopper kan være at ansee.
2. Istæden Situationen, hvor de saakaldede Broer i Wangs Gield ligger, er saa favorable og de smaae Elve eller store Bækker, de ere lagde over, har saa lidet Fald, at hver Broe, der ufeilbar ligger ind til den, af Ælde forraadnes, maae vi desværre som bekiendt alt for ofte taale, at snart een, snart en anden af vores Broer med Klopper af Elven, undertiden Vinteren og undertiden Sommeren, borttages, om de end ere ganske nye.
3. Istæden for de her værende Bergenske Galder og de sammesteds befindende Udbygninger, som ej uden store Bekostninger kan vedligeholdes, har de Wangsgieldske Bønder overalt faste, samt givne Veje og consequenter befriet fra derpaa at anvende nogen Bekostning.
4. Istæden for hver Mand til sin Gaard i Wangs Gield har den Herlighed, at de hvert Foraar, saa snart deres Ager skal tilsaaes, havner deres Fæe og smaae Creature udi deres Fæehaver, maae de allerfleste af os i Mangel af saadanne Fæehaver til mærkelig Skade lade vores Creature til længst hen paa Sommeren udbeite alle vores Enge Sletter.
5. Istæden for Gaardene i Wangs Gield udi Almindelighed ere af den bonitèe, saavel af Ager og Eng, som Buskove, Støler og Fieldhavner, at Bønderne der samler Midler ved at sælge Korn, Slagtefæe, Smør, Talg og Ost, findes til de allerfleste af

vores Gaarde saa uduelige, ja tillige liden Ager, Eng og Buskov, at vi glæder os, naar vi eet eller andet Aar af Gaardens Producter haver det daglige Brød, thi sælge noget (excepto et à to smaae Slagtebæster) kan vi ikke. — Og endelig for det

6. er og imellem det Wangsgieldske og dette Præstegield den Forskiel, at vi hver Sommer maae samle Høe, Riis og Løv højest op i de her værende Fielde og om Vinteren med største Livs Fare gaae paa Jern Brodder for at bære det hiem paa vores Ryg, da derimod hver Jordbrugende i Walders med største Magelighed ved en Hest kjørt af en halv voxen Dreng hver Dag ham lyster faar hiembragt til sin Gaard mere Riis, Løv eller Høe end 30 af os her een Dag er istand at hiembære, og just deraf at vi saaledes maae savne de særdeles store Herligheder de paa den anden Side Fieldet fremfor os haver, kommer det og, at vores Forfædre før os, vi efter dennem og tænkelig vores Børn efter os hos ubekiendte har passeret og kommer til at passere for det, vi aldeles ikke ere, d. e. Selvejere af vores brugende Odelsjorder; thi naar en Søn her efter Faderen skal indfri sin Odelsgaard, maae han betale Faderens Giæld, der gierne er meer end Gaarden er værd; Selv ejer somme lidet, undertiden intet, naar saa Løsnings Summen laanes og Gaarden paanyt bortpantes, sidder Debitor formedelst Armod ofte inde med Renterne, saa længe indtil en anden overtaler til for ham Capital og Renter mod Gaardens Tiltrædelse at betale; og saaledes ere de fleste Gaarder nu opstegne til saa høj Sum, at fast ingen demmem uden Ruin kan antage.

Naadige Herrer, vi haaber underdanig, at De jo Gaarsdagen ved Sessionens Holdelse meget vel befandt, det som ikke Hans Excellence Hr. Felt Marchall Arnoldt eller De selv forhen havde forestillet sig, nemlig saavel, at her er saa liden Forraad af tienstdygtigt ungt Mandskab, at end ikke alle de her inddelte Lægder med dygtige Karle nu blev forsynet, som og at her iblant os desværre findes mange Mennesker, der deels ved at falde udover smaae Berge Hammer Vinters Tid, deels ved Snee Skreer og deels i andre Maader ere satte i den beklagelige Tilstand, at de lidet er sig selve; mindre andre til Nytte. Naadige Herrer! Lad dog forestaaende sandfærdige Andragende bevæge Eder til at demonstrere vores Nød for højstbemeldte Hr. Felt Marchallen, da vi ej paatvivler, at Hans høje Excellence som en retsindig og mild Herre jo ved

sin allerunderdanigste højformaaende Forestilling i Naade seer til os fast undertrøgte. Gud skal visselig belønne Hans Excellence og Naadige Herrer for al den Naade og Hielp os herudinden ertees, ligesom vi og med dybeste Soumission stedse forbliver og er

Højædle og Velbaarne
Hr. Obrister Segelcke
Velædle og Velbaarne
Hr. Krigs Raad og Krig Commissair Undall
Naadige og gunstige Herrers
underdanige Tienere.

Lærdahlsøren i Lærdahl d. 23 Juny 1751.

Paa øvrige Almues og egne Vegne.
Tollef Haagensen Wold. Ole Syversen Vold.
Tommas Andersen Øye. Ole Lassen Mielde. Ole Monsen Mielde.
Lasse Hauge.

Udi Pennen forfattet efter Reqvirenternes forlangende af
A. Hesselberg.» [1])

Denne Ansøgning blev af Sessionsdeputationen indsendt til Feltmarchallen med følgende Erklæring:

«Hvad derudi er anført angaaende Almuen af Walders og paa hiin Side Fieldet deres Omstændigheder, er det ganske troeligt, at de har endeel Herlighed og Comoditet ved deres Gaarder, som ikke allene disse 3de Skibreder, men næsten den største Deel af Bergens Stift fra deres Gaarder maae savne, men naar Lærdahl, Aardahl og Borgens Skibreder bliver sat i Ligning med andre i Fogderiet og Stiftet, er det bekiendt, at en stor Deel har samme og ligesaa store Vanskeligheder ved deres Avling og Jorders Drift at bestride som disse af Lærdahls Præstekald. De 18 Broer og Klopper, som paaberaabes i Henseende til deres Vedligeholdelse og Reparation, da er det vel til den Ende, at af dette Præstegield ikkun betales halv Skat, og kan de saaledes i dette Fald synes paa nogen Maade at være soulageret, men om ikke udi indfaldende Krigstid, naar Compagniet var ude af Lægderne, skulde blive Fattelse paa fornøden Mandskab til Transporter og Skydser udi adskillige Tilfælde, er efter vores Formening det, som mest kunde komme under Overvejelse.»

[1]) Abraham Hesselberg, Sorenskriver i indre Sogn.

Sessionsrapporten tillige med Almuens Ansøgning blev under 18 Septbr. 1751 af Feltmarchal Arnoldt nedsendt til Landetatens Generalkommissariat, hvorfra den gik videre til Rentekammeret, hvor i sidste Instants Spørgsmaalene altid havnede, naar der var Udgifter med i Spillet. Feltmarchallen ledsager Rapporten og Bøndernes Ansøgning med følgende Udtalelse: naar sonsidereres, at denne Almue fremfor andre ikkun svarer halv Skat og de desuden er pligtig at værge for deres Jord ligesaa vel som alle andre Hs. Majst.s Almuer og troe Undersaatter, kan paa denne deres Forestilling ej gjøres mindste Reflexion, og hvad sig angaar Munderingspengene, som til Cassen maa svares, da bliver jo de og deres Børn deraf med Mundering lige med den øvrige Land-Militie forsørget og spares Udgiften igjen til de Klæder, hvormed de sig ellers i des Stæd til Hæders-, Offer- og Kirkegang skulle forsuines. Udreedningen fortærer Soldaten selv og menagerer derimod Kosten hjemme. Foruden nu at disse 2de Ting i saa Maader ikke kan være Lægsmanden til nogen Bekostning eller Byrde, saa nyder Soldaten og Landværnene endog dertil med alle de Beneficier og Prærogativer, som Land-Militie-Forordningen og andre kgl. Anordninger de enroullerede tilsiger, over hvilke enhver vedkommende Øvrighed er forbunden at holde og besørge, at samme i alle Tilfælde allerunderdanigst vorder efterkommet. Betreffende de paaberaabte 18 Broers og Kloppers Vedligeholdelse, som Sessionens Deputerede holder for at være det eneste, som kunde komme under Overvejelse, da fandt man alle Tider, om Krig (som Gud forbyde) skulle paakomme, et Middel, hvorved dessen befrygtende Forfaldelse kunde afværges. —

Da Oberst Segelcke endelig indsendte Sessionsrullen, som paa Grund af Krigskommissær Undalls Fravær ikke blev undertegnet før d. 25 Septbr., gjør han Forespørgsel om, «hvorledes med det Lerdalsche Compagnie skal forholdes, da det vil blive høy-nødvendig, ifald samme skal staae ved Magt, nu paa disse Tider og forinden det liider længere paa Aaret, at de til bemeldte Comgagnie erfordrende Munderings Sorter samt Armatur og Equipage m. v. kunde vorde nogenledes med Beqvemmelighed frembragt og transporteret».

I Kvartalsrapporten for Regimentet ved Udgangen af Septbr. 1751 opførte Chefen endnu ikke leirdalske Komp., og Kapt. Sunde førtes fremdeles som Chef for vossiske Komp., der jo ikke udtrykkelig var ophævet.

Ud paa Høsten indtraf det Tilfælde, at 4 af de nye indrullerede leirdalske Soldater havde gjort sig skyldig i Tyveri, og nu opstod der Strid om, hvorvidt de hørte til den militære Jurisdiktion eller den civile. Den civile Øvrighed paastod, at de stode under den civile Jurisdiktion, da det endnu ikke var bleven afgjort, hvad enten Leirdal med øvrige Distrikter, deres Indrullering til Soldater og Lægders Anlæggende skulde staa ved Magt eller ikke.

Dette gav Oberst Segelcke Anledning til at sende Feltmarchallen en ny Forespørgsel d. 9 Decbr. med ny Anmodning om Uniform m. v. til Kompagniet; men da der ikke indløb Svar herpaa inden Aarets Udgang, var Følgen af al denne Uvished, at Regimentet heller ikke i sin Kvartalsrapport ved Udgangen af Aaret 1751 opførte leirdalske Kompagni som bestaaende. Landetatens Generalkommissariat i Kjøbenhavn havde dog Tanken henvendt paa Kompagniet; thi i en Skrivelse af 24 Juni 1752 til Feltmarchal Arnoldt om Opførelse af nogle Telthuse erindres det nyoprettede leirdalske Kompagni med et Telthus til en Pris af 100 Rdl. 20 Sk.

Imidlertid havde Rentekammeret søgt Vicestatholder Benzons Erklæring om, hvorvidt Almuen i Leirdals, Borgunds og Aardals Skibreder maatte være istand til foruden de aarlig paabudne Skatter at udrede de Udgifter, som et Soldaterlægd paaligger.

Vicestatholderen afgav sin Erklæring d. 20 Juni 1752 og heri heder det, at, da Gaardene i ovenmeldte Distrikter vare særdeles høit skyldsatte fremfor andre Steder i Stiftet og det altsaa var at befrygte, at, ifald Almuen paalagdes endnu flere Udgifter, vilde den komme til Restance i de kgl. Skatter, indstillede han til Rentekammerets Overvejelse, om det ikke skulde ansees tjenligst, at hine Skibreders Almue kunde konserveres i de Friheder, som fra Arilds Tid havde været den forundte og ved den kgl. Res. af 24 April 1730 senest vare fastsatte.

Denne Erklæring, som Rentekammeret under 22 Juli derefter oversendte til Landetatens Generalkommissariat, sendte dette d. 29 s. M. videre til Feltmarchal Arnoldts Overvejelse; men Feltmarchallen holdt paa sit. Efter at have indhentet Oberst Segelckes og Krigskommissær Undalls Erklæring svarer han under 2 Septbr. 1752, at han ingenlunde kan indse, hvorfor denne Almue fremfor alle andre Hs. Majst.s tro Undersaatter skal fritages for at værge for deres Jord; «thi uden at igientage de Raisons, som velbemeldte Hr. Obersten og Krigs Commissairen udi deres Erklæring beraaber

sig paa, vil jeg alleene anføre denne Hoved Post, at disse Folk ikkun svare halv Skat imod andre, som dog ere lagte i Lægd, hvilken jeg haaber Eders høygrevelige Excellence og Mine høyst og høytærede Herrer med mig anseer gyldig nok til den der foretagne Udskrivning. Dog indstilles dette til Eders høygrevelige Excellences nærmere Forgodtbefindende, hvorvidt den af Hr. Oberste Segelcke og Krigs Commissair Undall proponerede Moderation i Henseende til, at Lægds Udgifterne af dem kunde svares som af Udenlægds Gaarder og de saaledes befries for selv at give Soldaten, kan være at bifalde».

Oberst Segelcke og Krigskommissær Undalls fælles Erklæring, dat. Bergen 22 Aug. 1752, gik ud paa:

«1, Om de (Bønderne i Aardals, Leirdals og Borgunds Skibreder) ej skulle kunne taale de Udgifter, som et Soldaterlægd vedkommer, da, ligesom vi, hverken af den Underretning, afgangne Stiftsbefalingsmand à Møinichen in Ao. 1748 lod indhente, eller saavidt vi paa Stædet Ao. 1751, da Udskrivning for disse Skibreders Lægder skeede, kunde bringe udi Erfaring, har kunnet udfinde, at deres Omstændigheder ere saa meget slette, at der jo findes mange i dette og de andre Fogderier, der ere af lige saa ringe Vilkaar og vel tildels slettere, som dog maa svare baade Soldater Udredning og alle andre Paabud, og, som det det desuden er bekjendt, at Almuen i dette Lærdahls Præstegjeld søger stedse at kjøbe og eje deres Gaarde selv, kan det ikke være Tegn til, at de ere saa meget slette, som de beskrive dem, og tør vi saaledes ikke understaa os at sige, det de ej skulle kunne taale den Udgift, som et Soldaterlægd vedkommer.

2. Om det ikke skulde være tjenligst, at denne Almue ved de Friheder, de af Alders Tid have været forundt og ved kgl. allernaadigst Res., dat. 24 April 1730, er stadfæstet, blev konserveret, da ere vi ikke bekjendt, de af den paaberaabte ældgamle Privilegier eller Friheder, hvor de findes, eller paa hvad Fundament de maa være grundede, og det saa meget mindre, som da afg.ne Stiftsbefalingsmand à Møinichen, forinden han med os under den 10de Septbr. 1748 til Hs. Excell. vores Erklæring angaaende deres Indtagelse til Lægd affattede, lod ved Fogden æske og efterspørge deres paaberaabte Friheder og, hvorudi de maatte bestaa, blev alene frembragt høistbemeldte

allernaadigste Resolution, og da den hverken mentionerer noget Meritum paa deres Side eller nogen Slags Fornødenhed, i andre Maader heller ikke, at de til alle Tider skulle, men alene, at de til videre maa for Udskrivning befries, kunde vi ikke tage i Betænkning med ham at underskrive, det vi ikke fandt nogen Ubillighed derudi, at de, naar Deres Majestæt allernaadigst fandt det for godt, ligesaa vel som de i Walders og andre Stæder til Lægd blev inddelt, og er det altsaa ubekjendt for os, af hvad Aarsag det maatte kunne holdes utjenlig, at dette Lærdahls Præstedjelds Almue blev lagt i Lægd; men, naar først blev fastsat, at de selv Lægdsudgifterne kunde taale at svare, eller i andet Fald, at det allernnaadigst maatte behage Deres kgl. Majst., at de for de 69 Lægder 13 ℔, som berørte Skibreder ere inddelte udi og beregnes til 2 Rdl. 3 ℔, aarlig pr. Lægd, kunde tages af den Lægsudgift, der svares af uden Lægsgaarde[1]) eller paa anden Maade godtgjøres, er vi af den uforgribelige Tanke, at det var tjenligt, de bleve lagte i Lægd, og at da en stor Del Abnormiteter som derved, at ingen Øvrighed er dem saa nærboende, blev hemmede; thi foruden at tale om den dissolute Levemaade imellem dem selv, som dog før udi højere Grad har været, og at de for Løsgjængere og Folk, der paa andre Stæder har begaaet usømmelige Ting, har været som et Asylum og Tilholdssted, entstaar og deraf Trætte og Uenighed imellem dem og de angrændsende Compagniers Almue ved det, at disse pukke paa deres Frihed og vil synes mere end de andre, og ligesom mange af deres eget unge Mandskab gaar ud af Bøigden til de gevorbne Regimenter, Artilleri og Garnisonscompagnier og, hvor de lyster, saa sker det og formedelst det Navn af Fri-Bøigd, til Skade for Regimentet og Deres Majst. Tjeneste, at en stor Del af de nærmeste Compagniers Mandskab søge ind i dette Lærdahls Præstegjeld først at tjene og siden ved Leilighed aldeles at undvige Lægderne og Deres Majst. Tjeneste, hvilke Inconvenientier, vi formene, paa nogen Maade kunde remederes, naar de ved Lægsinddeling bleve satte udi Lighed med den anden Almue i Landet.»

[1]) De Gaarde, som vare uden Lægd, vare Fogdens og Sorenskriverens Embedsgaarde, Lensmændenes Gaarde og Postgaarde samt «Proprietærers» og Gjæstgivergaarde.

Ifølge den kommanderende General nordenfjelds, Generallieutnt. Frølichs Bestemmelse skulde der i 1752 holdes Generalmønstring ved de 2 bergenh. Regimenter, og Krigskommissær Undall udstedte derfor 15 Marts efter Overlægning med Regimentchefen en Generalmønstringsplakat, hvorefter Regimentets Sekondbataljon, hvortil leirdalske Komp. hørte, skulde staa opstillet paa Vossevangen d. 1 Juni. For første Gang opførtes nu leirdalske Komp. paa Regimentets Kvartalsrapport paa samme Maade som paa Generalmønstringsplakaten med Kapt. Sunde som Chef, medens vossiske Komp. opførtes uden Personel.

Oberst Segelcke kom alligevel i Forlegenhed med Generalmønstringens Afholdelse d. A.; thi leirdalske Komp. var endnu uden Mundering, og vossiske Komp. havde ingen Chef eller Lieutenant. Han vidste derfor ikke, enten han skulde lade Kapt. Sunde fremstille vossiske Komp., som denne endnu ikke havde afleveret, eller leirdalske Komp., til hvis Chef, Kapteinen var udnævnt, men hvilket Komp. hverken havde Mundering eller Armatur eller var øvet. Obersten tilskrev derfor Feltmarchal Arnoldt herom 21 Marts; men Feltmarchallen svarede tilbage under 31 s. M., at han havde ventet, at Obersten og Krigskommissæren havde henvendt sig til ham med Forestilling herom, før Generalmønstringsplakaten var bleven trykt. Der var nu indtruffet Omstændigheder, som gjorde al Omlægning af Lægderne i Bergens Stift overflødig, idet man havde fundet Plads for de nye Dragoner paa Østlandet ved Udlægning af nye Kvarterer i Jarlsberg. Feltmarchallen vilde derfor foreslaa, at vossiske Komp. bibeholdtes uforandret og skaffedes nye Officierer, medens leirdalske Komp. udleveredes ny Mundering, og med dette for Øje skulde han udbede sig de Hrr.s nye Betænkning om Generalmønstringens Afholdelse ved leirdalske Komp.

Herpaa svarede Oberst Segelcke 18 April, at han formente, leirdalske Komp. burde forbigaaes ved Generalmønstringen 1752, og at de ved Kompagniet ansatte Officierer mødte ved vossiske Komp. Dette approberedes derefter af Feltmarchal Arnoldt 29 April.

Om Høsten 1752 fik Oberst Segelcke Ordre fra Generallieutnt. Frølich om at holde Kompletteringssession i Aaret 1753. I den Anledning tilskrev Obersten Feltmarchal Arnoldt d. 31 Oktober med Forespørgsel, om leirdalske Komp. skulde medtages paa Sessionsplakaten, da der efter alt, hvad der var foregaaet, derom kunde herske Tvivl, saa meget mere, som Kompagniet fremdeles ikke havde

faaet nogen Mundering og der ikke havde været afholdt Øvelser ved Kompagniet, ligesom der heller ikke havde været nogen Afgang af Mandskaber, siden Udskrivningen i 1751 fandt Sted.

Feltmarchallen resolverede 18 Nov. 1752, at leirdalske Komp. ikke skulde opføres paa Sessionsplakaten, og fra denne Dag forsvandt ogsaa Kompagniet fra Rapporterne, medens Officiererne gik tilbage igjen til vossiske Komp. Til Trods for afholdt Session bleve altsaa Leirdølerne denne Gang fri for Militærtjeneste.

Nu gik der en Tid, førend man paany hørte noget om Leirdølerne. I et Brev, dat. Leirdals Præstegaard 10 Novbr. 1774, oversender Stedets Præst, Grøn, en Promemoria, betitlet «Kort Underretning om Lejrdal med Annexerne», til Videnskabernes Selskab i Throndhjem, hvori han fremhæver Leirdølernes Privilegier, idet han siger: «Som Clima er, saa er og Folkets Naturelle og Egenskaber. En frisk Luft gjør frisk Natur og findes den ingen andensteds, da i Lejrdahl. De gjæveste Folk findes der da. De maa og være saadanne. Transport og den idelige Skyds udfordre det. Vejenes Istandsættelse og Broernes Vedligeholdelse ligesaa. Derfor de højlovlige oldenborgske Konger af sær høj-kongelig Naade har henvendt det allernaadigste Øjesyn til Lejrdahl i Hensigt til Folkets Stræbsomhed».

Præsten fortæller, at Privilegierne laa opbevarede i Tønjum Kirkes Arkiv. Blandt Privilegierne nævner Præsten ogsaa, at der kun betaltes halv Told af den Lax, som fangedes i Leirdalselven.

I 1775 kom Leirdølernes Privilegier officielt paa Bane igjen, idet der var nedsat en Kommission til Undersøgelse af Lægderne i Norge, ved hvilken Leilighed Leirdølerne mødte op med sine Privilegier og fik Bergens Stiftamtmand til at indsende en Forestilling for dem i deres Favør. Resultatet var ogsaa, at d. 13 Oktbr. 1777 kunde Fogden Hansen paa Thingstedet Leirdalsøren for Almuen fremlægge en Skrivelse af 30 Septbr. s. A. fra Stiftamtmand de Schouboe, hvori meddeles det kgl. danske Kancellies Res. af 13 Septbr. 1777 saalydende:

«I Henseende til den fra Hr. Stiftsbefalingsmanden under 8. Juli sidstleden indkomne Forestilling, at Leirdals, Aardals og Borgunds Skibreders Almue udi Indre Sogns Fogderie paa Grund af de dem forundte Privilegier og Friheder m. v. maatte befries for Udskrivning enten til Søe- eller Land-Etaten, har man herfra korresponderet med det kgl. Admiralitets- og Commissariats Collegio.

Samme har nu herpaa meddelt, at Amtmand Teiste i Lægdsundersøgnings Commissionen har erindret, at bemeldte Skibreder vare ubelagte formedelst de dem forundte Privilegier og Friheder, hvorfor og den her til Lægdernes Fordeling imellem begge Krigs-Etater nedsatte Commission paa Grund af forbemeldte Privilegier og videre i Commissionen indhentet Oplysning ikke har proponeret samme Skibreder til at henlægges til nogen af Etaterne, men de ere gandske excluderede af Matriculerne for Søe- og Land-Etatens Lægder i Bergens Stift. Thi har man dennem saadant herved tjenstligst skullet tilkjendegive og at der altsaa ikke haves noget imod at forbenævnte Skibreders Almue fremdeles befries for Udskrivning og deres Privilegier dem conserveres.»

Dette er sidste Gang, Privilegierne for Leirdals Præstegjeld stadfæstes. Der staar med rene Ord, at Almuen skulde være fri for Udskrivning, og man skulde nu mindst vente Forandring under samme Regjering; men Piben fik snart en anden Lyd. Slutningen af det 18de Aarhundrede var som bekjendt en Omvæltningens Tid paa alle Omraader; Friheder skabtes og Friheder tabtes.

II.

Nye Overvejelser om Oprettelse af et Kompagni nationale Soldater i Leirdals Præstegjeld.

Det var efter Initiativ fra en privat Mand, at Tanken paany optoges om at gjøre Leirdølerne til Soldater. Hvem denne Mand var, vides ikke; men han indsendte et anonymt Forslag, dat. Kjøbenhavn 19 Februar 1789, til Kronprinds Fredrik, som dengang var den egentlige styrende af Armeens Anliggender i Danmark og Norge. At der toges Hensyn til et anonymt Forslag, maa synes temmelig underligt; men det var vel ikke skeet, hvis der ikke allerede før i Tiden var bleven forhandlet saa meget om denne Sag; desuden var den ungdommelige Kronprinds, der interesserede sig

levende for Militærvæsenet, fuld af brændende Virkelyst, saa dette har vel ogsaa været Aarsag til, at Forslaget, skjønt anonymt og privat, toges alvorligt. Forslaget lød saaledes:

«Da jeg har boet i Bergens Stift i en 30 aars Tid . . . . . , er jeg vel bekjend i Lærdahls Præstegiæld, som ligger i Indre Sogns Provstie og Sogns Fogderie i Bergens Stift. Samme Præstegiæld ligger omtrent 16 Mile fra Bergens Bye til Søes og tildeels fremkommelig til Lands. Bemelte Præstegiæld bestaar af 3 Kirke Sogner, Hovet Sognet Lærdahl, Hovet Annexet Aardahl og Borgens Annex. Dette Præstegiæld kan man med Vished regne ibland en af de frugtbareste i Bergens Stift.

Indbyggerne ere duelige og . . . . . Folk, ia ogsaa for det meste vederhæftige eller formuende kaldet. Til Militaire ere dette Præstegiælds Mandskab meget vel skikket, i Besynderlighed til Jægere, da dem vel forstaar at behandle og bruge sin Rifle, hvilket dem øver sig i fra Ungdommen ved Jagt og Dyre Skytterie i Almindelighed. Ved denne Lyst til Skytterie bliver dem vant til at udholde en stærk Strabase, — — — — — — — — — — — — — — —. Disse Folk ere meget anseelige, vel undersetsige, stridbare og derhos haardføre, altsaa meget tienlig til Hans Majestets Tieneste.

Naar jeg undtager udi Landene i Throndhiems Stift, saa veed jeg ikke nogenstæds paa Landet i Norge, som er befriet for Soldatere untagen Lærdahls Præstegiæld, hvilket Privilegium de i sin Tid ved en da gjørende Forestilling til den da Regierende Konge har erholdet, og derved aldeles er befriet fra at tiene som Soldater, har altsaa til denne Tid været frie. Der disse ansøgte om dette Beneficium kunde dem vel nogenledes dertil have Grund i en vis Henseende, paaberaabende sig det besværlige Veje Arbeide med Broers istandsættelse, saavel som at befordre Reisende til og fra Stedet. For Reisende faar de sin Betaling for Befordringen og Postbønder er io paa et hvert Stæd i Norge, hvilket ej kan hindre for et Compagnies oprettelse, og af de istandsatte Veje og Broer har Indbyggerne den meste Fordeel selv, men nu er dette hævdet i en saa lang løbende Tid — — — — — — — — — — — — —. Enhver retskaffen Patriot indseer og holder det for sin Pligt at opfylde sin Konges Villie og sit Fædrenelands Vel; men Lærdahls Præstegiælds Indvaanere tænker anderledes, idet de til sidste Tid vel conservere denne dem hidindtil forundte særdeeles Naade, ej betænkende at vores allernaadigste Konge er Lovenes Begyndelse

og Ende. Lad Lærdahls tiensdygtige Mandskab iklædes Mondering og prydes med dansk sejerrig Vaaben, ia forenes med sine Brødre, saa opfylder de den Pligt, de skylder sin naadige Konge og den Stat, hvoraf de ere Medlemmer, ej at sidde i en Afkrog og æde Landets Fedme, naar deres Naboer er færdig altid at stride for sit Fædreneland.

De kan nu ej med rette paastaa længere Frihed, da det kan bevises deres forhen paaliggende Arbeide er der som paa andre Stæder bragt til en Slags Fuldkommenhed. Naar Deres Majestet allernaadigst og alvorlig vil lade undersøge denne Sag, da skal Sandheden befindes, i Lærdahls Præstegiæld kunde oprettes et duelig Compagnie Jægere uden minste vanskelighed, ia et Compagnie, som med Ære i sin Tid kunde presenteres Deres Kongelige Majestet og Deres Kongelige Højhed Kron Prinsen. Da nu disse Folk er forbunden og bør tiene i Lægd, saavelsom andre Stæder i Norge, saa byd Deres Majestet dette at skee.

En Tid forhen er vel udi dette forommeldte Præstegiæld oprettet et Compagnie Soldater af sl: Capitain Sunde, men samme varede omtrent et par Aar saa blev disse frie Folk paanye, ia opbragt besluttede at skikke nogle ned til Kjøbenhavn for at erholde paanye Confirmation paa den dem forhen meddelte sær kongelig Naade, den de og erholt — muligens har de vel beraabet sig paa sit Arbeide, hvorom forhen er talt. Alle andre Præstegiæld i Norge bliver efter Deres Majestets norske Lov og Anordninger saaledes viseligen bestyret, at hvert Mandskab bliver inden Compagniets Distrikt og der som billigt tiener sine medborgere, men fra Lærdahls Præstegiæld skeer altid udvandringer fordi de anseer sig som et frit Folk.

Naar Deres Kongelige Majestet allernaadigst fandt for godt at oprette et Compagnie Jægere i Lærdahls Præstegiæld, saa kunde samme i Krigs Tilfælde beqvemmelig marchere over Fillefiæld til Valders og strax være ved de syndenfielske Jægere, lige beqvemt kunde de og komme til Bergen.»

Kronprindsen sendte nu dette Forlag til den kommanderende General for den norske Hær, Prinds Carl til Hessen, som igjen sendte Sagen til Behandling af det kgl. norske Generalitets- og Kommissariatskollegium i Christiania. I denne By opholdt netop da Chefen for bergenh. Reg., Generalmajor *Johan Jacob Fasting*[1])

[1]) Generalmajor Fasting var født paa Fuse 17 Septbr. 1723. Efter tidligere at have været Kommandør for 2det vesterlenske nat. Inf.reg. blev han Oberst og Chef

sig. Til denne Mand sendte da det kgl. norske Generalitets- og Kommissariatskollegium det anonyme Forslag til Erklæring. Generalmajor Fasting maatte jo ogsaa efter sit Kjendskab til sit Regimentsdistrikt og Bergens Stift have været særlig skikket til at kunne udtale sig om det foreliggende Spørgsmaal. Allerede Dagen efter Modtagelsen af sit Hverv afgav Generalmajoren sin Betænkning i følgende Ordelag:

---

for 1ste bergenh. Reg. 27 Maj 1772, Generalmajor 6 Decbr. 1780 og Kommandant paa Bergenhus Fæstning 29 Maj 1782 m. 200 Rdl. i Tillæg til sin Regimentchefsgage foruden Revenantbons. I Begyndelsen af 1788 fik Generalmajor Fasting Indbydelse fra Hs. højfyrstelige Durchlautighed Prinds Carl t. Hessen til med en Del af Regimentets Officierer at overvære Lystleiren i Fredrikstad. Herfra vendte han hjem til Bergen 5 Juli 1788, men deltog saa senere s. A. i Felttoget mod Sverige, hvorefter han i 1789 fungerede en Tid som Kommandant i Fredrikstad. Forinden han vendte tilbage til Bergen, var det da, han i Christiania modtog Kollegiets Opdrag at udtale sig om Oprettelse af et leirdalsk Kompagni. Efter Armeforandringen 9 Jan. 1789, hvorved begge de bergenhusiske Regimenter igjen sammensloges til et, blev Fasting Chef for bergenh. Reg., og 11 Decbr. 1789 udnævntes han til Generallieutnt. m. Anc. fra 23 Oktbr. s. A.; men allerede 25 Januar 1790 døde han. Major Thodal bekjendtgjorde som tilfældig næstkommanderende Generallieutnt. Fastings Død for Regimentets Officierer og omtaler Generallieutenanten ved den Leilighed som «vores retskafne, værdige og almindelig elskede Chef». I «Bergens Adressecontoirs Efterretninger» for 30 Januar 1790 findes under det bekjendte Navn »J. N. Brun» indrykket følgende

«Gravskrift

over Hs. Excell. Generallieutnt. J. J. v. Fasting.

En ægte Norges Søn, velsignet hviiler her,
Sin Konge, Printsen og Soldaten lige kjer,
Mod Nød og Klager øm, mod Farer uforfærdet,
Snarraadig, fuld af Ild, og stærk og fød til Sværdet.
Svag, som hver Adams Søn; men som en Christen kiek,
Han førde Herreskiold mod Dødens haarde Skræk;
Hans Siel, forløst og frie fra Modens løse Tanker,
Paa Troens faste Grund nedlod sit Haabes Anker.
Hans Venskab troefast og hans Hierte aabent var,
Han mangen Enkes Suk for Thronen baaret har.
Og mangen Faderløs i bedre Vei han satte;
Gud saae det, og han skal see til for hans Forladte.
Du gamle graae Soldat, som under ham har tient,
Naar du dit Øje hen til denne Grav faaer vendt,
Og græder, og man spør: hvad ondt dig vederfares?
Da siig: Min Faders Støv i denne Grav forvares.»

«Underdanig P. Memoria.

I hørsomst følge det Høje Generalitet og Commissariats Collegio bydende af 11te nedligges herved tilbage det medfulgte Bilag og dend anbefalende Betenkning.

Dend af Nafn ubekiendte . . . . . angiver:

a. Leierdals beliggende og at samme bestaar af Kirke Sogner 3 ialt.
b. at samme District er et med det frugstbareste i Bergens Stift.
c. at indbyggerne er et duelig Folk og for det meste velholdende.
d. at de er i besynderlighed oplagt til det Militaire men især til et Jæger Corps.
e. at de efter confirmerede previlegium ere stedse hidtil befriet for at være Soldat paa Grund af Veie og Broer at holde vedlige som nu ikke er udenfor det almindelige etc.
f. at de nu fremdeles maa beholde samme, troer de sig berettiget til.
g. at lade Leierdal Mandskab bekomme Mundur og Vaaben ligesom deres Brødre . . . . .
h. at de nu ei har andre Byrder end de almindelige er og indeholder en uryggelig Sandhed som bevidner at denne Mand kiender Folket og Districtet og har for øjnene det som i sin tiid udkræves til almindelig beste.

Intet kand jeg her tillegge uden at jeg dette Aar har hørt at visse af beboerne skal have ønsket en saadan forandring — — — Hand har og de fleere skiulte Grunde, udvandring er nok til at viise en Egenraadighed, friihed føder af sig.

At dette Folk eengang var bestemt til et Compagn.e omtrent mellem 1745 og 1752 er og en Sandhed, men at samme varede ikke længere end til det blev oprettet er og Sandhed.

Indbyggerne mødte og for dend in ao. 1775 afholdte Inddelings Commission paatalte sin Rettighed efter privilegium og nød samme som forhen, men at jeg med Mengden troer at det rette og det almindelige beste skeer naar de just nu i denne Krigs tiid bestemmes med et til et Jæger Corps, under dend befaling at holde sig færdig til at kunde bruges til Landets forsvar, besetter Compagniet strax med 3 Officierer og Under Officierer alle af Landets Børn og saadanne som har Klogskab nok til i første tiid at handle et gandske utient Folk, derefter bestemme en Sessions Samling til at enrollere det unge Mandskab som fra en hvis alder 22 aar til

30 aar at reigne nemlig de døgtige deraf maatte vel fastsettes som Regel, ved samme tiid skeer Lægs Inddeling.

At saadant kort udførende troer jeg ville hæve alle slags indvendinger og hindringer.

Foruden dette fremsatte troer jeg der skal være noget i deres previlegio som ikke frietager dem fra at blive brugt i Krigs tiid, altsaa var det nu dend rette tiid.

Men at disse Folk skulle afgives til de gevorbne eller overlades for Hverving var mod deres Fødsel. De ere som fød til Skien paa Foeden og Riflen i Haanden og til at være overdrevne forvovne til at riide, at tage sin Hviile med bart Bryst i dyb Snee, har jeg seet, er deres Løst[1]).

Kort disse Folk har skieldén liige i Norge til at være oplagt til Frie Corps Hussar Jægere og hvor der æskes forvovenhed og ædretitee.

Christiania d. 12te Marti 1789.

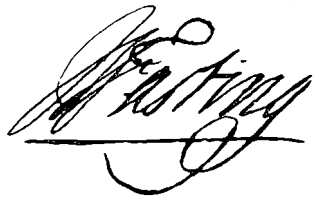

Med al Respekt for Generalmajorens militære Dygtighed kunde hans Erklæring ikke siges at være affattet i den klareste Stil; den svarede forsaavidt til det anonyme Forslag, der ikke var stort bedre; men Erklæringens Indhold har dog vel havt sin Betydning som kommende fra en Mand, der var saa vel kvalificeret til at udtale sig.

Vi se nu Sagen videre bragt frem af Kollegiet til Sessionsdeputationen for bergenhusiske Regiment, for at denne kunde afgive sin Betænkning. Sessionsdeputationen bestod af Chefen for 2det bergenh. Reg., Generalmajor *Søren de Fine v. Krogh*[2]), Amtmanden

[1]) Sproget minder om, at Generalmajor Fasting var Bergenser. I sin «Parentation» over Hs. Excell. Generallieutnt. Fasting, holdt i Korskirken i Bergen 8 Febr. 1790, siger Joh. N. Brun bl. a.: «Denne Bergenser var ægte Nordmand, og denne Nordmand var virkelig Bergenser; Thi hans Farfader var Stadshauptmand i Bergen, og hans Morfader Chef for et Bergenhuusisk Regiment.» [2]) Generalmajor S. de F. v. Krogh, f. 11 Juni 1720, blev som Oberst m. Anc. fra 29 Jan. 1774 Chef for 2det bergenh. Reg. 21 Febr. 1780, Generalmajor 2 Novbr. 1787, tog Afsked ved

i nordre Bergenhus Amt, N. D. Gunnerus, og Krigskommissær, Major *Paul Henrich Biørn*[1]). Disse udtalte følgende:

«Vi finde aldeles intet, som i nærværende Tiid kunde være kraftige Grunde til at frietage Lærdahls Præstegælds Almue fra den Militaire Tieneste, meere end alle øvrige i Landet, thi vel har dette Præstegiæld i forrige Tiider derfra været frietagne, men da Aarsagerne, som bevirkede saadan Friehed, nu for det meeste ikke existerer, saa bliver det og en Følge, at Virkningerne deraf nu heller ikke bør have Stæd. Bevæg-Grundene (forsaavidt de ere os bekiendte) til denne Befrielse, har været følgende:

1. At Lærdahls Almue i fordum Tiid maatte over Fiiele-Fieldet transportere til Christiania alle de Penge som herfra Bergens Stiftamtstue didhen skulde forsendes, men deslige Penge-Transporter ere nu forlengst ophørte, og Lærdahls Almue bebyrdes nu ey meere dermed. —
2. De Reysendes Befordring over bemelte Field, har og været een Motiv til denne Befrielse, men ey at tale om, det sielden og ikkun i Nøds Tilfælde indtræffer, at de Reysende betiener sig af denne Vey, saa synes det dog at denne Omstændighed ikke er af den Vigtighed, eller paafører Lærdahls Almue saadanne Tyngsler, at de just for denne Sags Skyld burde være frie for Militair Tieneste, saa meget mindre, som jo ethvert Stæd i Landet maae befordre Reysende baade frit og for Penge, og det meget oftere og stærkere end det nogensinde kan i Lærdahl paakomme, desuden maae jo een hver Reysende igiennem Lærdahl, som ikke med noget Frit Skyds-Pass er forsynet, lige saavel betale sin Befordring i Lærdahl som paa andre Stæder, hvorfore det heller kan ansees som een Fordeel for disse Indbyggere, naar Reysende der for Penge benøtter sig af deres Hjælp og Befordring. —
3. Postens Befordring, samt Veyers og Broers Istandholdelse, haver og været anseede som Grunde til ovenanførte Befrielse, men herudi haver jo Lærdahls Almue aldeles intet forud frem for alle

Sammensmeltningen af begge de bergenh. Regimenter 20 Marts 1789 m. 900 Rdl. i Pension og overleverede Regimentet til Generalmajor Fasting 1 Maj s. A. Han døde 11 Februar 1795.

[1]) Major P. H. Biørn blev ansat som Krigskommissær 10 Aug. 1787, fik Oberstlieutn.ts Charakter 19 Aug. 1803 og døde 27 April 1807.

andre Stæder i Landet, hvor alle saadanne Indretninger og finder Stæd, og tildeels med fleere Vanskeligheder og større Bekostninger forbundne end i Lærdahl, og dog maae disse Foranstaltninger uden nogen Frietagelse fra Militair Tieneste vedligeholdes, hvorfore skulde det da ey ligesaavel have Stæd udi Lærdahl, ja for faa Aar siden er end og Posters ordentlige Gang bleven oprettede imellem Stavanger og Bergen samt Bergen og Molde, paa hvilke Stæder dog aldrig tilforn har været nogen Post-Vey anlagt, og dog har alle disse Districter derved ikke erholdet ringeste Frietagelse for Soldateres Udskrivning, ligesom det heller aldrig har faldet dem ind, derfore at ansøge nogen Befrielse; --

4. Ventelig vil og Lærdahls Almue beraabe sig paa den Besværlighed de haver ved at bringe Vandet over deres Ager og Eng, men og herudi haver de intet forud for Loms Præstegiæld i Guldbrandsdahlen, som ligeledes maae lede Vandet fra andre Stæder hen over deres Agre og Enge, og at de i Fieldene maae opsøge Græs og Høe til at forøge deres Vinter-Foeder for deres Kreaturer, skeer ligeledes paa mangfoldige andre Stæder her i Landet, hvorved de til deres Gaarders forbædring selv har den aller største Fordel, og er ey een af de ringeste Herligheder, at de foruden deres Enge-Land ogsaa af Fieldet kand erholde Jorder, hvorved de sættes istand til at kunde føede saa mange fleere Kreaturer paa deres Jorder, der forøger Giødselen, og følgelig tillige Kornavlingen. —

Paa hiin Siide Fieldet udi Wangs Præstegiæld i Walders, har i de ældre Tiider 57 Gaarder eller Lægder havt lige Frihed med Lærdahl, men desuagtet ere de dog forlengst inddelte udi Lægd, og svarer baade Mandskab og Udreedsel, hvorfore skulde da vel ikke Lærdahls Præstegiæld giøre det samme, saa meget meere, som mand troer, at Jorderne i dette Præstegiæld ere gode og frugtbare, og at Almuen der for det meste staaer sig lige saa godt, om ikke bædre som paa andre Stæder, og er det ikke saa, da er de selv Skyld derudi, og bliver allene deres egen Efterladenhed, slette Dyrkningsmaade og uordentlige Levemaade at tilskrive. —

Lærdahls Præstegiælds Almue har altsaa i vore Tanker ikke meere Grund til at være befriede for Militair-Tieneste, end alle deres øvrige Medbrødre og Norges Bønder-Sønner, da de ere plig-

tige at værge for deres Jord, naar det giøres fornøden, og den naturlige Billighed tilsiiger, at alle som vil have Deel og nyde godt af Regieringens Foranstaltninger til Undersaatternes Sikkerhed, ogsaa bør tage lige Deel udi de Byrder som henhøre til Landets Forsvar, og dertil biedrage, hvad dem i lighed med andre kand tilkomme; hvorfore vi ere af den faste Formeening at Lærdahls Præstegiæld ligesaavel bør inddeles udi Lægd, som alle øvrige Districter, og deraf oprettes et Compagnie Soldatere ligesaavel nu som i Aaret 1750 til Landets Forsvar i paakommende Tilfælde, hvorved dennem ey vederfares andet, end alle andre Hans Mayst.s Almue og troe Undersaattere endog dennem der kunde beraabe sig paa større Besværlighed end denne Almue, som for deres Møye med Skydsens Befordring ere riigeligen aflagde, og hvorved da ey allene opnaaedes, at dette raae og udisciplinerede Folk bleve bragte udi saadan Orden og Disciplin som alle andre Underdanere i Landet, men endog derved vilde blive forebygget den hidtil i Svang gaaende Misbrug, at Lærdahls indfødde Mandskab udvandrer, og en Haaben ungt Mandskab igien fra andre Stæder, for at undgaae Enroullering, begiver sig didhen og der nedsætter sig, til største præjudice for de Districter, hvorunder de efter Fødselen sorterer.

Iøvrigt troer vi Lærdahls Præstegiælds unge Mandskab at være ligesaa vel skikkede til det Militaire som deres øvrige Norske Medbrødre, men hvorvidt de særdeeles til Jægere skulde være de beqvemmeste, kan mand ey saa lige bestemme, saa meget mindre, som Annex Sognet Aardahl, der grendser til Søen, vel ikke synderlig ere øvede i at jage, skyde og løbe paa Skie, derimod kunde mand mueligens med meere Føye ansee Hardangerne, især dem af Sognerne, Øyfiord, Aadde, Ullenswang og Korsdahlen i Johndahls Sogn, der alle for det meeste ere fortreflige Skiøttere og tillige gode Skieløbere, som beqvemme til Jægere, og naar disse bleve til et Jæger-Compagnie indrettede, kunde i Stæden for disse igien udi Lærdahl opretres et Compagnie Soldatere, hvorved Regimentet beholdt dets forrige Styrke og forhen havte Antal Compagnier. —

Dette er alt hvad vi i hørsomst følge Det Kongelige Generalitets- og Commissariats-Collegiums os under 13de passato tilstillede Pro Memoria, har vidst herom at kunde underdanig opgive, men iøvrigt refererer os til den Underrettning som Sessions-Deputerede for det 2det Bergenhuusische Infanterie Regimentunder 10de September 1748 har til den da værende Commanderende General i Norge, Sal: Felt-Marchall

Arn-Oldt i denne Anledning afgivet[1]), og hvoraf mand ikke havde skullet mangle, herhos at vedlægge Gienpart, saafremt samme i de herværende Arkiver havde været at finde. —

Bergen den 4de April 1789.

Krogh. N. D. Gunnerus. Biørn.»

Sagen syntes nu at være i god Gjænge; men med et stoppede den op; den blev simpelthen henlagt. Man var kommen til Erkjendelse af, at det vilde se noget odiøst ud, at Leirdølerne skulde miste sin Frihed for Militærtjeneste, fordi en anonym Herre fandt Tiden inde til at tage Initiativet hertil.

Nu gik der nogle Aar, før Sagen kom op igjen. Imidlertid vare Leirdølerne meget uforsigtige. En af Betingelserne for Nydelsen af deres Privilegier var, at de skulde holde Vejene istand gjennem Leirdal; men heri vare de adskillig forsømmelige, saa Regjeringen fandt det nødvendigt at fastslaa noget bestemt. 16 Novbr. 1792 udkom der derfor en kgl. Forordning om, at Vejarbeidet af Leirdals Præstegjelds Almue skulde ydes aarlig med 38 Md. i 6 Dage. I 1792 og 1793 blev Postvejen fra Akershus Stiftsgrændse til Maristuen og et Stykke længer ned i Borgund oparbeidet ved militære Kommandoer af de gevorbne Regimenter i Norge. Leirdølernes Arbeide efter den kgl. Forordnings Udstedelse blev saaledes kun Reparation af den gamle Vej fra Borgund og ned til Leirdalsøren; men Leirdølerne udebleve ganske fra Vejarbeidet i 1793, saa Veimesteren i Bergens Stift, Major C. J. Hammer[2]), saa sig nødsaget til at mulktere dem. Han ilagde Borgunds Annex's Almue en Mulkt af 52 Rdl. 64 Sk., Leirdals Skibrede 29 Rdl. 32 Sk. og Aardals Skibrede 14 Rdl. Til Trods herfor mødte ikke Almuen til Vejarbeide Aaret efter heller. Nu indgav Major Hammer 17 Septbr. 1794 Indberetning om Almuens Forhold, hvori han fremholder, uanseet den sidste kgl. Forordning, at det ikke var mere end billigt, at Almuen aarligen udførte det nødvendige Reparationsarbeide paa Vejen, da det tidligere Besvær med Friskydsen over Filefjeld med de kgl. Skatter i Kontanter nu var ophørt, Vejen desuden meget bedre og Almuen kun betalte halve Skatter af sine Gaarde samt var aldeles fri for Militærtjeneste.

[1]) Den foran omtalte Betænkning, som ikke har været at finde. [2]) Se «Bergens Forsvar» af H. J. Barstad.

Endnu engang skulde den kgl. Naade gaa for Ret. Leirdølerne bleve endog ved kgl. Res. af 17 April 1795[1]) fritagne for at betale den dem ilagte Mulkt. Forøvrigt fastsatte Resolutionen, at Leirdals Præstegjelds Almue fremdeles skulde oparbeide og vedligeholde Postvejen gjennem Leirdal til Stiftsdelet saaledes, at Leirdals og Borgunds Skibreders Almue forpligtedes til 16 Arbeidsdage aarlig og Aardal Skibrede til 10. Det synes, som om Kongemagten var bange for at røre ved disse «frie» norske Bønder.

Ved et rent Tilfælde kom Leirdølernes Privilegier atter paa Bane i 1797, og nu tog man Spørgsmaalet op til Behandling for ramme Alvor.

Paa Maristuen, som var Poststation eller Postaabneri, skulde man i dette Aar have en ny Postfører, eller Postrytter, som det her kaldtes, da han maatte ride en stor Del af Vejen. Nu hændte det, at der til Postrytter for Maristuen meldte sig et ungt Mandskab af 1ste akershusiske Regiment for derved at blive fri Militærtjenesten, hvilket vilde ske ved Mandskabets Overflytning til Leirdals Præstegjeld. Ansøgning indsendtes til det kgl. General-Post Amt, men kunde ikke afgjøres uden Indhentelse af Erklæring fra Generalkrigskommissæren, F. G. Haxthausen. Denne greb nu Anledningen til at tage Spørgsmaalet om Leirdølernes Fritagelse for Udskrivning op igjen og skrev derom til det kgl. n. Generalitets- og Kommissariatskollegium, hvorefter dette Kollegium ligefrem androg om Ophævelse af Leirdølernes Fritagelse for Militærtjenesten.

27 Maj 1797 skriver det kgl. danske Gen.- og Kom.koll. til det norske: «Det har allerede for længe siden været under Ventilation at inddrage Leerdahls District under Lægd, hvilket og den Gang fandt Medhold af Sessions-Deputationen i Bergenhuus Stift, paa Grund af, at Aarsagen til Frietagelse ikke længere fandt Sted. Fordi at Forslaget den Gang var af en privat Mand og ikke tilstrækkelig oplyst, blev Sagen henlagt. Nu da det kgl. n. Gen.- og Com. Coll., foranlediget af en Skrivelse fra Hr. Generalkrigskommissær Haxthausen, har andraget paa, at den dette Amt forundte Frietagelse for Udskrivning maatte ophæves, ønske vi, at velbemeldte Coll. behagelig ville samle alle historiske Data bestyrkede saavidt mueligt med originale Documenter eller verificerede Afskrifter, deraf udlede de Grunde, hvorefter Frietagelse bør ophæves, saa og tillige opgive

[1]) Se «A. Wessel-Bergs kgl. Rescr.,» S. 757 (III B.).

Planen, hvorledes dette District bør inddeles i Lægd, da vi, naar en saadan fuldstændig Oplysning haves, ere villige til at correspondere med vedkommende Departement, og forsaavidt det behøves, søge at bevirke den attraaede kgl. Resolution til Hensigtens Udførelse».

Hermed var Sagen bragt i den rette Gjænge, og, som vi se, gik man omtrentlig ud fra, at Enden vilde blive Ophævelse af Leirdølernes Privilegium, men ikke førend efter en nøjagtig Undersøgelse af alle Forhold og Omstændigheder. I Overensstemmelse hermed tog det kgl. n. Gen.- og Kom.koll. Sagen grundig og udsendte først en Skrivelse til Stiftamtmand Hauch i Bergen, hvilken Skrivelse som egentlig Basis for Spørgsmaalets Behandling vi her skulle gjengive:

«I Aaret 1789 blev til Hs. kgl. Høihed Kronprindsen indleveret hosfølgende anonyme Forestilling[1]), dat. Kjøbenhavn den 19de Februar 1789, som angaaer et Forslag om Oprettelsen af et Jæger- eller andet militair Corps udi Leerdahls Præstegield i Bergens Stift. Efter den commanderende Generals Ordre dengang, herover at indgive vores Betænkning, ansaae vi det nødvendigt at indhente Sessions Deputationens og General Lieutenant Fastings Erklæringer, som vi ligeledes hermed lade følge in originali. Uagtet vi nu efter disse eensstemmige Betænkninger ansaae Sagen af den Natur, at den billigen kunde komme i Betragtning, og saaledes indstillede samme til nærmere Overvejelse paa højere Sted, blev den dog beroende, indtil det kgl. General-Post Amt for nogen Tid siden forlangte et ungt Mandskab fra det 1ste Aggerhuuske Regiment afgiven til Postrytter for Post-Stationen Maristuen i Leerdahlens District, ved hvilken Leilighed det blev befunden, at bemeldte Leerdahlens Fritagelse for Udskrivning dog i det mindste burde nøjere undersøges.

I Følge heraf er os fra højere Steder opgiven at samle alle historiske Data, saavidt mueligt belagt med originale Documenter eller verificerede Afskrifter, som derved bestyrkede kunde tiene til at udlede de Grunde, hvorefter dette Districts Fritagelse bør ophæves og lig med heele Norge inddeles i Lægd.

Det er til dette Øjemeds fuldkomne og sikkreste Opnaaelse, at vi med ligesaa megen Tillid, som Gienstandens Vigtighed synes at

[1]) Aktstykkerne fra Undersøgelsen forrige Gang vare blevne beroende ved Gen.- og Kom.koll.s Arkiv i Christiania, baade det anonyme Forslag, Generalmajor Fastings Erklæring og Sessionsdeputationens Betænkning.

udkræve det, henvende os til Hr. Kammerherrens og Stiftamtmandens kraftfulde Medvirkning, som ved den locale og nøjere Kundskab af dette Districts særskilte Privilegier og Aarsagerne dertil, ogsaa bedst er istand til at give os de nødvendige Oplysninger, som kunde bringe dette Forslag til den Modenhed, at det endelig kunde fremlægges til Hs. kgl. Majestæts allerhøjeste Resolution.

Seer man paa Leerdahlens og Borgunds Almuers hidtil havte Privilegier og Benaadninger, hvoraf vi herved lade følge en vidimeret Afskrivt, saa synes samme at grunde sig paa følgende Anledninger og Poster:

1. I Kong Fridrich den 2dens Tid er Leerdahlens Undersaatter i Henseende dens Besværing med Giæsterie, Førsel og Reisende igiennem Districtet befriet for den Leeding, de aarligen skulde give Kongen indtil videre.
2. I Kong Fridrich den 3dies Tid under 22de Stptb. 1652 er samme indtil videre forskaanet for halv Skat, eftersom de kgl. Skatter og Rettigheder føres af Leerdahls og Borgunds Bønder sex store Miile over Fillefieldet.
3. Den 15de Juni 1657 blev paa Almuens indkomne Forestilling, at deres Sønner og Tienestedrenge, som med Hans Kgl. Majestæts Skat og de Reisendes Befordringer besværges, ogsaa maatte blive fri for Udskrivning, ligesom andre Almues Drenge nordenfields og i Aggershuus Lehn vare forskaanede, dog at de ledige Drenge, som ikke tage Aars Tieneste, herunder ikke vare meente, af Slotsherren Ove Bielcke givet Almuen til Svar: at ligesom deres Folk i hans Forlehningstid ikke endnu havde været besværet med Udskrivning, saa vilde han ogsaa formode, at de fremdeles som hidindtil kan blive forskaanet, naar Hs. Kgl. Majestæts Tieneste og Fornødenhed det ikke udfordrer.
4. Under 30te Maii 1664 forestiller Almuen, at eftersom endeel af deres Sønner og Drenger vare optegnede og Kongens Fogd havde krævet Fordringspenge, saa haabede de at være forskaanet for Udskrivning og fri for Fordringskab at giøre, eftersom de med megen Besværlighed maae føre Kongens Skatter, de Reisende og Posten. Herpaa er af Borgemester Jensen i Bergen givet til Svar, at hvad Skatten anbelanger, da er derfore expresse kgl. Befaling og Skattebreve, hvorefter enhver dem udi al Underdanighed bør rette, og af Lehnsherren Ove Gedde er herpaa resolveret: Udi denne Udskrivelse til Skibs vil jeg

paa min allernaadigste Herre og Konges naadigste Behag Supplicanterne for Udskrivning have forskaanet.

5. Den 25de Juni 1666 indgav Almuen atter en Ansøgning til Statholder Gyldenløve om at maatte beholde deres Folk fri for Udskrivning for tit anmeldte Aarsagers Skyld, med det Tillæg: at de maatte holde Broen over Galderen istand, som idelig ved den store Elv udgik. Herpaa har Fogden Gierdsen erklæret sig til Almuens Faveur og Statholderen resolveret, at eftersom Supplicanternes Andragende saaledes befindes, at de fra Arilds Tid har været fri for Udskrivning, saa bevilges dennem dette paa Kongens naadigste Behag.
6. Under 26de Januarii 1667 er Bønderne udi Leerdahlen af Kong Fridrich den 3die bevilget: at ligesom de ere forordnede til at føre de kgl. Skatter over Fillefieldet og derfore under 22de Septb. 1652 er forskaanede for halv Skat, som efter Skatternes Oppebørsel paa de Tider ungefærlig beløb 60 Rdl., men de nu i 3 Aar har maattet give fuld Skat og det efter den Proportion, som Skatterne nu oppebæres, befindes, at de aarlig udi den halve Landskat komme til at betale 120 Rdl., saa bliver forbemeldte Bønder paa naadigst Anordning aarligen for halv og al paabudende Skat fremdeles fri og forskaanede.
7. Under 5te December 1689 har Kammer-Collegiet decideret for Fogden Hansen angaaende Leerdahlens og Borgunds Almuers beregnede Mangels Poster: Formedelst andragne Omstændigheder lader man det ved Hs. høje Excell.s Resol. af 29de Juni 1666 forblive.
8. Efter en Bekjendtgjørelse af en Taulin til Almuen i Leerdahlen og Borgund har Kong Fridrich den 4de i en Forordning af 4de Martii 1700 confirmeret bemeldte Bøjdelauger den dem allernaadigst givne Frihed.
9. Og under 13de Septbr. 1777 har det kgl. danske Cancellie tilskrevet Stiftamtmand Schouboe, at ligesom den nedsatte Commission til Lægdernes Fordeeling imellem begge Krigs Etater ikke har proponeret Leerdahls og Borgunds Almue til nogen Etat, men paa Grund af de dem forundte Privilegier gandske excluderet dem af Matriculerne for Søe- og Land-Etatens Lægder i Bergens Stift, saa haves heller ikke noget imod, at for-

benævnte Skibreders Almue fremdeles befries for Udskrivning og deres Privilegier dem saaledes conserveres.

Resultatet af alle disse Privilegier bliver da, at Leerdahls og Borgunds Almue, for i fordum Tid at maatte transportere over Fillefieldet og da værende vanskelige og farlige Veje de kgl. Skatter og befordre de Reisende og Posten, samt at vedligeholde alle Broer og Veje i Districtet, ogsaa derfore var bleven befriet for Udskrivning og ikkun at betale halv Skat, dog begge Deele ikkun indtil videre og anderledes til den kgl. Tienestes Fornødenhed anordnet vorder.

Undersøges derimod nu værende Indretning og Forfatning mod da værende Grunde og Anledninger til disse deres Privilegier, da vil man finde, at Tingene gandske har forandret sig, og at ligesom alle Besværligheder og Byrder for Leerdahls Almue nu ligesaavel der som andetsteds ere bortryddede, saa bliver heller ikke nogen Aarsag tilbage, hvorfore bemeldte Almue meere end alle deres øvrige Medbrødre i heele Norge skulle være befriet for Udskrivning, allerhelst endog Opdahls Præstegield under Dovre Field, ligesom det angrændsende Wangs Præstegield i Valders, som ligeledes tilforn paa samme Grunde vare fritagne, nu allerede for meer end 30 Aar siden ere blevne paalagte at stille Soldater. Ved selv at gaae i en nøjere Detail af forhen gieldende Aarsager vil man finde, at ingen af dem meere existerer.

Vejene over Fieldet kan ikke meere ansees vanskelige eller meere farlige end andre Passager i Norge[1]). Hvad fordum med 6 Heste og med forbunden Fare blev ført, kan nu uden Fare med 1 Hest og Kiærre kiøres. Almuen var forhen forpligtet eene at holde alle Veje vedlige og at opbygge alle Broer i Districtet, nu ere alle Veje af Kongens Kasse og alle Broer paa Amtets og Stiftets Bekostning opbyggede og istandsatte; hvad som før var dette Districts Besvær, tiener nu til Fordeel og Besparelse for deres Heste, Folk og Tid, da de uden Fare eller Vanskelighed kan befordre deres Handel og Reiser. De kgl. Skatter og Rettigheder, som i fordums Tid bleve oppebaarne i klingende Mynt og med Møje transporterede,

[1]) Dette holdt kun stik for selve Filefjelds Vedkommende. Vanskelighederne vare størst ved Gaiderne eller Opstigningen fra Husum til Borgunds Kirke. Hvor vanskelig denne Passage har været at beherske, viser dette, at det i Løbet af de forløbne 100 Aar nu er 4de Vejomlægning, som benyttes paa dette Stykke.

passerer nu ikke meere den Vej og remitteres paa ganske anden Maade.

De Reisendes Befordring bliver her ikke meere en Byrde, men kan nu vel her som i alle Lande ansees som en Fordeel og Indtægt, naar Reisende for deres Penge benytter sig af Indbyggernes Hielp eller Heste. Postens Gang medfører der heller ikke meere Besvær end i hele Landet, hvor endog paa langt vanskeligere Steder og i mindre cultiverede Districter nye Poster ere blevne anlagte, uden at disse nogensinde har erholdt eller engang begiært nogen Frietagelse for Soldaternes Udskrivning. Den frie Skyds, som mueligens kan falde i denne Egn, kan heller ikke ansees for større Byrde her end andensteds, allerhelst da den der kuns saa sielden indtreffer, at den ikke kan sættes i Ligning med andre langt meere freqventerede Passager og Veje. Endelig saa er den Grund til Befrielsen, nemlig at Mandskabet skulle være i Tienesten hos Gaardmændene, paa det, naar den befalede og paalagde Transport Skyds indtraf, samme ogsaa strax kunde blive befordret, nu ved ordentlige og almindelige Skydsskifter og Inddeelinger bleven reguleret, at her ikke meere end andensteds i Landet behøves eeget extraordinair Privilegium. Det tilsigtede Beneficium for Gaardmændene og Skatydende selv at kunne blive hjemme ved deres Gaarde, naar Tienestedrengene gik i Skyds, misbruges derimod nu af det unge Mandskab og Løsgiængere, som efter Forældrenes egen Klage bestandig omflakker ud af Bøigden, saa at Gaardmændene endog for det meste mangler Hielp til Gaardenes Drift, ligesom det og er bekiendt, at disse Mandskaber ved at mangle en vis Orden og Opsyn, findes ofte meget halsstarrige, egenraadige og ryggesløse.

Lægger man nu til alle disse Omstændigheder, at Leerdahls Præstegield er et af de frugtbareste i Landet og at Indbyggerne foruden for det meste at være vederheftige og formuende Folk, endnu efter alle Erklæringer og Anmeldelser kan ansees som et besynderligt haard og fra deres Ungdom efter deres Klima og Næringsveje til all militair Strabats, ligesom til alle dristige Foretagender særdeles behjærtet og dueligt Mandskab, saa synes langt fra nogen grundet Anledning til Frietagelse for militair Udskrivelse, tvertimod mange vigtige Grunde for, at dette Præstegields Mandskab, ligesaavel som alle øvrige Districter bør tiene til Landets Forsvar og fælles Sikkerhed, ligesaavel som alle deres norske Medbrødre, og ikke under samme Himmelegn i et Rige under lige Om-

stændigheder, udgjør en separat og til almindelig Misnøielse egen priviligeret frie Stat og særskilt benaadet Folkeklasse.

Desuagtet og skiøndt saaledes mange Data synes at være samlede og at sigte til et Maal, ja at foreene alle Synspuncter derhen, at Leerdahls Præstegield om samme ogsaa fremdeles for den halve Skat kunde befries, dets unge Mandskab dog ligesaavel som alle andre lægdsfødde Mandskaber burde tiene Kongen og Fædrenelandet, saa, da vi alligevel ikke agte at foreslaae denne Almues intenderende Enrollering til det Heeles Vel uden billig Hensyn til dette Districts eengang givne og hidindtil soutenerede Rettigheder, som endog maaske i Overeensstemmelse med en eller anden local Omstændighed endnu kunde være Indskrænkninger underkastede, udbeder vi os Hr. Stiftamtmands udførlige Betænkning om denne Sag og hvorledes De troer, at samme paa bedste Maade og med Folkets egen muelige Overbevisning om dens Billighed kunde iværksættes. Vi maae ellers overlade det til Hr. Kammerherrens nærmere Bedømmelse, om maaske Amtmanden eller General-Veimester Hammer eller nogen andens Erklæring kunde findes fornøden at indhente, da vi i al Fald dog ere af den Formeening, at en Commission først sættes paa Stedet, som i Forvejen kunde inddele Lægderne, opskrive alt ungt Mandskab og overalt ved at modtage Folkets Andragende saaledes preparere et udviklet Forslag og Rapport til nærmere allerhøjeste Resolution.

Samtlige Bielager udbeder vi os ved samme Leilighed tilbagesendt.

Christiania, det kgl. Generalitets og Commissariats Collegium den 15de September 1797..

Wackenitz. Haxthausen. M. Linde.

Smit»

Kollegiets Memorandum viste godt, hvor man vilde hen; men i alle Fald vilde da Sagen nu først blive grundig undersøgt.

Stifamtmand Hauch gjorde, som Kollegiet havde anvist ham; han sendte Sagen til Amtmand Hiorts og Generalveimester Hammers Erklæring. Generalveimesteren, som allerede var godt inde i Sagen før, havde ikke vanskelig for at udtale sig, og hans Erklæring indløb først. Den lød:

«I underdanigst følge Deres Høy Velbaarenheds Ordre af 30 f. M. med hermed tilbagefølgende Det Kongelige Norske Generali-

tets og Commissariats Collegii Skrivelse til Stiftet af 16de September d. A., der indeholder en Plan af Leyrdahls Præstegield, som hidtil ved særdeles Privilegier haver været frietaget fra all Slags Militair-Tieneste, bør ligesom de øvrige Distrigter i Norge, inddeles udi Lægdder og deres unge Mandskaber underkastes Enroullering og Militair-Tieneste, skulle jeg, forsaavit Vej- og Broevæsenet har givet Anledning til denne Frietagelse, sammenligne sammes Fordum med nærværende Forfattning, samt efter Local Kundskab fremsætte min uforgribelige Formeening, hvorledes denne Plan, i Overeensstemmelse med Leyrdahls Almues Tænkemaade, beqvemmeligst kunde udføres og iværksættes.

Naar man undersøger samtlige Leyrdahls Almues Privilegier som til forskiellige Tiider ere dem givne og Confirmerede, og hvorefter de hidtil ikkun have betalt halve Skatter af deres paaboende Gaarder, samt været frietagne fra Udskrivning og all Militair-Tieneste, da er det tydelig at Grundene til disse Previlegiers meddeelelse have været følgende:

1. Den Byrde Leyrdahls Almue, fremfor andre, havde med de Kongelige Skatter, Postens og Rejsendes Frie-Befordring igiennem meget farlige ufremkommelige Veje og over Fillefield, 6 store Miile.
2. At de, uden Hjelp af andre Bøygdelaug, maatte bekoste alle Broer paa denne Vej opbyggede og vedligeholdt, samt selve Vejen oparbeidet.

Hvad den første Post angaaer, da er samme, og alle de deraf for Leyrdøhlerne flydende Byrder og Besværlighed forlængst ophørt. De Kongelige Skatter som i Fordum Tiid, bleve betalte udi klingende Myndt, og med Besværlighed transporterede over Fillefield, bliver nu uden mindste Byrde for Leyrdøhlerne paa andre Maader og langt lettere remiterede, Posten befordres ved enkelte Mænd af dem, uden de andres Hielp, som derfor af Post-Kassen vorder betalte, og Frieskyds med Reisende saavelsom med transporter, er endog i Forhold med andre Distrigter, skieldnere og mindre udi Leyrdahl.

De Byrder som den anden Post indeholder, er vel ikke gandske, men dog for det meste ogsaa hævede for dem. Broernes Opbyggelse igiennem Leyrdahl, hvorpaa Almuen i Fordum Tiid maatte anvende store Bekostninger, ere siden Vej-Forordningen af 16de November 1792 (og fremdeles bliver) reparterede paa Fogderiet,

Amtet eller Stiftet, alt efter Summens Størrelse, hvorudi Leyrdøhlerne ikke tager større Andeel endsom de øvrige Stiftets Beboere. Derimod har Vejarbeidet været og fremdeles vil blive meere Byrdefuldt for Leyrdahls Almue end for nogen anden Bøygd i Stiftet. Vel er Postvejen fra Leyrdahlsøren over Fillefield ved betydelige Tilskud af den Bergenske Vej-Kassa, saavelsom ved de af Hans Kongelige Mayestedt engang for alle dertil skiænkede 4000 Rdl. saaledes opparbeidet og istandsat, at man nu med Kiærre eller Vogn kand kiøre over de Stæder hvor Fordum var Livs Fare med løs Hæst at passere denne Vej; men hertil har unægtelig Leyrdahls Almue ogsaa biedraget meget Arbeide, og det bliver en absolutte Nødvendighed, at de til denne Vejs Vedligeholdelse, fremdeles maa vedblive Aarlig at forrette flere Vejarbeids-Dage endsom Bønderne i Almindelighed, hvilket ogsaa ved Kongelig reschript af 17 April 1795, hvoraf jeg herved lader følge vidimeret Afskrift, er dem paalagt. — Efter saaledes at have undersøgt nærværende Forfattning, og sammenlignet samme med Fordum Giældende Aarsager og Grunde, vil man finde, at de Byrder og Besværligheder som har foranlediget Leyrdahls Almues Frie-Previlegier, næsten alle nu er hævede og, at ikkuns nogle flere Vejarbeids Dage, som disse Bønder mere en andre er paalagt at forrette, deraf er tilbage, og naar Leyrdahls Almue fremdeles beholdt den hidtil haftte Skatte-Friehed, som desuden i Betragtning af den lange Tiid samme har været dem forundt, foreenet med andre Omstændigheder maaske ikke var saa aldeles Billig at berøve dem, da synes samme at være fuldkommen Friehed nok for de større Byrder som Vejarbeidet vil foraarsage dem. — Med den Militaire Tieneste derimod forholder det sig gandske anderledes. At Værne for Fødelandet, i Fred at øves i Vaaben, for i Krig mod Fientlig Overfald at forsvare eget og Medbrødres Liv og Eyendomme under et Overherredømme, dette er en Natuurlig og Politisk Pligt, som enhver Mand der nyder Lovenes Beskyttelse uomgiengelig bør efterkomme, og hvorfra Leyrdahls Unge Mandskaber ligesaalidet som alle øvrige Undersaatter i Riget ikke bør kunde frietages. At denne saakalte Friehed har foraarsaget megen Fortrydelse, Had og Avindsyge hos de angrændsende Bøygdelaug, er en unægtelig Sandhed. Vil man nu gaae videre og undersøge, hvad Fordeele denne Frietagelse fra Militair Tieneste forskaffer Leyrdahls Gaardebrugere, deres Unge Mandskaber eller Landbruget, da skal det med Sandhed befindes, at samme meget mere skader end gavner disse; thi for-

uden en høy Grad af Ryggesløs Halstarrighed hos den opvoxende Ungdom, som foraarsages ved deres indbildte Friehed, er det nu bleven almindelig, at næsten ingen af dem (ikke uden extraordinair høy Løn) tager fast Aars Tieneste hos Gaardebrugerne, men i dets Stæd flakker om, tiener nogle Uger hos en og nogle hos en anden Mand, og atter andre Uger ere dem selv forbeholdne at disponere over, og saasnart de har opnaaet nogen Alder, reiser udaf Bøygden enten som Handelskarle, eller og søger her til Byen paa de Tiider af Aaret, nemlig i Landmandens Sæde og Høste Tiid, da Dagløn-nerne ere meget høye her og de ere mest mistelige for Bønderne, og naar de kommer tilbage, da er det for det meste med fordær-vede Sæder, henfaldne til Fylderie og Ledigang. Ofte har jeg paa mine Embeds Reyser hørt Bønderne føre Klagemaal herover, samt ønsket at deres Ungemandskaber maatte vorde paalagt Militair Tie-neste og derved bundne til at tage fast Tieneste i Bøygden; iligemaade har jeg og iagttaget, hvilket endog af Pantebøgerne kand bevises, at Velstanden iblant Bønderne udi Leyrdahl og især-deleshed udi Borgund Annex, udi de sidste forløbne 10 Anr betydelig er aftaget, uden at Misvext aller u-Aar ere indtrufne og har foraarsaget samme; men meget mere synes at være en følge af at Gaarderne, ved manglende Tienere, vorder slet dyrkede, samt at Bønderne i Almindelighed, ved tilbagekomne Handelskarle og Løsgiængere, ere forførte til umenniskelig Fylderie.

Efter alle disse Omstændigheder, og paa de anførte Grunde, synes det ligesaa Nyttig, som det i sig selv er saare Billig og Rætt-færdig, at Leyrdahls Præstegiælds Unge Mandskaber paalægges den overalt i Norge indførte Nationale Militaire Tieneste til Fødelan-dets Forsvar.

At denne Indrettning i Begyndelsen, og i Almindelighed, vil finde megen Modstand, og at dertil at deciplinere Leyrdahls Unge Mandskab og bringe dem under Gevæhret, udfordres en Mand af Kundskab og god Conduite, dette vil vel blive unægtelig. Imid-lertid, naar Indrettningen, med Lægds Eqvipage og andet desliges Anskaffelse, ikke vorder Almuen til Udgift og Byrde, og naar den Militaire Tieneste nogenlunde kunde harmonere med deres tilbøye-ligheder, samt i Begyndelsen ikke med all Strænghed vorde exce-qveret, da troer jeg vist og sandt, at samme efter ergangne Konge-lig Befaling, uden synderlig Gienstridighed, og uden ubehagelige Optrin kunde iværksættes og udføres. — Riden, Hæste og Skytterie-

ere ellers Hoved Passioner hos Leyrdøhlernes Unge Mandskaber, de ere meget Dristige og Haardføre og uden mindste Frygt rider de Farligste Veje; saa gives der og gode Skieløbere iblant dem, endskiøndt dertil ere de for langt fra Grændserne beliggende.

Jæger Excercitie, i Særdeles et Ridende Jæger Corps, eller Husarer, er formeentlig den Tieneste de ere bedst skikkede til, og som ville være dem kiærest at forrette.

Bergen den 5te Oktober 1797

underdanigst

C. J. Hammer.»

Som man ser, optog Generalveimester Hammer Kollegiets Grunde for Leirdølernes Deltagelse i Militærtjenesten. Fra en saa lokalkjendt Mand var dette et vægtigt Argument; men at han kunde slaa paa at gjøre Skiløbere af dem, var dog noget besynderligt; da var dog hans Tanke om at oprette ridende Jægere fornuftigere, skjønt det maatte ligge nærmest at udnytte disse rapfodede Fjeldgjængere tilfods.

Vi skulle nu se, hvad de øvrige Embedsmænd i Distriktet udtalte. Amtmand Hiort i nordre Bergenhus Amt fulgte nemlig Stiftamtmandens Exempel og indhentede Sorenskriverens og Fogdens Erklæringer, førend han selv udtalte sig; men med disse gik det ikke saa fort som med Generalveimesteren. Sorenskriver Fleischer afgav følgende:

«Pro Memoria!

Deres Velbaarenhed har under 7de October f. A., mig først under 6te hujus fra Fogden communiceret og tilsendet, afbefallet min Erklæring og Oplysning: om der gives locale Omstændigheder til Hinder for Generalitets Commissariats Collegii Forslag af 15de September f. A., om et Militair Corpses oprettelse i Leirdahls Præstegield; og som den der forhen har nedlagt, som jeg troer grundede Tanker for Billigheden heraf, saa glædes jeg ved at see denne Ting paa nye under Overvejelse; og jeg ønsker Udførelse! Foruden at dette Forslag grundig anmærker Aarsagerne til dette Folks Benaadninger (Aarsagernes Inexistence nu der gjør det gamle Ordsprog *cessanto Causa, Cessat Effictus* fuldkommen passelig), Følgerne saavel for det Almindelige som derved præjudiceres som for de Benaadede Selv, baade Skatte Bonden og det Unge Mandskab,

saa vil jeg allene legge dette til: at Fuldførelsen af dette Forslag er enhver ikke allene den ellers Sagen uvedkommendes fornuftig tænkende, men hver Menneskevens, ja Bøygdens egne Folks Inderlige Ønsker, over Deres ikke blot utøilede, men gandske i Laster henrevne Ungdom. Maaskee Ingen Tiid skulle synes mere critisk til dette Forslags Udførelse end just denne Friheds, Liigheds og fleere saadane Ilde forstaaede og megen Ulykkestiftende, Udtrykspottende Critiske Tiid, men som den der nu har været Embedsmand blandt dem over 20 Aar, har jeg ofte haft Leilighed at tale blandt Almuen om denne Sag, og offentlig har Folket kuns dragende paa Sproget, dvælet med Hiertes Meening, men under 4re Øyne Inderlig ønsket hvad nu foreslaaes, ikke blot for deres Egen Fordeel af at kunde faae fornødne Tienere, men fordi Folket Selv maae sukke over sin Ungdoms Ryggesløshed, den de selv troer og bør haabe ved Militairsk Opdragelse og Tvang hæmmet; thi blot Lovenes Straffe kan Umuelig danne et forvildet Folk og den sande Yndling. Religionen formaaer disværre lidet; men alle 3 samlede bør Man haabe kunde biedrage; Grunden hvorfor Folket ved denne Sags offentlige Omtale, dvæler med sine sande Tanker, ligger (a) i deres Frygt for Ilde Behandling af Ungdommen mod den som tør biedrage til dette foreslagne Maal og (b) i den Frygt at Skatte Bonden og skulle miste sine Benaadninger af halv Skatte Friehed og Mere. Første Frygt vil ved Ansedtende Officerers kloge Conduite forebygges og den anden Frygt søger Forslaget at betage ved at conservere de andre Benaadninger, og paa denne Maade og denne allene vil vistnok Mængden af Gaardemanden selv samtykke, ja om mueligt biedrage til Formaalet, da derimod ved Benaadningernes gandske Hævelse, Tingen ikke allene i denne Bonden altfor megen givne Frieheds Tiid skulle finde Hinder men maaskee vanskelig, endogsaa ved de mest udsøgte Officerers klogeste Conduite løbe vel af. Hindringer fra denne Side troer jeg ved saadan at befordre Sagen, ikke ville møde, og locale Hindringer, er mig, som i slige Tings Indretninger tilstaar min Ukyndighed, ingen anden beviiste end denne: at Annex Sognet Aardahls Skibreedes Mandskab ville ved deres Militairske Øvelses Samlinger faae lang Reise Vej; men dette hiint og mere ville vel ved den i Forslaget omhandlede Commission kunde finde Udveje, da saadan Commission vel og da vil blive overtydet om: at dette saa vigtige og saa naadigt grundigt udtænkte Forslag, har, i mine Tanker, ikke faaet Een saa gandske paaliidelig Efterretning, naar Leirdahls Præstegield debeteres som et af de

frugtbareste Egne i Bergens Stift da det tvert imod er, om ikke i heele Stiftet, saa dog nok upaatvivlelig i dette gandske Fogderie just det modsatte; og at Mængden i Hougs Sogn, en stor Deel af Tønjums, Borgunds og Aardahls Sogne, vare ved min Ankomst til Embedet for 22 Aar siden højst uformuende ja tiggefærdige, og først nu i de senere Aar ere komne noget paa Fode, dog saa at Mængden endnu ikke i Ligning mod andre stæder kand kaldes formuende. Om og dette Præstegield skulle indeholde, over min Formodning gaaende, 300 tjenstdygtige Mandskab mellem 20 til 36 Aar, vil nedsettende Commission nærmere befare; men om det og bliver kuns det halve ville dette Corps nok i Haardhed, dristig Behiertighed og Duelighed blive et saa geskikt og udmærket Folk, at den, samme betroes, maae vel agte det for sin Glæde og Ære at være dets Anfører. Kuns Anføreren eller de som dette Folk fra raae af skal først optage og oplære, har ikke blot den fornødne Militairske Indsigt, men tillige den skiønsomste Conduite saavel til at gaae dette, lig Dyret diærve, utæmmede, forvildede Mandskab, som og Lægdsmændene og andre Vanskeligheder i Møde; og saadanne Anførere tillige saaledes blive aflagde, at de usukkende og utrængt kunde undgaae sine Undergivnes Foragt. Men jeg seer min Varme for dette gode Forslags Fuldbyrdelse bringer mig uden for min Sphære og maaske udenfor hvad Deres Velbaarenhed attraar fra mig; er det saa, da beder jeg allerydmygst det skrevne paa Regning af mit gode Ønske for en nyttig Sags Fremme.

Loftesnes den 20 Januarii 1798.

Fleischer.»

Sorenskriver Fleischers Udtalelse om, at «Folket» selv ønskede Militærtjeneste for Ungdommen, men turde ikke være ved det uden under fire Øjne, synes noget problematisk og bestyrkes heller ikke ved hans senere udtalte Frygt for, at Forandringen ikke vil foregaa uden Vanskelighed eller «løbe heldig af», hvis der ikke ansættes «de mest udsøgte» Officierer med «klogeste Conduite». Derimod er han vist paa sikker Grund, naar han gjendriver Paastanden om, at Leirdals Præstegjeld skulde være et af de frugtbareste i Landet. Heri støder han sammen med Generalveimesterens Formening, idet dog Hammer antager, at Velstanden i den senere Tid var gaaet tilbage mod før, medens Fleischer tror, at den netop i de senere Aar er gaaet frem. Hvis Sorenskriverens Antagelse holder stik, er General-

veimester Hammers Anførsel af Aarsagen til Tilbagegangen, nemlig Mangel paa Tjenerskab, uholdbar, og dette er vistnok ogsaa det rimeligste; thi, om der end reiste en Del af Leirdals Ungdom som Hestehandlere, Kvægdrivere eller Skræppekarle, skulde vel ikke dette affolke Bygden for Tjenestefolk i den Grad, at Gaardsbruget maatte gaa tilbage og som Følge deraf Velstanden aftage.

Den i hin Tid hos Embedsmanden særdeles ofte anvendte Overdrivelse i Udtrykkene maa man ikke lægge altfor megen Vægt paa; thi ellers vilde hele Leirdals Præstegjelds Ungdom efter Sorenskriverens Skildring staa som en Skare Forbrydere, og det har vel ikke været Sorenskriver Fleischers Mening.

Fra Fogden Hegelund modtog Amtmand Hiort følgende:

«Underdanig Pro Memoria.

Det kan ikke længere ansees for ubilligt, om Leirdahls Præstegields unge Mandkiøn, ligesom alle andre i heele Norge, bliver ansat som Militaire, enten som et Skarpskytter-, Jæger-, eller Skieløber-Corps, da de Aarsager, som i de ældre Tiider bevirkede deres Fritagelse derfor, nu ikke meere finder Stæd, hvilket udi tilbagegaaende det Kongelige Norske Generalitets Gollegii Gienpart Skrivelse rigtig og nøye er bemærket. Ei heller kan jeg indsee, at de locale Omstændigheder, især for Leirdahls og Borgunds Skibreeders Mandskab, kan deri være hinderlig, derimod ville en saadan Foranstaltning blive heel besværlig for Aardahls Skibredes Mandskab naar de ved Exercitie og andre Leiligheder skulle samles med det øvrige Corps, da de derved ville faae 2de Søe Miile at reise, foruden hvad Gaardenes Beliggenhed, hvoraf nogle ligge over een Miil fra Søen, ville foraarsage dem til Lands, men, som henhørende til samme Præstegield, kan dette vel ikke bevirke nogen Befrielse for dem især.

Planen i det heele anseer jeg ellers for at være meget nyttig, thi ved dens Iværksættelse har man Grund til at vente iblandt andet dette besynderlige Gode: at Skatte-Bonden ikke, som nu skeer, skal liide Mangel paa Tienere, da disse vil saaledes blive tvungne til at blive ved deres Hiem og ikke faae Leilighed til, enten at reise til Bergen for at arbeide heele Sommeren og derefter om Høsten at føre Overdaadigheds Vahre hiem med sig, eller fra deres første Ungdom af til eene og allene at befatte sig med Handelen,

hvilket alt foraarsager en ry Tænkemaade, mange Ugudeligheder og Laster.

Erfarenhed giver daglige Prøver paa, at alt for megen Friehed er det menneskelige Selskab i Almindelighed og et hvert enkelt Menneske i Særdeleshed langt skadeligere end en passende Tvang. Det er ei heller billigt, at den eene Undersaat skal nyde meere Friehed end den anden i lige Stand, med mindre dertil kan være særdeles Aarsager.

Naar derfore de Skatteydende Bønder i Leirdahls Præstegield for deres egne Personer blive befriede, som hidindtil, fra at være Militaire og de i Følge deres Privilegier beholder den Skattefriehed, de nu nyder, til hvilke begge Deele jeg meget vil have dem recommenderet, bliver Planens Iværksættelse en sand Velgierning for det Almindelige og Hans Mayestæts Land Armee vil derved blive formeeret med et muntert, raskt og fyrigt Folk. —

Dette er mine Tanker i Anledning af Deres Velbaarenheds Ordre af 7de October sidstleden, og følger den deri befalende Fortegnelse[1]) tillige her indlagt.

Aschelund den 27de January 1798.

Hegelund.»

Fogdens velskrevne Erklæring gjør i al sin Korthed et godt Indtryk. Nu kunde Amtmand Hiort gaa til Affattelsen af sin Erklæring, og han lover ogsaa at være kort, men holder ikke sit Løfte, hvilket uden Tvivl har sin Grund i, at han dels er af modsat Mening fra de øvrige eller ser Sagen fra en anden Side end disse, dels begrunder sine Meninger stærkere. Han skriver under Datum Bergen den 3die Marti 1798 til Stiftamtmand Hauch:

«I det Kongelige Norske Generalitets Collegii og General Vejmæsterens Skrivelser, der ere mig tilstillede fra Deres Høivelbaarenhed med flere Documenter angaaende et militair Corpses Oprettelse i Leirdahl uden at fornærme Leirdølingerne i de dem allernaadigst forundte Privilegier, er derom givet en saa fuldstændig Oplysning, at hvad jeg har at oplyse desangaaende, kan affattes meget kort —.

De Privilegier eller Benaadninger, som i en meget lang Række af Aar haver allernaadigst været forundt Leirdahls, Borgunds og

[1]) Det var en Fortegnelse over Gaardene i Præstegjeldet efter Matrikulen.

Aardahls Skibreder, hvilke samtlige udgiør Leirdals Præstegield, bestaae i, at de 2de første kun betale halv Leilændingskat, og at de alle ere befriede saavel for Udskrivning som at svare militaire Udreedsler og Grundene dertil have været, deels den ofte med Livs Fare forbundne Besværlighed, som Leirdølingerne fordum have med at føre de Kongelige Penge og befordre Posten med andre Reisende over Fillefield, deels Bekostningen med at holde lange Veie og betydelige Broer i Stand. At disse Grunde ere for det meste hævede, kan vel ikke nægtes, og da formeldte Privilegier kun ere tilstaaede indtil videre, kunde det vel synes, at formeldte Almue ei vilde tilføies nogen Fornærmelse, om de nu ophørte og dem blev paalagt samme Byrder som andre deres Medbrødre, især da flere Præstegields Almuer, der skulle have været i Besiddelse af lige Frieheder, forlængst have tabt samme af lige Aarsag. — Men jeg maa dog være af modsat Mening paa følgende Grunde:

1. Det Kongelige Rescript af 17de August 1795, hvoraf General Veimæsteren har ladet medfølge Gienpart, har efter mine Tanker confirmeret ovenanførte deres Privilegier. — Præmisserne deri indeholder en Forestilling fra General Veimæsteren om at da det Veiarbeide, som Leirdalens Almue skulde præstere efter Forordningen af 16 November 1792, nærnlig 6 Dage pr. Mand aarligen, ei med Hensyn til Opsiddernes Antal var tilstrækkeligt til at holde den Postvei, som gaaer derigiennem Præstegieldet, vedlige, og den Almue nød saa store Privilegier uden nu at være besværet med nogen af de Byrder, hvorpaa samme havde været grundede, dem da i Betragtning deraf maatte paalægges at arbeide saa mange Dage paa anførte Veie, som kunde ansees fornøden til deres Vedligeholdelse. — Og i Anledning deraf befalede Hans Kongelige Majestæt, at i Stedet for de sædvanlige 6 Arbeidsdage skulde Almuen i Leirdahls og Borgunds Skibreder, hver præstere 16 og i Aardahl 10 Dage m. v. — Disse Onera, som ere saa meget betydeligere, end hvad andre Almues Mænd ere forbundne til, kunne ikke være dem paalagde uden med Hensyn til deres Privilegier, og skiøndt altsaa ikke i Rescriptet *expressis verbis* er meldet om disses Confirmation, saa meener jeg dog, at det maa forstaaes derunder. —
2. Skulde formeldte Frieheder ophøre, vilde nuværende Eiere derved lide et anseeligt Tab i Eiendommens Værdie — den halve

Leilænding Skat, som Leirdahls og Borgunds Skibreders Almuer ere frietagne for at svare, er 1 Rdl. aarlig af hvert Løb Smør, altsaa af hver fuld Gaard, som regnes for 4 Løber, 4re, hvilke da maatte betales meere i Skat end forhen. Betragter man disse som Renter af en Kapital, blev enhver Gaard af saadan Skyld, Renten beregnet til 4 prCt., derved forringet 100 Rd. i dens Værd, og de andre Gaarde i Proportion af deres større eller mindre Matricul Skyld. — De militaire Udreedsler af Munderings, Udreednings og Standqvarteers Penge tilligemed Bekostningen af Lægds Eqvipage og dens Vedligeholdelse, hvoraf hele Leirdahls Præstegiæld ei forhen har svaret noget, kunne ansættes for en lige Sum, om ikke meere, og ville altsaa, naar de herefter skulle svares, bevirke en Forringelse af andre 100 Rd. for en saadan som formeldt fuld Gaard. — Et saa anseeligt Tab maatte opvække en almindelig Misfornøielse hos Gaarde Eierne og foraarsage en betydelig Forandring i deres hele Forfatning; det synes heller ikke saa billigt at de nu værende Eiere skulde lide den Skade. —

3. Leirdølingerne ere ikke i den lykkelige Forfatning, som formodes i det Kongelige Norske Generalitets Collegii Skrivelse, — ligesom den Egn langt fra ikke bør kaldes en af de frugtbareste i Stiftet, saa kunne Indbyggerne ei heller gives Navn af formuende; de have i de sidste 20 Aar giort nogen, dog ikke betydelig Fremgang — og fra de smaae Skridt, som de hidindtil have giort, uagtet at deres Skatter have været saa ringe i Forhold til hvad andre svare, kan drages sikker Slutning til, at en saadan Forøgelse af Udgifter som Privilegiernes Ophævelse vilde foranledige og hvorved de fleste kom nesten til at betale i Kongelige Skatter $^1/_2$ Gang saa meget som før, maatte ei aleene standse al Forbedring, men og nøde dem til at gaae tilbage istedetfor at gaae fremad — ja! bringe endeel Familier til Bettelstaven.

Paa foranførte Grunde haaber jeg, at Hans Kongelige Majestæt lader dem allernaadigst beholde de dem forhen forundte Frieheder for Afgifter imod at de efter Allerhøist Sammes Befaling forrette det ved Rescriptet bestemte Veiarbeide.

Hvad derimod angaar Frietagelse for Udskrivning, som Privilegierne ligeledes indeholde og ommeldes i Rescriptet, da mener jeg at finde Grund nok til sammes Ophævelse, deels i at Almuen

ei længer ønsker at nyde got af den Benaadning, deels at den ikke nu er Almuen til Nytte men Skade. — Privilegier bør ikke paatvinges nogen imod deres Villie. — De civile Embedsmænd, som med mange Aars Erfaring ere blevne nøie bekiendte med det Præstegields Beskaffenhed, forsikre eensstemmigen, at militair Indretning vilde paa det Sted virke betydelig Nytte, og ansees som det beste og sikkreste Middel til at standse den der hos Ungdommen overhaandtagende Selv-Raadighed og Ulyst til stadigt Arbeide. — Formeldte Ungdom er meget vild, ryggesløs og har ingen Lyst til Bonde Syssel, men flakker idelig omkring paa Handelsskab. Derved hindres ei aleene Gaardebrugerne fra at faae deres Jordarbeide forrettet og de faae, som ville tiene Bonden, fordre saa meget høiere Løn; men Ungdommen fordærves og ved saadan Omflakning fra Moralitetens Side, bliver uduelig til Bonde Arbeide og afgiver et skadeligt Exempel for de hiemmeværende. Af foranførte Aarsager skal den Jordbrugende Almue ofte have hemmeligen yttret det Ønske for Embedsmændene, at deres unge Mandskaber maatte ligesaavel underkastes Enrolering, som andre Præstegields; men ingen har turdet offentlig fremkomme dermed af Frygt deels for Ungdommen deels for høiere Skatters Svarelse. Der er altsaa efter mine Tanker ingen Hindring i Veien for at militair Enrolering indføres i Leirdahls Præstegield, dog med den Indskrænkning i Betragtning af det store Vei-Arbeide, som paaligger Almuen sammestæds, at den, som bruger Gaard, maa være fritagen for militair Tieneste, at denne ikke skal komme i Collision med Veiarbeidet. —

Men Forslaget er: at et heelt Compagnie skulde oprettes i Leirdahl. Herimod møder den Vanskelighed, at der ikke i Præstegieldet er saa megen Matriculskyld, som udfordres til at afgive et saa stort Antal af Militaire, naar dette Compagnie skal som andre bestaae af 102 Mand. — Til at oplyse dette har jeg ladet vedkommende Foged mig meddele indsluttede Designation over den hele Matriculskyld i formeldte Præstegield, hvorefter Beløbet er 245 Løb Smør. Naar efter den overalt i Indre Sogn, hvorunder Leirdahl, sorterer, værende militaire Indretning beregnes 4 Løber Smør til 1 militair Lægd, kan af formeldte Skyld kun udreedes 61 Militaire, som ei i saa Fald er $^2/_3$ af det udfordrende Antal. Det kunde vel synes, at naar Hans Kongelige Majestæt allernaadigst Selv bestreed Omkostningerne, og der var Mandskab nok, Præstegieldet da vel kunde taale at afgive det fulde Qvantum, men jeg er forvisset om,

at det unge Mandskab vilde ansee sig fornærmet, naar det befandt, at de maatte bære større Byrde af Militair Tieneste end de andre Præstegielder, og dette kunde foraarsage megen Vanskelighed især i Førstningen.

Til at bedømme, til hvad Slags Militaire de best vare skikkede, har jeg ikke den fornødne Kundskab; jeg finder og, at Sessions Deputationen og General Veimæsteren have derom været af ulige Meninger; men denne Post vil vel beqvemmeligst tages under Betragtning og Overveielse af den nedsættende Commission til nærmere Forslag. —

Naar den Jordbrugende Almue i Leirdahl frietages for at svare meere i Skat end forhen og Hans Kongelige Majestæt bekoster den behøvende Lægds Equipage fra nye, imod at Almuen siden efter holder den Deel deraf vedlige, som vedkommer Lægds-Udreederne, saa haaber jeg, at ingen Vanskelighed vil møde med der at indføre den militaire Indretning: man har da intet at befrygte fra Opsiddernes Side, men kan endog vente, da Indretningen vil være dem til Fordeel, at finde dem behielpelige til at give de fornødne Underretninger. Til at opskrive alt det unge Mandskab, inddeele Lægderne med videre, meener jeg, at Sessions Deputationen ved det Bergenhuusiske Infanterie Regiment best kunde bruges, da samme allerede kiender nøie det omgrændsende og Indretningen i Naboebøigderne, hvormed det Leirdahlske venteligen skulde være overeensstemmende, og kunde derved tillige forskaffe sig local Kundskab om det nye, der blev til Nytte for dem i Fremtiden. —

Videre ved jeg ikke at foreslaae eller anføre til Oplysning den Sag vedkommende og har herved den Ære at tilbagesende de mig tilstillede Documenter, saavelsom og lader derved følge de fra Fogden og Sorenskriveren indhentede Erklæringer.»

Saa sunde Betragtninger, som Amtmandens Redegjørelse paa mange Steder indeholder, er det overraskende ogsaa hos ham at finde en Ytring som den, at Almuen ikke længer ønsker at nyde godt af den «Benaadning», der ligger i Fritagelsen for Militærtjenesten. Ved Almuen mener han Gaardmændene; men naar man nu erindrer, hvilken Modvilje Militærtjenesten stadig har mødt i Norge, saa at sige, lige fra den staaende Hærs Oprettelse, og hvorom indtil hans Tid Amtmanden maa have været underrettet, da de evindelige Klager og Insubordinationsforseelser ialfald inden Embeds-

standen, saavel den civile som den militære, vare vel bekiendte, saa er det dog noget naivt lige over for Leirdølerne, som i sin Helhed var et haardt Folk. Ingensteds kunde det vel passe slettere end lige over for dem at komme med følgende Sætning: «Privilegier bør ikke paatvinges nogen imod deres Villie». Det er tydeligt, at Amtmanden har havt for stærk Tillid til Sorenskriver Fleischers Samtale med Bønderne under fire Øine.

Nu havde altsaa Stiftamtmanden faaet samlet det Materiale, hvorpaa han kunde bygge sin Betænkning. 10 Marts 1798 skriver Stiftamtmand Hauch fra Bergen til det kgl. n. Gen.- og Kommissariatskollegium i Christiania:

«Herved haver jeg den Ære at tilbagesende de mig udi det Høye Collegii Skrivelse af 15de Septbr. f. A. tilstillede Bilage, betreffende de særdeles Privilegier Leerdahls Præstegield udi Bergens Stift hidtil har nydt samt et i Aaret 1789 indkommet Forslag om en Forandring i disse Privilegier; ligesom endvidere herved tilsendes de mig nu i samme Anledning indløbne Erklæringer fra General-Vejmesteren for Bergen Stift, Hr. Major Hammer, og fra Amtmanden udi Nordre Bergenhuus Amt Hr. Amtmand Hiort med sammes vedfølgende Skrivelse fra Fogden Hegelund og fra Sorenskriver Fleischer.

Disse Erklæringer, som indhentede af de meest vedkommende og tillige af de Sagkyndigste jeg i hele Stiftet om denne Ting kand henvende mig til, overbeviise om den billigste Adgang for Leerdahls og Borgunds Skibreder til fremdeles at nyde got af den Skatte Frihed eller Aftag i Skatten de hidtil har været benaadet med, og indeholde, som mig synes, gode og vigtige Grunde der fraraade at heri forsøge Forandring.

Derimod Spørgsmaalet betreffende om det er ret, billigt, nyttigt, giørligt, at nu forandre eller rettere ophæve disse omhandlede Privilegier saavidt angaaer den det hele Leerdahls Præstegield hidtil forundte Fritagelse fra militair Udskrivning, da besvare alle vedfølgende ældre og yngre Erklæringer dette enstemmigen med Ja, og ansee saadan Forandring og Ophævelse som aldeles lovlig og billig fordi de i Privilegierne selv anførte Aarsager til Fritagelsen nu skal have ophørt at være til, og Undragelse fra almindelige Pligter kand og bør ikke finde Sted hvor ingen lovlige særdeles Omstændigheder hindre disse saa væsentlige Borger Pligters Efterkommelse, samt

fremdeeles endog formeene at Leerdahls Almue selv vil have sand Gavn og Fordeel af at deeltage i militaire Pligter og at endog den fornuftigste og beste Deel af den paagieldende Almue ønske militaire Indretninger hos sig indførte, hvilket da og maae giøre det saa meget lettere at indføre det foreslaaede sammesteds.

Mit Kiendskab til dette afsides og uden for mit Amt beliggende Distrikt er for ringe til, at jeg frimodigen skulde overlade mig til og fremsette afvigende Meninger fra forbemelte for det meste af locale Kundskaber veiledede Erklæringer.

Imidlertid anseer jeg mig dog forbunden at tilføye følgende Anmærkninger:

1. Almuen udi Leerdahls Præstegield i Medhold hvad Hr. Amtmand Hiort forestiller anlangende den ved General Vejmesterens Erklæring vedfølgende Gienpart af et Kongeligt Rescript af 17 Aug. 1795, befindes dog ennu saavidt angaar Vej-Arbeide, denne Bonden tungest Personelle Byrde, merkelig betynget frem for det øvrige Bergens Stift.
2. At naar fra Godtgiørelsen for det forøgede Vej-Arbeide, den Rescriptet synes at finde og sætte udi Præstegieldets Privilegier, undrages Frihed for Udskrivning, bliver saadant en betydelig Forandring af et saa nys siden til Bestemmelse af Leerdahls Rettigheder og Pligter udgivet Rescript.
3. At naar end i alle øvrige Henseender den omhandlede foreslaaede Foranstaltning beviises en ret og rigtig Handling imod Almuen, saa bør da og tillige erhverves Vished for at den vedblivende ringere Skatte Udgift er fuld Godtgiørelse for Byrder, Rescriptet erklærer Almuen rigeligen vederlagde.
4. At om end denne Vished i Hensigt Leerdahl og Borgund forudsettes, saa berøves dog unægteligen efter Forslaget Aardahls Skibrede, der nu som før yder fuld Skatt uden mindste Aftag, den eneste Erstatning, tit anførte Rescript synes at vil have det levnet og tilstaaet.
5. At om Almuens moralske og oeconomiske Forbedring, som naturlig Følge af en militair Indretning neppe kand haves nogen foregaaende fuld Vished og at saadan Forventning kunde maaske være vigtige Tvil underkastet.
6. At Exempler endog fra mit eget Amt synes at viise at Handels-Drift og Vandre-Lyst end ikke ved militair Orden og Indretning hemmes og udryddes, ligesom den senere Lovgivning

neppe ynder den indskrænkede Frihed de ældre Love levner det unge Mandskab.

7. At saa længe der ikke haves fuld Vished for det Særsyn at Almuen selv skulde ønske sine Privilegier hævede, saa bør samme neppe tiltroes saa megen Moderation, og Enkeltes Udladelser i saa Henseende kand og bør maaske formodes aldeles modsatte Mængdens ja endog den bedre Mængdes Ønsker og Villie.
8. At skal Leerdahls Præstegield indeeles i militaire Lægder og Folket enroulleres, saa vist nok best om saadanne Indretninger, saaledes som Hr. Amtmand Hiort foreslaaer, ikke maae medføre minste forøget Penge-Udgift for Almuen, thi denne formeentlig viise og billige Mildhed vil meget bidrage til at Indretningen med mindre Uvillie ansees.
9. Endeligt at naar Indretningen er vitterlig af Kongen befalet iverksatt, der nødvendig maa nedsettes en saadan Commission, som af det høye Collegio udi omhandlede meget ærede Skrivelse ommeldes, og i hvilken Commission ingen civil Embedsmand her af Stiftet passeligere og mere beføyet kand indlemmes end Præstegieldets Amtmand, Hr. Amtmand Hiort, da Almuen maae formodes at have best Tillid til ham, og han derfor i Stand at heldigst biedrage og medvirke til Hensigtens Opnaaelse og til mueligste Afværgelse og Forekommelse af alt for ubehagelige Optrin ved Indretningens Iverksættelse.

Intet videre vigtigt og mig vedkommende denne Sag betreffende indseer jeg at denne sinde bør vedføye til ærbødigst Efterkommelse af høygunstige Skrivelse og Anmodning under 15de Septbr. sidstleden.

Bergen den 10de Marty 1798.

Hauch.»

Stiftamtmand Hauch sees at have et klarere og mere uhildet Blik paa Leirdølerne end disses egen Amtmand.

Endelig kunde nu det kgl. n. Gen.- og Kom.koll. sende Sagen ned til Kjøbenhavn, omtrent et Aar efter, at den derfra var bleven opsendt til Norge til Behandling; 21 April 1798 dateredes Kollegiets Skrivelse i Christiania. Kollegiet anbefalede Nedsættelsen af en Kommission til Sagens videre Udførelse og indskrænkede sig forøvrigt til at vedlægge Skrivelsen alle Bilagene, nemlig:

1. Det anonyme Forslag.
2. Sessionsdeputationens Betænkning.
3. Generalmajor Fastings Erklæring.
4. Generalveimester Hammers Erklæring.
5. Stiftamtmand Hauchs Betænkning, bilagt med Amtmand Hiorts Udtalelser.
6. Fogden Jacob Hegelunds Erklæring.
7. Sorenskriver Michael Fleischers Erklæring, bilagt med Thingsforretning over Almuens Privilegier.

Til Medlemmer af Kommissionen foreslog Kollegiet Oberstlieutnt. Thodal[1]) af bergenh. Reg., Amtmand Hiort og Krigskommissær Biørn.

Et helt Aar hvilede nu Sagen i Kjøbenhavn igjen. Efter denne modne Overvejelse besluttedes endelig, at der skulde nedsættes en Kommission for at foretage de forberedende Skridt til Indlemmelsen af Leirdølerne i Armeen, og Kommissionens Medlemmer bleve de samme som af det norske Kollegium foreslaaet.

17 Maj 1799 udfærdigedes følgende Kommissorium for det militære og civilmilitære Medlem af Leirdalskommissionen:

«Christian VII, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, osv.

Vor Bevaagenhed tilforn! Almuen i Leirdals Præstegjeld i Bergens Stift har, som bekjendt, fra ældgammel Tid af været frietagen fra al Militair Udskrivning paa Grund af, at Opsidderne med megen Besværlighed og Bekostning maatte føre de kgl. Intrader, saa og befordre Posten og andre Reisende den lange og farlige Vej over Filefjeldet, samt holde Broer og Vejene igjennem Præstegjeldet i Stand.

Da de senere Tider imidlertid haver fremvirket Forandringer, hvorved disse Byrder deels gandske ere ophørte, deels betydeligen blevne lettede, og Aarsagen til saadan Frietagelse fra Soldaterhold nu ikke mere finder Sted: saa ansee Vi det baade retfærdigt og billigt, at det unge Mandskab i bemeldte Præstegjeld, ligesaa vel som deres Medbrødre i alle andre Districter i Norge enrolleres til Militair Tjeneste og øves i Vaaben, for at kunde, i paakommende Tilfælde, værne for Fædrene-Landet. Til den Ende ere Vi betænkte paa at træffe de i saa Henseende tjenligst eragtende Foranstaltninger; men forinden Vi tage nogen bestemt og endelig Beslutning i denne Sag, ville Vi, at I tillige med Os Elskelig Andreas Hiort,

[1]) Se «Bergens Forsvar» af H. J. Barstad.

Vor Amtmand over Nordre Bergenhuus Amt, som Vi igjennem Vort Danske Cancellie derom have tillagt den fornødne Befaling, skal træde sammen i en Commission og begive Eder hen til Leirdals Præstegield, for paa Stedet at inddele Districtet i Lægder, og forfatte en nøjagtig Fortegnelse over dets samtlige tjenstdygtige unge Mandskaber, samt, at I derhos skal tage under Overvejelse, hvad for en Militair Indretning for dette District, efter de locale og andre Omstændigheder, maatte være bedst passende, og derom tillige med bemeldte Inddeling og Fortegnelse, indsende et udførligt Forslag til Vort Generalitets- og Commissariats Collegium tror derigjennem at blive Os forelagt til nærmere Bedømmelse om, og hvorvidt Tingen bør og kan iværksættes.

Som Vi i øvrigt ved den saaledes forehavende Udskrivning af det unge Mandskab til Militair Tjeneste ingenlunde ere sindede at at gjøre nogen Indskrænkning i det Privilegium, som en Deel af Jordbrugerne i meerbemeldte Præstegjeld hidtil have nydt, at betale ikkun halv Leilænding-Skatt: saa have I ei alene at forsikre disse i Vort allerhøjeste Navn om saadan Skatte-Frieheds Vedblivelse, herefter som før, men ogsaa at tilkjendegive samtlige Opsiddere, at Anskaffelsen af den første Lægds Ekipage ikke skal falde dem til Last, men at Vi ville lade de dertil fornødne Omkostningee udreede af den Militaire Fonds. Befalende Eder Gud!

Givet i Vor Kgl. Residentsstad Kjøbenhavn den 17de Maj 1799.

Efter Hs. Kgl. Majestæts allerhøjeste Befaling.

Friderich, P. z. Hessen. Peimann. Outzen. Hassler.

Schive.»

En Uge efter udstedtes Ordre fra det danske Kancelli til Amtmand Hiort om at indtræde i Kommissionen.

Nu var man altsaa rykket et langt Skridt nærmere Udførelsen af Hensigten til at berøve Leirdølerne Rettigheden til at være fri Militærtjeneste.

III.

Sessionen i Leirdal 1799.

Det første, Leirdalskommissionen foretog sig, var under 13 Juli 1799 at tilskrive Stiftamtmanden med Anmodning om at tillægge Sognepræsten i Leirdals Præstegjeld, Hierrild, Ordre til at udarbeide Lister over Præstegjeldets Gaardbrugere, Husmænd og unge Mandskaber, hvilket ogsaa Sognepræsten lod udføre ved Kapellanen, Castberg. Dernæst lod Kommissionen sit Kommissorium befordre i Trykken og bekjendtgjøre for Almuen i Leirdals Præstegjeld som kgl. Plakat af 12 August 1799. Samme Dag indvarslede Kommissionen endvidere gjennem «Bergens Adressecontoirs Efterretninger» «alt Mandkjøn af Bondestanden fra 16 til 36 Aars Alder incl.» i Borgunds, Leirdals og Aardals Skibreder til Møde paa Leirdalsøren resp. d. 30te Septbr., 1ste og 3dje Oktober. Ligeledes anmodedes de, der vare over 36 Aar, at fremmøde for at give fornødne Underretninger. Til Slutning heder det i Avertissementet: «Skulde, imod Formodning, nogen udeblive fra anførte Commissioner, uden at have lovligt Forfald, da i Fald den, der ikke møder, er ungt Mandskab, ansees han som tjenstdygtig og anføres saaledes i den befalede Fortegnelse; men er det nogen af de andre, bliver han allerunderdanigst forestillet til en passende Mulct for hans modvillige Udeblivelse».

Allerede forinden Sessionen forefaldt der en Begivenhed, som spaaede alt andet end godt for Udfaldet af Kommissionens Arbeide. Da Almuen i Hauge og Tønjums Annexer nemlig erfarede, hvad Kapellan Castberg havde fore, stimlede den sammen udenfor Kapellangaarden under Anførsel af Bonden Anders Olsen Lysne og forlangte Listerne udleverede. Kapellanen blev ræd og lod sig af Bonden Halvor Andersen Eren fratage den netop færdige Fortegnelse over Leirdals Gaardmænd, Husmænd og unge Mandskaber. Halvor overleverede Fortegnelsen til Niels Ingvardsen Tønjum, som igjen gav den til Anders Lysne[1]). Det var et ubehageligt Hverv for Sognepræst Hierrild at indmelde dette; men i Stedet for at udfærdige nye Lister, hvortil der endnu kunde have været Tid, da man

[1]) I «Meddelelser fra Krigsarkiverne», udgivne af den kgl. danske Generalstab, I B, S. 289, er dette feilagtigen gjengivet saaledes, at Sessionsdeputationen fratoges sine Ruller.

ikke var længer end i Midten af September, foretoge Præsterne sig intet, saa Kommissionen maatte forlange sig udleveret Ministerialbogen til Hjelp ved Sessionshandlingen. Præsterne fik forøvrigt sine velfortjente Skrub af Kommissionen. Uheldigvis vare ikke Gaardenes Navne anførte i Ministerialbogen, saa denne var af liden Nytte for Øjemedet; men Klokker Vendelbo havde en privat Fortegnelse over samtlige Gaardbrugere og Husmænd, men ikke over de unge Mandskaber, og han var ikke ræd for at laane den ud; paa denne Maade blev da Kommissionen alligevel saa nogenlunde hjulpen, skjønt det var netop de unge Mandskaber, den skulde have fat i.

Til det befalede Klokkeslet den bestemte Dag, 30 Septbr. 1799 Kl. 8 Mg., blev Sessionen sat paa Leirdals Præstegaard. Efter Bekjendtgjørelsen skulde Forretningen begynde med Borgund Skibrede. Ingen af Borgunds Almue var mødt frem, undtagen Lensmanden Ove Jensen Øje; derimod var en Del af Leirdals Skibrede tilstede som nysgjerrige og Tilskuere. Man ventede og ventede; men ingen kom. Da Klokken var bleven 10 Slet og endnu ingen fra Borgund var kommen, blev Lensmanden sendt afsted til Tønjum, hvor derefter Forlydende havde samlet sig en Del af Borgunds Almue. Det lykkedes ogsaa Lensmanden at faa nogle af de der samlede Gaardbrugere med sig, men ingen unge Mandskaber. Efter Tilbagekomsten til Præstegaarden begyndte saa Forretningen med disse faa.

Kommissionen tilkjendegav de tilstedeværende Gaardbrugere, at det var Hensigten med denne Samling at faa optegnet de unge Mandskaber, og at det derfor havde været disses Pligt at fremstille sig; men, naar de nu ikke vare komne, maatte Gaardbrugerne opgive sine unge Mandskabers Navne og meddele de videre Oplysninger, de kunde give. Kommissionen lod derefter sit Kommissorium oplæse og foreviste dette in originali for Almuen.

Almuen ytrede imidlertid Tvivl om. at det var Kongens Vilje, hvad der var oplæst, eftersom denne i Kongens Navn udstedte Befaling ikke egenhændig var underskrevet af Hs. Majestæt. Gaardbrugerne af Borgund udtalte Haabet om, at Kongen ikke vilde betage dem deres Privilegier, og de vilde indgaa med en Ansøgning til Hs. Maj. om at beholde disse; indtil der var kommen Svar fra Kongen paa denne Ansøgning, vilde de ikke fremstille eller opgive sine unge Mandskaber.

Kommissionen foreholdt dem nu det urigtige i denne deres Mening og Fremgangsmaade, og at det var at overtræde sin under-

saatlige Pligt. Ved at opgive Navnene paa det unge Mandskab blev dette ingenlunde paa denne Maade skreven til Soldat; men vedbleve de at vægre sig derfor, vilde de paadrage sig Kongens Unaade.

Ved Lensmanden blev nu hver enkelt Gaardbruger tilspurgt, om han vilde møde ved Sessionsbordet, og alle svarede saa ja; men da det kom til Stykket, var det kun 2 Opsiddere foruden Lensmanden, som traadte frem ved Opraabet og opgav sine unge Mandskaber under kjendelig Frygt for Almuen; selv Lensmanden turde kun i Enrum og Hemmelighed betro Kommissionen, hvad han vidste.

Det var Almuen i Leirdals Skibrede, som havde faaet denne Negtelse af at fremstille de unge Mandskaber istand. Opsidderne i Borgund skulde fra Begyndelsen af ikke have været uvillige til at lade sine unge Mandskaber optegne til Militærtjeneste; men nu turde de ikke af Frygt for de andre, og saa bleve de alle enige om, at de unge Mandskaber ikke skulde fremmøde.

Dagen efter samledes Kommissionen atter paa Leirdals Præstegaard. Det var 1 Oktober, det unge Mandskab af Leirdals Skibrede, skulde indskrives. Efter hvad der var passeret og oplyst Dagen forud, var det at forudse, at der vilde møde endnu større Uvilligh ed og Modstand fra Almuens Side denne Dag. Der mødte heller ikke noget ungt Mandskab, og af Jordbrugere af Leirdals Skibrede var der kun meget faa fremmødt. Amtmand Hiort begyndte Forretningen med at holde en Tale, hvori han forsøgte at bevæge Almuen til Lydighed og Gaardbrugerne til at opgive sine unge Mandskaber. Han oplæste den kgl. Plakat og fremviste Originalen, som blev grundig undersøgt af Bønderne Anders Olsen Lysne og Ole Larsen Lysne, hvem det især var magtpaaliggende at faa vide, om Kongens Segl paa Skrivelsen var rigtigt; men de kom efter sin Undersøgelse med samme Indvendinger som Mændene fra Borgund og indleverede derpaa til Kommissionen et af 17 Gaardbrugere underskrevet Bønskrift til Kongen.

Da Kommissionen paabegyndte Opraabet og den første Gaardbruger blev nævnt, viste det sig, at alle havde begivet sig bort fra Stedet med Undtagelse af Lensmanden og Klokkeren samt Proprietær Rumohr og Gaardbruger Peder Stønjum; disse vare de eneste, som opgave sine unge Mandskaber.

Da saaledes intet mere var at udrette i Leirdal, begav Kommissionen sig d. 2den Oktbr. til Aardalstangen, hvor Session skulde afholdes for Aardals Skibrede den 3dje. Før Afreisen maatte Kapellan

Castberg love, at han skulde udarbeide ny Fortegnelse over Præstegjeldets unge Mandskaber.

For Aardals Skibredes vedkommende havde Skoleholderen, Ole Jørgensen, opgjort en Fortegnelse over de unge Mandskaber, og denne havde han overleveret til Kapellanen; men senere blev han betagen af Frygt for, at Almuen skulde faa vide det og ved Leilighed overfalde ham, hvorfor han bad Præsten om at faa Fortegnelsen igjen, og det fik han, hvorpaa han brændte den op. Kommissionen var derfor lige ilde faren med Hensyn til Hjelp i Aardal som i Leirdal.

Da Forretningen var sat d. 3dje Oktbr. paa Aardalstangen, viste det sig, at heller ikke her vare de unge Mandskaber fremmødte, kun nogle faa Gaardbrugere; ligesom i Leirdal begave alle sig bort, da Opraabet begyndte.

Der var saaledes intet mere for Kommissionen at udrette med Almuen, hvorfor man gik over til at inddele Præstegjeldet i Lægder efter Matrikulen. I Bergens Stift dannede 4 Løber Skyld 1 Soldaterlægd. Efter Matrikulen af 2 Januar 1777 udgjorde Skatteskylden i Leirdals Præstegjeld 257 Løber 3 ℔, hvortil kom Præstegaarden med 1 Løb 1 B℔ 12 ℔; tilsammen blev dette 258 Løber 1 B℔ 15 ℔, hvilket gav 64 Lægder; tilovers blev 2 Løber 1 B℔ 15 ℔.

Det var ikke stort, Kommissionen havde virket til Udførelse af Forslaget om Leirdølernes Deltagelse i Militærtjenesten. Den maatte begive sig tilbage til Bergen med, saa at sige, uforrettet Sag. Virkeligheden svarede lidet til Forventningerne om, at Almuen godvillig vilde opgive sine Privilegier; her var nok lidet Ønske om at komme ind i Militærtjenesten; man behøvede nok ikke her at tale om at paatvinge Befolkningen Privilegier imod dens Vilje.

I sin Rapport, som Kommissionen afgav til det kgl. n. Gen.- og Kom.koll 9 Novbr. 1799, imødegik den, hvad Almuen i sit Bønskrift til Kongen havde anført, i følgende Punkter:

1. Almuen klager over, at den har 16 Dages Vejarbeide i Leirdal og Borgund og 10 for Aardal Skibrede, medens andre Distrikter have kun 6 Dage; men om disse Distrikter kun have 6 Pligtdage paa Konge- og Postveje, have de ogsaa 6 Dage paa Distriktets Bygde- og Kirkeveje, medens Leirdals Almue ingen saadanne Veje har at vedligeholde. Forskjellen, om end nogen, er saaledes ikke stor.

2. Almuen anfører, at Distriktet har en Gjeld af ½ Tønde Guld. Dette, mener Kommissionen, har intet at betyde. Gjelden er inden Præstegjeldet, og den beviser kun, at der er rig Velstand hos mange, som kunne laane bort. Gaardpriserne vare høje.
3. Fjeldskred og Elvebrud indtreffe lige saa ofte i andre Distrikter som i Leirdal.
4. Leirdals Marked angives ogsaa som Grund for at slippe Militærtjeneste, fordi det tog Folk bort fra Skuraannen, idet det holdtes fra 17—24 September; men Kommissionen mener, at Skuraannen i Regelen er slut før den Tid og at Markedet bringer Leirdal mange Fordele. Ingen vilde snarere ansøge om at faa Markedet indført igjen, naar det først var ophævet, end Leirdølerne selv [1]).
5. Friskydsen over Fjeldet. Hertil oplyser Kommissionen, at det er enestaaende, at Friskydsen kræver et Opbud paa ca. 100 Md. og Heste. Det var i 1766, da Kommissionen i Anledning af Strilekrigen i Bergen reiste overland tilbage med Admiral Rømeling i Spidsen. Nu var det kun 1 Md. med Hest og om Vinteren 2 å 4 Md. med Kjelke paa det ubanede Veistykke over Fjeldet. Naar Røldal ikke havde sluppet fri Militærtjeneste af denne Grund, syntes Kommissionen, at der heller ikke var nogen Grund for Leirdølerne til at slippe. —

Med Hensyn til Kommissoriets Paalæg om at tage under Overvejelse, hvilken militær Indretning der var mest passende for Leirdals Præstegjeld, kom Kommissionen til det Resultat, at der burde oprettes et Kompagni let Infanteri, der henlagdes under bergenhusiske Regiment. Hertil skulde Leirdølerne særdeles passe, fordi «den største Deel af Folket i denne Egn er bevant med at passere de vanskeligste Steder til Fjelds, tilbøjelig til at reise og sværme omkring i Landet, kiende alle Veje og Stier paa mange Miles Distance».

Tanken havde ogsaa været fremme om at gjøre Kavaleri af Leirdølerne. Hvad der talte herfor, var, at Bygden var rig paa Heste, eftersom Befolkningen drev Hestehandel i stor Skala paa Østlandet, dels af eget Opdræt og dels ved Opkjøb i Bergens Stift, ligesom ogsaa «alle unge Mennesker gjøre sig en Ære af at ride i fuldt Jag, endogsaa paa de steileste Steder»; men Kommissionen dristede sig dog ikke til at foreslaa Kavaleri, fordi dette vilde blive

[1]) For at forstaa dette ret, maa man erindre, at der under Markedet var militær Vagt.

vanskeligt at underholde der i Egnen og være for stor Byrde i Forhold til den øvrige Befolkning.

Forøvrigt fremholder Kommissionen, at Leirdølernes Frihed for Militærtjeneste bør ophøre af den Grund, at de øvrige Distrikter ere misundelige over dette Privilegium, og det sætter ondt Blod, medens Leirdølerne med Foragt se ned paa de andre Distrikter, der ikke ere frie, hvilket ogsaa lagdes for Dagen, da Tropperne i 1789 vendte tilbage overland fra Felttoget i Sverige, og Leirdølerne paa Gjennemmarchen gjennem Leirdal gave Soldaterne Øgenavne.

Oberstlieutnt. Brun[1]) af bergenhusiske Reg., der som Kommandør for sognske Bataljon var bosat paa Gaarden Næs i Sogndal og saaledes kjendte Sogningerne godt, interesserede sig meget for Spørgsmaalet om Leirdølernes Soldatertjeneste. Han tilskrev den kommanderende General, Landgreve Carl af Hessen, med Forespørgsel, om han maatte faa udtale sig om Sagen, og Landgreven gav ham Lov dertil, idet Landgreven æskede hans Mening om, enten der af Leirdølerne burde oprettes et Jæger- eller et Frikorps. Oberstlieutenanten var af den Mening, at Leirdølerne vare vel skikkede til Jægere eller et Frikorps «ej alene moralsk, men og physisk betragtet», hvilken Formening han efter Landgrevens Ordre tilstillede det kgl. Kollegium i Christiania.

7 December 1799 sendte det kgl. n. Gen.- og Kom.koll. Kommissionens Rapport ned til Generalitets- og Kom.kollegiet i Kjøbenhavn. Samtidig fik den kommanderende General, Landgreven, oversendt en Gjenpart af Rapporten tillige med Oberstlieutnt. Bruns Skrivelse, som Kollegiet forøvrigt fandt «urigtig».

---

[1]) *Peter Brun*, f. 28 Aug. 1729 i Throndhjems Len, tjente fra 3 Decbr. 1746 som Korporal, Sergeant 5 Juni 1749, Fænrik 8 Maj 1754, Sekondlieutnt. 29 Jan. 1755, Premierlieutnt. 31 Aug. 1757, Kapt. 5 Jan. 1763, forflyttedes fra det throndhjemske og blev ansat som Chef for sogndalske Komp. i 1ste bergenh. Reg. 1770, udnævntes til Major 7 April 1786 m. Anc. fra 21 Oktbr. 1774, kommanderede bergenh. nat. Grenaderbataljon i Felttoget mod Sverige 1788, udnævntes til Oberstlieutnt. 2 April 1791 m. Anc. fra 28 Maj 1790 og blev char. Oberst 10 Juni 1803 m. Anc. fra 29 Decbr. 1797. Han tog Afsked m. Generalmajors Charakter 9 Januar 1807 og erholdt sin fulde Gage, 460 Rdr., i Pension foruden et Gratiale paa 200 Rdl. Han havde 12 Børn, hvoraf 6 Sønner, som han holdt frem til militære. Generalmajor Brun døde 3 Aug. 1814 paa Gaarden Næs i Sogndal.

IV.

Sessionen i Leirdal 1800.

Et halvt Aar gik nu hen med Overvejelser i Kjøbenhavn om, hvordan man atter skulde gribe Sagen an. Det havde vist sig, at Regjeringen nok havde havt Ret i at nære Betænkeligheder ved at røre ved Leirdølernes Privilegier; de villige underordnede Redskaber i Embedsstanden stode tilskamme med sine Forsikringer om, at Gaardbrugerne endog ønskede Ungdommen enrolleret af det egennyttige Motiv derved at kunne faa billige Tjenestefolk. Regjeringen kom til det Resultat, at der skulde gjøres et nyt Forsøg. Følgende nye Kommissiorialbefaling blev udstedt:

«Christian VII osv.

Vor Bevaagenhed:

Da Vi under 15 og 25[1]) Maj f. A. allernaadigst have befalet Eder Os elskelige Oberst-Lieutnt. Thodal, Amtmand Andreas Hiort og Krigs-Commissair Major Biørn, at sammentræde i en Commission for at foretage en Lægds Inddeling i Leirdals Præstegield, samt til at gjøre Forslag til den der forehavende militaire Indretning med videre fornævnte Vore Befalingers Indhold, og Os af den fra Eder indkomne Beretning allerunderdanigst er bleven foredraget, hvad ved denne Commission er passeret, hvoraf, iblandt andet, erfares, at endeel af Almuen har havt den Dristighed, at hindre Udførelsen af denne Vor Befaling: Saa er hermed Vor allernaadigste Villie og Befaling, at I, tilligemed Dig Sorenskriver Fleischer, hvem Vi have befalet at tiltræde denne Commission, paa nye indkalde fornævnte Præstegields Almue og unge Mandskab fra 16 til 36 Aars Alder til personligt Møde paa den Tiid I maatte ansee beqvem, for at kunde forfatte en nøyagtig Fortegnelse over alt det tjenstdygtige unge Mandskab, hvorhos Vi ville have Eder bemyndigede til at arrestere og forhøre, samt til Bergenhuus eller Aggershuus Fæstning at indsende de Paagieldende, ifald nogen, imod Formodning, endnu maatte viise sig opsætsige og gienstridige imod Vor Villies Opfyldelse; I øvrigt give Vi Eder hermed tilkiende, at Sognepræsten for Leirdals Præste-

[1]) Resolutionen af 24, det danske Kancellies Expedition af 25 Maj.

gield er beordret at forfatte, samt at tilstille Commissionen rigtig og nøyagtig Optegnelse efter Ministerialalbogen over alt paa hver Gaard i heele Præstegieldet fød og endnu levende Mandskab, som ikke har opnaaet fulde 36 Aar, med tilføyet Datum, naar de ere døbte, ligesom og Fogden igjennem Amtmanden bliver beordret personlig at være tilstede ved den af Eder berammede Samling i Distriktet for at gaae Eder tilhaande og i Henseende til Arresters Iværksættelse med meere at udføre Eders Foranstaltning. Derefter I Eder allerunderdanigst haver at rette. Befalende Eder Gud.

Skrevet paa Vort Slot Friderichsberg den 11te Juli 1800.

Under Vor Kgl. Haand og Segl

Moltke. Colbjørnsen. Reiersen. Feddersen. Cold.

v. Aphelen.»

Samtidig hermed blev der udstedt følgende:

«Placat

til Advarsel og Efterretning for Almuen i Leirdals Præstegield.

Vi *Christian den Syvende,* af Guds Naade, Konge til Dannemark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Dytmarsken og Oldenborg,

Giøre vitterligt: Vi have med yderlig Mishag erfaret, at endeel af Almuen i Leirdals Præstegield har havt den Dristighed, at hindre Udførelsen af Vor Commissarial-Befaling, under 17de May afvigte Aar, til Oberstlieutenant von Thodal, Amtmand Hiorth og Major von Biørn, som af Os ere blevne beskikkede til at undersøge paa Stedet, hvilken Indretning, til Landets Forsvarsvæsen, der maatte ansees bedst og passeligst for bemeldte District, samt til den Ende,

at forfatte nøiagtige Lister over det unge Mandskab, og giøre Forslag til Districtets Inddeeling i Lægder, med videre; da Vi iøvrigt have forbeholdt Os, naar Sagen er bleven Os forestillet, nærmere at bedømme, hvorvidt saadan Indretning burde og skulle iværksætes.

Vi ønske at troe, at de fleste af dem- der have taget Deel i en saa formastelig Fremgangsmaade, ere dertil blevne forledede af enkelte ildesindede Personer, som have benyttet sig af de øvriges Eenfoldighed, til at udføre deres strafværdige Hensigt; Thi Vi kunne ikke forestille Os, at der, iblandt Vort trofaste Norske Folk, skulde findes et Præstegield, hvis Beboere vare saa aldeles vanslægtede, at de havde, med Overlæg, villet tilsidesætte den Lydighed, de skylde Os, som Konge og Landsfader.

I Betragtning heraf, ville Vi, isteden for strax at straffe, først herved advare Leirdals Almue om, at det fornævnte Commissorium er udstedt i Følge Vor egen allerhøieste Resolution, og at de, der have sat dette i Tvivl, ere blevne misledede.

Men Vi erklære derhos alvorligen, at dersom nogen, efter at denne Vor Advarsel er bleven offentlig kundgiort, undslaaer sig for at møde ved Commissionen, tilligemed det unge Mandskab, eller nægter at give Commissionen de Oplysninger, som denne maatte finde fornøden at æske, da kunne de Skyldige vente at blive straffede efter Lovens Strænghed, som ulydige Undersaatter og Vore Buds modvillige Overtrædere. Iøvrigt kan Almuen enten indlevere skrivtligen til Commissionen, eller der mundtligen foredrage, hvad den maatte have at erindre, i Henseende til den foreslagne militaire Indretning, da Vi ville tage samme under Overveielse i sin Tid, naar Sagen, med dens Omstændigheder, vorder Os allerunderdanigst forestillet til allernaadigst Beslutning. Endeligen befale Vi, at denne Placat, der er forsynet med Vort Kongelige Segl, skal opslaaes paa alle offentlige Steder i Leirdals Præstegield, og kundgiøres saaledes for Almuen sammesteds, at ingen skal kunne herefter undskylde sig med Uvidenhed om dens Indhold.

Hvorefter Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette. Givet paa Vort Slot Friderichsberg, den 11te Juli 1800.

Under Vor Kongelige Haand og Segl

Christian R.«

Det var lige over for en stridbar Almue en Uforsigtighed, at Kongens egenhændige Underskrift første Gang manglede; nu kunde ikke Almuen bruge dette som Paaskud længer til at negte at lystre Øvrigheden.

Kommissionen gik nu atter igang med sit Værk; men Sommeren var en ugunstig Tid for Sammenkaldelsen af Almuen, og desuden havde Sorenskriver Fleischer, det nye Medlem af Kommissionen, berammet andre Embedsforretninger til denne Tid, saa den nye Session kunde ikke afholdes før til Høsten. Desuden maatte Almuen have Tid til at blive bekjendt med den nye kgl. Plakat. Det første derfor, Kommissionen gjorde, var at gaa i Vej med Trykningen af denne og af Indkaldelsplakater til Sessionsmødet. Disse bleve gjennem Stiftet sendte Præsterne til videre Besørgelse af Opslag i Distriktet. Plakaterne opsloges paa Kirkedørene og alle Gjæstgiverier, desuden bleve de oplæste paa Prækestolen og paa Kirkebakkerne, saa det var vanskeligt nu at undskylde sig med Uvidenhed om deres Indhold. Kommissionen havde besluttet denne Gang at begynde med Aardal Skibrede som det medgjørligste og saa Borgund, medens Hauge og Tønjum, uagtet Hovedsognet, skulde tages sidst, fordi de vare de gjenstridigste. Sessionen berammedes derfor til Afholdelse paa Aardalstangen d. 29de Septbr. for Aardals Skibrede og 4 Gaarde af Hafslo Sogn, som hørte med, nemlig: Urnæs, Ytre Eiken (Eikum), Kinserdal og Aasen, samt paa Leirdalsøren d. 1ste og 2den Oktbr. for resp. Borgund Annex og Leirdals Hovedsogn.

Da en stor Del Sogninger plejede at komme til Bergen med Frugt og Poteter i August og September Maaned, indrykkede Kommissionen Indkaldelsesplakaten i «Adresseavisen» i Bergen[1]) for den 16de August og lod den endvidere bekjendtgjøre ved Trommeslag i Bergens Gader den 6te September. Der var saaledes gjort saa meget, som der kunde gjøres, for at varsle alle Vedkommende.

I Kommissionens Indkaldelsesplakat heder det: «Til ovenanførte Tider, Dage og Steder, have altsaa alle og enhver Gaardbruger ey aleene selv personlig at møde, men og forud betimeligen at tilsige og med sig bringe alle paa hver Gaard med underliggende Huusmænds Pladser fødde og endnu levende unge Mandskaber fra 16 til 36 Aars Alder incl., og dernæst for os paa Commissionsstederne at opgive alt, hvad det Høj. Kgl. Commissorium befaler, og give

[1]) D. e. «Bergens Adressecontoirs Efterretninger».

os alle de Efterretninger og Oplysninger, hvilke vi som befalede Commissairer maatte fornødige, til at kunde udføre det os allernaadigst paalagde, saavel i Henseende til Mandskabets Fortegnelse som det videre de Eder tilforn kundgjorte kgl. Befalinger indeholde.

I det øvrige skeer denne vores Indkaldelse saa nøiagtig, paa det ingen med Uvidenhed skal kunne undskylde sig, hvorfore og enhver, i hvoe det er, der ikke møder de her bestemte Tider, Dage og Steder, eller nægter at meddele os de Oplysninger, vi behøve, Vores allernaadigste Konges Bud og Befalinger at opfylde, maae vente sig ufeilbarlig den Straf, som de os allernaadigst tillagde kgl. Befalinger og den Eder forud bekjendtgjorte kgl. allernaadigste Advarsels Placat af 11 Juli d. A. foreskriver for dem, der ere Hs. Majestæts Buds Overtrædere.»

Endelig oprandt d. 29de September. Efter Ordre var Foged Hegelund fremmødt paa Aardalstangen; men man fik ikke Brug for ham. Alle i Aardals Skibrede, som vare indkaldte og ikke lovlig forhindrede, mødte, og de unge Mandskaber bleve smukt optegnede. Ja, Almuen bad endog Sorenskriver Fleischer om at forfatte en Ansøgning for dem til Kongen om Naade for deres opsætsige Fremgangsmaade Aaret i Forvejen, hvilket ogsaa Sorenskriveren gjorde.

Takket være den skarpe Skrivelse, Sognepræst Hierrild havde faaet fra Kancelliet under s. D. som Kommissarialbefalingen, og hvori han truedes med Kongens allerhøjeste Unaade, hvis han ikke havde nye Lister færdige til denne anden forestaaende Session, havde Kommissionen nu Fortegnelser over hele Præstegjeldets Gaardbrugere, Husmænd og unge Mandskaber, hvilket lettede Forretningen betydelig. Selv Kapellanen havde denne Gang sine Sager i Orden, og Klokker Vendelbo gik ligesom forrige Gang Kommissionen kjækt tilhaande.

For Borgunds Annex d. 1ste Oktober paa Leirdalsøren gik det ogsaa glat. Alle, som skulde, og ikke havde lovligt Forfald, vare fremmødte, og de unge Mandskaber bleve indskrevne. Ogsaa her bad Almuen om Naade gjennem Sorenskriveren.

D. 2den Oktober skulde Slaget staa for Hovedsognets vedkommende. Det kgl. n. Gen.- og Kommissariatskoll. havde oprindelig tænkt at anvende militær Magt ved Sessionen i Leirdal 1800; men Oberstlieutnt. Thodal ønskede det ikke. Da Markedet paa Leirdal holdtes fra 17—24 Septbr., tænkte han at benytte den under Markedet værende militære Vagt til Sessionen; det, mente han,

maatte være tilstrækkeligt. Denne militære Styrke bestod af 1 Off.,
1 Underoff., 1 Tamb., 1 Piber og 25 Md. af sogndalske og lysterske Kompagnier i bergenhusiske Regiment. Regimentchefen, Generalmajor de Moth[1]), var enig heri, og derfor bortfaldt Talen om videre militær Magtudfoldelse. Imidlertid var det ikke dengang beregnet, at Sessionen paa Leirdalsøren skulde afholdes saa sent som 1 Oktober, og der blev undladt at give Vagten Ordre til at blive staaende. Vagten var derfor reist hjem, da Kommissionen kom; men Generalmajor de Moth havde sørget for, at sogndalske og lysterske Kompagnier havde faaet Ordre til, at de i Tilfælde skulde give Fogden den militære Assistance, han maatte begjære. 1 Underoff. var allerede fra Aardalstangen af afgivet til Kommissionen til Assistance ved Maalingen af de unge Mandskaber og for i Tilfælde at kunne sendes med Expresordres.

Almuen i Hauge og Tønjum Sogne var ligesaa gjenstridig denne Gang som i 1799. Egentlige Voldsomheder gjorde den sig dog ikke skyldig i, men fremholdt kun sine Privilegier, og at den vilde være fri for Militærtjeneste. De unge Mandskaber vare ikke fremmødte, men bleve dog indskrevne efter Præstens Fortegnelse. 3 og 4 Oktbr. indleverede Hovedsognets Almue af den selv forfattede Ansøgninger til Kongen om Befrielse for Militærtjeneste og Opretholdelse af deres gamle Privilegier. Kommissionen tog det med stor Forsigtighed og Ro, hvad der maaske bidrog til at forebygge Ulykker; den reqvirerede ingen militær Hjelp, men indskrænkede sig til i sin Rapport at spille hen derpaa næste Gang, naar den virkelige Indrullering skulde finde Sted og Soldaterne edfæstes; thi Kommissionen gik nu ud fra, at Leirdølerne maatte tvinges til Militærtjeneste, eftersom Rygtet gik, at der var Forstaaelse mellem Leirdølerne, Valderserne og Hemsedølerne saaledes, at, naar det var lykkedes Leirdølerne at bibeholde sin Fritagelse for Militærtjeneste, skulde Valderserne og Hemsedølerne opkaste sig for ogsaa at blive fri. Desuden troede Almuen i Leirdal nu, at Regjeringen var bange for Opstand; derfor kunde ikke Leirdølerne behandles med Lemfældighed.

Efter Præsternes Fortegnelse var der ialt i de 4 Kirkesogne Aardal, Borgund, Hauge og Tønjum 206 Gaardbrugere samt 262 Husmænd og Inderster; af Børn under 16 Aar var der 484.

---

[1]) Se «Bergens Forsvar».

Antallet af ungt Mandskab fra 16 til 36 Aars Alder var 407. Heraf fandtes 198 tjenstdygtige af de fremmødte, og af dem igjen vare 95 i en Alder af fra 20 til 25 Aar.

De udeblevne unge Mandskaber vare ialt 60, hvoraf 20 uden lovligt Forfald, 27 syge, Postkarle o. desl. samt 13 boende i Sjødistrikterne.

D. 5te Oktober afsluttede Kommissionen sine Forretninger i Leirdalen og afsendte allerede Dagen efter sin Rapport til det kgl. n. Gen.- og Kom.koll.

Omkostningerne ved denne Kommission, heri medregnet Skyds og Diæt, Trykning af Plakater etc., beløb sig til 234 Rdl. 58 Sk.

V.

Leirdalske Kompagnies Oprettelse 7 August 1801. Extra-Session i Leirdal 1802.

For anden Gang var det altsaa mislykkedes at faa Leirdølerne til at falde tilfode; dog var man jo kommen et Stykke videre, idet det bare var Hovedsognet, som stod tilbage. At der herefter vilde blive gaaet haardere frem mod dem, var vel ikke at tvivle paa efter de Udtalelser, som Kommissionen i sin Rapport havde ladet falde. Imidlertid se vi, at, om det end nu er besluttet, at Leirdølerne skulle blive Soldater, vil Regjeringen dog ikke gaa dem for nær i deres Privilegier paa andre Felter. 7 Febr. 1801 skriver nemlig det kgl. danske Kancelli til Stiftamtmand Hauch i Bergen:

«Da Almuen i Leirdals Præstegield har fra ældgammel Tid været fritagen for militair Udskrivning paa Grund af, at den med megen Besværlighed og Bekostning maatte føre de kgl. Intrader samt befordre Posten og andre rejsende den lange Vej over Fille-Fjeldet, saa og holde Broene og Vejene igiennem Præstegieldet i Stand, men de senere Tider have fremvirket Forandringer, hvorved disse Byrder deels ganske ere ophørte, deels betydeligen lettede,

saa at Aarsagen til saadan Fritagelse ikke meere finder Sted, saa har Hs. Majestæt allerede ved Resolution af 17 Maj 1799 anseet det baade retfærdigt og billigt, at det unge Mandskab i bemeldte Præstegield bliver ligesom dets Medbrødre i alle andre Districter i Norge enrolleret til militair Tieneste og øvet i Vaaben for i paakommende Tilfælde at kunne værne for Fædrenelandet.

At der til den Ende har været nedsat en Commission for at inddele Districtet i Lægder og forfatte en nøjagtig Fortegnelse over dets samtlige tienstdygtige unge Mandskab, samt at tage under Overvejelse hvad for en militair Indretning for dette District efter de locale og andre Omstændigheder maatte være meest passende og derom indsende et udførligt Forslag, er Hr. Kammerherren forhen bekiendt.

Denne Commissions Rapporter ere indkomne og den intenderede Enrollering med videre er i fleere Henseender anseet nødvendig, men, da denne, Leirdals Almue, hidtil forundte Frihed for militair Udskrivning tildeels er lagt til Grund for den samme ved Rescript til Hr. Kammerherren af 17 April 1795 paalagte Pligt fremdeeles som hidtil at oparbeide og vedligeholde Postvejen igiennem Leirdal til Stiftsdeelet paa Fille-Fjeldet saaledes, at Leirdals og Borgunds Skibreders Almue, naar saadant skulde udfordres, skulde være forbundne til derpaa aarlig at anvende indtil 10 Arbeidsdage, og det er overeensstemmende baade med Retfærdighed og Billighed, at dette Præstegields Almue, naar dens foranførte hidtil havte Frihed ophører, nyder al den Lettelse i forbemeldte overordentlige Vejarbeide, som Omstændighederne kunne tillade, samt sættes i Lighed med de øvrige Præstegields Almuer, saa skulde man herved tienstligst have Dennem anmodet at ville efter foregaaende Brevvexling med General Vejmesteren meddele Cancelliet Deres Tanker om, hvorledes De formener, at saadant kan være at iværksætte og forbenævnte Rescript derefter ophæves.»

Det vilde uden Tvivl nu gaaet Slag i Slag med Bestemmelser sigtende til Oprettelse af leirdalske Kompagni, hvis ikke Ufreden med England var kommen paa; men da denne var over og Flaaden tilintetgjort, blev der taget desto alvorligere fat paa at styrke Forsvaret gjennem Armeen. Havde man ikke bestemt sig før, saa var Anledningen nu kommen til at gjøre en Ende paa Leirdølernes militære Privilegier, selv om det ikke var ved en ny Thronbestigelse.

Tager man i Betragtning Krigsuroligheder i 1801 og de mange Ting, som skulde afgjøres med Hensyn til Organisationen og Administrationen, efter at det var besluttet, hvilken «militær Indretning» Leirdølerne skulde have, maa man sige, at der var handlet nok saa hurtig, naar den kgl. Res. for Oprettelsen af et Kompagni Soldater i Leirdals Præstegjeld faldt allerede d. 7de August 1801. Bekjendtgjørelsen af denne Resolution, der tilintetgjorde Leirdølernes Privilegium at være fri Militærtjeneste, skeede i en Promemoria af 15 Aug. fra det kgl. d. Gen.- og Kom.koll. til det norske og lød saaledes:

«Efter at Sagen angaaende den Fritagelse fra al militair Udskrivning, som Almuen i Leirdals Præstegiæld i Bergens Stift hidtil har været i Besiddelse af, tilligemed de Grunde, der for nærværende Tid tilraade at giøre en Forandring herudi, omstændeligen er bleven Hs Kgl. Majestæt herfra foredraget, har det nu behaget Allerhøistsamme ved Resolution af 7de hujus at befale:

««at bemeldte Præstegiælds District herefter skal inddeeles i Lægder og dets unge Mandskab enrolleres til Krigstieneste, samt at deraf skal formeres et Compagnie Skieløbere, bestaaende af 102 Md., foruden Ober- og Underofficierer, hvilket annecteres det bergenhuusiske Infanterieregiment og staaer under dettes Commando og Jurisdiction.

at Oberstlieutnt. von Thodal, Amtmand Hjorth, Krigs-Commissair Major von Biørn og Sorenskriver Fleischer, hvilke som Commissairer have været brugte til at giøre Udkast til Districtets Lægds Inddeeling og til at optegne det der værende unge Mandskab, skal tilligemed General Krigs-Commissair von Haxthausen, dog denne sidste ikkun i Tilfælde at hans øvrige Forretninger tillade ham at være tilstede, beordres at træde sammen i en extraordinair Sessions-Deputation for at enrollere og eedfæste det unge Mandskab.

at Deputationen har i Henseende til Enrolleringen at rette sig efter de derom i Almindelighed ergangne Anordninger, men især at tage Hensyn paa Rescriptet af 7 August 1799, saaledes, at de af det tienstdygtige unge Mandskab, der have fyldt deres 20de Aar, først udtages og derefter de ældre, dog saavidt mueligt ikkun til 26 Aars Alder, paa det ingen skal tiene længere, end til han har fyldt sit 30te Aar, hvilket vil kunne opnaaes, naar ved dette Compagnie, ligesom det skeer ved de øvrige Regimenter i Norge, hvert 4de Aar holdes en Completterings-Session, under hvilken de, som

imidlertid have opnaaet deres 20de Aar, indsættes og et lige Antal af de ældste udsættes, og gaae ind under Landværn, indtil man paa denne Maade efter 10 Aars Forløb kommer her i samme Orden som ved de øvrige nationale Regimenter.

at det maae være Deputationen overladt at bestemme Tiden til Sessionens Holdelse saaledes, som den finder det beleiligst, efterat den er bleven underrettet om, at Munderingen og Lædertøiet, som sendes herfra, er ankommen til Bergen.

at det skal have sit Forblivende ved den af Commissionen giorte Inddeeling af Leirdals District i 64 Lægder med 4 Løber regnet paa hvert Lægd og 2 Løber i ℔ 15½ ℔[1]) Overskud men at derhos de 28[2]) Lægder, som det bergenhuusiske Regiment har tilovers, skal henlægges til dette Compagnie og tages af de nærmest tilstødende Compagnier.

at den første Anskaffelse af Felt-Reqvisiter eller Chambret- og Lægdsekvipager ikke skal falde Lægderne til Byrde, men anskaffes for kgl. Regning, imod at den derefter af Lægderne vedligeholdes og endeligen

at der igiennem det Danske Cancellie skal udfærdiges en kgl. trykt Placat, der underretter Almuen i Leirdals Præstegiæld om, at det er Hs. Majestæts allerhøieste Villie, at dets Distrikt skal inddeeles i Lægder og dets tienstdygtige unge Mandskab udskrives til militair Tieneste, ligesom i de øvrige Districter i Norge, — at der af dette Mandskab skal oprettes et Skieløber-Compagnie under det bergenhuusiske Infanterieregiment og at en Sessions-Deputation er udnævnt til at enrollere og eedfæste Mandskabet, hvilket til den Ende uvegerligen har at fremstille sig. I denne Placat skal Almuen tillige gives Forsikring om, at det Privilegium, som endeel af Jordbrugerne i Præstegiældet hidtil have nydt, ikkun at betale halv Leilændings Skat, fremdeles skal vedblive, — at Hs. Majestæt i Henseende til det overordentlige Veiarbeide, som ved Rescriptet af 17 April 1795 er paalagt dette Districts Beboere fremfor dem af de øvrige Præstegiæld, vil være betænkt paa at lade hiine vederfare ald den Lettelse, som Omstændighederne efter nærmere Undersøgelse kan tillade, og endeligen at den første Lægs-Ekvipage skal vorde anskaffet for kgl. Regning, imod at den siden af Udrederne vedligeholdes»».

[1]) Skal være 1 B ℔ 15 M ℔ [2]) Skal være 38.

Idet man nu herved meddeler det kgl. norske Generalitets- og Commissariats Collegium denne Hs. Majestæts allerhøieste Resolution, tilligemed den approberede Plan og Munderings-Reglement for det oprettede Skieløber-Compagnie, undlader man ikke endvidere at bekiendtgiøre samme, at Hs. Majestæt under ovenberørte Dato har udnævnt og ansat følgende Officierer ved Compagniet, nemlig:

Capitain von Fasting af det bergenhuusiske Regiment til Chef for dette Compagnie med et aarligt Tillæg af 60 Rdl. saalænge han commanderer samme.

Second-Lieutnt. von Rumohr af det thelemarkske Regiment til Premierlieutnt. og

Second-Lieutnt. von Hegelund af det bergenhuusiske Regiment som Second-Lieutnt.

at Regimentet er beordret at lade udsøge de fornødne Underofficierer for Compagniet blandt Regimentets Underofficierer.

at Munderingen og Lædertøiet for Compagniet, som man her har ladet forfærdige, er opsendt til Bergen.

at Regimentet er anvist at reqvirere de fornødne Armatur-Sorter af Bergenhuus Fæstnings Arsenal, hvorfra man har føiet Anstalt til deres Udleverelse, forsaavidt de der haves, da det, som maatte mangle, derefter kan ventes.»

Samtidig hermed udstedtes til Bekjendtgjørelse for Almuen i Leirdals Præstegjeld følgende trykte kgl.

«Plakat
angaaende et Skieløber-Compagnies Oprettelse i Leirdals Præstegiæld under Bergens Stift.

Vi Christian den 7de osv. giøre vitterligt:

At da det er en af de første undersaatlige og borgerlige Pligter at værne om Fædrenelandet, saa følger og deraf, at denne Pligt bør være almindelig, og at intet enkelt Steds Indvaanere bør unddrages fra at tage Deel deri; Vi have derfor besluttet, ligesom Vi herved befale, at Leirdals Præstegiæld i Bergens Stift skal, ligesom de øvrige Districter i Vort Rige Norge, inddeeles i Lægder og dets unge Mandskab udskrives til Krigstienesten. Iøvrigt ville vi allernaadigst, at der af bemeldte Districts Mandskab skal oprettes et Skieløber-Compagnie under det bergenhuusiske Infanterieregiment.

Til at udføre denne Vor Befaling have Vi udnævnt en Sessions-Deputation, sem skal indrullere og eedfæste det leirdalske Mandskab, hvilket efter Opfordring og Indkaldelse uvegerligen haver at fremstille sig for Sessionen. Derimod give Vi herved Leirdals Almue Vor kongelige Forsikring om, at den Fritagelse for halv Leilændings Skat, som endeel af Præstegjældets Jordbrugere har nydt, fremdeles skal vedblive; Saa ville Vi og være betænkte paa i Henseende til det overordentlige Vei-Arbeide, som ved Reskriptet af 17 April 1795 er paalagt dette Distrikts Beboere, at tilstaae dem al den Lettelse, som Omstændighederne efter nærmere Undersøgelse kunne tillade. Endeligen bevilge Vi, at den første Lægds Ekvipage skal vorde anskaffet paa Vor Kasses Bekostning, dog at den siden vedligeholdes af Udrederne.

Hvorefter de vedkommende sig underdanigst have at rette.

Givet paa Vort Slot Friderichsberg den 14de August 1801.

Under Vor kgl. Haand og Segl

Christian R.«

Nu var det altsaa afgjort: Leirdalske Skiløberkompagni var oprettet 7 August 1801, Officiererne udnævnte, Plan for Kompagniet og Munderingsreglement udarbeidede.

Det blev altsaa ikke «let Infanteri», som Kommissionen havde foreslaaet. Regjeringen sees at have holdt sig til Generalmajor Fastings Udtalelse, at Leirdølerne vare fødte med «Skien paa Foden», og Generalveimester Hammers Tanke om at gjøre Skiløbere af dem. Denne Mening, at Leirdølerne skulde være saa flinke Skiløbere, var dog ikke ganske forenelig med Virkeligheden, da det kun var en Del af Befolkningen, hvorom det kunde siges, nemlig de øverst i Dalen boende af Borgunds Annex og Aardals Skibrede. Kystboerne, hvoraf der ved at tillægge Kompagniet Lægder af bergenhusiske Regiment vilde blive flere, havde slet ingen Dygtighed i at gaa paa Ski; men Generalveimesterens og Generalmajor Fastings Tanke har uden Tvivl faaet Tilslutning af Generalkrigskommissær Haxthausen og er derfor bleven tiltraadt af det kgl. n. Gen.- og Kom.koll., hvorved den vandt frem til Seir.

Leirdølernes første Chef blev altsaa Kapt. i bergenhusiske Regiment og Chef for vigske Komp, *Thomas Fasting*[1]). Allerede til Sessionen i 1799 havde det kgl. n. Gen.- og Kom.koll. opnævnt de Officierer, som det troede mest passende for det ny oprettendes leirdalske Kompagni. Det var Kollegiets Mening, at der til Officierer ved dette Kompagni første Gang maatte vælges «ej alene paalidelige og sindige, men og kjække Subjecter».

Generalkrigskommissær Haxthausen havde lært den nyudnævnte Chef for Leirdølerne personlig at kjende, formodentlig i Lystleiren i Fredrikstad 1788, hvor daværende Premierlieutnt. Fasting opholdt sig tilligemed flere Officierer af bergenhusiske Regiment efter Indbydelse af Prindsen af Hessen. 18 Oktbr. 1800 skriver Kollegiet til den kommanderende General, Landgreve Carl, om Chefsposten for Leirdølerne og Fasting, «at der neppe kan findes en mere brugbar Mand til denne Post«.

Om Premierlieutenanten, *Claus von Munthe af Morgenstierne Rumohr*[2]), skriver Kollegiet samtidig, at han er «en Officier af udmærkede Talenter, som allerede har lært Jægerexercitien». Han var Søn af Proprietær Rumohr paa Gaarden Rikum i Leirdal; dette har vel gjort, at Øinene faldt paa ham.

Om Secondlieutenanten, *Edvard Christie Hegelund*[3]), heder det i samme Skrivelse fra Kollegiet, at han er «en god Officier».

I Regimentets Maanedsrapporter førtes Officiererne indtil videre à. l. s. med følgende Bemærkning: «Da intet kan foretages med det leirdalske Compagnie, førend Districtets Almue er bragt til Lydighed, Lægderne have modtaget Mundering og Gevær under Forvaring og Ansvar og Soldaten edfæstet, saa anføres derfor dette Compagnies allernaadigst udnævnte Officierer à. l. s.»

Samtidig med Promemoria af 15 Aug. 1801 til det kgl. n. Gen. og Kom.koll. afsendte det kgl. danske Gen.- og Kom.koll. en Skrivelse af lignende Indhold til bergenhusiske Regiment, bilagt med følgende d. 14 August 1801 daterede

---

[1]) Se «Bergens Forsvar», hvor T. Fasting imidlertid feilagtigen er angivet at være Søn af Major Søren Chr. F. i Stedet for af Generallieutnt. Johan F. (kfr. «Personalhistorisk Tidsskrift» III Række, I B., S. 132 o. flg.: Lidt om Familien Fasting i Norge, ved Archivfuldmægtig E. A. Thomle). [2]) Se «Bergens Forsvar». [3]) Se «Bergens Forsvar». Til hans øvrige Personalia kan anføres, at han 9 Decbr. 1797 havde erholdt kgl. Tilladelse til at ægte Jfr. Christence Sem.

Plan
for et Skiløber-Compagnie,
som annecteres det bergenhuusiske Infanterieregiment.

1 Compagnichef	aarlig	276 Rdl.	
1 Premierlieutnt.	—	135 —	
1 Sekondlieutnt.	—	113 —	
1 Sergeant, daglig 10 Sk. .	—	38 —	2 Sk.
1 Fourer, ligesaa	—	38 —	2 »
3 Korporaler à 9 Sk. daglig	—	102 —	63 »
2 Halvmaaneblæsere.			
100 Skiløbere.			
50 Landværn.			
Regimentskvartermesteren som Auditør til Reiser i Distriktet ved Forhør og Krigsretter	—	10 —	
Regimentsfeltskjæren eller Bataljonsfeltskjæren for de syges Soignering	—	10 —	
Bøssemageren for Geværernes Reparation, saaledes som i Ano. 1760 er anordnet, paa 105 Geværer à 6 Sk.	—	6 —	54 »
Standkvarterpenge for 5 Underoff. 2 Halvm.bl. à 1 Sk. dagl.	—	26 —	59 »
Til Præmier, saaledes som for Skiløberbataljonerne udi kgl. Res. af 23 Martii 1792 er anordnet	—	20 —	
Til Compagnichefen for Riflernes Indsmørelse og Istandholdelse efter kgl. Res. af 30 Martii 1798	—	6 —	
Til Feltreqvisiternes Conservation og andre ubestemmende Udgifter	—	12 —	71 »
Til Udredning for Halvmaaneblæserne og de gemene	—	44 —	60 »
Til Mundering for			
5 Underoff. à 3 Rdl. 65¼ Sk. = 18 Rdl. 30¼ Sk.			
2 Halm.bl. à 1 » 24 » = 2 » 48 »			
100 Skiløbere à 1 » 26½ » = 127 » 58 »			
Transport og andre Omkostninger . . . . . = 11 » 47¾ »			
	—	160 —	

Sum for 1 Skiløber-Compagnie aarlig 1002 Rdl. 23 Sk.

Gagerne for de nyansatte Officierer ved leirdalske Skiløberkompagni skulde regnes fra 1 Sepbr. 1801. I Virkeligheden blev dog, paa Grund af de Begivenheder, som indtraf, Gagerne først udbetalte fuldt ud fra November Maaned 1802, idet Gage og Traktemente for Off. og Underoff. ved Kompagniet fra da af og senere blev regelmæssig trukket med et fast Beløb af 65 Rdl. 84 Sk. maanedlig el. 790 Rdl. 48 Sk. aarlig ordinært.

Den nye Felt- og Lægdsekvipage, som efter Resolutionen skulde anskaffes til Kompagniet første Gang for kgl. Regning[1]), bestod af:

2 Patronkjærrer med Tilbehør.
2 Vogne eller Kjærrer med Spærrekjæder og Sko samt Stødgaffel og Tjærekande.
6 Kløvsadler med Remmer og Bidsler — skaffes fra Akershus Arsenal.
2 Kvarterfændler m. Fouteraler.
2 Hø-Ljaaer
2 Spader
2 Hakker
10 Hugøxer
} skaffes fra Akershus Arsenal.
11 Haandbiler à 38 Sk., kan anskaffes i Distriktet.

Da Skiløberne ingen Telte have, behøves ingen Teltøxer.

10 Hestetjor à 4 Favne lange med Rem og Jerntvinde.
6 Fouragesække, $2^1/_2$ Al. lg. og $1^1/_4$ Al. br., exept. Søm og Fald.
5 Reservestrikker à 5 Favne.
8 Fouragestrikker à 10 —
} skaffes fra Akershus Arsenal.
1 Smedekasse m. 1 Værkjern, 1 Hammer og 1 Hovtang.
8 Hesteskogange à 32 Sk.
16 Hesteskosømgange à 24 Søm, hver Gang à 4 Sk.
42 Firetoms Spiger el. Dobbeltnagler
42 Tretoms — » Enkeltnagler
} kan anskaffes i Distriktet.
30 Stk. Feltkjedler m. Kasseroller og Overtræk, der altid bekostes af den kgl. Kasse, da Skiløberne havde overflødigere Ekvipage end Infanteriet.
61 Feltflasker m. Laag og Remmer.
} skaffes fra Akershus Arsenal.

[1]) Ifølge Forordning af 22 Juni 1798 bestod den Del af Lægdsekvipagen, som skulde anskaffes og vedligeholdes af Lægdsmændene ved et Skiløberkompagni af følgende Sorter: For 1 Lægd: 1 Par Ski med Stav og Tilbehør, 1 Par Vadmels Snesokker, 1 Kalveskindsrandsel m. Læderrem, 1 Brødtornister af Seildug. For hver 10 Lægder: 1 Haandøxe og 1 Skikjælke. For hver 5 Lægder: 1 Proviantsæk.

5 Stk. brune Skindsække m. 2 Rum for 5 Underoff.
102 Stk. brune Skindsække for gemene.

De sidste ere i Stedet for Kalveskinds Randsler og skulde ifølge Anordningen af 22 Juni 1798 anskaffes af Lægderne; de vare af samme Façon som de Seildugssække, de bergenhusiske til Østlandet afgivne Grenaderer forhen havde[1]).

107 Stk. Brødtornistre m. Remmer, leveres fra det militære Varedepot i Christiania for 44 ß pr. Stk.
14 Stk. Kudskekjoler.
6 Par Kudskestøvler à 4 Rdl., kan anskaffes i Distriktet.
14 Par Kudskeskisko.
14 Stk. Kudske Kaputzer.
14 » » Skindsække.
2 » Kudskesvøber, skaffes fra Akershus Arsenal.
13 Stk. Hestedækkener m. Gjorder.

15 » Hestegrimer
15 » Campeerpæle
15 » Fodertornistre eller Muleposer
4 » Strigler
4 » Kardasker
2 » Hestesaxe
2 » Hestekamme
} skaffes fra Akershus Arsenal.

10 » Skikjælker m. Laag
4 » » uden »
14 » Skikjælkesæler
} kan anskaffes i Distriktet.

8 » Campeerstrikker, skaffes fra Akershus Arsenal.
107 Par Ski m. Tilbehør for 5 Underoff. 102 gemene.
14 Par Ski for Kudskene (bekostes altid af Kongen).

107 Par graa Fingervanter (Tommelgrebet foret med Skind) à 24 ß
14 Par graa Fingervanter for Kudskene à 24 ß
} kan anskaffes i Distriktet.

107 Stk. Helhylstre til Geværerne à 1 Rdl. 48 ß.

1 Hakkelsekiste m. Kniv
4 Foderkrybber
} skaffes fra Akershus Arsenal.

1 Par Feltbommer, hvorudi rummes 1800 Stk. skarpe Patroner = 6 Rdl. 40 ß.
14 Par Reserveski til Kudskene.

[1]) I 1789 afgaves gevorbne bergenhusiske Grenaderer til Garnison paa Østlandet.

30 Stk. Søljer eller Spænder i Reserve til Felttiden.
10 » Syler ligesaa.
20 » Rodesække.

Skierne skulde anskaffes i Distriktet efter den Model, som der brugtes, idet det efter Anordningen af 22 juni 1798 var bestemt, at Skierne i ethvert Distrikt skulde være saadanne, som Mandskaberne vare opøvede med fra Ungdommen af. Saaledes havde søndenfjeldske Skiløberbataljon Ski af en ganske anden Façon end nordenfjeldske.

Bergenhusiske Regiment overdrog derfor den nye Premierlieutenant, Rumohr, at anskaffe et Par Ski med Stav som Modeller samt Skikjælker og at opgive Prisen derpaa; men da det kom til Stykket, var der ingen Haandværkere i Bergen, som vilde paatage sig Arbeidet, saa Regimentet maatte udbede sig at faa ogsaa disse Sager fra Akershus Arsenal.

Det varede dog ikke længe, førend Myndighederne kom paa det rene med, at Ski ikke brugtes i Leirdal i den Udstrækning, at der kunde gjøres militære Skiløbere af Beboerne, saa hele Skispørgsmaalet snart bortfaldt og en hel Forandring i Felt- og Lægdsekvipagen bevirkedes.

Til Bevæbning skulde Kompagniet udleveres fra Bergens Arsenal 105 Stk. forkortede Infanterigeværer, 105 Stk. Krudtmaal, 105 Stk. Krudthorn samt 1 stor og 1 liden Støbeske; men af alt dette fandtes ingen Ting i Arsenalet. Af mæssingfæstede Sabler, som Kompagniet ligeledes skulde have i samme Antal, manglede der 94. Regimentet indmeldte dette 24 Oktober 1801 til det kgl. n. Gen.- og Kom. koll.; men det tog nogen Tid, førend der kunde raades Bod herpaa.

Af samme Dato som Planen for et Skiløberkompagni var:

Munderings-Reglement
for
et Skiløber-Compagnie.

1. For en Skiløber:

Overmunderingen:

1 Overkjole	4 Rdl.
1 Vest	2 » 24 ß
1 Kasjet m. grøn Fjær .	- » 54 -
1 Halsbind	- » 8 -
1 Par graa Fingervanter	- » 36 -

1 Geværhylster . . . . . 1 Rdl.
Til Lædertøjets Vedligeholdelse . . 80 ß

For Overmunderingen i 12 Aar Sum 9 Rdl. 10 ß

Undermunderingen:

1 Par Buxer . . . . . 92 ß
i 12 Aar 2 Par = 1 Rdl. 88 ß
1 Par Sko . . 88 -
1 » Skisko . . . . . 60 -
2 Stk. Skjorter à 56 ß . . . . 1 Rdl. 16 -
2 Par Strømper à 28 ß 56 -
2 Stk. Haarbaand à 5 ß . . . . . 10 -
1 Par Varebuxer i 24 Aar 1 Rdl. 70 ß,
altsaa i 12 Aar . . . . . 83 -
1 Halslaas i 24 Aar 6 ß, altsaa i 12 Aar 3 -

For Undermunderingen i 12 Aar Sum 6 Rdl. 20 ß
Over- og Undermundering tilsammen for
en Skiløber, i 12 Aar . . . . . 15 » 30 -
eller aarlig 1 Rdl. 26½ ß.

2. For en Halvmaaneblæser:
Ligesom for en Skiløber i 12 Aar . . 15 Rdl. 30 ß
Fragaar for 1 Geværhylster . . . 1 »

14 Rdl. 30 ß
hertil kommer for Galoner . . . . . 66 -

For en Halvmaaneblæser i 12 Aar Sum 15 Rdl.
eller aarlig 1 Rdl. 24 ß.

3. For en Skiløber-Underofficier:

Overmundering:

Som for en Skiløber med Tilføjelse af:
1 Epaulet . . . . . 80 ß
1 Sabelkvast . . . . . 22 -
Overmunderingen for Underofficiererne
skulde vare i 6 Aar.

Undermundering:

3 Par Buxer à 92 ß . . . 2 Rdl. 84 ß.
3 Stk. Skjorter à 56 ß. 1 » 72 -

3 Par Strømper à 28 ß			84 ß
3 Stk. Haarbaand			15 -
3 Par Sko à 88 ß	2 Rdl.	72	-
3 » Skisko à 60 ß	1 »	84	-
1 » Støvletter i 3 Aar = 60 ß			
altsaa 2 Par i 6 Aar	1 »	24	-
1 Geværhylster i 12 Aar = 1 Rdl. 0 ß			
1 Halslaas - » » = 0 »	6	-	
	1 Rdl.	6 ß,	
altsaa i 6 Aar			51 -
1 Par Varebuxer i 24 Aar = 1 Rdl. 70 ß,			
altsaa i 6 Aar			41½ -

For Undermunderingen i 6 Aar Sum 12 Rdl. 47½ ß.

Udredningspengene for Kompagniet kom til at udgjøre 51 Rdl. aarlig for 12 Dages Exercitie; men for det Aar, der holdtes Session og derfor kun exerceredes 6 Dage, beløb Udredningspengene sig kun til det halve.

Ifølge Kollegiets Skriv. af 15 Aug. 1801 til bergenhusiske Regiment skulde de fornødne Underofficierer til leirdalske Skiløberkompagni udsøges blandt Regimentets Underofficierer, til hvilken Ende Regimentchefen skulde paalægge Bataljonskommandørerne at udvælge dem efter Overlæg med Kompagnicheferne; men ingen af Regimentets Underofficierer havde Lyst til de nye Stillinger, fordi de vare blottede for Familje og Venner i Leirdal og heller ikke havde Udsigt til saa godt Udkomme der, som hvor de ellers opholdt sig. Derfor ansatte Regimentchefen, som ikke vilde kommandere nogen imod sin Vilje, kun 2 Underofficierer af sognske Bataljon »ad interim« ved leirdalske Skiløberkompagni og beordrede forresten 3 gevorbne Grenaderer til Korporalstjeneste ved Kompagniet, indtil dette havde faaet Leilighed til selv at uddanne sine Underofficierer. Dette Arrangement bifaldtes af det kgl. norske Gen.- og Kom.koll. i Skrivelse af 27 November 1801 paa Betingelse af, at de 3 ledige Grenadernummere ikke bleve besatte med indkommanderede nationale.

Saaledes var nu alt parat til Opsættelsen af det nye Kompagni. Ud paa Høsten kom Munderingssagerne fra Kjøbenhavn, og Akershus Arsenal afsendte ligeledes til Bergen de nødvendigste

Artikler af Felt- og Lægdsekvipagen. Selv Exercitien var der allerede tænkt paa. Bergenhusiske Regiment havde saaledes skrevet efter Reglementer for Skiløberexercitien med Vinterexercitien for Øje; men 7 November 1801 skriver det kgl. d. Gen.- og Komkoll. i den Anledning tilbage til det norske Kollegium, at Oberstlieutnt. v. Staffeldt, som forestaar Skiløberbataljonernes Undervisning i Jægertjenesten, havde ved at bemærke de Mangler, der fandtes ved det nu brugelige Reglement af 3 Novbr. 1774 for Skiløbernes Vinterøvelser, tilkjendegivet, at et Udkast til et mere passeligt Reglement kunde ventes fra ham i 1802. Leirdalske Skiløberkomp. fik derfor vente med Exercerreglement, indtil det nye var færdig, hvilket ogsaa kunde ske uden Skade, da der ikke vilde finde nogen Vinterøvelse Sted den første Vinter.

Der stod saaledes intet andet tilbage end at udtage Mandskaber til det nyoprettede Kompagni. Den nye Sessionsdeputation havde til den Ende modtaget følgende Kommissorialbefaling, som vi gjengive efter den til de civile Medlemmer af Deputationen oversendte Plakat:

»Christian VII osv.

Vor Bevaagenhed! Da Vi efter nøiere Overveielse af de Omstændigheder, under hvilke Almuen i Leirdals Præstegield i Bergens Stift er i de ældre Tider bleven frietagen for al militair Udskrivning, have befunden, at denne Frietagelse, hvortil Aarsagen for længe siden er ophørt, ei længere bør finde Sted, men at derimod dette Præstegields unge Mandskaber bør efter Retfærdigheds og Billigheds Medfør ligesom deres Medbrødre udi alle andre Omstændigheder i Districterne i Norge enroulleres og øves i Vaaben for i paakommende Tilfælde at kunne værne for Fædrenelandet, saa have Vi besluttet, at bemeldte Leirdals Præstegields District skal inddeles i Lægder og af dets tienstdygtige unge Mandskaber, som udskrives til Krigstienesten, skal formeres et Skieløber Compagnie bestaaende af 102 Md., hvilket annecteres Vort bergenhuusiske Regiment og i alle Dele ligesom de øvrige Compagnier staaer under dets Commando og Jurisdiction.

Vi ville til den Ende, at en extraordinair Sessions Deputation nu skal skride til at enroullere Districtets unge Mandskaber og at tage samme i Eed som militaire, og idet Vi bemyndige Eder tillige med Oberstlieutn. Thodal og Vor Krigscommissair Biørn, som Vi igiemmem Vort Generalitetets- og Commissariats Collegium have

givet den fornødne Efterretning og Befaling at træde sammen i en saadan Sessions Deputation, hvilken Vor General Krigscommissair Haxthausen er beordret at tiltræde, saasnart hans øvrige Forretninger det tillade, paadrage Vi Eder Iværksættelsen af denne Enroullering med hvad dertil hører, og have I i Almindelighed at rette Eder efter desangaaende ergangne Anordninger, men især at tage Hensyn paa Rescriptet af 7 Aug. 1799 saaledes, at de, der have fyldt deres 20de Aar først udtages og derefter de ældre, paa det at ingen skal tiene længer, end til han haver fyldt sit 30te Aar, hvilket kun opnaaes, naar ved dette Compagnie ligesom ved de øvrige Compagnier i Regimenterne i Norge hvert 4de Aar afholdes Completterings Session, under hvilken de, som have opnaaet imidlertid det 20de Aar, indsættes, og et lige Antal af de ældste udsættes samt gaae ind under Compagniets Landværn, der skal bestaae af 50 Md., indtil man paa denne Maade efter 10 Aars Forløb kommer i samme Orden som ved andre nationale Regimenter i Norge.

Vi bifalde den af Eder efter forhen afladte Commissorial Befaling allerede giorte Inddeling af det leirdalske District i 64 Lægder med 4 Løber pr. Lægd og 2 Løber i B℔ 15½ m℔[1]) Overskud og ville, at det dermed skal have sit forblivende; men da dette Antal Lægder er forholdsmæssig ringere end ved øvrige Compagnier i bergenhuusiske Regiment og Regimentet har 28[2]) Lægder tilovers, saa skulle disse henlægges til det leirdalske District og tages af de nærmest tilstødende Compagnier, hvilke igjen erholde de afgivne Lægder erstattede af de tilgrændsende Compagnier, og saaledes successive videre efter en af Sessions Deputationen forfattet Inddeling. Dette overlades til Deputationen saaledes, som denne finder det beleiligst. Da Munderingen og Lædertøiet, som tillige med Geværerne, hvilke udleveres af Bergens Arsenal, bør haves ved Haanden for strax efter Eedfæstelsen at kunne udlevere dem til de enroullerede, sendes herfra, og det lader sig ikke nøiagtig bestemme, naar samme kan indtreffe, saa haver Sessionen at bestemme Sessions Berammelse, saa snart den er bleven underrettet om disse Sagers Ankomst til det bergen-

[1]) Skal være 15 mrk.
[2]) Skal være 38.

huusiske Regiment. Iøvrigt give Vi Eder tilkiende, at efterskrevne Officierer, nemlig Capt. Fasting, Premierlieutn. Rumohr og Secondlieutn. Hegelund, ere blevne udnævnte og ansatte ved dette nye oprettede Compagnie, at det bergenhuusiske Regiment er beordret at forsyne Compagniet med 5 duelige Underofficierer, som iblandt dets Underofficierer udsøges, og Vi til Almuen i Leirdal og alle andre vedkommende ville igiennem vort danske Cancellie lade udstede en trykt Placat angaaende Districtets Inddeling i Lægder og den forestaaende Udskrivning af deres unge Mandskaber til militair Tieneste, hvilken Placat skal tillige indeholde Forsikring, at det Privilegium, som en Deel af Jordbrugerne i dette Præstegield hidtil har nydt, ikkun at betale halv Leilændings Skat, fremdeles vedbliver og at Vi henseende til det overordentlige Veiarbeide, som ved Rescript af 17 April 1795 er paalagt dette District fremfor de øvrige Præstegield, ville være betænkte paa at lade hine vederfare al den Lettelse, som Omstændighederne kunne tillade, og endelig at den første Eqvipage ikke skal falde Almuen til Lod, men vorde anskaffet for Vor Regning, imod at den af Almuen vedligeholdes. Befalende Eder Gud!

Skrevet paa vort Slot Fredriksberg d. 14de August 1801.

Til

Amtmand Andreas Hiort og Sorenskriver Michael Fleischer om at indtræde i en extraordinair Sessions Deputation i Anledning af Leirdals Præstegields Inddeling i Lægder og dets unge Mandskabers Udskrivning til Krigstienesten.

Om Høsten gik Kommissionen eller »Sessions Deputationen«, som den nu kaldtes, i Gang med de forberedende Arbeider, som den forestaaende Extrasession krævede. Paa Grund af den Tid, dette tog, da Deputationens Medlemmer vare spredte paa forskjellige Steder, og man maatte afvente Munderingssagernes Ankomst til Byen, kom man saa langt ind under Jul, at Extrasessionen i Leirdal

ikke kunde berammes til Afholdelse før i Begyndelsen af det nye Aar.

Ligesom tidligere lod Sessionsdeputationen trykke Indkaldelses- eller Sessionsplakater, som den paa vanlig Maade lod opslaa paa alle offentlige Steder i Leirdals Præstegjeld samt sogndalske og tjugumske Kompagnidistrikter og oplæse fra Kirkebakkerne. Ligeledes indrykkedes Sessionsplakaten 3 Gange i »Bergens Adressecontoirs Efterretninger«, første Gang den 28de November 1801. Sessionsplakaten lød saaledes:

»I allerunderdanigst Følge Hs. kgl. Majestæts til os under 14 Aug. d. A. ergangne allernaadigste Befaling som og i Medfør af den allerede forlængst igjennem Amtet foranstaltede Bekjendtgjørelse i Leirdals Præstegield af den under ovenmeldte Dato udgangne kgl. Placat, angaaende et Skieløber-Compagnies Oprettelse i benævnte Præstegield, ere vi Underskrevne befalede at sammentræde udi en Extra-ordinair Sessions Deputation for af Leirdals Præstegields unge Mandskab med de fra det Sogndalske og det Tjugumske Compagnie til det formeldte Leirdalske Compagnie henlagde 38 Lægder, at udskrive, enroullere og Eed-fæste 102 Md.

Hvilken Udskrivelse vi have berammet at skal foretages og afholdes paa Sessionsstedet Leirdalsøren den 28de Januar 1802 om Morgenen Kl. 8 Slet for der og da, efter allerhøistbemeldte Befalings Indhold, at nedskrive, enroullere og Eed-fæste de ovenmeldte 102 Md., som foruden Under- og Overofficierer, skal udgjøre det Leirdalske Compagnies fulde Styrke.

Til ovenanførte Sted og Tid ville alle vedkommende indfinde sig, nemlig:

1. De Hrr. Fogder, Præster, Proprietairer og de, som eie eller bruge Avels-Gaarder eller deres Fuldmægtiger.
2. Lensmænd, Gjestgivere, Postbønder, Sundmænd og deslige.
3. Alle nu værende Post-Ryttere, Skoleholdere, Lensmænds-Karle, Skydsskaffere og deres Drenge, samt alle andre civile Ombude møde med de dem til disse Ombude meddelte Bevillinger og Resolutioner og forevise samme for Sessionen for derpaa at erholde Sessionens Paategning.
4. Samtlige Gaardbrugere og Opsiddere paa enhver Gaard i Leirdals Præstegield med Kintzerdal, Aasen, Urnæs og Eichen

i Hafsloe Præstegield, tilligemed enhver Opsidder og Bruger paa de Gaarder i de 38 Lægder, som af Solvorns, Marifjærens, Norums og Tjugums Skibreder nu ere fra det sogndalske og fra det tjugumske afgivne og henlagde til det nu formerte Leirdalske Compagnie, og bliver enhver af disse Gaardbrugere og Opsiddere ansvarlige for, at ethvert Mandskab, der henhører til deres Gaarde, møder ved Sessionen.

5. Alt ungt Mandskab fra 16 til 36 Aars Alder, hvorunder og forstaaes alle de unge Mandskaber, som opholder sig udenfor deres District, hvad enten de ere i Bergen eller paa andre Steder, enten de opholder sig i Land- eller Søe-Lægd, enten de gaar omkring Landet som Handlende eller kalde sig Handels-Karle, og enten de tjene eller ere gifte og bosiddende (da intet fritager dem fra at møde for Sessionen, under hvad Navn og Paaskud dette end maatte være), hvoraf ingen uden bevislige gyldige Aarsager maae udeblive, alt under Mulct og anden Straf, efter de kgl. Anordninger, for Overhørighed og Modvillighed; ligesom de og i Følge den kgl. Res. af 7 Aug. d. A. maae vente sig, som udeblivende, strax at vorde enroullerede som Soldat, uagtet de ikke ere nærværende ved Sessionen, og de, som holde sig for aldeles uduelige, maae alligevel indfinde sig ved Sessionen for der efter skjønnende at blive befriede for videre militair Møde.
6. Enhver Gaardbruger i de ovenanførte Districter haver saa betimeligen at tilsige og hjemhente de unge Mandskaber, som henhøre under deres Gaarde og ere fraværende, at de til ovenanførte Sted og Tid kan være tilstede og møde for Sessionen.
7. Samtlige unge Mandskaber af disse Districter og af den foreskrevne Alder, som have været udi nogen Lære og allerede udstaaet deres Læreaar som Drenge og ere optagne som Svende, af hvilken Profession de endog ere, indfinder sig for Sessionen, om de ellers vil undgaae, at med dem forholdes ligesom i 5te Post for det øvrige unge Mandskab er bestemt.
8. Iligemaade de af disse Districters unge Mandskaber, som uden Sessions-Deputeredes Tilladelse have indsat sig udi Lære hos en eller anden Professionist, møder ligeledes for Sessionen, alt under den Straf, om de udebliver, som udi foregaaende 5te og 7de Post er fastsat.

9. Da Sessionen muligens ikke paa een Dag kunde blive tilendebragt, saa vil det være fornødent at medbringe 2 à 3 Dages Kaast og Tæring.

Christiania, Bergen og Loftenæs udi den for det oprettende Leirdalske Compagnie allernaadigst anbefalde Extra-ordinaire Sessionsdeputation den 13de November 1801.

Haxthausen. Thodal. Hiort. Biørn. Fleischer.«

Hvis der var nogle Læredrenge fra Sogn i Bergen paa den Tid, blev Plakaten vistnok ikke ubekjendt for dem; thi den blev ligesom forrige Gang tillige bekjendtgjort ved Trommeslag i Bergens Gader, og Oplæsning ved Trommen var noget, som allerede under almindelige Omstændigheder fristede Læredrengene til at løbe fra Værkstedet for at høre, hvad der var paa Færde; det kunde vel hænde, at selv Mestrene bleve nysgjerrige, naar Trommen gik.

Saaledes var da Sessionen berammet til 28 Januar 1802.

Da Munderingssagerne til det nye Kompagnie vare ankomne til Bergen tilligemed en Del af Felt- og Lægdseqvipagen fra Akershus Arsenal, bleve disse Sager sendte til Kapt. Fasting i Vik i Sogn, for at han kunde have dem med sig, naar han reiste ind til Leirdal; thi det var Meningen at beklæde Soldaterne med det samme, de vare indrullerede, og førend de skulde edfæstes; desuden skulde hver Soldat have sin Mundering og Udrustning hjem med sig paa Lægdet. Kapt. Fasting besørgede det videre fornødne og ankom med sine Officierer og de fungerende Underofficierer i betimelig Tid til Leirdalsøren før Sessionens Afholdelse. Premierlieutnt. Rumohr opholdt sig i Christiania, da han fik Ordre til at møde paa Leirdalsøren. Han reiste derfra overland med Friskydspas paa 2 Heste i Begyndelsen af Januar 1802. Da han endnu ikke havde modtaget Gage i sin nye Stilling og saaledes havde tilgode Gage fra 1 Septbr. 1801 for et helt Kvartal, 33 Rdl. 72 β, erholdt han af Kollegiet i Christiania et Gageforskud, stort 50 Rdl., til Reisen. Af en eller anden Grund kunde ikke Sekondlieutnt. Hegelund møde; i hans Sted mødte derfor Fænrik à. l. s. ved bergenhusiske Regiment *Alexander Lind.*[1])

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

Som man vil erindre, havde Almuen i Leirdals Præstegjeld baade ved Sessionen i 1799 og Aaret 1800 indleveret et af den selv forfattet Bønskrift til Kongen om Befrielse for Militærtjeneste og Opretholdelse af Almuens gamle Privilegier. Paa disse Bønskrifter var der hidindtil intet Svar kommen. Almuen i Hauge og Tønjum havde derfor, da Plakaten om den nye Extrasessions Afholdelse bekjendtgjordes om Høsten 1801, indsendt Ansøgning om Udsættelse med Extrasessionen, indtil der var kommen Svar fra Kongen; men herpaa var selvfølgelig heller intet Svar indløbet. Hvor ihærdig Almuen var, fremgaar af, at den endnu lige før Sessionen 1802 sendte et Brev i Posten til Generalkrigskommissær Haxthausen for at afværge Sessionens Holdelse. Ja, da Dagen for Sessionen nærmede sig, gik en Deputation paa 8 Md. Generalkrigskommissæren, som kom reisende overland fra Christiania til Leirdalsøren, imøde og overleverede ham en Skrivelse, som Almuen havde opsat saa sent som den 26de Januar om Sessionens Udsættelse. Deputationen traf Generalkrigskommissæren oppe i Leirdal.

Almuen var vel vidende om, at Generalkrigskommissær Haxthausen var fornemste Mand i Extra-Sessionsdeputationen. Han var jo ogsaa 2den Deputeret i det kgl. norske Gen.- og Kommis. koll., og da 1ste Deputeret i Kollegiet, Generallieutnt. v. Wackenitz, var en gammel Mand paa 75 Aar, havde Haxthausen, der var i sin kraftigste Alder, 50 Aar, stor Indflydelse i Kollegiet. Det var derfor ikke ueffent af Almuen netop at henvende sig til ham, hvis den kunde vinde hans Øre; men dette var høist usandsynligt og fandt heller ikke Sted.

27 Januar 1802 vare alle Extrasessionens Medlemmer ankomne til Leirdalsøren. I Posten samme Dag kom en Skrivelse, dateret 16 Januar 1802, fra det kgl. danske Kancelli til den extraordinære Sessionsdeputation, hvori indeholdtes Svar paa Almuens før bemeldte Ansøgninger. Denne »Pro-Memoria» lød saaledes:

»Cancelliet har modtaget et af Bonden Anders Oisen Nedre Lysne skreven og af Jens Hansen Traave, Niels Olsen og Henrich Thommesen Nedre Lysne underskreven Ansøgning, som meldes at være forfattet efter Leirdals Præstegields Almues Begiæring og hvori anholdes om, at den befalede extraordinaire Session for af bemeldte Præstegields unge Mandskab at udskrive, enroullere og eedfæste 102 Mand til et Skieløber-Compagnies Oprettelse samme-

steds maae udsættes i Forventning af en nærmere kongelig Resolution paa deres igientagne allerunderdanigste Ansøgning; men foruden at alt, hvad fornævnte Almue forhen har andraget, er taget i Betragtning ved de Hans Kongl. Majestæt, angaaende denne Sag giorte allerunderdanigste Forestillinger, saa er og Allerhøyst-sammes derudi afgivne Resolutioner saa bestemte, at Cancelliet ei drister sig til at foranledige nogen Udsættelse i Opfyldelsen af det, som er befalet.

I at tilmelde den extraordinaire Sessions-Deputation dette til behagelig Efterretning og videre Bekiendtgiørelse for Almuen kan man ikke undlade tillige at yttre, at man giør sig forsikkret om, at samtlige dens Lemmer ville bidrage alt mueligt for at see de Dem tillagte Befalinger paa bedste Maade opfyldte.«

Den 28de Januar oprandt med Regn og Blæst; mørkere og tristere end sædvanligt var der derfor paa Leirdalsøren denne Vintermorgen, da Extracessionens Forhandlinger begyndte Kl. 8 Slet. Paa en aaben Plads i den østlige Ende af Ladestedet, der, hvor Exercerpladsen nu er, med bratte Fjeldvægge paa den ene Side og Landevejen og Elven paa den anden, var det bestemt, at Sessionen skulde holdes. Det var altfor mange Mennesker, som skulde møde frem, til at der kunde være Tale om at holde Forretningen i Hus; der var derfor som almindelig ved Sessionerne opreist et stort Telt paa Pladsen, hvor Extrasessionsdeputationen holdt til, og hvor vedkommende blev kaldt ind efter hvert, medens den store Mængde stod udenfor. For at ikke den Mængde Mennesker, som mødte frem ved Sessionerne, skulde være som en Horde, der ikke var at faa Greje paa, havde Generalkrigskommissær Haxthausen under 19 April 1799 — med de almindelige Sessioner for Øje — udsendt en Opfordring til Regimentcheferne om at foranledige en ordnet Opstilling saaledes:

Tilhøire for Udgangsdøren af Sessionsteltet Lægdsmændene fra No. 1 til 100.

Bag dem: det unge Mandskab svarende til Lægdsnummerne.

Paa venstre Haand: alle ad interim udsatte Mandskaber.

Bag dem: de i Stedet ad interim indsatte Mandskaber.

Landværnet paa 2 Geleder rundt om Sessionssteltet med sine Munderingssorter foran sig.

Det udtjente Mandskab bag det unge Mandskab.

Bag dem igjen de sygelige.

Bag de ad interim ud- og indsatte Mandskaber: Reserven.

Bag Reserven: Artilleri- og Regiments-Kudske.

Denne Anordning kunde med nogle Modifikationer ogsaa bruges nu, idet de ad interim ud- og indsatte, samt udtjente Mandskaber, ved denne Anledning bortfaldt.

Da Forretningen var sat, fremlagdes paa Sessionsbordet Almuens Brev af 26 Januar 1802, saalydende:

»Allerunderdanigst Pro-Memoria!

Vi samtlige Leirdals Præstegields Almue ville med største Ydmyghed andrage for Eder vort klagende over disse Ordre, at vi nu saa hastig skal militeres, efterdi vi haver Hans Maysts. Ordre, ved hans Tienere, og ved vores Øvrighed 2de Gange for os oplæste paa vores samtlige Thingsteder, hvilken vi i største Fortroelighed haver holdet os efter Hans Mayestæts Løfte og Befaling og med største Underdanighed haver stræbet at opfylde vore Pligter som os allernaadigst er befalet udi Rescriptet af 1795 og andet som os især paaligger fremfor andre Landsens Beboere, som ere saa bebyrdede med overmaade lange Skydser til Fields, til Lands og til Søes og endog videre med Tranghed udi vores Nærings-Vej udi dette vores vanskelige District vi beboer, hvilken vi forhaaber, I som en Bekiendt og kundskabsfuld Mand vel indseer, og da nu dette saa hastig skulde overkomme os, medens denne Konge levede, er det os saare jammerlig og beklageligt, og vi ere alle bragte i den Tanke, at det er os underlig tilgaaen, men hvorledes det haver sig, ere vi for enfoldige at skiønne paa, da ikke vores Privilegier ere ophævede eller svækket og vi seer, at alle vores Forfædre af Leirdals Præstegield haver nyt Beskiærmelse under sine Privilegier, som enhver dansk Monarch haver skiænket dennem, paa samme Maade som vores ere, endskiønt det otte haver været forsøgt, at her skulde blive Militer, haver dog enhver Konge beskyttet sit Privilegium, saa haaber vi og at nyde samme Naade af Hans Mayestæt, i det mindste, medens han lever, hvilken vi alle samtligen ønsker at blive baade længe og vel. Da vi og, saa snart denne Forretning er forbi, agtes med endeel af vores Medbrødre personlig at nedlægge for Hans Mayestæts Fødder vort Klagende med Bøn og Troe om et naadigt Svar enten skriftlig eller mundtlig, da vi og tilforn haver søgt derom, men ej haver

haft den Lykke at faae noget Svar derpaa, vi samtlige og enfoldige synes at det er ligesom stridbart imod Guds og Konges Lov for nogen at igientage sine Løfter, derfor kan hverken vi som Bønder eller vores unge Mandskaber med nogen Dyd eller Tapperhed tiene Hans Mayestæt, i det saalænge denne Grund er udi vores Samvittighed, men nu er vores samtlige og ydmyge Bøn til Hans Velbyrdighed, at han vilde give os sit trofaste og gode Raad i denne vores beængstige Tilstand, da vi finder ingen af vores Veiledere her, som raadfører os, men vi ere ligesom forladte Faar alene, om vi skulde fordriste os at lægge vores Beviser i Retten med den Paastand, at vores unge Mandskaber ej skulde indrulleres eller edfæstes, førend vi havde besøgt Hans Mayestæt Kongen om samme, som vi vist ville giøre, saa snart dette er forbi; men vi Enfoldige ville ej paaføre Skade ej heller være høje Øvrigheds Befaling ulydige, naar vores Adgang til Hans Majestæt ej derved kunde forbrydes, men vi behøver gode Raad; vi fortrøster os og ved Eders navnkundige og gode Rygte, at I raader os retfærdeligen heri til det bedste.

Imidlertid forbliver med allerstørste Underdanighed og Lydighed

Anders Olsen. Anders Andersen Wold.

Ole Halvorsen Raae. David Nielsen Raae.
m. p. P.

Henrik Thommesen. Jens Siursen. Stilloug Andersen.
m. p. P.

Lasse Ingebretsen. Agrim Tollevsen.
m. p. P. m. p. P.

Lysne den 26de Januarii 1802.

»Til

Hr. General Krig Commissaire Haxthausen!

Paaskrift: Om hans Godhed behager at see vores Beviser, vilde vi gierne vise ham dem — vi haver og afsendt en Skrivelse i Posten om samme. Gud ved, om den haver truffet ham eller ej.«

Som Svar herpaa og paa Almuens tidligere indsendte Ansøgninger oplæste Generalkrigskommissær Haxthausen Kancelliets Skrivelse af 26 Januar 1802 samt d. kgl. Plakat af 14 Aug. 1801 og Kommissarialbefalingen af s. D., hvorefter der var ingen Udsættelse af Sessionen for Almuen at vente. Man gik derefter over til den egentlige Sessionshandling.

Alle vare mødte frem, baade Gaardbrugere og unge Mandskaber, saa i saa Henseende var der ingen Hindring for Handlingens Fremgang. Præsterne og Fogden vare ogsaa tilstede tillige med alle øvrige, som ifølge Sessionsplakaten skulde møde, og det vil sige omtrent alt, hvad der fandtes af Mandfolk i Leirdals Præstegjeld med Undtagelse af Oldinger og Børn; hertil kom endvidere Lægdsbønderne og de unge Mandskaber fra 38 Lægder i Sogndal og Aurland, som skulde henlægges til leirdalske Skiløberkompagni, saa der var en overordentlig stor Almue tilstede.

Først opnævnte Amtmand Hiort en Lægdsmand for hvert Lægd, No. efter No., fra 1 til 100, hvorpaa han oplæste Lægdsmandens Pligter.

Saa kom Touren til de unge Mandskaber fra fyldte 17 til fyldte 19 Aars Alder, hvilke noteredes som »Reserve« for Interimskompletteringen imellem Sessionerne. Derpaa indrulleredes de unge Mandskaber fra 20 til 26 Aars Alder som Skiløbere, idet de gaves No. hver efter sit Lægd. Efterhaanden som de vare indrullerede, overleveredes de Mand efter Mand til Premierlieutn. Rumohr, som med Sekondlieutenanten og de 5 Underofficierer passede Uniform til dem og lode dem iføre sig denne med det samme[1]).

Om de Optrin, som derefter fulgte, skulle vi lade Sessionsdeputationen selv fortælle, idet vi gjengive, hvad Sessionsprotokollen for Mødet d. 28de Januar 1802 indeholder herom.

»Efterat saaledes det fulde Kompagnies Soldaters Antal var completteret, begav Sessions Deputationen sig ud paa aaben Mark, hvor de Enroullerede bleve opstillede for derefter at udtages. Allevegne, hvor Deputationen gik hen, strømmede bestandig Almuen til og med Møje holdtes uden for Kredsen og da de Enroullerede nu endelig vare radviis opstillede og Deputationen havde faaet dem at oprette 3 Fingre for at høre Eeden og bekræfte den og Krigs Commissæren havde begyndt at forelæse dem Eeden, istødte den gandske udenfor staaende Almue (hvorfra vi maae undtage Aar-

[1]) I »Meddelelser fra Krigsakiverne«, I B, S. 289 staar der, at »Leirdølerne lode sig ved Haxthausens vindende Væsen lokke til at lade sig enrolere, men derimod meldte de ved en Deputation, at de paa ingen Maade vilde aflægge Ed«. Idet henvises til ovenstaaende Fremstilling, lade vi Yttringen om Haxthausens vindende Væsen staa derhen.

dahls Almue, som ej toge Deel deri) den skrækkeligste Skrigen og Hylen: »Nej! Aa nej! Ingen Eed! Ingen Eed!« og aldeles overskreg Krigskommissæren, saa ingen kunde høre endog sig selv.

Deputationen forføjede sig udenfor Kredsen blandt den støjende Almue, advarede dem om deres slette Forhold og hvorledes de opirrede deres Konges dem saalænge værdigede milde Langmodighed, og jagede Almuen bort, hvorpaa Deputationen begav sig atter til Forretningen og Krigskommissæren begyndte anden Gang at oplæse Eeden; men Almuen styrtede da atter til med høje Skrigen og Hylen: »Nej! Nej! Ingen Eed! Ingen Eed!« og overskreg gandske, saa ingen kunde høre et Ord. Deputationen gav sig atter ud blandt disse oprørte Folk og enhver af Deputationen og jeg General-Krigs- Commissær von Haxthausen anvendte alt, hvad tænkes kunde for at stille Folket og begav os atter til Forretningen; men før begyndte ikke Krigs-Commissæren 3dje Gang paa Eeden, før Almuen her af Leirdal alle som een istemmede lige umenneskelige Skrig og Hylen om, at ingen maatte gjøre Eed.

Man begav sig da 3dje Gang ud blandt dem, og med kjærligste Forestillinger anmodede dem om at opgive Grunde for dette deres Forhold, da de endelig lode sig bevæge dertil og sagde, ingen maatte aflægge Eed, førend Almuen først havde fremlagt sine Privilegier, som de kalde det, i Retten, og hvorefter de formodede at blive frie for at være Soldater, og at Kommissionen vilde nedsende samme tilligemed deres Paastand om Befrielse, og for Modtagelsen af Privilegierne at give Beviis; paa dette jeg General-Krigs-Commissær von Haxthausen med den gandske Sessions-Deputation alvorlig forestillede dem det strafværdige af dette deres Forhold og, hvad Unaade de derved paadrage sig, samt, at, naar de havde forlanget saadant før i Dag og paa anstændig Maade, skulde samme deres Paastand strax have været indført og Protocollen tiltagen, og da Dagen under denne ubehagelige Behandling var medgaaen til gandske Mørket og det tillige var stormende Uveir og øsende Regn, var her intet andet tilbage end at udsætte Sessionen til i Morgen under saadan Aftale med Almuen, at de i Morgen tidlig, for ei den gandske Almue at skrige i Munden paa hinanden, skal fremstille en Deputation af 12 Mænd for Commissionen med sine Privilegier og Paastand om Befrielse for militair Indretning, at Commissionen skal modtage og vedlægge samme for Hans Majestæt, og endelig at Commissionen for Privilegiernes Modtagelse og Ned-

sendelse skal give Almuen Beviis, og under disse Forpligtelser lovede da Almuen at ville være rolige og i Morgen at fremstille Soldaterne og da ej at hindre disse fra at anhøre og aflægge Eeden; dog igjentog Almuen igjen ikke at ville tillade Soldaten at gjøre Eed, førend Sessionen først forud gav Almuen Beviis for Privilegiernes Modtagelse og Nedsendelse. Dette blev dem lovet, og under disse Ubehageligheder er denne Dag tilendebragt og Sessionen udsat til i Morgen«.

Saaledes var man lige nær, netop som man stod paa Nippet til at faa denne skjæbnesvangre Sag med Soldaterudskrivningen i Leirdal i Orden. Edfæstelsen ansaaes dengang for en nødvendig Ting og Soldatereden af indgaaende Betydning[1]).

Edfæstelsen var et Led i de Opgaver, den extraordinære Sessionsdeputation havde faaet at løse, og der var derfor intet andet at gjøre end at forsøge paany den næste Dag.

Den 29de Januar mødte den af Almuen udkaarede Deputation og indlodes i Sessionsteltet. Den bestod af følgende 12 Gaardbrugere: Jens Traav, Ole Helland, Tørris Bjørkum, Ole Larsen Lysne, Anders Traav, Johannes Hundere, Niels Qvamme, Peder Grøtte, Anders Lysne, Anders Vold, Ole Næsset og Halvor nedre Loe. De fremlagde paa Sessionsbordet et Brev fra Almuen af saadan Lydelse:

»Samtlige Almues Mænd af Leirdal, vores Meenings Tilkiendegivelse for den høye og respektive Ret.

Da vi underdanige og lydige ey kan eller tør modstaae høye Øvrigheds Befalende, som og det vi nu ikke frivillig, men af Tvang maae lade vores unge Mandskaber enroulleres, endskiønt det er imod vores Villie og usvækkede Privilegier, i Forhaabning om, at dette, som nu for denne Session bliver giort, kan svækkes og ophæves igien, dette ville I tilligemed vore Privilegier for Retten udi Eders Protocoller indføre, og faae os den siden igien med Eders Paategning, at det er indført i Eders Protocoller, saa ville vi med største Ærbødighed og Lydighed fremstille os for Retten. Ligeledes er og vores samtliges Paastand, at vi ei kan modtage Klædning eller Munderingen, forinden vi faaer vide Hans Mayestæts Villie derom, efterdi det er os ei heller paalagt, da vi og synes, det er

[1]) Soldatereden er nu sloifet hos os, om med Rette tør vel være tvilsomt. Ialfald er den bibeholdt i andre Armeer og maa vel ansees som en moralsk Støtte i Farens Stund, helst hos Tropper med liden Øvelse og mangelfuld Disciplin.

ligesom Uret skeet os, idet at her er endeel Fremmede, som er fødde under Soldater-Lægd, skal indføres her under Posten, og vores Mandskaber, som ere fødde under Privilegier og sidder paa egen Grund, skal militeres.

Under vores Hænder og samtlige Almues Begiær. —

Henrich Biørchum. Anders Wold. Lasse Sæthran. Jens Ehren. Agrim Wold. Tørres Bjørchum. Petter Orregaard af Aardal. Tollev Nestetun. Erik Moen. Ole Midttun. Ingebret Eldegaarden af Borgund. Henrik Ødegaarden. Lasse Eggum. Guttorm Hillestad. Iver Haugen, alle m. p. P. Anders Traav.

Leirdølsøren d. 28de Januar 1802.

Til

Hr. General Krigs-Commissaire von Haxthausen med de øvrige Herrer!«

Blandt Undertegnerne var der altsaa alligevel en af Aardal og og en af Borgund, Resten af selve Leirdal. Deres Argument om Postrytterne fra de fremmede Præstegjeld var noksaa treffende; det maatte jo i uindviedes Øine se besynderlig ud, at fremmede kunde gaa fri Militærtjenesten ved at bo i Leirdal, medens de indfødte skulde exercere. Deres standhaftige Tro paa, at Kongen ikke vilde bryde deres Privilegier, er ogsaa forklarlig. Almuen sees i sin forrige Skrivelse til Generalkrigskommissær Haxthausen at have været inde paa den Tanke, at Privilegierne kunde ophæves ved en ny Konges Thronbestigelse, men ikke, medens den nuværende Konge levede. Udtrykket i Privilegierne »indtil videre« var jo ogsaa i Kancelliets Skrivelse af 13 Septbr. 1777 endog aldeles udeladt.

Foruden denne Skrivelse, som Bønderne havde forfattet om Aftenen d. 28de Januar, fremlagde de udkaarne 12 Mand en Gjenpart af den kgl. Res. af 17 April 1795 betreffende Vejarbeidet samt Kancelliets Resolution af 13 Septbr. 1777. De originale Privilegier havde ikke Almuen faaet Tag i.

Generalkrigskommissær Haxthausen forsøgte at overbevise Bondedeputationen om Almuens Feiltagelse og oplæste for den de kgl. Forordninger og Plakaten af 14 Aug. 1801, ligesaa Kommissarialbefalingen af samme Dato og Kancelliets Skrivelse af 16 Januar 1802; men ingen Ting hjalp. Han søgte paa alle Maader at tale de 12 Mand til Rette og forklarede for dem, hvorledes Hs. Maj. »selv erklærer, at Leirdals Almues forundte Privilegier

allerunderdanigst have været ham forelagte, og at Hs. Maj. selv har taget dem i allernaadigst Overvejelse, men at Hs. Maj. har befundet, den militaire Fritagelse ej længere efter Retfærdighed og Billigheds Medfør bør finde Sted«. Alt forgjæves.

Generalkrigskommissæren foreslog nu de 12 Mand at gaa ud og overveje, hvad han havde sagt. Amtmand Hiort fulgte med ud og foreholdt ligeledes Almuen dens Feiltagelse og Følgerne for dem alle, deres Koner og Børn, om de nu længer modsatte sig den Lydighed, de som Undersaatter skyldte sin Konge; men ogsaa Amtmanden talte for døve Øren. Mængden hujede og skreg: »Nej! Nej!«

De 12 Mand gik nu ind igjen i Sessionsteltet og forklarede for Sessionsbordet, at det ikke var Modvillighed eller Ulydighed, der besjælede Almuen, men at den ikke troede, at Hs. Maj. kjendte deres Egns slette Beskaffenhed, ej heller at deres Privilegier vare Hs. Maj. forelagte eller Sagen rigtig fremstillet. Bønderne havde derfor nu besluttet at udvælge nogle Mænd af sin egen Midte og sende dem ned til Kjøbenhavn for at søge Kongen og forklare Majestæten Folkets Trang og Stedets Tarv, saa at de nu denne Gang hverken vilde eller kunde samtykke i at lade sit Mandskab aflægge Soldatereden.

Generalkrigskommissær Haxthausen gjorde sig nu den yderste Umag med at forklare de 12 Mand, hvor strafværdigt Almuens Forhold var »mod saa mild en Konge, der nu trende Gange har udsendt sine Embedsmænd i dette samme Ærinde« og har lovet dem halv Skattefrihed, Lettelse i Vejarbeidet og den første Lægdsekvipage udredet af sin egen Kasse. Han syntes, Almuen heraf kunde se, at Kongen kjendte deres Sag i alle Dele, saa at intet videre Andragende fra Almuens Side kunde gjøre Hs. Maj. Sagen mere indlysende, hvorfor nyt Andragende var overflødigt.

Generalkrigskommissæren spurgte de 12 Mand, om de ikke troede, det nyttede, at Ssssionsdeputationen endnu engang gik ud til Almuen og talte den til Rette; men hertil svarede de nej. Det vilde være ganske unyttigt og forgjæves, mente de; thi Almuen hverken vil eller kan tilstede Mandskabets Edfæstelse. Folkemængden er ogsaa saa stor, at den ene trænger paa den anden, og naar en skriger nej, skrige de alle. Desuden tro vi, sagde de, at, naar Sagen bliver forestillet Hs. Maj., saa vil han være lige saa naadig nu som de tvende Gange tilforn, da de vare nær ved at blive Soldater, men Hs. Maj. naadig fritog dem derfor.

Extrasessionen havde ingen militær Hjelp til sin Raadighed. I saa Henseende havde Regjeringen ikke fulgt den sidste Kommissions Tanker. De 3 Officierer og 5 Underofficierer vare ikke tilstrækkelige, og de netop i Munderingen stukne Soldater kunde ikke bruges. Foged Hegelund havde kun et Par Lensmænd at kommandere over. Ligeover for en talrig trodsig Almue var der derfor intet andet for Sessionsdeputationen at gjøre end at give efter. Den besluttede at hæve Sessionen.

De 12 Mand fik tilbageleveret sine fremlagte Kancelliskrivelser og bleve derpaa affærdigede.

De 102 indrullerede Mandskaber indførtes i den nye Kompagnirulle. Disse 102 Leirdøler, som siden spillede en saa mærkelig Rolle i Krigen mod Sverige og gave Kompagniet dets Tradition, vare:

No. 1: Tørris Haagensen Børlaug.
» 2: Bottel Jensen Erager.
» 3: Iver Knudsen øvre Hæg.
» 4: Baar Monsen Tufte.
» 5: Knud Olsen øvre Qvamme.
» 6: Haagen Haagensen do.
» 7: Anfind Olsen Eggum.
» 8: Knud Knudsen do.
» 9: Iver Jochumsen do.
» 10: Baar Johnsen Voldum.
» 11: Erik Jonsen Berge.
» 12: Anders Olsen Hatleberg.
» 13: Henrich Lassesen Spangelo.
» 14: Anders Pedersen nordre Bjørkum.
» 15: Knud Lasseson Mo.
» 16: Johannes Henrichsen Mo.
» 17: Baar Andersen Mo.
» 18: Ingebrecht Andersen Mo.
» 19: Jacob Østensen Mo.
» 20: Anders Olsen Raae.
» 21: Niels Davidsen Raae.
» 22: Anders Davidsen Raae.
» 23: Niels Olsen Richum.
» 24: Iver Christophersen Richum.
» 25: Henrich Thomassen Bø.

No. 26: Niels Lassesen Galdern.
» 27: Ole Jensen Midtljusne.
» 28: David Olsen do.
» 29: Johannes Iversen do.
» 30: Anders Andersen do.
» 31: Niels Pedersen do.
» 32: Ole Baarsen Vold.
» 33: Ole Haagensen nedre Vold.
» 34: Peder Haagensen do.
» 35: Ole Johansen Tønjum.
» 36: Anders Larsen do.
» 37: Iver Andersen do.
» 38: Anders Andersen Eren.
» 39: Sjur Jensen do.
» 40: Ole Monsen Hundere.
» 41: Knud Knudsen Stønjum.
» 42: Jon Ørjansen Sæbo.
» 43: Johannes Olsen do.
» 44: Ole Anfindsen do.
» 45: Thomas Anfindsen do.
» 46: Ingebricht Ingebrichtsen Qvigne.
» 47: Ole Olsen Helleland.
» 48: Peder Atlesen Bjørkum.
» 49: Lars Nielsen do.
» 50: Tosten Nielsen Jelde.
» 51: Ole Thomassen do.
» 52: Ole Johannesen do.
» 53: Ole Jørgensen Vetti.
» 54: Sjur Olsen Moen.
» 55: Lars Knudsen Vee.
» 56: Ole Eriksen Midttun.
» 57: Vilken Tollevsen Nestetun.
» 58: Hermund Thomassen Øvstetun.
» 59: Mads Hermundsen Mælum.
» 60: Christen Pedersen Nundalen.
» 61: Jon Johansen Lokreim.
» 62: Hans Lem Sørensen Aardalstangen.
» 63: Bottel Hermundsen Aarebro.
» 64: Knud Larsen Hofland.

No. 65: Johannes Clausen Kintzerdal.
» 66: Ole Hermundsen do.
» 67: Hermund Hermundsen do.
» 68: Ole Jensen Aasen.
» 69: Arne Pedersen Urnæs.
» 70: Ingebrecht Olsen Eikum.
» 71: Anders Andersen do.
» 72: Østen Olsen Sjøtun.
» 73: Peder Jensen Brekken.
» 74: Sjur Andersen Øvrebø.
» 75: Lars Pedersen do.
» 76: Ole Pedersen do.
» 77: Ole Andersen do.
» 78: Hermund Johansen Lilleskoug.
» 79: Lars Christophersen Lie.
» 80: Lasse Nielsen lille Baten.
» 81: Axel Johansen Hillestad.
» 82: Ole Arnesen do.
» 83: Knud Arnesen do.
» 84: Iver Nielsen Tang.
» 85: Christen Iversen Beum.
» 86: Ole Olsen Lomen.
» 87: Tron Ingebrechtsen Alme.
» 88: Niels Bottolvsen Amble.
» 89: Endre Olsen do.
» 90: Ole Olsen Kopanger.
» 91: Mikkel Olsen do.
» 92: Anfind Andfindsen do.
» 93: Simon Olsen do.
» 94: Torbjørn Guldbrandsen Høstaker.
» 95: Ole do. do.
» 96: Lars do. do.
» 97: Anders Torbjørnsen Haukaas.
» 98: Hans Bottelsen Laugmandsaas.
» 99: Bottel Ellingsen do.
» 100: Johannes Monsen Laed.
» 101: Niels Johannesen Hillestad.
» 102: Hans Olsen Mollestad[1]).

[1]) Navnene ere her gjengivne saaledes, som de findes indførte i Rullen.

Foruden disse 102 Linjemandskaber indførtes endvidere i Rullen 70 Reservemandskaber.

Hermed sluttede den egentlige Sessionsforretning; men da Mandskaberne havde faaet Uniform paa og under de forhaandenværende Omstændigheder ikke kunde overlades denne til Opbevaring paa Lægderne, ligesom Lægdsbønderne heller ikke vare villige til at modtage Uniformerne til Opbevaring nu, befalede Oberstlieutnt. Thodal Kapt. Fasting at indtage Uniformerne igjen, og med denne Afklædningsscene endte saaledes den mindeværdige Extrasession 29 Januar 1802.

Dagen efter affattede Sessionsdeputationen sin Rapport til det kgl. n. Gen.- og Kom.koll. En Gjenpart af Rapporten sendtes til den kommanderende General nordenfjelds, General G. F. v. Krogh, under hvem bergenhusiske Regiment hørte.

Extrasessionen paa Leirdalsøren 1802 kostede i Skyds og Diæt m. m. 324 Rdl. 86 β, heri dog ikke indbefattet Generalkrigskommissær Haxthausens Reise fra Christiania og tilbage.

VI.

Expeditionen til Leirdal 1802.

Da Rapporten om den mislykkede Edfæstelse af de leirdalske Soldater var kommen til Kjøbenhavn, vaklede man ikke længe i sin Beslutning med Hensyn til Maaden at tage Leirdølerne paa, efter hvad der nu var passeret. Langmodigheden havde naaet sin Grændse. Den militære Magt, som man saa nødig vilde anvende, var nu det eneste Middel, som kunde bringe Leirdølerne til Fornuft. Generalkrigskommissær Haxthausen og Kronprindsen besjæledes af samme Tanke.

6 Marts 1802 skriver Kronprindsen til den kommanderende General søndenfjelds, Generalmajor J. F. v. Mansbach, bl. a.: »I Henseende til Lerdalen, da maa alt bringes til Modenhed, forinden noget sker; til den Ende tror jeg, en Kommission, understøttet af

Militaire, maatte henreise til Lerdalen, sige dem, at det var Kongens, deres Enevoldsherres, alvorlige Vilje, at de skulde afgive Soldater ligesom deres Brødre, de tro Nordmænd; men at Kongen vilde i Henseende til Vejarbeidet sætte dem lig med de øvrige Nordmænd. End videre, at dersom de vægrede sig i mindste Maade for at adlyde denne højeste Vilje, erklæres de for Rebeller og i Beleiringstilstand, samt at Mandskabet strax skulde indrykke og den yderste Strenghed bruges, og hver en, der satte sig til Modværge, skulde falde og ligge paa sine Gjerninger. Til at udføre dette vil 2 Kompagnier Jægere fra Kongsvinger[1]) og de 2 Grenaderkompagnier fra Bergen blive tilstrækkelige. Skulde de norske Jægere ej kunne sætte deres Sabler paa Riffelen, saa maa den uldenagerske Bataillon medgive 100 Mand lette Infanterister. Hvorfor jeg haver valgt Jægerkorpset, er især for at hindre, at Lerdalen intet erfarer derom. Den eneste Mand, med hvem De maa aftale og overlægge alt, er den kloge og nidkjære Generalkrigskommissair Haxthausen, thi før Enden af Maj kan neppe Marchen antrædes tryg; derfor overdrager jeg Dem alt dette . . .«[2])

Naar Kronprindsen satte sig i Forbindelse med den kommanderende General søndenfjelds, v. Mansbach, og ikke den kommanderende General nordenfjelds, v. Krogh, saa havde dette ikke alene sin Grund deri, at han tænkte sig anvendt Tropper af den søndenfjeldske Generalkommando, da han jo ogsaa vilde bruge de 2 gevorbne Grenaderkompagnier i Bergen, hvilke som tilhørende bergenhusiske Regiment laa under den nordenfjeldske Generalkommando; men det var, fordi Generalmajor v. Mansbach paa Fredriksten havde lettere for at konferere med Generalkrigskommissær Haxthausen i Christiania end den kommanderende General nordenfjelds, som boede i Throndhjem. Da Hemmelighed om, hvad der forestod, saavidt mulig skulde bevares indtil videre, fik hverken General v. Krogh eller Chefen for bergenhusiske Regiment og Kommandant paa Bergenhus Fæstning, Generalmajor de Moth, nogen Meddelelse fra Kronprindsen for det første.

---

[1]) Ved kgl. Res. af 31 Juli 1801 var det bleven bestemt, at Norske Jægerkorps, som da havde sin Garnison i Christiania, skulde forlægges til Kongsvinger, og at oplandske Infanteriregiments ullensakerske Bataljon skulde annekteres Korpset som en let Infanteribataljon.

[2]) Se »Medelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 321.

Generalmajor v. Mansbach satte sig strax i Forbindelse med Generalkrigskommissær Haxthausen og andre kyndige Mænd, som han kunde forhandle med om Situationen i Leirdal og den tilsigtede militære Expedition. Idet han erkjender Modtagelsen af Kronprindsens Befaling skriver han tilbage d. 14de Marts bl. a.: »Det vil være høist nødvendig at foretage denne Expedition med al mulig Overlæg og yderligste Forsigtighed for at forekomme fremdeles Uheld og ikke at gjøre forvirrede Mennesker aldeles ulykkelige.«

Nu træffer det sig saa, at paa samme Tid, som det første Skridt er gjort til at afstraffe Leirdølerne, og der i al Hemmelighed aftales Forberedelser til denne Afstraffelse, kommer den Deputation, som Leirdølerne havde gjort Alvor af at sende ned til Kjøbenhavn, til Christiania for at opsøge Generalkrigskommissær Haxthausen; Deputationen vilde endnu engang forsøge at vinde Authoriteterne for sig. Generalkrigskommissær Haxthausen var imidlertid ikke i Christiania; han var reist til Fredrikshald for at være nærmere Generalmajor v. Mansbach. I Christiania traf derimod Deputationen Premierlieutnt. *Wilhelm Jürgensen*[1]), som havde havt en Kommando af gevorbne Soldater paa Vejarbeide i Leirdal i 1792 og 1793. Uagtet han havde havt adskilligt udestaaende med Leirdølerne dengang, søgte de ham nu op igjen for at bede ham om Raad og Hjelp.

Leirdølernes Deputation bestod af 3 Md. Fra Christiania begave disse sig lige i Løvens Gab til Fredrikshald, hvor det lykkedes dem at blive modtaget af Generalkrigskommissær Haxthausen i selve den kommanderende Generals Overvær; men selvfølgelig blev der intet Resultat af Forhandlingerne. Deputationen drog videre med sin Ansøgning til Kongen til Kjøbenhavn.

Efter sine Overlægninger, navnlig med Generalkrigskommissær Haxthausen, skriver endelig Generalmajor v. Mansbach 21 Marts

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«. Da Jürgensen udnævntes til Premierlieutnt. ved sondenfjeldske gev. Inf.reg., blev han først ansat ved de nationale; men 27 Aug. 1791 forflyttedes han til de gevorbne ved Bytte med Premierlieutnt. *Hiorth*. Premierlieutnt. Jürgensen stod ved 1ste Bataljons 7de Musketerkomp. (Chef: Major *Romeling*) til 1795, da han forflyttedes til 2den Bataljons 2det Grenaderkomp. (Chef: Kapt. *Andreas Kiøbing*), hvor han blev staaende til 1802. Han kommanderede da Skarpskytterne ved Regimentets marcherende Grenaderbataljon.

til Kronprindsen, som med Længsel ventede paa nærmere Efterretninger[1]) angaaende Leirdalsspørgsmaalet:

»Leerdahlernes Modstand og Opsætsighed er bestemt og er den saa meget mere, da man har sagt mig, at de under Hans Maj. Kong Friderich den 4des Regjering skal have bragt i Erfaring, at en resolveret Modstand anleediger Eftergivelse og at de desformedelst endog dengang fra Enroullering bleve befriede.

Denne besynderlige Art Mennesker, som stedse have levet et Slags vild *independence* og saa ofte ved Frækhed og *insolence* ustraffet *imponeret* deres Øvrighed, driver nu deres Opsætsighed meget vidt, og synes at være bereed paa en resolveret Modstand, naar de ikke med *férmeté* og Alvorlighed blive behandlede. Ophavsmændene og det sammenholdende Partie opmuntrer ikke alene den øvrige Deel af Almuen, men de true endog deres Naboer og de roelige Medborgere, som boe iblandt dem og ingen Andeel vil tage i deres Opsætsighed, og søge saaledes ved Frygt at trække disse ind i deres rebellerende Adfærd.

Den Maade, hvorpaa de behandlede Sessions-Deputationen (uagtet de kloge Messures disse havde taget og uden hvilke de sandsynlig var bleven udsadt for en farlig Mishandling) beviser, hvorvidt deres Frækhed og dumdristige Modstand kan gaae. Det er saaledes at befrygte, at dette endog maatte have slemme Følger hos endeel af de tilgrændsende Almuer, som maaskee kunde være altfor tilbøjelige til *Revolte* og nu opmærksom sætte sine Øine paa Udfaldet af Leerdahlernes Opsætsighed, naar man ikke dennegang maatte tage et bestemt Forhold og statuere Exempler.

Her er ankommen en Deputation af Leerdahls Bønder, som er destineret til Kjøbenhavn, men først vilde tale med Gen. Kr. Commis. v. Haxthausen. Kammerherre Kaas, som just indtraf, var ligesom Stiftamtmand Hauch og jeg nærværende ved denne Samtale. Vi anvendte alle, enhver paa sin og sin Stilling passende Maade, alt for at føre dem tilbage fra deres forvirrede Meninger og bringe dem tilbage til Submission.

Tvende af dem, som ikke egentlig vare Indbyggere af Leerdahl, men for høje Priser vare betingede som Ordførere, syntes overbevist om deres Feiltagelse; men den tredje, en egentlig Leerdøl,

[1]) Se Skriv. af 20 Marts 1802 fra Kronprindsen til Generalmajor v. Mansbach i »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 324.

syntes bestemt, dog med største Hykleri at stole paa sine formente Rettigheder og Privilegier, haabende, at en atter igjentagen Forestilling skulde gjøre en gunstigere Virkning, og saaledes fortsatte de Reisen til Kjøbenhavn.

Disse Folk ere ikke farlige, de ere mere dristige, frække og opsætsige end fastholdende brave, hvilket man ej heller kan vente af Mennesker som i mange Generationer intet har seet eller hørt om Vaaben, Krig og Fare.

Men naar man dog skal være nødsaget ved militaire Magt at bringe dem til Lydighed, saa fordrister jeg mig allerunderdanigst at forestille: at denne Expedition saaledes bliver indrettet, at den maatte *imponere* og indgyde Skræk, hvorved uden Tvivl saavel Modstanden som de ulykkeliges Antal vilde formindskes.

Til denne Expedition vilde jeg derfor ikke mindre foreslaae end 500 Md., nemlig 200 Md. Jægere, 100 Md. let Inf. og 200 Skarpskyttere af de gev. Reg. og de gev. Gren. Comp. i Christiania tilligemed de nødvendige Artillerister til 4 Amusetter.

Ordentlig Infanterie og endnu mindre Cavalerie kan i denne overordentlige Fjeldegn ej bruges med Nytte; maaske 20 Md. Husarer kunde forøge Skrækken og derved forkorte Sagen.

Naar man først er i Leerdahl selv, saa er det meste gjort, og Modstanden, om den endog skulde vise sig, vil være ubetydelig, naar den commanderende Officier bruger behørig Conduite.

Efter Overlæg med Gen. Kr. Commis. v. Haxthausen skulde jeg til denne Expedition allerunderdanigst foreslaae følgende:

1. Kan Expeditionen imod Leerdahl ikke foretages førend *medio* Juni, fordi endog til den Tid ligger høj Sne paa Filefjeld og den Bjergkjæde ej tidligere er at passere uden paa Ski eller paa Skikjælker, som af Mennesker maa fremtrækkes.
2. Er jeg af den Formening: at man ej maatte bruge bergenhuusiske Soldater til den egentlige Expedition, ligesaa lidt som nogen født bergensk Soldat eller Underofficier maatte findes iblandt de detacherede Tropper; thi omendskiøndt man har Aarsag at troe, at de øvrige Bergensere maatte være jaloux og opbragt imod disse Folk, saa kan man dog aldrig forlade sig paa den almindelige Mands Tænkemaade. Ubetydelige Omstændigheder forandre den ofte, og den mindste Relation med saadanne Bønder og Soldater kunde give Anledning til ubehagelige Optrin.
3. Dette Commandoe af 500 Md., maae medtage Telter og de

fornødne Feltreqvisiter, fordi tildels paa mange Steder ingen Huse findes og fordi det tildels ikke vilde være raadeligt for det første at indqvartere Soldater i et saa vidtløftigt District hos Bønderne, hvor de ej alene kunde være udsat for Overfald, men og for en Slags Stemning og Meninger, som ikke vare passende.

4. Disse Reqvisita som og Levnetsmidlerne maatte besørges fra Bergen og paa armerede Baade bringes derhen, hvilke tillige spærre Fjorden og den liden Flække Leerdahlsøren saa længe, indtil Communicationen med Tropperne, der komme fra den anden Side, er aabnet og sikker.
5. Amusetterne maae transporteres til Lands, som med et saa let Skyts er muelig; mere end 10 à 12 Skud pr. Pièce bruger man vist ikke. Det vilde være unyttig, at man lod dette Artilleri komme fra Bergen; thi naar man først har Communication med Bergen, Fjorden og Leerdahlsøren, saa vil man formodentlig ikke mere bruge hverken Kanoner eller noget saadant Skyts.
6. Levnetsmidler, haardt Brød og hvad der til Soldatens nødtørftige Underhold er nødvendig (beregnet til den Tid, man kan være i Leerdahl) maa følge Detachementet og transporteres paa Kløvheste.
7. Da man i Leerdahl formodentlig ikke vil finde hverken Brød eller andre Levnetsmidler, saa maae det som sagt besørges hid fra Bergen. Haardt Brød vil i den Aarstid, hvor Commisbrød saa let bedærves, være det bedste og tjenligste. Gen. Kr. Commis. v. Haxthausen vil efter sine bekjendte Indsigter og efter de erholdende Instruktioner bedst kunde besørge dette.
8. Et Magasins Anlæg i Leerdahl retter sig efter Omstændighederne. Efter al Formodning kan en virksom Commissions Forretninger ikke medtage over 8 à 12 Dage, og efter den Tid vil den største Deel Tropper kunne antræde Tilbagemarchen.

En maadelig Deel Jægere vil derimod være nødvendig at forblive en Tid lang i Leerdahl for ligesaa vel at sikre vedvarende Rolighed som og at virke til Organisationen af disse nye opretende Militaire, hvis Tjeneste som lette Tropper er bestemt; thi Skiløbere kan de ikke blive, da som bekjendt sjelden falder nogen høj Sne i Leerdahlen selv og den mindste Deel Indbyggere forstaa at gaae paa Ski.

Men det vigtigste og nødvendigste er den almindelige og overensstemmende Formening: at en Commission af vel underrettede og ferme Mænd, som kan inspirere den almindelige Tiltro og Fortrolighed, fulgte den militaire Magt.

Denne Commission maatte være forsynet med en kgl. Fuldmagt saaledes, at den ved kort og eftertrykkelig Procedure snart kunde bringe Sagen til Endskab, paa det ikke alene Leerdahlerne selv, men og den øvrige Deel af Nationen i denne afsides og vilde Egn derved maatte gives et mærkeligt og følende Indtryk.

Omendskjøndt det baade i Henseende Anstand, som Harmonie bliver nødvendig, at Overbefalingsmanden af det militaire tillige har Sæde i Commissionen, saa leder dog denne egentlig de Operationer, hvor den militaire Force skal virke, paa det Krigsmandens maaske opbragte Hede paa den ene Side ikke maatte blive altfor skadelig og at ej heller bange Moderation eller Frygt for at gaae for vidt paa den anden Side maatte gaae over til Svaghed og saaledes opægge Frækheden, forøge Modstanden og give Anledning til den bedrøvelige Nødvendighed, at endelig mange Mennesker maatte gjøres ulykkelige.

Det er ikke muelig at give Befalingsmanden over Tropperne bestemte Instructioner paa alle mødende Tilfælde, da alt eller meget af Omstændighederne er afhængende. Dog vil jeg efter de Kundskaber, jeg har om Tingenes Beskaffenhed, give Commandeuren mine foreløbige Ordres i Henseende hans Forhold, efter at mit Udkast dertil først er bleven Deres kgl. Høihed allerunderdanigst forelagt.

Til Overbefalingsmand af Tropperne ved denne Expedition foreslaaer jeg allerunderdanigst Oberstlieutnt. v. Thodal af det bergh. Reg. Dette er en bekjendt klog og brav Mand, som kjender Egnen og alle locale Omstændigheder og Nationen haver Fortrolighed til ham. Men skulde Sygdom eller andre Omstændigheder forhindre, at denne Mand ej kunde antage Commandoen, da han er gammel og svagelig, saa vil jeg udsøge og foreslaae en anden Officier, som besidder Kundskab og en moderat *fermeté* samt tillige har den Egenskab at kunne tale forstaaelig med Bønderne og derved inspirere saavel Respect som Frygt øg Fortrolighed.

Major v. Arenfeldt af Jæger-Corpset, en særdeles god Officier, kunde da være den næstkommanderende. Jeg har her ved Regimentet en dygtig og fornuftig Officier i en Lieutnt. Jürgensen,

som i 2de Aar har været paa Vejarbeide i Leerdahl. Denne kjender ikke alene alle Veje og den hele Situation, men og alle locale Omstændigheder i den Egn. Ham vil jeg fortrinlig ansætte ved dette Detachement, da han som en meget brugbar Skarpskytter-officier i mange Henseender kan blive nyttig«.

Der forelaa altsaa allerede et fuldt Udkast til en militair Expedition til Leirdal. Tanken om Husarerne var Generalkrigs-kommissær Haxthausens. I et Forslag, som han opsatte for Generalmajor v. Mansbach, siger han, at, uagtet Hø er vanskelig og dyrt at skaffe, burde der dog følge en 24 Husarer med, »da solche sehr imponiren für Leute, die diese Truppen nicht eher gesehen, und bey vielen Gelegenheiten gute Dienste leisten kønnen.« Generalkrigskommissæren var ogsaa for, at Expeditionens Tropper skulde tages af de gevorbne i Bergen.

Kronprindsen var vel fornøjet med Generalmajor v. Mansbachs Planer, men finder dog noget at bemærke og skriver tilbage til ham 27 Marts:

»Kommandoets Styrke synes temmelig liden, besynderlig da De skal anholde om Eqvipage fra Bergen. Var det ikke bedre at sende fra Christiania de fornødne Telte og i Steden for Skarpskytterne af de gevorbne Regimenter, da at afsende 2 gevorbne Grenaderkompagnier? da de alle kan den lette Tjeneste, vil det være ligegyldigt, men Marschen spares fra Frederikshald og Frederiksstad; det sidste maa jeg dog overlade Deres Overvejelse. At afsende de bergenhusiske Grenaderer til Lerdalen er formedelst Bergensernes Sammenhæng ej raadeligt, det indser jeg; men at lade Felteqvipagen gaa til Skibs synes lige saa lidet tilraadeligt, da atter Bergensere herved maa bruges; hvorvidt den fornødne Transport af Levnetsmidler skal ske fra Bergen, synes mig ej heller fornødent; dette kan vist ske for det første landværts, da Veien ej er betydelig lang fra Christiania; desuden kan jeg ej vide endnu, hvor Kanonerbaadene i Bergen ere, da Generalmajor Moth vil have dem til Karmøen [1]). Under 50 Skud pr. Kanon

[1]) Paa Karmøen havde der i Januar Maaned 1802 fundet nogle Uroligheder Sted i Anledning af en arresteret Lods, som Almuen tog ud af Lensmandsarresten. Premierlieutnt. *Møllerop* af Bergens Garnison var sendt afsted med en Kommando for at haandhæve Authoriteternes Myndighed, men kom tilkort, hvorfor en større Expedition paatænktes, hvortil Generalmajor *de Moth* vilde anvende de i Bergen stationerede 2 Kanonbaade. Se forøvrigt »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 1. B., S. 322—324.

finder jeg det ej rigtig at afsende Kanoner; 1 à 2 Haubitzer vilde være mod denne Fiende et anvendeligt Vaaben.

De 3 Officierer, De foreslaar, kjender jeg: Oberstlieutenant Thodal for en fornuftig, brav og ærlig Mand; hvorvidt han forstaar at føre en saaden Trop, beder jeg Dem nøje at overveje; Major Ahrenfeldt, en sjælden Officer og formodentlig oplagt at være ved dette Detachement; Lieutenant Jørgensen synes i alle Henseender dertil oplagt, da han kjender Egnen og Menneskene.«

Forhandlingerne mellem Generalmajor v. Mansbach og Generalkrigskommissær Haxthausen paagik fremdeles efter Afsendelsen af Generalmajorens første Udkast til Kronprindsen. Generalkrigskommissæren, som til Støtte for den kommanderende General søndenfjelds nedsatte sine Forslag skriftlig, udtaler 22 Marts, at han synes, det skulde forbydes enhver Leirdøl at forlade sit Præstegjeld, indtil Edfæstelsen af Rekruterne havde fundet Sted, og som det beleilige Øjeblik for Udstedelsen af en saadan kgl. Plakat fandt han det, naar Leirdals-Deputationen var ankommen til Kjøbenhavn; derhos skulde Deputationens 3 Md. arresteres som Rebeller. Leirdølerne brugte hver Vaar at forlade sin Bygd og reise ud paa Handel; man kunde derfor resikere at finde Bygden tom for unge Mandskaber, som skulde edfæstes, naar Expeditionen kom, mente Haxthausen.

Her var ikke længer Tale om Mildhed eller »vindende Væsen.«

Generalkrigskommissærens Ideer, bleve optagne af Generalmajoren, som 28 Marts skriver til Kronprindsen bl. a.: »Jeg kan ikke andet end bifalde Generalkrigskommissærens Formening, hvorledes alvorlige og passende Messurer maae blive tagne for at hindre, at Leirdølerne ikke foretage deres sædvanlige Udvandringer, hvilket almindelig skeer med de fleeste og især med deres unge Mandskaber fra Foraarets Begyndelse og Sommeren igjennem over hele Norge lige til Throndhjem, Christiania, Kongsberg osv. for at drive Handel med Qvæg og andre Provisioner. Det Tilfælde vilde da uden Tvivl møde, at, naar Commissionen med Commandoet ankom, ingen eller faae af det unge Mandskab var tilstede, som er udskreven og nægtede at aflægge deres Edfæstelse; især vilde Anførerne og Hovedmændene for Oppositionen bortfjerne sig under Paaskud af Uvidenhed og at have fulgt deres sædvanlige Næringsveje og saaledes vilde baade for Commissionen og Commandoet være lidet at udrette.«

Dette kunde være ganske sandt, og de fornødne Forholdsregler bleve ogsaa tagne for at forhindre Udeblivelse af de unge Mandskaber; men Kronprindsen var langt fra at bifalde Generalkrigskommissær Haxthausens Forslag at arrestere Leirdals-Deputationen; det var noget, han ikke kunde bære over sit milde Hjerte. Tvertimod behandlede han, som vi se af en Skrivelse af 10 April 1802 fra Kronprindsen til Stiftamtmand Kaas,[1]) Deputationens 3 Md. med stor Naade og lader dem uforstyrret reise tilbage til Leirdal, om han end giver dem alvorlige Formaninger med paa Vejen til deres Landsmænd om at være lovlydige.

Omendskjønt Generalmajor v. Mansbach var af den Formening, — hvortil Kronprindsen var gaaet over —, at bergenhusiske Tropper ikke burde anvendes til selve Expeditionen, vilde Generalmajoren dog have samlet de til Leirdals Distrikt stødende nationale Kompagnier paa deres Exercerpladse, saalænge Expeditionen varede. Hensigten hermed, siger han i sin Skrivelse af 28 Marts, er, dels at indgyde mere Skræk, dels ogsaa at forekomme, at Leirdølerne faa Geværer og Ammunition fra de tilgrændsende Distrikters Soldater. I det Øjemed vilde han tillige, at alle disse nationale Soldater skulde under Livsstraf forbydes at give fra sig Gevær eller nogen Slags Ammunition. Der var ogsaa Folk, siger han, som troede, at Indbyggerne i de til Leirdal grændsende Distrikter kunde gjøre fælles Sag med Rebellerne. Dette vilde efter Generalmajorens Mening dog ikke hænde, uden at Leirdølerne skulde »*reussere* i deres Pretentioner«; i saa Fald mente han endogsaa, at flere Rebellioner vilde opstaa i Bergens Stift.

Med Hensyn til Kronprindsens Frygt for, at den foreslaaede Styrke af Expeditionen til Leirdal skulde være for liden, skriver Generalmajor v. Mansbach i en ny Forestilling d. 3dje April tilbage til Kronprindsen, at den »foreslaaede Kommando er tilforladelig stærk nok imod disse meer dumdristige end standholdende Mennesker, hvilke maaske vil gjøre liden eller ingen Modstand«. Han fortsætter: »En i mere end 100 Aar saa ofte gjentagen og altid ustraffet Gjenstridighed og Opsætsighed imod deres Øvrighed, (som stedse have frygtet disse raae Mennesker), har gjort dem frække og dristige, men naar de see den ringeste Modstand eller Magt, vise de strax, at Frygt og Skræk indtage dem.

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 326.

Disse Mennesker kan ej heller være anderledes, da de aldrig have kjendt Vaabnenes Brug, men i en raa — og dog blødagtig Vildhed ere opdragne, og trække omkring i Landet paa Handel og Kjøbmandskab, næsten ligesom i andre Stæder Jøderne ernære sig.

Et nyt og almindeligt Exempel beviser dette. Da Lieutnt. Jürgensen i Aarene 1792 og 1793 med 50 Md. var kommanderet derhen, saa vare de som sædvanlig gjenstridige og vilde ikke føje sig til det regulerede Vejarbeide. Lieutenanten lod derfor give de opsætsige nogle Prygl. Bønderne vare derpaa strax færdige at angribe ham med deres Knive og overlagde deres Forsæt saa høit, at han kunde høre det. Men da Lieutenanten saa, at han maatte handle bestemt, saa lod han desuagtet give den først opsætsige et Antal Stokkeprygl, og fra den Tid af vare alle rolige og lydige og udviste siden stedse baade Frygt og Respekt for det gevorbne Commando.

Havde man medgivet Sessionsdeputationen 50 Md. Jægere eller der ubekjendte Soldater, saa vilde alting have været rolig og lydig«.

Heri turde Generalmajor v. Mansbach uden Tvivl have havt Ret. Det er aldeles uforklarligt, at der ikke den 3dje Gang, Sessionen holdtes i Leirdal, toges militære Forholdsregler, naar Sessionsdeputationen selv i sin Rapport om den 2den Gang afholdte Session foreslaar militær Magtanvendelse næste Gang. Man skulde næsten tro, Regjeringen har tænkt som saa, at alle gode Ting er 3, førend det skulde blive rigtig Alvor; men herved gjorde man dog Almuen dristigere, Vanskelighederne større og Følgerne mere skjæbnesvangre.

Generalmajor v. Mansbach skriver videre d. 3dje April 1802 til Kronprindsen:

»Naar jeg ikke tog i Betragtning:

1. At en større Commando er mere imponerende, indgyder mere Skræk og følgelig fremskynder Submission uden Blodsudgydelse, og
2. At Commissionen mere dækket og for alle Compromis maa være sikret,

saa vilde jeg imod Leerdahlerne alene foreslaa Commandoet endnu langt svagere, og havde villet indestaa for deres Underkastelse.

Mere end 500 Md. ialt bruger man vist ikke«.

Til Anfører for Skarpskytterne anbefaler v. Mansbach i samme Forestilling Kapt. *Hiermann* »en fød Bergenser, der kjender

Folkets Sprog og er Deres kgl. Høihed bekjendt som en dygtig Officier, der tillige meget godt kjender Tjenesten ved de lette Tropper«.

Med Hensyn til Overanførselen finder han nødvendig en Stabsofficier, »som er en født Nordmand, kjender Bøndernes Sprog og igjen for dem kan gjøre sig tydelig og forstaaelig, som inspirerer Fortrolighed, er taalmodig og fornuftig, med Commissionen harmonerende« og kan handle »med en *fermeté*, der anstaar den militaire Mand«.

En saadan Mand havde man efter v. Mansbachs Mening i Oberstlieutnt. Thodal. Hvis denne skulde have Forfald, foreslaar han Oberstlieutnt. *Holst* af søndenfj. gev. Inf.reg., en Officier, »som upaatvivlelig har alle disse Egenskaber og derhos et sundt og stærkt Legeme, er koldblodig, ferm og activ«.

Kronprindsen bifaldt i det hele taget Generalmajor v. Mansbachs Forestillinger af 28 Marts og 3 April baade med Hensyn til Leirdalsexpeditionens Størrelse og dens Sammensætning af Tropper fra Jægerkorpset og de gevorbne Regimenter. Han approberede tillige, at Kommandoen over Expeditionen betroedes Oberstlieutn. Thodal, og at Kapt. Hiermann fik Kommandoen over Skarpskytterne[1]). Ligeledes fik Kommandanten paa Bergenhus Ordre til at holde de 2 Kanonbaade færdige til at konvojere de Provisioner, der skulde til Leirdalsøren, og bergenhusiske Regiment modtog Befaling til at lade de Leirdal nærmest staaende Kompagnier holde sig marchfærdige ved Telthusene henimod den Tid, Expeditionen til Leirdal skulde begynde[2]).

Endvidere fik Generalkrigskommissær Haxthausen Ordre til at træffe Foranstaltninger med Hensyn til Provianteringen af Expeditionen, til hvilken Ende han fik Tilladelse til at disponere over alle civile og militære Magasiner, saaledes, at det var »til mindst Tab for den Kgl. Kasse og til Mandskabets bedst mulige Konservation«[3]). Generalkrigskommissær Haxthausen var nemlig tillige Intendant for den norske Hær. Som saadan havde han allerede

[1]) Se Skriv. af 10 April 1802 fra Kronprindsen til Generalmajor v. Mansbach i »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 326.

[2]) Se Skriv. af 10 April 1802 fra Kronprindsen til Generalmajor de Moth i »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 326—327.

[3]) Se Skriv. af 10 April 1802 fra Kronprindsen til Generalkrigskommissær Haxthausen i »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 325.

under Forhandlingerne med Generalmajor v. Mansbach havt sin Opmærksomhed specielt henvendt paa Forpleiningen af det Troppekorps, som skulde afgaa til Leirdal. Provianteringen fra Østlandet havde paa Grund af Veilængden sin store Vanskelighed; han havde derfor foreslaaet, at Expeditionen under sit Ophold i Leirdal maatte faa det fornødne fra Bergen. Her vilde Haxthausen have Generalveimester Hammer som sin Kommissær; han kjendte Hammer som »einen eben so raschen als braven Mann«, skriver han til Generalmajor v. Mansbach.

Hammer havde for sine Fortjenester af Foranstaltninger til Bergens Forsvar i 1801 faaet Titel og Rang af Oberstlieutnt. Hvis Oberstlieutnt. Hammer skulde være hindret ved sit Vejarbeide, foreslaar Generalkrigskommissæren Premierlieutn. *Walter*[1]) »som en aldeles brugbar og paalidelig Mand til disse Forretninger«.

I Henhold til Kronprindsens Ordre havde det kgl. Rentekammer d. 10de April tilskrevet Bergens Stift, at Generalkrigskommissær Haxthausen kunde disponere over, hvad Kornvare han finder fornøden til kgl. Tjeneste, og at samme maa ham af Magasinet udleveres.

Alle disse Approbationer og Ordres stode i Forbindelse med den d. 9de April faldne kgl. Resolution for, at en ny Extrasession skulde afholdes i Leirdal i Forbindelse med en Undersøgelseskommissions Nedsættelse for at ransage og paadømme Leirdølernes Forhold ved de tidligere Sessioner, alt under Beskyttelse af en militær Kommando.

Det nye Kommissorium, som i den Anledning udstedtes, lød saaledes:

»Christian den Syvende, osv.

Vor Gunst! Af Eders d. 28de og 29de Januar sidstleden holdte extra Sessions-Forretning erfare Vi, at Leirdals Almue, uagtet Vor faderlige Advarsel og Formaning, har fremturet i deres Overhørighed og vovet at trodse Vort Kgl. Bud, angaaende dette Districts unge Mandskabs Indrullering til Fødelandets Forsvar, lige med Vore øvrige Undersaatter. Pligt og Retfærdighed opfordrer Os da til at tvinge disse Forvovne til Lydighed ved Magten og at lade dem straffe efter Loven. Til den Ende have vi befalet Os Elskelige General-Auditeur, Mathias Otto

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

Sommerhielm og Vor Justitiarius i Bergens Stifts Overret, Justiceraad Johannes Haberdorff, som Commissairer at undersøge denne Sag paa det nøjeste, samt derefter at dømme de Skyldige. Saa have Vi og igjennem Vort Generalitets og Commissariats Collegium foranstaltet, at en tilstrækkelig militair Commando skal marchere til Leirdal for at understøtte saavel de fornævnte Commissairer som extra Sessions-Deputationen i ethvert Tilfælde, hvor samme maatte udkræves. I Overeensstemmelse hermed befale Vi Eder paanyt at foretage Extrə-Sessionen i Leirdal og ved Hjelp af den militaire Commando fuldbyrde Vore Bud i Placaten af 14 August f. A. Vi vilde, at I skulle indfinde Eder der paa samme Tid som den dømmende Commission baade med Hensyn til at meddeele denne de Oplysninger, som kunde behøves ved Undersøgningen, saa og for at kunne fælleds overlægge de Forholds-Regler, som efter Omstændighederne maatte findes passende, i Tilfælde af at vedvarende Ulydighed og Modsættelse skulde fordre de strængeste Midlers Anvendelse og gjøre det fornødent at behandle Leirdals Almue som oprørske Undersaatter uden Skaansel. Iøvrigt have I at tilstille den dømmende Commission enten Originaler eller bekræftede Gjenparter af alle de Documenter, som kunne tjene til Beviis om de Paagjeldendes Fremgangsmaade i denne Sag fra først til sidst, hvortil ogsaa hører den Sessions-Forretning, som nu af Eder skal foretages. Endeligen bemyndige Vi Eder til at kundgjøre for Leirdals Almue, at deres Forhold under denne Forretning vil komme i megen Betragtning, forsaavidt som Vi maatte finde det passende i sin Tid efter Omstændighederne at benaade og formilde de Skyldiges fortjente Straf. Derefter I Eder allerunderdanigst have at rette. Befalende Eder Gud!

Skrevet i Vor Kgl. Residents Stad Kjøbenhavn den 9de April 1802.

Under Vor Kongelige Haand og Segl

Det endelige Forslag fra Generalmajor v. Mansbachs Haand forelaa først d. 11te April og kom til at lyde paa:

1. Expeditionen sætter sig i Bevægelse, saasnart man har faaet Underretning om, at Filefjeld kan passeres.
2. Expeditionen skal bestaa af:
   200 Md. af Norske Jægerkorps med 1 Major, 2 Kapt., 5 Subalternoff., hvoraf 1 forretter Adjudanttjeneste, 14 Underoff. el. Overjægere.
   100 Md. af den ullensakerske lette Infanteribataljon med 1 Kapt., 1 Subalternoff., 7 Underoff.
   50 Md. Skarpskyttere af søndenfj. gev. Inf. reg. med 1 Kapt., 1 Subalternoff., 3 Underoff.
   50 Md. Skarpskyttere af nordenfj. gev. Inf. reg. med 1 Subalternoff., 3 Underoff.
   20 Md. Skarpskyttere af de gevorbne Grenaderkompagnier i Christiania med 1 Subalternoff., 1 Underoff.
   Ialt 420 Md. Infanteri.
   Til 4 Amusetter à 8 Md. = 32 Artillerister af Christiania Garnison med 2 Subalternoff., 4 Underoff.
   Til Expeditionen befales at medfølge: 1 Bataljonschirurg, 2 Kompagnichirurger.
   Hver Soldat medtager 30 skarpe Patroner; pr. Kanon føres 50 Skud, hvoraf Halvparten Kardætsker.
   Husarer medtages ikke.
   Af Telte medtages kun 50 Stk., »da lette Tropper i Sommertiden i alle Fald kan betjene sig af Buske og Bar-Hytter, og den 4de Deel af Mandskabet altid kan regnes i Tjeneste og paa Vagt.« Teltene sendes fra Bergen.
   Den fra Bergen bestemte Proviant etc. konvojeres af 2 Off., 3 à 4 Underoff., 40 Md. af bergenh. Reg. —

I en særskilt Forestilling foreslaar Generalmajor v. Mansbach, at, foruden den Oberstlieutenant, der skal have den umiddelbare Kommando over Tropperne, bør Generalkrigskommissær Haxthausen have Overkommandoen over det hele; men for at dette kunde ske, maatte Haxthausen gives militær Rang og derfor udnævnes til Generalmajor. Heraf blev der dog intet.

Kronprindsen skriver tilbage 17 April: »Da Haxthausen

mit zur Sessions Deputation gehört, wird er gewiss den Einfluss auf der Expedition haben, die nothwendig ist. Das Commando aber gehört dem Officier, dem dieses allein nur anvertraut sein kann. Haxthausen ist General-Kriegs Commisair und Intendant, ist nie anders im Militair als Capitain gewesen; die Generals Charge würde ihm als Mann von Verstand in manche Verlegenheit setzen, deswegen scheint mir diese für ihn nicht passend.«

Med Forestillingen medfulgte et Kroki over Leirdalen, udført af Premierlieutnt. Jürgensen under dennes Ophold i Leirdal med Veikommandoerne i 1792 og 1793[1]).

Den 17de April 1802 approberer Kronprindsen, kun tilføjende nogle faa Anmærkninger, Generalmajor v. Mansbachs endelige Forslag. Ved samme Anledning meddeler Kronprindsen, at han er opmærksom paa, at der maa ske en Forandring med Planen for det leirdalske Kompagni, da Benævnelsen »Skiløberkompagni» ikke passer »for Lerdalerne, da dog ingen af dem kan løbe paa Skier«[2]).

Det vil forundre, at der i alle disse Overvejelser ikke findes nogensomhelst Udtalelse fra de militære Kollegiers Side i Kjøbenhavn og Christiania. Tingen var imidlertid den, at Kronprindsen havde taget Sagen i sin egen Haand og handlede aldeles selvstændig uden Indblanding af nogen anden. For det kgl. norske Gen.- og Kommisariatskoll. kunde det omtrent være det samme, om det ikke blev spurgt, da 2den Deputeret, Generalkrigskommissær Haxthausen, jo dog var midt oppe i Forhandlingerne; det eneste var, at Udelukkelsen maaske kunde saare gamle Generallieutnt. Wackenitz; men værre maatte det være for det kgl. danske Gen.- og Kom. koll., som havde sit Sæde i Kronprindsens Residentsstad og endda ikke blev taget med paa Raad. Da Sagen var bragt saa langt frem, at Expeditionen var bestemt at afgaa, syntes dog det danske Kollegium, at det var paa Tide, at det fik noget at vide derom, og det tilskrev derfor Kronprindsen, som nu fandt det rigtig at sætte Kollegiet ind i de Foranstaltninger, som vare

---

[1]) Jürgensens Kroki over Leirdalen lykkedes det at bringe for Lyset i Krigsarkivet i Kjøbenhavn og ved Velvilje af daværende Oberst og Chef for den topographiske Afdeling i den kgl. danske Generalstab, *le Maire*, at faa reproduceret, saa det kunde medfølge Bogen.

[2]) Se Skrivelse af 17 April 1802 fra Kronprindsen til Generalmajor v. Mansbach i »Meddelelser fra Krigsarkiverne,« I. B., S. 327.

trufne og videre skulde træffes. Kollegiet var dog gjennem Kancelliet blevet underrettet om den kgl. Res. af 9 April 1802 [1]). Imidlertid havde det hele dog kun vundet i hurtig Afgjørelse ved denne Maade af Kronprindsen at tage Sagen paa; der stod nok af Vanskeligheder igjen, naar alt skulde sættes i Scene og Expeditionen til Leirdal endeligen afgaa.

Da nu saaledes Expeditionen til Leirdal var fastslaaet i store Træk, begyndte Forberedelserne i Detaljen. Arbeidet her deltes ifølge Sagens Natur saaledes, at den kommanderende General søndenfjelds v. Mansbach fik at ordne alt med Hensyn til Personellet, medens Generalkrigskommissær og Intendant Haxthausen skulde have med Forpleiningen og alt deslige at bestille.

Hvad det først gjaldt for v. Mansbach at faa bestemt, var, hvem der skulde anføre Expeditionen. I Forventning om Kronprindsens Approbation skrev han allerede 13 April til Oberstlieutnt. Thodal i Bergen og siger:

»I Anledning af Omstændighederne med Leirdalen og de nærmere Forføjelser, som i den Henseende vil blive nødvendig, har Hans kgl. Høihed Kronprindsen allernaadigst befalet mig at arrangere adskillige Ting, som dermed staar i Forbindelse.

Da nu iblandt andet muligens og et Troppekorps af 4 til 500 Md. vil sættes i Bevægelse for at bringe disse Rebeller til Orden og Lydighed og jeg til Kommandør for dette Korps har foreslaaet Deres højædel Velbaarenhed som en Mand, der har Kundskab med Egnen, Folket og Sproget, kjender alle foregaaende Omstændigheder, og om hvis Konduite, Retskaffenhed og Iver i Hs. Maj.'s. Tjeneste man er overbevist, saa maa jeg med omgaaende Post bede mig underrettet, om noget fra Deres Side og fornemmelig Mangel paa stærk Helbred skulde hindre Dem i at antage denne Kommando og anledige, at Overkommandoen over denne Expedition til en anden dertil udseende bekvem Stabsofficier betimelig maatte overdrages.«

Generalmajor v. Mansbach var uvidende om, at Oberstlieutnt. Thodal allerede havde indgivet sin Afskedsansøgning. Oberstlieutnt. Thodal melder derfor i sin Svarskrivelse af 24 April, at han var affældig og saa døv, at han ansaa sig uskikket til al videre militær Tjeneste og derfor under 20 Marts næstfør havde søgt sin Afsked [2]).

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 1, B., S. 327 og 328 (Noten).

[2]) I sin Approbationsskrivelse af 17 April 1802 til Generalmajor v. Mansbach meddeler Kronprindsen, at han har udsat Oberstlieutnt. Thodals Afgang, fordi

Oberstlieutenanten udtaler forøvrigt videre om Leirdalsexpeditionen, at han tror, det er nok, naar den til Kjøbenhavn af Leirdølerne nedsendte Deputation blev arresteret eller sendt tilbage med en tilstrækkelig Irettesættelse og alvorlig Trudsel, hvorefter han mener, at Almuen paa mindste Raadførsel af Sorenskriveren eller en anden Embedsmand vilde bede om Naade og underkaste sig den kongelige Befaling, allerhelst om et Par af Hovedrebellerne, særdeles den bekjendte Anders Liusne, kunde blive arresteret. Ialfald antager han, at en militær Expedition paa 50 eller 100 Md. kunde være nok.

Oberstlieutnt. Thodal foreslaar fremdeles, at Over- og Underofficierssamlingen for sognske Bataljon dette Aar skulde afholdes paa Leirdalsøren, og at de 2 nærmest liggende Kompagnier skulde exercere der, medens det udskrevne Mandskab edfæstedes. Hvis nogen af de udskrevne Leirdøler ikke indfandt sig til rette Tid og Sted, skulde han, naar han paatraffes, arresteres og bringes til nærmeste Garnison, hvor han foruden anden Straf skulde indsættes i et gevorbent Regiment paa 10 Aar.

Som vi have seet, havde Kronprindsen allerede valgt det mildere Alternativ at sende Leirdalsdeputationen hjem igjen med Formaninger og Advarsel. Gjort bekjendt med Oberstlieutnt. Thodals Anskuelse skriver Kronprindsen tilbage til v. Mansbach, at han kunde ikke være enig med Thodal; thi det at dømme en Mand til gevorben Soldat strider imod den antagne Grundsætning, at en Mand aldrig kan dømmes uden efter Lovene, og desuden bør hverken Soldaterstanden ansees for en Straf, ej heller er det en Straf at høre til Æresstanden [1]).

Det varede nogen Tid, førend Oberstlieutnt. Thodal fik Afsked; men v. Mansbach var nu henvist til at søge en anden Kommandør for Expeditionen, og det blev den før, i Tilfælde af Afslag fra Thodals Side, udseede Oberstlieutnt. Holst. Denne havde ingen Lyst paa Overanførselen, men maatte modtage den, idet Generallieutnt. v. Mansbach [2]) i Skriv. af 3 Mai 1802 meddeler ham, at Kronprindsen har udseet ham til at føre Kommandoen over Leirdalsexpeditionen i Stedet for Oberstlieutnt. Thodal, der er senge-

han tror, at Thodal »er bekvem til denne Expedition«. Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I. B., S. 327.

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I. B., S. 332.

[2]) 14 April 1802 var v. Mansbach udnævnt til Generallieutnt.

liggende. Generallieutenanten udtaler til Holst sin Forsikring om, at Expeditionen i alle Dele vil »hensigtsmæssig udføres under Kommando af en saa bekjendt værdig og erfaren Officier«. Oberstlieutnt. Holst kunde ogsaa vanskelig undslaa sig, da han hørte til Generallieutenantens eget Regiment, nemlig søndenfj. gev. Inf. reg.

Af øvrige Officierer, som skulde være med paa Expeditionen, vare 3 allerede bestemte af Kronprindsen, nemlig Major Arenfeldt af norske Jægerkorps samt Kapt. Hiermann og Premierlieutnt. Jürgensen af søndenfj. gev. Inf. reg. Den søndenfjeldske Generalkommando tilskrev nu de Afdelinger, som skulde afgive Tropper, om at udtage disse. Officiererne maatte udvælges uden Hensyn til Anciennitet; Underofficiererne maatte ogsaa udsøges og Folkene være sunde og stærke, brugbare i Bjergkrig og helst ugifte.

Ligeledes fik Stabschirurg Thulstrup Ordre til at udtage 1 Bataljonschirurg og 2 Kompagnichirurger af Regimenterne i Christiania til at medfølge Leirdalsexpeditionen. Nogen Bataljonschirurg kunde dog ikke afsees, og i Stedet for den ene Kompagnichirurg af Regimenterne fik norske Jægerkorps Ordre til afgive 1; men her var atter Vanskeligheder, saa der fulgte megen Ombeordring i Lægestanden.

Foruden Korrespondance med Afdelingerne paa Østlandet havde den kommanderende General søndenfjelds ogsaa at korrespondere med bergenhusiske Regiment i Anledning af Leirdalsexpeditionen. Under 14 April 1802 havde Generalmajor de Moth erholdt Afsked fra Krigstjenesten med Generallieutnt.'s Char; men Underretningen herom var endnu ikke naaet til Bergen, da han d. 24de April tilskriver v. Mansbach i Anledning af den Meddelelse, Kronprindsen havde gjort ham under 10de næstfør om Leirdalsexpeditionen.

Generalmajor de Moth oplyser, at de Kompagnier, som ligge allernærmest, ere lysterske og tjugumske, hvilke paa 1 Dag kunne komme til Leirdalsøren; den ældste Officier ved disse 2 Kompagnier var Kapt. *Christian Lohmann*[1]). De næste 2 nærmeste Kompagnier vare sogndalske og vigske, hvilke ogsaa kunde naa Leirdalsøren paa 1 Dag.

De sædvanlige 12 Dages Exercitie for Aaret var sat saaledes:
for lysterske Komp. fra 21 Juni til 2 Juli.

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

for 1jugumske Komp. fra 3 Juni til 14 Juni,
» sogndalske — » 23 » » 4 Juli,
» vigske — » 1 » » 12 Juni.

Generalmajor de Moth var betænkt paa at sende 1 Underofficier af hvert af disse Kompagnier til Leirdalsøren, for at Expeditionen i Tilfælde kunde benytte dem som Expres, naar de bergenhusiske nat. Kompagnier skulde komme til Hjelp.

I Svarskrivelse af 4 Maj bifalder v. Mansbach Arrangementet med Underofficiererne og befaler derhos de nævnte nationale Kompagnier at blive staaende marchfærdige paa Exercerpladsene, indtil de faa nærmere Ordre fra høistkommanderende for Expeditionen, Oberstlieutnt. Holst.

Ifølge Kronprindsens Ordre af 10 April skulde bergenh. Regiment nemlig give den fornødne Assistance i alt, hvad den kommanderende General søndenfjelds maatte rekvirere i Henseende til Expeditionen til Leirdal uden Hensyn til, at Regimentet hørte under den nordenfjeldske Generalkommando. Endvidere anmoder Generallieutnt. v. Mansbach Regimentet om at tillægge Bataljonschirurgus *Broch*[1]), der kun boede 2 Mile fra Leirdalsøren, Ordre til at møde Expeditionen paa Fjeldstuen Maristuen i Borgunds Annex og have med sig Feltapothek samt de nødvendige chirurgiske Sager og stille sig til Detachementets Disposition.

Ligeledes beordres efter Forslag af Generalkrigskommissær Haxthausen Premierlieutnt. Rumohr, der nu boede hos sin Fader paa Gaarden Rikum i Leirdal, til at møde Expeditionen i Vang i Valders »for der at give Sessionsdeputationen og den høistkommanderende den fuldstændigste og tilforladeligste Rapport om Leerdølernes Foretagende eller Tænkemaade«. Kapt. Fasting fik Ordre til at følge med Jægterne og Transporten, idet denne passerer ham forbi i Vik, og at medbringe den hos ham liggende Over- og Undermundering for leirdalske Skiløberkomp.

Endelig giver v. Mansbach Ordre til, at Premierlieutnt. Walter skal udføre alt, hvad Intendanten, Generalkrigskommissær Haxthausen, maatte forlange, da Generalveimester Hammer var optaget af sine Embedsforretninger.

Imidlertid var det bleven bestemt, hvad Tid Expeditionen til Leirdal skulde afgaa fra Østlandet, og bergenh. Reg. fik derfor nye

[1]) Se «Bergens Forsvar«.

Forholdsordres fra Generallieutnt. v. Mansbach i en Skrivelse af 25 Maj. Heriomberammedes Exercitien til at tage sin Begyndelse d. 1ste Juli for lysterske, sogndalske og tjugumske Kompagnier, medens vigske Komp., for hvilket Omberammelse vilde falde for sent, skulde tilsiges at fremmøde igjen ved Telthuset 1 Juli. Saadan Omberammelse fandt dog Sted kun for tjugumske Komp., der fik Ordre til at afholde sin Exercitie fra 17 til 28 Juni og forblive staaende paa Exercerpladsen til 1 Juli i Lighed med de andre. Lysterske og sogndalske Kompagnier vilde nemlig allerede efter den første Ordre være paa sine resp. Exercerpladse d. 1ste Juli, og vigske Komp. mødte altsaa frem paany.

1 Underoff. for hvert af disse 4 Kompagnier skulde møde paa Leirdalsøren 3 Juli.

Premierlieutnt. Rumohr beordredes til at møde paa Tune i Valders d. 27de Juni, og Bataljonschirurg Broch fik Ordre til at møde paa Maristuen d. 29de Juni.

Den søndenfjeldske Generalkommando gav ogsaa Ordre om Bevæbningen for leirdalske Komp. Da der ikke fandtes afkortede Infanterigeværer i Bergens Arsenal, havde det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. skaffet dem; men 5 Febr. 1802 gav det Ordre til, at leirdalske Skiløberkomp. skulde udleveres 105 Stk. Rifler af de i Bergens Arsenal i Behold værende 120 Stk.; nu befalede imidlertid v. Mansbach 25 Maj — naturligvis i Forstaaelse med Kollegiet —, at bergenh. Regiment skulde rekvirere udleveret fra Bergens Arsenal 105 Stk. gode Skarpskyttergeværer eller i Mangel deraf 100 Stk. Musketergeværer og 7 Korsgeværer til det nyoprettede Kompagni.

Ved kgl. Res. af 30 April 1802 var leirdalske Skiløberkomp. bleven omdøbt til «*Leirdalske lette Infanterikompagni*», hvilket meddeltes bergenh. Reg. i Skriv. af 7 Maj næstefter fra det kgl. norske Gen.- & Kom. koll. Ordren om Korsgeværer for Underofficiererne blev forsaavidt misvisende, som Underofficiererne ved det lette Infanteri ikke brugte Korsgeværer; derimod skulde Kompagniet have Skarpskyttergeværer; men da saadanne ikke fandtes i Bergens Arsenal, blev der i Stedet udleveret Musketergeværer.

En andan Uleilighed med den forøvrigt heldige Navneforandring var Uniformsforandringen. Skiløberne og de lette Infanterister havde forskjellig Uniform. Bergenh. Reg. fik derfor 28 Maj Ordre fra Kollegiet til at indsende til Munderingsdepotet i Christiania eller Varedepotet i Kjøbenhavn de Beklædningsgjenstande,

som efter Forandringen ikke kunde bruges, navnlig de graa Surtouter og Varebuxerne, og at rekvirere andre Munderingssager i Stedet. Dette var nu ikke saa ganske lige til, da Regimentet ikke havde modtaget noget Munderingsreglement for det lette Infanteri og saaledes ikke vidste, hvad der skulde rekvireres.

Ved bergenhusiske Regiment var der nu et ganske ejendommeligt Forhold. Generalmajor de Moth var afgaaet — med Generallieutenants Charakter — og havde overgivet Kommandoen til Oberstlieutnt. Thodal som den ældste Officier paa Regimentet; men 28 Maj 1802 havde endelig Oberstlieutnt. Thodal ogsaa erholdt Afsked — med Obersts Charakter og «i Betragtning af hans mangeaarige Tjeneste« med en aarlig Pension af 420 Rdl. —; dog maatte han føre Kommandoen, indtil den nyudnævnte Chef, Generallieutnt. *Hesselberg*[1]), var ankommen til Bergen; dennes Ankomst fandt ikke Sted før 24 Juni, og saalænge maatte altsaa Oberst Thodal forrette som Chef for Regimentet og Kommandant paa Bergenhus, hvorved han imod sin Vilje fik adskilligt med Expeditionen til Leirdal at bestille.

For at faa nærmere Rede paa Mundering og Bevæbning for leirdalske lette Inf. komp. sender Oberst Thodal d. 5te Juni i Besvarelse af Kollegiets Skriv. af 28 Mai en «underdanigst Promemoria» til det kg. n. Gen.- & Kom. koll. saalydende:

«Følge det høje Koll.s Ordre af 28 f. M. for det leirdalske Skiløberkompagni at sende til Varedepotet de for samme opsendte Munderingsstykker, forsaavidt de ikke passe for bemeldte Kompagni, som nu er forandret til et let Infanterikompagni, maa allerhørsomst forestilles, at, da Regimentet ikke fuldkommen er underrettet om den lette Infanterists Klædedragt, er man nødsaget underdanigst at udbede sig herom underrettet.

De for dette Kompagni som Skiløbere opsendte Sager ere følgende: grønne Veste, Cachetter med grønne Fjær, graa Surtouter, graa Varebuxer, graa Støvletter og herforuden den øvrige Undermundering som for Infanteri, undtagen ingen sorte Støvletter.

Alt Lædertøj er sort og en liden Patrontaske med Blik-Cartouche. Gehænget er ikke som ved Infanteriet. Sabelen sidder deri énten horizontal eller perpendiculær nedhængende som en

---

[1]) Se «Bergens Forsvar«.

Hirschfænger og som dependerer af den Maade, paa hvilken den sættes i Gehænget.

Af Armatur er for dette Kompagni leveret: afkortede Infanterigeværer, Rifler, Sabler og Jægerhorn. Geværerne og Riflerne leveres ventelig tilbage i Arsenalet, da de som lette Infanterister, skal have Skarpskyttergeværer, eller om disse ikke haves, som her er Tilfælde, Musketergeværer.

Da nu en ældre Ordre befaler, at det leirdalske Kompagni efter Edfæstelsen skal iføres Mundering, saa da Regimentet tror, at det endog som let Infanteri erholder grønne Veste, sort Lædertøj samt Undermundering som andet Infanteri, saa er det foranstaltet, at disse Sager med Provianttransporten henbringes til Leirdalsøren; men da de dog ogsaa skulle have Bedækning paa Hovedet og Støvletter paa Benene og hertil intet andet haves end de føromtalte sorte Cachetter med grønne Fjær og graa Støvletter, saa er det foreløbigen foranstaltet, at ogsaa disse Sager henbringes til Leirdalsøren, dog med tilføjende: at de uden den der anordnede Sessions-Deputations eller høistkommanderendes Ordre ikke anlægges, saafremt Regimentet ikke forhen erholdt nøjere Instruktion, ifølge hvilken samme kunde gjøre en bestemt Anordning. Forinden Regimentet erholde det høje Kollegiums nærmere Resolution, ser samme sig ikke istand til hverken at afsende de nu overflødige eller at rekvirere de i Stedet fornødne Sager, hvilket herved underdanigst rapporteres.

Thodal".

Da der ikke kom Svar fra Kollegiet paa dette førend den 9de Juli, blev det, som Oberst Thodal havde bestemt, at Kapt. Fasting tog Skiløbermunderingen med sig til Leirdalsøren. 17 Juli skriver bergenh. Regiment, der nu kommanderedes af Generallieutnt. Hesselberg, til det kgl. norske Gen.- og Kom.koll.: »Ifølge det høje Kollegiums Ordre af 9 hujus betreffende det oprettende leirdalske lette Infanterikompagnies Munderings Sorter formoedes, at dette Kompagni, som let Infanteri, naar befales, gierne kan modtage og til næste Termin opbruge den erholdte Skiløber-Mundering, undtagen de graa Surtouter og Varebuxer, som ifølge Ordre-

af 28 Mai skal indtages og nedsendes til Varedepotet i Kjøbenhavn.

Foruden de i Ordren af 9 hujus omtalte afkortede Infanterigeværer og Rifler, af hver Sort 105, som endnu findes ved Kompagniet, har samme efter en Ordre af 28 Maj, siden ingen Korsgeværer og Skarpskyttergeværer fandtes i Bergens Arsenal, erholdt 105 Musketergeværer med Bajonetter, nemlig:

46 Stk. af en nyere Facon, med Ring og Skrue med Bajonet,
49 - af den nu brugelige Façon, dog blandt disse sidste 19 Stk. med forskjellige No. paa Gevær, Bajonet og Ladestok.

Disse tvende Slags Geværer maatte Regimentet modtage, da ingen andre vare at faa, og hermed faar de ventelig at hjelpe sig, indtil de som et let Infanterikompagni, bestaaende af 5 Underoff., Hornblæsere og 100 Infanterister, kan blive forsynet med 105 Skarpskyttergeværer.

Om de ovenomtalte 105 afkortede Infanterigeværer og 105 Rifler skal forblive ved Kompagniet eller indtages og afleveres til Arsenalet, derover udbedes det høje Kollegiums Resolution.

Hesselberg.

De afkortede Infanterigeværer og Riflerne bleve inddragne, og Leirdølerne beholdt Musketergeværerne; men det varede længe, førend de fik Skarpskyttergeværer, ligesom de ogsaa maatte slide en god Stund paa Skiløberuniformen. —

Ligesom v. Mansbach havde ogsaa Generalkrigskommissær Haxthausen adskillig Korrespondance paa Bergen for at faa den derfra afgaaende Transport af Levnetsmidler m. v. og Konvoj i Orden. Kronprindsen havde til sin Approbation af 17 April til v. Mansbachs endelige Forslag om Leirdalsexpeditionen gjort den Bemærkning, at Konvojen fra Bergen skulde udgjøres af de 2 Kanonbaade, som oprindelig vare bestemte til Karmøen. Imidlertid var der ikke mere end 1 Kanonbaad disponibel, da Tiden va

inde for, at Konvojen fra Bergen til Leirdalsøren skulde afgaa. I Konvojens Besætning blev der ogsaa foretaget nogle Forandringer fra det oprindelige Forslag, idet der foruden Premierlieutnt. Walter, som medfulgte, kun tilkommanderedes 2 Underoff. og 18 gevorbne Grenaderer. Der behøvedes heller ikke mere, da der kun medtoges 1 Proviantjagt foruden Kanonbaaden.

Premierlieutnt. Walter var altsaa bleven Generalkrigskommissærens, eller i dette Tilfælde, Generalintendantens høire Haand i Bergen. Paa Haxthausens Forlangende udleverede Bergens Stift ham af de kgl. Magasiner 40 Tdr. Rug til at begynde med til Brødbagningen; senere fik han efterleveret 34 Tdr. Rug og 8 Tdr. Byg; men det var ikke alene Forpleiningen, som skulde besørges af Walter; han skulde ogsaa have Feltrekvisiter og Armatur for Kompagniet med sig. Teltene, som der var Tale om i Generalmajor v. Mansbachs endelige Forslag, fandtes ikke i Bergen; de laa paa Telthusene; men Regimentet havde givet Ordre til, at de skulde bringes til Vik, hvor Premierlieutnt. Walter skulde hente dem; han skulde jo indom der alligevel efter Kapt. Fasting og Munderingssagerne. Fra Bergen havde han bl. a. med sig 25 Feltkjedler, som vare ankomne fra Akershus Arsenal.

Paa Østlandet havde dog Generalkrigskommissær Haxthausen sit meste Stræv. Efterat v. Mansbachs endelige Forslag med Kronprindsens egenhændige Anmærkninger var bleven oversendt Generalkrigskommissæren, afgav denne under 27 April 1802 et Forslag i Detalj til Expeditionens Igangsættelse. Han mente, at Expeditionen skulde foregaa saaledes:

Opbrudet fra de forskjellige militære Afdelinger fra Kongsvinger, Fredrikshald, Fredrikstad og Christiania hver for sig, saa at den hele Kommando kunde være paa Granvoldene paa Hadeland den 16de Juni, Hviledag den 17de og den samlede Kommando tiltræde Marchen til Leirdalsøren den 18de.

Haxthausen skulde tilskrive Amtmændene og Fogderne om Kvarter og Levnetsmidler. Hvor der skulde overnattes 2 Nætter — med Hviledagen imellem — skulde han besørge Telte opslaaede og Feltkjedler (Kogekjedler) henbragte fra nærmeste Telthuse i Valders. Brød skulde kjøres fra Christiania paa medhavende Brødvogne, der skulde følge til henunder Filefjeld, hvor de skulde vente til Tilbagetouren. Over Fjeldet maatte Soldaten selv bære sit Brød i Tornistret.

Endvidere foreslog Haxthausen, at hver Afdeling skulde medtage en Kompagnichirurg; men saa mange Læger havdes ikke og kunde heller ikke afsees, da det var paa den Tid, Afdelingerne allesammen exercerede.

Paa Marchen skulde Expeditionen forplejes saaledes:

1 Dram om Morgenen (16 Drammer pr. Pot).

1 Portion Grød eller Vælling om Middagen med 1 Dram.

1 Portion om Aftenen med 1 Dram.

Hviledagen:

1/2 ℔ ferskt Kjød og 1/2 Pot Gryn om Middagen.

1 Portion Grød om Aftenen og Morgenen.

1 Dram om Aftenen.

Senere rettede Haxthausen sit Forslag til 2 Drammer pr. Dag pr. Md. under Marchen; men v. Mansbach holdt paa 3.

Efter Korrespondance med Veimester, Kapt. Krohn i Valders paatog denne sig at skaffe de fornødne Levnetsmidler frem til Stationerne.

Med Hensyn til Marchtillæg foreslog Generalkrigskommissær Haxthausen, at der skulde udbetales de samme Tillæg som bestemt for Expeditionen til Karmøen, nemlig Lønning for de nationale som paa gevorben Fod og derhos et Felttillæg for Underofficierer og gemene af 4 1/2 ß daglig.

For Officiererne foreslog han:

1 Major maanedlig efter gev.	Gage	50	Rdl.,	Felttillæg	25	Rdl.
1 Kompagnichef paa ældst Gage (276 Rdl. aarlig)	—»—	50	»	—	20	»
1 Kompanichef paa yngst Gage (180 Rdl. aarlig)	—»—	19	»	—	10	»
1 Premierlieutnt.	—»—	13	»	—	6	»
1 Sekondlieutnt.	—»—	11	» 24 ß	—	6	»
1 Bataljonschirurg	—»—	9	» 48 -	—	6	»

Forslaget tiltraadtes af Generallieutnt. v. Mansbach, ligesom ogsaa Kronprindsen approberede Gageringsplanen i Skriv. af 15 Maj 1802 til Generallieutenanten [1]).

Der var saaledes omtrent sørget for alt, og da det var fast-

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B., S. 331.

slaaet, efter Overenskomst med Haxthausen, at Expeditionen skulde være paa Granvoldene d. 16de Juni, kunde v. Mansbach d. 11te Mai tilskrive det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. om Marchrouter for de forskjellige Troppeafdelinger.

Der var dog endnu lidt Plunder med forskjellige Ting. Saaledes var det vanskeligt at skaffe det opsatte Antal Læger. Oberstlieutnt. B. D. v. Staffeldt indmelder 14 Maj, at norske Jægerkorps ikke kan stille mere end 1 Kompagnichirurg, og denne er til og med optaget ved Korpsets Øvelser; den anden Kompanichirurg, som Korpset efter Planen har, frekventerer for Tiden det chirurgiske Akademi i Kjøbenhavn. Korpsets Bataljonschirurg, Müller, var saa »ussel og svag«, at v. Staffeldt havde opfordret ham til at søge Afsked, saa ham kunde der ikke være Tale om. Heller ikke ved den Korpset underlagte søndenfjeldske Skiløberbataljon fandtes nogen Bataljonschirurg, da Bataljonschirurgposten der netop var vakant. Det var saaledes heldigt, at Bataljonschirurg Broch ved bergenh. Regiment var disponibel; men han kunde jo først møde paa Filefjeld.

Ved de 2 gevorbne Infanteriregimenter, som skulde afgive Detachementer, var det ikke bedre for Læger.

Generaladjutant, Oberstlieutn. C. F. Bielefeldt, Chef for Artilleridetachementet i Norge, havde foreslaaet, at Leirdalsexpeditionen skulde medtage 5 à 6 Stk. 10 ℔'s Coehorns Morterer, hvilket under 18 Maj bifaldtes af Generallieutnt. v. Mansbach. Coehorns Morterer udkastede en 10℔dig Granat i »temmelig« Afstand. Disse Morterer afgaves af Bergens Arsenal og medfulgte Transportflaaden derfra til Leirdalsøren.

Oberstlieutnt. Bielefeldt vilde ogsaa, at Artilleriet skulde besørge Infanteriets Ammunition kjørt i Patronkjærrer; men dette vilde ikke v. Mansbach, da han mente, at man maatte kunne tiltro Nordmænd saa megen Styrke, at hver Karl kunde bære 30 skarpe Skud, naar Mandskabet var lettet for al Feltekvipage. Herved kom v. Mansbach ogsaa i Opposition til Oberstlieutnt. v. Staffeldt, som holdt paa, at Patronkjærrer burde medføres, ialfald for hans Troppers vedkommende, da Jægerne bare kunde føre en Del Kugler og lidt Krudt i sit Horn, medens Patronerne for de lette Infanterister, naar disse skulde bære dem paa sig, let kunde bedærves. Norske Jægerkorps havde til den Kommando, der skulde deltage i Leirdals-

expeditionen, faaet udleveret 1 Centner Krudt fra Kongsvinger Arsenal til at lave Patroner af.

I en Promemoria af 22 Mai 1802 til det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. opstiller Oberstlieutnt. v. Staffeldt følgende Fordringer paa Heste og Kjøretøjer, eller m. a. O. Træn, for sit Detachement paa 300 Md., som skulde afgives af norske Jægerkorps og norske lette Infanteribataljon (ullensakerske) til Leirdalsexpeditionen.

a. Norske Jægerkorps:

1 Ammunitionskjærre	2	Heste.
1 Brødvogn (gjenstaaende paa Granvoldene)	2	»
2 Kompagnikjærrer à 2 Heste	4	»
For 1 Major	3	»
» 2 Kapteiner à 2 Heste	4	»
» 5 Subalternoff. (Rideheste)	5	»
» 5 — til Bagagen	3	»
» 1 Kompagnifeltskjær	1	»
Til syge	2	»
» Medicinkisten	1	»
Sum	27	Heste.

Paa Forestilling slap dog norske Jægerkorps at stille nogen Kompagnifeltskjær paa Grund af, hvad tidligere er anført; derimod fik Korpset Tilladelse til at medføre 2 Patronkjærrer, i Henhold til, hvad Oberstlieutnt. v. Staffeldt havde oplyst om Bæremaaden, og han desuden var belavet paa at lade sine Folk medtage 60 skarpe Skud pr. Md.

b. Norske lette Infanteribataljon:

2 Ammunitionskjærrer à 2 Heste	4	Heste.
1 Kompagnikjærre	2	»
For 1 Kaptein	2	»
» 2 Subalternoff. (Rideheste)	2	»
» 2 — til Bagagen	1	»
Til syge	2	»
Sum	13	Heste.

Ialt altsaa 40 Heste.

Norske lette Infanteribataljon, som skulde afgive 100 Md., havde, da det kom til Stykket, ikke brugbare Geværer. Paa Rekvisition fra norske Jægerkorps, under hvilket Bataljonen hørte, fik denne fra Akershus Arsenal udleveret 100 St. »tjenstdygtige« Musketergeværer, som hentedes af Premierlieutnt. Hals og Bøsse-

mager Strand. Alssaa havdes der heller ikke i Christiania Skarpskyttergeværer til de lette Infanterister, saaledes som Reglementet paabød. De 100 Md. fik ogsaa allesammen nye Buxer i Anledning af Kommanderingen.

Endelig udstedte det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. d. 22de Maj 1802 Ordre om Sammensætningen af Expeditionen til Leirdal. Ifølge denne Ordre skulde Expeditionen bestaa af:

Artilleri: 2 Subalternoff.
1 Fyrværker.
4 Underoff.
32 Artillerister
4 Amusetter med 50 Skud pr. Piéce, hvoraf Halvparten Kardætsker.
} fra Christiania.

Søndenfjeldske gevorbne Inf.regiment:

1 Oberstlieutnt.
1 Kapt.
1 Premierlieutnt.
4 Underoff.
60 Skarpskytter.
2 Kompagnichirurger.
} fra Fredrikshald.

I Virkeligheden kommanderedes kun 3 Underoff. Den ene af de 2 Kompagnichirurger var Grenader Johannes Olsen, som »lærte Chirurgien«.

Nordenfjeldske gevorbne Inf.regiment:

2 Subalternoff.
3 Underoff.
60 Skarpskytter.
1 Kompagnichirurg.
} fra Fredrikstad.

Ifølge den første Ordre af 27 April 1802 fra den kommanderende General søndenfjelds skulde Regimentet levere bare 1 Subalternoff.; men i Ordre af 4 Maj næstefter blev dette forandret til 2, hvoraf den ene skulde være en Fænrik. I ny Ordre af 11 Maj fik Regimentet Befaling til at afgive en Kompagnichirurg i Stedet for norske Jægerkorps, hvis Læge fik vende tilbage fra Granvoldene.

Norske Jægerkorps:

1	Major	fra Kongsvinger.
2	Kapt.	
5	Subalternoff.	
14	Underoff.	
2	Valdhornister	
198	Underjægere	
1	Kompagnifeltskjær, som skulde retournere fra Granvoldene.	

Norske lette Infanteribataljon:

1	Kapt.	fra Kongsvinger.
2	Subalternoff.	
7	Underoff.	
100	lette Infanterister.	

Som man ser, er der nogen Modifikation i Sammensætningen af Tropperne fra det af v. Mansbach indleverede Forslag af 11 April; saaledes er der ingen gevorbne Grenaderer fra Christiania medtaget, og i Officiers- og Underofficierstallet er der ogsaa nogen Forskjel.

Foruden denne Ordre udstedtes til 1ste akershusiske nat. Inf.-reg. Befaling om at lade de i Valders til Leirdal grændsende Kompagnier blive staaende paa sine resp. Exercerpladse fra 1 Juli i Lighed med, hvad der var beordret for bergenh. Regiment.

De til Leirdalsexpeditionen kommanderede Officierer ved de forskjellige Afdelinger vare:

Artilleriet: Premierlieutnt. *Wolff.*
Sekondlieutnt. v. *Antzée.*

Søndenfj. gev. Inf.reg.: Oberstlieutnt. *Hans Gram Holst*[1]).
Kapt. *Otto Christoffer Hiermann*[2]).
Premierlieutnt. Wilhelm Jürgensen.

---

[1]) Han var Chef for 5te Komp. og indehavde 1ste Bataljon i Regimentet. I Mobiliseringsplanen var han opført som Chef for 1ste marcherende Musketerbataljon.

[2]) Kapt. 16 Dcbr. 1791; han indehavde 1ste Komp. i 1ste Bataljon i Regimentet og stod i Mobiliseringsplanen ved Udgangen af 1801 opført som Kompagnichef i Regimentets marcherende Grenaderbataljon.

Nordenfj. gev. Inf.reg.: Sekondlieutnt. *Berthum* [1]).
Fænrik *Hans Christian Harbon* [2]).
Norske Jægerkorps: Major *Christian Detlef Adolph Arenfeldt* [3]).
Kapt. *Friderich Wilhelm Stabell* [4]).
— *Peter Heinrich Butenschön* [5]).
Premierlieutnt. *Martinus v. Chemnitz* [6]).
Sekondlieutnt. *Johan Barthold Butenschön* [7]).
— *Ramm.*
Fænrik *Johan Georg Friderich Krebs* [8]).
— *Gert Juel Feldtmann* [9]).
Norske lette Inf.bataljon: Kapt. *Krefting.*
Premierlieutnt. *Michael Nicolai Leegaard* [10]).
— *Hals.*

I Forbindelse med Ordren om Expeditionens Bestanddele udstedte det kgl. n. Gen.- & Kom.koll. nu tillige Marchrouter for de enkelte Afdelinger efter Indstillinger fra Generallieutnt. v. Mansbach

---

[1]) Stod ifølge Mobiliseringsordre af 21 Januar 1796 som Fænrik ved Regimentets 1ste marcherende Musketerbataljon.

[2]) Virkl. Fænrik paa nordenfj. gev. Inf.reg. 19 Juni 1801. Han stod ved Major Harbous Komp. i 2den Bataljon og var i Mobiliseringsplanen opsat ved Regimentets marcherende Grenaderbataljon.

[3]) Tjent fra 25 April 1772, Sekondlieutnt. 16 Aug. 1775, Premierlieutnt. 13 Maj 1785, Kapt. 7 Septbr. 1787, Major 1 Juni 1798. Se forøvrigt «Generalspersoner« ved C. J. Anker, hvor enkelte Uoverensstemmelser hermed, samt »N. Jægerkorps's Historie« ved Kapt. Ødegaard.

[4]) Tjent fra 16 Juli 1777, Kommandersergeant 29 Aug. 1785, Fænrik 11 Aug. 1786, Sekondlieutnt. 5 Aug. 1788, Premierlieutnt. 4 Oktbr. s. A., char. Kapt. 19 Aug. 1791, Stabskapt. 18 Oktbr. 1796. Se forøvrigt »Generalspersoner» ved C. J. Anker, hvor Uoverensstemmelser hermed, samt »N. Jægerkorps's Historie.«

[5]) F. i Holstein, tjent fra 28 Oktbr. 1785, Overjæger 1 April 1786, Sekondlieutnt. 26 Septbr. 1788, char. Premierlieutnt. 13 April 1792, virkl. Premierlieutnt. 31 Juli 1795, Stabskapt. 6 Febr. 1801. Se forøvrigt »Generalspersoner« ved C. J. Anker, hvor enkelte Uoverensstemmelser hermed, samt »N. Jægerkorps's Historie«.

[6]) F. i Danmark, tjent fra 1 Septbr. 1787 som Jæger, Overjæger 12 Septbr. 1788, Fænrik 10 Oktbr. s. A., char Sekondlieutnt. 3 Dcbr. 1790, virkl. Sekondlieutnt. 21 Januar 1791, char. Premierlieutnt. 27 Febr. 1795. Se forøvrigt »N. Jægerkorps's Historie«.

[7]) Sekondlieutnt. 21 Oktbr. 1791. Se forøvrigt »N. Jægerkorps's Historie«.

[8]) Tjent fra 31 Juli 1794 son Frikorporal, Fænrik à l. s. 20 Juli 1798, virkl. Fænrik 13 Juni 1800. Se forøvrigt »N. Jægerkorps's Historie«.

[9]) Fænrik à l. s. 30 Maj 1800. Se forøvrigt »N. Jægerkorps's Historie«.

[10]) Se »Bergens Forsvar.«

om, at Mødestedet for samtlige Tropper skulde være Granvoldene paa Hadeland, hvor Tropperne skulde indtræffe den 16de Juni.

Den Afdeling, som havde længst Vej, var søndenfj. gev. Inf.-regiments. Denne Afdelings Tropper satte sig i March den 5te Juni efter følgende Route:

	Fra	Fredrikshald	til	Hjelmungen	— 1	Mil.
	-	Hjelmungen	-	Gudslund	— 1 1/4	»
	-	Gudslund	-	Borge	— 3/4	»
					3	Mile.
6 Juni:	Fra	Borge til Kjølberg Bro			1	Mil
	»	Kjølberg Bro til Karlshus			1	-
	»	Karlshus til Dilling			3/4	-
					2 3/4	Mile.
7 Juni:	Fra	Dilling til Soner			1 1/2	Mil
	»	Soner til Sundby			1	-
					2 1/2	Mile.
8 Juni:	Fra	Sundby til Korsødegaarden			1	Mil
	»	Korsødegaarden til Skydsjordet			1	-
					2	Mile.
9 Juni:	Fra	Skydsjordet til Fløisbund			1	Mil
	»	Fløisbund	-	Christiania	1 1/4	-
					2 1/4	Mile.

10 Juni: Hviledag.

Ved Ordre af 25 Maj fik Detachementet af nordenfj. gev. Inf.-reg. Befaling til af afmarchere saaledes, at det den 6te Juni indtraf paa Dillingen, hvor Detachementet af søndenfj. gev. Inf.reg. samme Dag skulde ankomme, hvorefter Kapt. Hiermann skulde overtage Kommandoen over de forenede gevorbne Infanteridetachementer.

Af Feltrekvisiter medtoge disse Afdelinger kun Feltflasker. Hver Menig bar 30 skarpe Patroner i Tasken.

Oprindelig vare disse Afdelinger paatænkte at bryde op resp. d. 1ste og 2den Juni. Afdelingen af søndenfj. gev. Inf.reg. forlod Christlania igjen d. 11te efter følgende Route:

	Fra Christiania til Bjerknæs —	$2^1/_2$ Mil.
12 Juni:	Fra Bjerknæs til Haug paa Ringerike . . .	$1^1/_2$ -
	» Haug til Hokkestad	$2^1/_2$ -
		4 Mile.

13 Juni: Fra Hokkestad til Granvoldene — $1^1/_4$ Mil.

Nordenfj. gev. Inf.reg.'s Afdeling fulgte efter i samme Route med Afmarch fra Christiania 12 Juni og naaede saaledes Granvoldene d. 14de. Den oprindelige Bestemmelse, at Kapt. Hiermann skulde føre Detachementerne fra sønden- og nordenfj. gev. Inf.-regimenter samlet til Granvoldene blev der ikke noget af. Først paa Granvoldene sluttede disse Afdelinger sammen til et »Skarpskytterkompagni.«

Norske Jægerkorps marcherede i Henhold til et af Oberstlieutnt. Staffeldt indsendt Forslag fra Kongsvinger saaledes:

11 Juni	Fra Kongsvinger til Os	$2^1/_2$	Mil
12 »	» Os til Holen	4	Mile
13 »	Rastdag.		
14 »	over Gjøræggen og Trosnæs til Kirkeby . .	3	-
15 »	til Haagenstad	3	-
16 »	» Granvoldene	$1^1/_2$	-

Det var Gutter, som kunde marchere dengang.

Artilleriet brød op fra Christiania 12 Juni og naaede Granvoldene i god betids.

For at lette Afdelingerne var der for den videre March fra Granvoldene i Forvejen sendt 1 Underoff. af 2 akersh. nat. Inf.-reg. afsted med en Brødtransport paa 6 Vogne til Hadeland; han marcherede efter følgende af Kollegiet udstedte Marchroute:

29 Maj fra Christiania til Haug.
30 —»— Haug til Granvoldene.

Han kom da ialfald tidsnok.

Onsdagen d. 16de Juni 1802 overtog Oberstlieutnt. Holst ifølge endelig Ordre og Instrux af 30 Maj Overkommandoen over de paa Granvoldene samlede Tropper. I en Rapport af s. D. siger han, at «alt er munter og fuld af Mod.« D. 17de Juni var Hviledag, og han kunde da mønstre følgende Styrke:

Næstkommanderende: Major Arenfeldt.
Adjudant: Fænrik Krebs.

Artilleridetachementet: 1 Premierlieutnt.
1 Sekondlieutnt.
37 Underoff. og Artillerister.

Skarpskyttterkompagniet (sammensat af søndenfj. og nordenfj. gev. Inf.reg.'s Afdelinger):
1 Kapt.
1 Premierlieutnt.
1 Sekondlieutnt.
1 Fænrik.
121 Underoff. og menige (skulde egentlig være 126; men 5 laa syge i Christiania).

1ste Jægerkomp: 1 Stabskapt.
1 Premierlieutnt.
1 Fænrik.
108 Underoff., Spil og menige (skulde egentlig være 111; men 1 laa syg i Kantonnementet i Gran og 2 igjen i Garnisonen paa Kongsvinger.)

2det —»— 1 Kapt.
2 Sekondlieutnt.
103 Underoff., Spil og menige.

Let Infanterikompagni:
1 Kapt.
2 Premierlieutnt.
107 Underoff., Spil og menige.
Hertil kom 3 Kompagnichirurger.

Efter den skarpe March fra Fredrikshald og Fredrikstad til Christiania maa det siges at være godt gjort af de gevorbne Tropper kun at have 5 syge tilbage i Christiania og endnu bedre ingen nye syge at have ved Ankomsten til Granvoldene. Norske Jægerkorps viser sig dog fra en endnu fordelagtigere Side med kun 1 syg efter den drøje March fra Kongsvinger til Granvoldene.

Hvad der ved første Øjekast stiller sig uheldig for Expeditionen, er Lægehjelpen. 3 Kompagnichirurger, hvoraf den ene kun er en oplært Grenader, er sandelig ikke for meget for en saa stor Styrke nnder de daværende Forhold.

Medens vi nu lade Expeditionens Tropper hvile ud paa Granvoldene, ville vi se, hvad Foranstaltninger der er gjort for at tromme Almuen sammen i Leirdal til den forestaaende Edfæstelse af de unge Soldater og Undersøgelseskommissionens Nedsættelse. Det gjaldt forresten ikke nu den hele Almue som før, men kun de indrullerede Mandskaber og dem, som stode i Forhold til disse som Lægdsmænd. De rebelske Gaardbrugere skulde Militærexpeditionen besørge omvendt.

Extra-Sessionsdeputationen bestod nu, efter at Oberst Thodal var udtraadt, af Generalkrigskommissær Haxthausen, Oberstlieutnt. Holst, som var traadt ind i Thodals Sted, Krigskommissær Biørn og Sorenskriver Fleischer. Amtmand Hiort, som skulde været med, var i Kjøbenhavn og deltog ikke denne Gang.

21 Maj 1802 udstedte Extra-Sessionsdeputationen en Sessionsplakat, der tilsagde alle Lægdsmænd og de indrullerede 102 Mandskaber samt 70 Reserver at være tilstede i Distriktet ved Juni Maaneds Udgang. Sessionens Afholdelse sattes til d. 9de Juli paa Leirdalsøren.

I Bergen udstedte Extra-Sessionsdeputationen 3 Juni en Advarselsplakat til Byens Indvaanere om ikke at huse nogen af de i Leirdal udskrevne Soldater eller Reserver. Plakaten bekjendtgjordes som sædvanlig ved Trommeslag i Bergens Gader.

Noget mere var der ikke at gjøre, da man intet vilde forudskikke om Militærexpeditionen; det er uvist, om der var rygtedes noget om denne i Leirdal endnu; men sikker var man ikke, og efter Plakaternes Udstedelse tiltog Gjæringen, eftersom Dagen for Sessionen nærmede sig.

Til Fremmøde ved Extrasessionen tilsagdes ogsaa Foged Hege-

lund, der fik Ordre til at støde til Expeditionen allerede paa Filefjeld; men han mødte ikke paa Grund af Thingreiser.

18 Juni satte Expeditionen til Leirdal sig i Bevægelse fra Granvoldene efter følgende Marchroute:

Fra Granvoldene til Aadal	$^3/_4$ Mil	
» Aadal - Rokken	$^1/_4$ -	
» Rokken - Eje	$1^1/_4$ -	
	$2^1/_4$ Mile.	
19 Juni: Fra Eje til Granum		$2^1/_2$ Mil.
» Granum til Ronæs (Rødenæs) . . .		$1^1/_2$ -
		4 Mile.
20 Juni: Fra Ronæs til Rue	$1^1/_2$ Mil	
» Rue - Tomlevolden	$1^1/_2$ -	
	3 Mile.	
21 Juni: Rastdag.		
22 » Fra Tomlevolden til Finstuen . . .		1 Mil
» Finstuen - Aurdal		$1^1/_2$ -
		$2^1/_2$ Mil.
23 Juni: Fra Aurdal til Onstad	1 Mil	
» Onstad til Næs	$1^1/_2$ -	
	$2^1/_2$ Mil.	
24 Juni: Fra Næs til Roen		$1/^1_2$ Mil
» Roen - Kvale		$1^1/_2$ -
		3 Mile.
25 Juni: Fra Kvale til Kvie	1 Mil	
» Kvie - Leirold	1 -	
» Leirold - Tune	$^1/_2$ -	
	$2^1/_2$ Mil.	
26 Juni: Rastdag.		
27 » Fra Tune til Kjærstein		1 Mil
» Kjærstein til Skogstad		1 -
» Skogstad - Nystuen		1 -
		3 Mile.

28 Juni: Fra Nystuen til Maristuen . . . . 1 1/2 Mil
» Maristuen - Egge . . . . . 1 1/2 -

3 Mile.

29 Juni: Fra Egge til Kirkevolden . . . . . 1/2 Mil
» Kirkevolden til Lysne . . . . . 1 -
» Lysne - Leirdalsøren . . . . . 1/2 -

2 Mile.

Man kan ikke regne Afstandene efter den nuværende Veilængde; de vare paa sine Steder kortere mellem Skifterne end nu; men saa var Vejen ogsaa derefter, Bakke op og Bakke ned, hvad man nok kan faa et Begreb om ved at se paa Jürgensens Kart.

Tropperne droge afsted i godt Humør; men det varede desværre ikke længe. 20 Juni sender Oberstlieutnt. Holst sin første Rapport paa Marchen til den kommanderende General søndenfjelds; den var dateret fra Kronborg i Land. Han siger her bl. a.: »Efter den sværeste March, jeg nogensinde har gjort, paa over 4 norske, som er 6 svenske eller tydske Mile, kom Detachementet til Distriktet om Rødenæs i Lands Sogn i Aftes. Paa denne Dags March passerede vi den svære Horns Klev, som omtrent gaar 1/4 Mil lige op; Egeberg ved Chrisiania er kun en Copie imod denne, og havde ikke Fogden Schultzes Foranstaltninger været saa gode, var vi neppe fremkommet den Dag«.

Tilstanden ved Detachementet var ifølge Rapporten denne:
Artilleriet: Ingen syge.
Skarpskytterkomp.: 5 syge gjenliggende i Christiania.
1 syg — i Kantonnementet i Grans Sogn.
1 syg i Kantonnementet Rødenæs.
1 død paa Marchen fra Granvoldene.
1ste Jægerkomp.: 2 syge gjenliggende i Gran.
1 syg i Rødenæs.
2det — 1 syg i Rødenæs.
Let Inf. komp.: 4 syge i Rødenæs.

Oberstlieutnt. Holst skriver videre: »Vi kjæmpe os frem igjennem mange Vanskeligheder, og værre vil det endnu blive, naar Bøiderne blive trangere, især gjør Provianteringen næsten uoverstigelige Vanskeligheder, da det er umuelig at opholde

Marchen saa længe, at man paa Skifterne kan annamme Meel, uddele og faae kogt, altsaa maa bies hermed, til man kommer i Natte-Qvartererne. Melk, Smør og alle Slags feede Vahre er ikke at see, og Bønderne have ei heller gjort sig Umage for at skaffe noget, siden den civile Øvrighed kun har ordineret Qvarterer og Skyds, men ingen videre Proviantering. Erfarenhed lærer nu, at et Magazin paa det Sted, man ligger stille, er excellent, men i daglig March ikke at iværkstille paa den Maade; thi Værterne bør have Mad færdig ved Ankomsten, saa kan Soldaten strax spise og derefter istandsætte sine Sager og hvile sig, saa han den følgende Dag kan være istand til, hvad ham paalægges«.

Efter denne Skildring er det bare at undres over, at der ikke var flere syge ved Detachementet allerede. Man ser, hvorledes Tanken om Magasiner dominerer, hvor ubehjelpelig Troppen er under March; det var dette, der som oftest lammede Krigsførselen i de uøvede Armeer. Man maa forøvrigt spørge, hvor der blev af Generalkrigskommissær Haxthausens Foranstaltninger til Troppernes Forpleining under Marchen gjennem Valders, og Veimester, Kapt. Krohn, som skulde skaffe Levnetsmidler frem til Stationerne. Rigtignok var ikke Detachementet endnu kommen op i det egentlige Valders; men Øvrigheden havde jo intet gjort for at holde Liv i Tropperne, end sige noget til deres Opmuntring. Generalkrigskommissæren selv fulgte ikke med Expeditionen; han skulde støde til senere.

Man kan ikke forundre sig over, at Oberstlieutnt. Holst under disse Omstændigheder allerede er mismodig. Han tænker allerede paa Hjemmarchen og har besluttet sig til, siger han i Rapporten, paa Hjemvejen at marchere i mindre Afdelinger og at lade Jægerkorpset fra Land af marchere tilbage over Vardal og Thoten til Kongsvinger i Stedet for over Hadeland. Det er ogsaa klart, at et saadant Arrangement vilde lette Marchen betydelig.

Da Expeditionen var kommen til Tune i Vang i Valders, hvor den anden Rastdag skulde holdes, skriver Oberstlieutnt Holst sin 2den Rapport, dateret 27 Juni.

Detachementet havde nu af syge:

Artilleriet: 1 syg efterladt paa Marchen.
4 syge i Kantonnementet Tune.

Skarpskytterkomp.: 1 syg efterladt paa Marchen.
1 » i Kantonnementet Tune.
(1 død).
Til Gjengjæld vare de 5 efterladte syge i Christiania komne efter og havde meldt sig til Tjeneste.

1ste Jægerkomp: 9 syge efterladte paa Marchen.
8 » i Kantonnementet Tune.

2det —»—: 3 syge efterladte paa Marchen.
2 » i Kantonnementet Tune.

Let Inf.komp.: 4 syge efterladte paa Marchen.
8 » i Kantonnementet Tune.

Det er ikke godt at sige, hvad der skyldes Overanstrængelse paa Marchen og hvad virkelig Sygdom; thi nu var der uheldigvis udbrudt Mæslinger i Kolonnen; de fleste syge vare angrebne af Mæslinger.

Expeditionens effektive Styrke bestod nu af: 1 Oberstlieutnt., 1 Major, 1 Adjutant, 3 Kompagnichirurger, 3 Kompagnichefer, 1 Stabskapt., 5 Premierlieutnt., 4 Sekondlieutnt., 2 Fænriker, 442 Underoff., Spil og Menige.

Paa Tune fremmødte Lieutnt. Bech af 1ste akersh. nat. Inf.-reg. og meldte sig efter Ordre for Oberstlieut. Holst. Lieutnt. Bech havde Telte og Feltkjedler med sig fra de 2 øverste Kompagnier i Valders; han fik Ordre af Oberstlieutnt. Holst til at bringe disse Sager i Forvejen til Nystuen.

Paa Tune mødte ligeledes efter Ordre Premierlieutnt. Rumohr. Det var ikke gode Tidender, han bragte. Det var vistnok 3 Uger, siden han reiste hjemmefra; men da vare Leirdølerne saa balstyrige, at de truede med at slaa Vinduerne ind paa hans Faders Gaard Rikum. For Marschen over Filefjeld lød hans Efterretninger heller ikke gunstige; der var endnu dyb Sne paa Fjeldet.

Under Rasten paa Tune stødte endelig ogsaa Generalkrigskommissær Haxthausen til Expeditionen.

Nu blev Premierlieutnt Jürgensen sendt i Forvejen til Borgund for at skaffe Skyds frem til Maristuen, da Valderserne ikke vare pligtige til at skydse længer. Det var jo ikke sikkert, at Leirdalsskydsen mødte; i saa Fald var Oberstlieutnt. Holst betænkt paa

enten med det gode eller med det onde at tvinge Valderserne til at skydse videre. Lieutnt. Jürgensen var saaledes den første, som kom til at se Leirdal; hans Mission var ikke den behageligste.

Efter Marchrouten skulde Expeditionen afmarchere fra Tune d. 27de Juni; men Oberstlieutnt. Holst opsatte Afmarschen til d. 28de, hvorved Folkene fik en længere Hvile, som de trængte godt til. 14 syge efterlodes i Vang under Tilsyn af en Kompagnifeltskjær.

Artilleriet maatte paa Tune gjensætte 2 Vogne, den ene fyldt med Granater, den anden med Reserverekvisiter, da de vare blevne ubrugelige. Oberstlieutnt. Holst mener i sin Rapport, at det var bedst, Artilleriet efter endt Expedition blev sendt til Bergen og sjøværts til Christiania, da det neppe vilde taale Tilbagemarchen overland, men gaa istykker.

D. 28de Juni bar det paany afsted. Nystuen skulde naaes inden Aften; det var et drøit Tørn, 3 gode gamle norske Mile og tilfjelds. Efter uhørte Vanskeligheder ankom ogsaa Expeditionen samme Dags Aften til Nystuen; det var godt, at Troppen var udhvilet, ellers var den aldrig kommen frem. Uagtet det var i Slutningen af Juni Maaned, laa der 2 à 3 Alen dyb Sne paa Fjeldet paa sine Steder, og paa andre Steder var der høj Ur at arbeide sig igjennem. Den sidste halvanden Mil kostede store Anstrængelser. Det var en mesterlig udført March.

Dagen efter, d. 29de, fortsattes til Maristuen, og her toges Rastdag, da man maatte oppebie Borgundsskydsen, som endnu ikke var kommen; ej heller var Lieutnt. Jürgensen retourneret. Det sneede.

Det var ikke behageligt for Generallieutnt. v. Mansbach at modtage Oberstlieutnt. Holst's nedslaaende Rapport fra Land; men det lader til, at Generallieutenanten havde forudseet de store Vanskeligheder, som vilde indtræffe, især naar det slog til med uheldigt Veir. Han skriver nemlig 30 Juni til Oberstlieutnt. Holst:

»Jeg kan forestille mig de Besværligheder, som Detachementet har udholdt paa Marchen, om saa mere da det overmaade kolde og slette Veirlig, som vi nu have, lader formode, at det maae være overordentlig slemt paa Fjeldet. Reisende have forsikret, at Sneen paa Filefjeld endnu ligger saa høit, at man ikke kan komme igjennem med Artilleri og Kjærrer. Af en saa resolveret kyndig Mand som De, min høistærede Hr. Oberstlieutnt., og af saa

brave active Officierer, som De er understøttet af, kan man vente, at store Vanskeligheder blive overvundne og alle Midler anvendte, som ere nødvendige for at komme til Maalet. Naar de Hindringer, som Naturen lægger i Vejen, ere overvundne eller ryddede af Vejen, saa haaber jeg, de øvrige skal ikke blive saa store, som man beskriver dem; thi jeg kan slet ikke forestille mig, at Bønderne vil lade det komme til ordentlig Kamp. Jeg frygter mest for, at de kunne afkaste Broerne; thi dette vilde formere *Fatiguerne*, efterdi Elvene formedelst det vedholdende Regnveir maae være store og stride. Gud veed, at jeg er ret utaalmodig, indtil jeg faar Efterretning, at De er ankommen i Leirdal; thi at De endelig maae komme derhen, tvivler jeg ikke paa.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg beder at formelde mine Complimenter for Major Arenfeldt og de Hrr. Capitainer von Stabell, Hiermann og Butenschøn, samt forsikre alle Hrr. Officierer om min Højagtelse, og jeg gjør de varmeste Ønsker for saa værdige brave Mænd, der taale saa mange Besværligheder i Kongens Tjeneste og maae overvinde saa store Vanskeligheder med vedholdende Standhaftighed og Mod. I Krigen ere mange Ting besværlige, men for troe Mænd ere faa Ting umuelige. Ære og Hæder maae følge, og jeg tvivler slet ikke, at saadant vil paa højere Steder blive saaledes erkjendt, som det fortjener«.

I Løbet af Rastdagen d. 30te Juni paa Maristuen ankom en Del Skyds fra Borgund, men ikke tilstrækkelig. Oberstlieutnt. Holst besluttede derfor at tage det manglende Antal af Valdersernes Heste, og Vangsalmuen var nu ogsaa villig til at lade ham faa dem videre ned til Borgund mod Betaling; han beholdt 48 Heste af Vangsskydsen; men ved Solens Opgang den 1ste Juli ankom Resten af Skydsbønderne med Heste fra Borgund, saa Valderserne fik alligevel reise hjem igjen.

Paa Maristuen maatte Fænrik Harbou efterlades syg; han havde faaet Mæslingerne.

Saa snart Trænet om Morgenen var bragt i Orden, satte Kolonnen sig i Bevægelse. Fra Maristuen af formerede Oberstlieutnt. Holst en Avantgarde; man nærmede sig jo nu det oprørske Distrikt. Avantgarden bestod af 1 Kapt., 2 Lieutnt., 6 Underoff., 100 Jægere og Skarpskyttere. Marchen gik godt, uden Hindringer, til Berge i Borgund, hvor Nattekvarter toges. Her mødte igjen Lieutnt.

Jürgensen; han havde været helt nede i Leirdal for at tilholde den tilsagte Skyds at møde frem og kom nu med den Forsikring, at, ligesom Borgundsskydsen var fremmødt paa Maristuen, vilde Leirdalsskydsen være i betimelig Tid fremme paa Berge den følgende Morgen. Der maa have staaet en mærkelig Respekt af denne Mand; thi tidlig om Morgenen d. 2den Juli mødte det fulde Antal Skydsbønder paa Berge.

Lieutnt. Jürgensens Ærinde paa Leirdalsøren havde ogsaa været et andet. Da han kom derned d. 30te Juni, fik han fat i Lensmanden Ole Jensen Øyen og aftalte med ham Indkvarteringsforholdene for Tropperne o. desl. Han gav Lensmanden Ordre til at tilsige alle Opsiddere i Leirdal, som ikke havde faaet Indkvartering, at levere til Samuel Berge paa Leirdalsøren saa mange Sengklæder og saa meget Halm og Hø, som de kunde undvære, for dermed at udstyre de paa Leirdalsøren staaende Sjøboder eller Nøster, som kunde være tjenlige til Indkvartering. Fra Amtets Side var der nemlig ingen Foranstaltning truffet i saa Henseende. Samuel Berge skulde ved 2 à 3 Husmænd besørge Sengklæderne fordelte paa Nøsterne. Husmændene paa Leirdalsøren skulde endvidere af Lensmanden beordres til at fremskaffe saa meget hakket Løv, som kunde behøves, og fordele samme paa Nøsterne.

Alt skulde være færdig til d. 1ste Juli om Aftenen. Ingen Opsidder maatte vise sig modstridig i at levere saa mange Sengklæder, som Lensmanden rekvirerede, og ligeledes maatte Husmændene være villige til det dem paalagte Arbeide, ifald de ved Troppernes Ankomst ikke vilde blive alvorligen tiltalte. Alle Bønder, som havde Nøster paa Leirdalsøren, beordredes til strax at indfinde sig hos Lensmanden med Nøglerne for at aabne samme, og, naar de fandtes brugelige til Indkvartering, skulde de af Ejermanden strax besørges rengjorte og de der henliggende Sager bortryddes. Lensmanden skulde saa meget som mulig personlig være tilstede for at paase, at Ordrene effektueredes.

Han paalagdes endvidere at skaffe et Lokale for Vagten bestaaende af en Stue med Ovn samt Kjøkken.

2 Juli om Morgenen satte Kolonnen sig i March igjen fra Berge, formeret med Avantgarde akkurat som Dagen forud. Ved Middagstider nærmede man sig Gaarden Lysne.

Tager man i Betænkning de næsten farefulde Veje, idet paa

dette Stykke Slugten ved Vindhellen samt Galderne[1]) maatte passeres, var det en ypperlig Marchpræstation.

Paa Lysne boede Anders Lysne, en af de mest fremtrædende af «Rebellerne». Kolonnen gjorde holdt her.

Naturligvis var Premierlieutnt. Jürgensen med i Avantgarden. Da denne var kommen nær Lysnegaarden, gik Lieutnt. Jürgensen med 1 Korporal ved Navn Vidsteen og 1 Skarpskytter noget forud, efterfulgt paa Afstand af en Del Blænkere for nærmere at undersøge Gaardene.

Paa Anders's Gaard var fuldt af Folk. Anders selv stod midt i Mængden ude paa Tunet. Ingen lod til at tænke paa nogen Modstand mod Tropperne. Saaledes kunde Lieutnt. Jürgensen uhindret nærme sig. Han kjendte Anders Lysne af Udseende og gik lige paa ham, og med Sabelspidsen rettet mod Anders's Bryst befalede han Anders at følge med. Korporal Vidsteen tog Anders i Armen, og saaledes blev Anders Lysne, der ingensomhelst Modstand gjorde, ført hen til Fortroppen. Bønderne vare ligesom lamslaaede.

Efter det Kup marcherede Avantgarden videre, indtil den kom til en anden af de fornemste Urostiftere, Anders Volds Gaard. Anders var hjemme, og han blev ligervis arresteret af Lieutnt. Jürgensen og Korporal Vidsteen.

Efter hvad der tidligere var passeret, er det mærkeligt, at Almuen ikke gjorde den ringeste Modstand eller viste Tegn til at befri sine Førere; men den udfoldede Militærstyrke har vel betaget dem Tanken paa, at Modstand kunde nytte. Mængden viste endogsaa Militæret Respekt.

Nu gik Kolonnens March uden Hindring videre frem til Leirdalsøren, hvor Expeditionen ankom d. 2den Juli Kl. 4 Eftm. Bestemmelsesstedet var altsaa naaet.

Det første, Oberstlieutn. Holst gjorde, var at sætte en Vagt og anbringe de 2 Arrestanter under sikker Bevogtning; dernæst var det Indkvarteringen af Tropperne om at gjøre. Paa Leirdalsøren var intet gjort. Lieutnt. Jürgensens Appel til Befolkningen havde ikke frugtet; den var vel ogsaa kommen for sent. Baadnøsterne kunde nok disponeres; men der var hverken bragt Sengklæder eller Halm tilstede. Det var triste Udsigter, og Trans-

[1]) Se «Jürgensens Kart».

porten fra Bergen, med hvilken fulgte Telte, var endnu ikke kommen. Oberstlieutnt. Holst udstedte en ny Rekvisition paa 600 Sengklæder, og imidlertid fik Nøsterne give ialfald Tag over Hovedet. Der var 20 Nøster i det hele; det blev mange Soldater i hvert Nøst. Oberstlieutnt. Holst var meget misfornøjet og gav i sin første Rapport fra Leirdalsøren sine Følelser Luft; han skriver til Generallieutnt. v. Mansbach 4 Juli:

»Saa upaatvilelig det er, at alle Nødvendigheder for et marcherende Corps allerede i Forvejen af vedkommende civile Øvrigheder bør være reguleret, saa meget er det derimod trykkende, naar disse Authoriteter ganske efterlade al Foranstaltning; paa Amtmandens Vegne har jeg ingen seet, ligesaa lidet Fogden, end ikke hans Fuldmægtig, nogle usle Lensmænd var alt, og meget contrasterede saadant med Fogderne søndenfjelds, der lod deres Fuldmægtige følge Commandoen deres hele Districter igjennem, men det lader som alle Embedsmænd holde sig tilbage af Frygt«.

I Løbet af Dagen d. 3dje Juli skaffedes der Sengklæder til 250 Md., og samme Dag ankom ogsaa Transporten fra Bergen under Sekondlieutnt. Müllers Kommando, saa nu begyndte det at se lidt lysere ud.

Ved Ankomsten til Leirdalsøren havde Oberstlieutnt. Holst forfattet en Proklamation, som han lod oplæse for Almuen; den lød saaledes:

»Bekiendtgiørelse!

Da Hans Majestæt Kongen, formedelst Leirdals Almues Opsætsighed imod de allernaadigst ergangne Anordninger om et Compagnies Oprettelse og Mandskabs Udskrivelse til Krigstienesten, lige med fødde Landets øvrige Undersaatter, efter alle anvendte lemfældige Midler, som have været aldeles frugtesløse, endelig allernaadigst haver befalet en bevæbnet Magt at marchere til Leirdalsøren for med Magten at tvinge denne forvovne overhørige Almue til vedbørlig Lydighed,

Saa paaligger det mig, som højst commanderende for de allerede ankomne eller i fornoden Fald fremdeles tilkommende Troupper, til enhver Mands Efterretning og nøiagtig Efterlevelse herved offentlig at bekiendtgiøre følgende Puncter:

1. Ingen Samlinger, Sammenløb eller Foranstaltning til Sammenkomster maae finde Sted.

2. Ingen maa insultere langt mindre bruge Voldshandlinger mod nogen af dem, som efter Hans Majestæt Kongens Allerhøjeste Befaling enten allerede er eller fremdeles maatte kaldes til Leirdal.
3. Naar Skildt-Vagterne byde ankommende Folk enten at staae stille, til han haver meldt sig og indhentet Forholds Ordre, eller saadanne kommende Folk endog af Vagterne skulde vises tilbage, da er de pligtige saadant uden Indsigelse og Ophold at efterkomme; thi i modsat Tilfælde nødtvinges Skildt-Vagterne at betiene sig af deres skarpladte Gevæhrer, der for silde vilde lære saadanne den tilbørlige Respect for en Mand paa sin Post i Kongens Tieneste.
4. Ligesom al sømmelig Friehed og anstændig Munterhed er uformeent, saa forbydes derimod strængelig al Skrig, Støj og Allarm, fornærmelige Udtryk i Ord og Miner og alle voldige Handlinger.
5. For at vedligeholde og forsvare god Orden og Roelighed, samt megen Ulykkes Forebyggelse, om nogen Ildesindet var saa formastelig at betiene sig af Vaaben og Skyde Gevæhr for dermed at skade nogen som hidhen efter Hans Majestæt Kongens Ordre ere commanderte, paalægges Leirdals-Almuen, at de uopholdelig afleverer deres Gevæhrer og Vaaben her paa Leirdalsøren til den Commission, som er befalet at modtage samme, hvorimod enhver skal faae sit tilbage ved Commandoens endelige Afmarch. Handler nogen herimod og Gevæhrer ved nærmere Eftersyn skulde findes i nogens Værge, maae han tilregne sin egen Modvillighed, at han strax bliver arresteret og, som overhørig imod de i Hans Majestæt Kongens Navn givne Befalinger, overleveres til Retten.

Naar det forestaaende nøiagtig efterkommes, og enhver opfører sig som en ærekiær Nordmand og hørig Undersaat, da forsikres al muelig Roe og Sikkerhed mod enhver, som ellers forhen ikke maatte have paadraget sig Ansvar.

Leirdalsøren d. 2den Juli 1802.

Holst,

Oberst-Lieutnt. ved det Søndenfieldske Regiment og Højstcommanderende for Troupperne i Leirdal.«

Med blottet Hoved og under ialfald tilsyneladende Ærbødighed paahørte Almuen Oplæsningen af denne »Bekjendtgjørelse«. Følgerne af Overtrædelse bleve i Lensmændenes Overvær paa det alvorligste foreholdt Bønderne.

Virkningen af Proklamationen var over al Forventning. D. 3dje Juli begyndte Almuen at aflevere sine Vaaben: Rifler, Sabler, Kaarder, Slagsværd, Spyd, Stridsøxer etc.; alene fra en enkelt Gaard leveredes ikke mindre end 13 Rifler. I sin Rapport til Generallieutnt. v. Mansbach skriver Oberstlieutnt. Holst 4 Juli: »Modet lader til at være rent forsvundet hos Leirdølerne, og alt, hvad der kan bidrage til deres fuldkomne Ydmygelse, skal vist skee; det er en ren Contrast fra i Vinter, naar man nu seer disse Folk med Huen i den eene Haand frembære deres Vaaben, i den anden til Afleverelse. Qvinderne græde og Mændene giøre Complimenter paa deres Maade; maaskee meener de kun lidet deraf, men deres store Ord er imidlertid forbie, og jeg haaber, deres Mod skal blive sadt saavidt Grændser, at disse Folk herefter vil respectere Ordres og Befalinger.«

4 Juli var en Søndag, og denne Dag anvendte Oberstlieutnt. Holst til at skrive sin Rapport til den kommanderende General søndenfjelds. Af Rapporten se vi Detachementets Tilstand.

Artilleriet havde 3 efterladte syge paa Marchen og 2 syge i Kvarteret paa Leirdalsøren.

Skarpskytterkompagniet havde ingen syge, naar undtages Fænrik Harbou.

1ste Jægerkomp. havde 11 syge efterladte paa Marchen og 4 syge i Kvarteret paa Leirdalsøren.

2det Jægerkomp. havde 5 syge efterladte paa Marchen og 3 syge i Kvarteret paa Leirdalsøren.

Let Inf.komp. havde 8 syge efterladte paa Marchen og 10 syge i Kvarteret paa Leirdalsøren.

Det lette Infanterikompagni var saaledes mest medtaget, medens Skarpskytterkompagniet, der forøvrigt havde 1 død paa Marchen, udmærkede sig nu med ingen syge at have af Underklassen.

Troppernes effektive Styrke udgjorde efter Rapporten af 4 Juli 1802:

Artilleriet: 1 Premierlieutnt., 1 Sekondlieutnt., 34 Underoff. og menige.

Skarpskytterkomp.: 1 Kapt., 1 Premierlieutnt., 1 Sekondlieutnt., 125 Underoff., Spil og menige.

1ste Jægerkomp.: 1 Stabskapt., 1 Premierlieutnt., 1 Fænrik, 95 Underoff., Spil og menige.

2det Jægerkomp.: 1 Kapt., 2 Sekondlieutnt., 96 Underoff., Spil og menige.

Let Inf.komp.: 1 Kapt., 2 Premierlieutnt., 89 Underoff., Spil og menige.

Generalkrigskommissær Haxthausen have vi hørt lidet til, siden han stødte til Expeditionen oppe i Vang i Valders. Oberstlieutnt. Holst nævner ham ialfald ikke i sine Rapporter; det er tænkeligt, at Oberstlieutenanten ikke har været tilfreds med de trufne Arrangements med Hensyn til Troppernes Forpleining under Marchen, og at han saaledes af den Grund har undgaaet at nævne Generalkrigskommissæren; naar han ikke havde noget godt at sige om ham, kunde han jo lade være at udtale sig; han kunde jo i alle Tilfælde ikke tillade sig at dadle en Mand, der var 2den Deputeret i det kgl. n. Gen.- & Kom.koll.

5 Juli afsender imidlertid Generalkrigskommissær Haxthausen selv en Rapport til den kommanderende General søndenfjelds, hvoraf vi se, hvad Haxthausen har udrettet. Ifølge denne Rapport var Forpleiningen paa Marchen udmærket, og, hvis ikke Mæslingerne havde udbrudt, vilde der ingen syge have været. Han fortæller endvidere, at det var ham, som forlangte et forangaaende Detachement for at gribe Anders Lysne og Anders Vold, ja, at han fulgte med Spidsen, og at det var ham, som udpegede dem for Lieutnt. Jürgensen begge to.

Generalkrigskommissær Haxthausen sees saaledes egentlig at ville tilegne sig Æren for det hele; men ligesom hans Forsikring om, at Forpleiningen paa Marschen var udmærket, staar i den mest skjærende Modsætning til Oberstlieutnt. Holst's Udtalelse, saaledes finde vi Generallieutnt. v. Mansbach læggende Hæderen paa dem,

som efter Oberstlieutenantens Rapporter med Rette synes at tilkomme den. Generallieutenanten skriver nemlig 12 Juli til Oberstlieutnt. Holst: »Jeg gratulerer hjertelig til de overstaaede Besværligheder. Deres Velbaarenhed, høistærede Hr. Oberstlieutenant, saavelsom og alle de retskafne Officierer, der har staaet dem bi som brave Mænd, har erhvervet sig en uforgjængelig Ære og Roes hos alle retskafne Mennesker og Nationen, som kjender og kan bedømme alle Omstændigheder; jeg for min Deel har aldrig tvivlet, at ikke de største Vanskeligheder skulde overvindes af en Mand af Deres Indsigter, Kundskab og Tjenstiver understøttet af Officierer, som ere besjelede af sand Æresfølelse. Jeg beder at forsikre Hr. Major v. Arenfeldt og alle øvrige Hrr. Officierer om min særdeles Højagtelse. Jeg for min Deel skal ikke mangle at anbefale de brave Mænd, som have distingueret sig, til Hs. kgl. Høihed Kronprindsen saavelsom paa alle højere Steder. Lieutnt. Jürgensen beder jeg at forsikre om min særdeles Agtelse; hans brave og kjække Conduite gjør ham Ære og svarer til den Forventning, jeg altid har havt om ham; dette vil ikke blive ubelønnet. Corporal Vidsteens Opførsel skal visselig blive erkjendt, og jeg beder Hr. Oberstlieutenanten at give ham i Forvejen en passende Recompense i Penge. Iøvrigt vil jeg haabe, at alting vil ende, som det har begyndt, nemlig lykkeligt og ærefuldt.

Den hele Commando beder jeg ogsaa at forsikre om mit fuldkomneste Bifald for deres kjække Conduite, som maae tilvejebringe endog den ringeste Soldat en særdeles Højagtelse af sine Kammerater og Medborgere.«

Til Kronprindsen skriver Generallieutnt. v. Mansbach 15 Juli: »Der Oberstlieutenant Holst als höchstcommandirender hat aller der Erwartung entsprochen, die man von seinen Talenten und übrigen militairischen Eigenschaften haben musste, nachdem er bey so vielen Gelengenheiten Beweise davon gegeben hat.

Ich habe aus meinem eigenen den braven Corporal Widsteen, der sich mit so vieler Bravour bey der Arrestirung der Rädelsfuhrer mit dem Lieutenant v. Jürgensen distinguirt hat, zum *Encouragement* vor andere 5 β tägliche Zulage geben lassen, so lange er auf dem Commando steht. Er ist ein flinker, rascher Unterofffcier, aber doch noch nicht qualificirt eine andere Distinction vor das erste zu erhalten, als nur eine solche, welche andere seines Standes überzeugt, dass man auf kecke, brave Handlungen

Aufmerksamkeit setzt, und die zur Emulation und Tapferkeit aufmuntert. Ich wage daher allerunterthänigst vorzustellen, ob diesen Corporal nicht die mässige Summe von ohngefähr 50 Reichsthaler müssten allergnädigst bewilliget werden, die vor ihn auf Leibrenten placirt einen solchen Menschen glücklich machen, und welches, wann es in der Armee bekannt, ohne Zweifel eine gute Wirkung machen wird.

Der Lieutenant Jürgensen, der in allem Betracht Aufmerksomkeit verdient, und so sehr viel zum glücklichen Fortgang dieser beschwerlichen Expedition beygetragen hat, wird auch vor das erste leicht recompensiren seyn, da er im Regiment der älteste Premierlieutenant ohne Capitaines Character und einer der ältesten Premierlieutenants der Armee ist und also ohne grosse Præjudice vor anderen nationalen Officieren vielleicht die erste vacante nationale Compagnie in der Armee erhalten könnte.«

Dagene til den 9de Juli, da Sessionen skulde holdes, forløb nu rolig paa Leirdalsøren. Med Transporten fra Bergen var der kommen rigelig Proviant til Tropperne, saa disse ikke længer led nogen Mangel; men Indkvarteringsforholdene vedbleve at være usle. Hø eller Halm existerede ikke; Or og Bjerkeløv var det eneste, Soldaterne i Nøsterne havde at ligge paa, saa de led, »usigelig ved det overordentlig slette Leie,« rapporterer Oberstlieutnt. Holst. Mere end 256 Sengklæder, som af Leirdølerne vare leverede, var ikke at opdrive. Underofficiererne og Officiererne havde det vel noget bedre; de laa i Telte. Officiererne spiste ved fælles Bord. Nogen sikker hyggelig Stemning kunde dog ikke indtræde, førend den afgjørende Dag var kommen, og man havde »seiret.«

8 Juli udstedte Oberstlieutnt. Holst følgende Parolbefaling:

»Parole: Flekkerø! Feltraab: Moses!

Den hele Kommando staar i Morgen under Gevær, Skarpskytterne og Jægerne afdelte i Troups og det lette Infanterikomp. i sluttede Peletons. Tiden til Udrykkelsen og Terrainets Besætning anvises nærmere i Eftermiddag. 10 Mand pr. Komp. lades ved Kvartererne for at tilse samme og besørge Kogningen. Artilleriet fremrykker paa den ligeledes i Eftermiddag anvisende Plads med fuld Apparat og brændende Lunter. Amusetterne lades, de 2de med Kugler og 2de med Kardætskeskud, og Kompagnierne lader

paa Samlingsstedet med skarpe Patroner, alt offentlig i Almuens Paasyn. Det unge Mandskab, som er beordret til Sessionen, indlades igjennem Kjæderne, men ingen anden, uden han kaldes af Sessionsdeputationen. Skulde Allarm existere, iler de ved Kogningen tilbageladte til deres Kompagnier i muligste Hast. Artilleriet placerer Mortererne saaledes, at de i fornøden Fald strax kan bruges, i øvrigt falder det af sig selv, at ingen molesteres, langt mindre gjøres Brug af Artilleri og Skydegevær, uden saadant i yderste Nødvendighed expresse af den samlede Sessionsdeputation ansees nødvendig og derefter af Kommandøren befales. I Tilfælde deraf rykke Kjæderne strax *rechts* og *links en flanque* forsaavel derved at give Artilleri fri Skudlinje samt vinde Almuens venstre og høire Fløj, hvorved Ilden krydses, og afskjære og bemægtige sig de flygtende, da saa mange fangne som mulig i dette Tilfælde ogsaa gjøres. Den høistkommanderende Officier for den første Kjæde maa gjøre sig al mulig Umag at forekomme Almuens tumultuariske Bevægelser, give nøje Agt paa, hvem der begynder at føre Ordet, strax ved en sluttet Trop at bemægtige sig samme og søge at adsprede Sammenløb med Stød af Geværkolben, naar Ord og Formaninger intet kan frugte. Skulde noget passere, meldes det uopholdelig til Majoren, som bestyrer det hele, saalænge Kommandøren sidder ved Sessionsbordet. Arresteres nogen, afleveres samme til det sluttede lette Infanterikomp., der strax afgiver 1 eller 2 Sektioner i Forhold af Antallet til sammes Bevogtning, og igjen i største Hast fylde Roderne, paa det Kompagniet til Indbrud stedse maa være parat.

Vagten afløses, efter at Sessionen er sluttet og Eden aflagt. For at imponere Almuen desmere, gjøres nogle Skud med Kardætsker paa en opsættende Skive, og nogle Morterskud med Granater, førend Sessionen begynder.«

Kl. 8 Slet den næste Morgen var det unge Mandskab af Leirdals Præstegjeld tilsagt at møde, og hver eneste Mand mødte. Extra-Sessionsdeputationen paa Leirdalsøren d. 9de Juli 1802 bestod af: Generalkrigskommissær Haxthausen, Oberstlieutnt. Holst, Krigskommissær Biørn og Sorenskriver Fleischer. Amtmand Hiort var endnu ikke vendt tilbage fra Kjøbenhavn, og Foged Hegelund var fremdeles paa Thingreise, saa ingen af disse mødte.

Forinden Sessionen begyndte, lod Oberstlieutnt. Holst for at indgyde Respekt affyre 4 Amusetskud og kaste nogle Granater fra

Haandmorterne. Forøvrigt begyndte Forretningerne med, at den kgl. Res. af 30 April 1802 blev oplæst, hvori det var bestemt, at leirdalske Komp. fra at være et Skiløberkomp. skulde gaa over til at blive et let Infanterikompagni.

Derefter gik man over til Edsaflæggelsen. De unge Mandskaber stilledes op i en Kreds omgivet af Officierer saaledes, at hver Officier fik 10 Mand at iagttage. Krigskommissær Biørn forelæste Eden, og denne aflagdes af alle »uden ringeste Modsigelse,« som det heder i Rapporten.

Derpaa uddeltes Mundering, Armatur og Lædertøj, og Kompagniet overleveredes til Kapt. Fasting.

Kompagniet modtog foruden Munderingen:

105 Stk. Musketergeværer.
107 » Messingsabler.
2 » Halvmaaner.
5 » sorte Gehæng med Laase (for Underoff.)
102 » —»— » Spænder (for menige).
105 » Bandolerer.
105 » Patrontasker m. Træ-Cartoucher.
107 » Halslaase.
105 » Flinteremme og Pandækler.

Herefter hævedes Sessionen. Altsammen gik saaledes over Forventning, uden Hindring eller Modsætsighed.

Efter endt Session udstedte Oberstlieutnt. Holst følgende Parolbefaling:

»Parole: Sandefjord! Feltraab: Gorm!

Til Vagt afgives 1 virkelig og 1 Vicekorporal, ellers som forhen, dog saaledes, at Forposten No. 3 indtrækkes og igjen opstilles 1 ved Stranden, hvor der altsaa bliver en dobbelt Post, og Resten til Patruljernes Forøgelse, som herefter ikke alene maa gaa fremad, men ogsaa flittig imellem Kvartererne. Al Ordstrid med de unge Folk af det leirdalske Komp. forbydes paa det alvorligste, da saadant giver Anledning til Misfornøjelse og Slagsmaal, som ikke er anstændig at yppe af en ærekjær Soldat. Imorgen Kl. 5 begynder Exercitiens Introduction ved det leirdalske Komp. Til Assistance gives hertil af Kommandoen: 1 Lieutnt. og 10 Under-

officierer. Der exerceres om Form. fra 5—10 og Efterm. fra 3—8 Slet. Daglig forelæses det unge Mandskab endel af Krigsartiklerne og Subordinationsreglementet.

Søndag Morgen Kl. 6 møder det leirdalske Komp. paa Exercerpladsen og lige saa mange Jægere og Skarpskyttere, hvoraf hver tager en af de unge i Undervisning, hvorledes Gevær, Bandoler, Taske, Sabel m. m. skal pudses og behandles. Ved Introductionen maa bruges en venlig Undervisningsmaade, da al Haardhed i Ord eller Handling paa det strengeste forbydes at øves mod de unge Folk, med mindre Opsætsighed skulde gjøre Arrest og Straf nødvendig; thi disse Laster maa fra Grunden udryddes og skal ikke taales, hvorover Kompagnichefen nøjagtig vilde holde.

De skarpe Skud udtrækkes af Amusetter og Geværer.«

Efter Sessionen begyndte Forhørene over de i Uroligheder implicerede Deltagere. Resultatet heraf og den paafølgende Dom skulle vi senere komme tilbage til.

Den første Følge af den rolige Maade, hvorpaa det denne Gang gik for sig, var, at de 4 Underofficierer af bergenh. Reg. hjemsendtes til sine resp. Kompagnisamlingspladse med Bud om, at de ved Telthusene staaende Kompagnier kunde gaa tilbage til Lægderne. Mandskaberne af disse Kompagnier, vigske, tjugumske, sogndalske og lysterske, skulde efter Generalmajor v. Mansbachs Løfte faa godtgjort i det følgende Aar de 10 Dage, som de extraordinært havde opholdt sig ved Telthusene i Anledning af Expeditionen til Leirdal. Under dette Ophold erholdt de 4 ß daglig i Forpleiningspenge.

Nu skulde imidlertid Aaret efter — 1803 — bergenh. Reg. have Kompletteringssessioner, og det Aar, som disse indtraf, var der Bestemmelse for, at den 12 Dages Exercitie skulde indskrænkes til 6. Som Følge heraf vilde der endnu i 1804 være 4 Dage at fratrække for de ovennævnte Mandskaber i deres 12 Dages Exercitie sidstnævnte Aar; men saa mente Regimentet, at paa denne Maade vilde disse Mandskaber blive uden Øvelse i altfor lang Tid, og det fandt. ogsaa det kgl. norske Gen.- & Kommis.koll., hvorfor det blev bestemt, at der skulde udbetales hine Mandskaber 6 ß daglig i Stedet for 4 ß, og dermed skulde Sagen være afgjort og Folkene exercere sine 4 Dage i 1804, medens de fritoges for de 6 Dage i 1803. Denne Merudgift skulde føres paa Leirdalsexpeditionens Konto.

11 Juli afsendte Oberstlieutnt. Holst sin Rapport til Generallieutnt. v. Mansbach om Sessionens Udfald. Rapporten indeholder intet bemærkningsværdigt nyt. Den omhandlede forøvrigt Detachementets Sundhedstilstand, som nu stillede sig saaledes:

Artilleridetachementet:	4 syge i Kantonnementet paa Leirdalsøren.	
Skarpskytterkomp.	Ingen syge.	1 død.
1ste Jægerkomp.:	1 syg efterladt.	
	2 syge i Kantonnementet.	
2det —	4 syge efterladte.	
	4 syge i Kantonnementet.	
Let Inf.kom:	15 syge i Kantonnementet.	

Bataljonschirurg Broch var nu ankommen og den i Valders efterladte Kompagnifeltskjær retourneret. Fænrik Harbou var frisk igjen og havde meldt sig til Tjeneste.

8 Dage efter var Tilstanden saaledes:

Artilleridetachementet:	2 syge i Kantonnementet.	
Skarpskytterkomp.:	3	—»—
1ste Jægerkomp.:	12	—»—
2det Jægerkomp.:	10	—»—
Let Inf.komp.:	9	—»—
	Hertil kom 2 syge efterladte og 1 død.	

Den disponible Styrke udgjorde ifølge Rapport af 18 Juli:

Art.detachem.:	2	Off.	35	Underoff. & menige.
Skarpsk.komp.:	4	»	122	—»—
1ste Jægerkomp.:	3	»	97	—»—
2det —	3	»	94	—»—
Let Inf.komp.:	3	»	97	—»—
	15	Off.	445	Underoff. & menige.

I sin Rapport af 18 Juli omtalte Oberstlieutnt. Holst Leirdølernes Exercitie. Han siger, de exercere daglig. »De gjør sig al mulig Flid, saa at Compagniet om nogen Tid vil blive taalelig brugbar.«

Ogsaa Generallieutnt. Hesselberg udtalte sig anerkjendende om Leirdølerne med Hensyn til Exercitien, idet han som Chef for

bergenh. Reg. 17 Juli 1802 indmelder i Henhold til Kapt. Fastings Rapport, at Exercitien ved leirdalske Komp. efter aflagt Troskabsed er begyndt med 1 Off., 10 Underoff. af Expeditionen og »at de Enroullerede vise mere Lyst og Lærvillighed til Tjenesten, end der kunde været at haabe.« Saaledes skulde de Mænd faa Ret, som paa Forhandlingernes Begyndelsesstadium om Oprettelse af et leirdalsk Kompagni havde udtalt, at, ihvorvel Befolkningen i Leirdals Præstegjeld var vild og balstyrig, vilde dog de unge Mandskaber afgive et ypperligt Stof til Soldater, naar de først vare indrullerede.

Expeditionen til Leirdal havde saaledes løst sin Opgave, og man kunde saa smaat begynde at tænke paa Tilbagemarchen. Allerede 12 Juli tilskrev Generallieutnt. v. Mansbach Oberstlieutnt. Holst følgende: »Saa snart Roeligheden i Leirdalen er igjen fuldkommen tilveiebragt og Compagniet organiseret og min Hr. Oberstlieutnt. efter Overlæg med Commissairerne ikke finder den hele militaire Styrke mere nødvendig i Leirdal, saa gjøres Disposition til Tilbagemarchen i Afdelinger saaledes, som Omstændighederne vil tillade det, hvilket overlægges med Armeens Intendant. De nationale Soldater marchere først, siden de andre Tropper i Afdelinger efter Hr. Oberstlieutenantens egen Bestemmelse. Naar ingen anden Ordre indløber, saa transporteres Artilleriet med Baadene til Bergen. Derfor bliver det tilbage allersidst. Alle øvrige Indretninger til denne Tilbagemarch overlader jeg med fuld Tillid Hr. Oberstlieutenantens egen Disposition.«

Som man vil erindre, henstillede Oberstlieutnt. Holst efter sin Erfaring paa Marchen op igjennem Valders, at Artilleriet burde hjemsendes sjøværts. Den søndenfjeldske Generalkommando gik med paa dette, og Generallieutnt. v. Mansbach skriver derfor 12 Juli til det norske Artilleridetachement: »Kommandøren for den leirdalske Kommando, Oberstlieutnt. Holst, melder mig, at det medhavte Artilleri med megen Besværlighed og ikkun med Hjelp af det 500 Md. stærke Commandoe har kunnet transporteres over Fjeldet, hvorfor han saae sig nødsaget at andrage, at Artilleriet med Ammunition og Requisita maatte sendes fra Leirdalsøren til Vands til Bergen, da det dels blev conserveret for total Ruin og dels er ganske umuelig at bringe tilbage, naar Commandoen blev delt og ikke heel kunde arbeide til Hjelp.«

Generallieutnt. v. Mansbach, der var syg, skulde d. 15de Juli

reise til Medevi Kuranstalt i Sverige for at tage Bad. Paa Dagen før sin Afreise skriver han paany til Oberstlieutnt Holst. Han forventer nu ikke flere Rapporter fra Oberstlieutenanten, men haaber ved sin Tilbagekomst at finde sin »ærede og elskede Ven i ønskeligt Velgaaende og fonøjet over et over al Forventning lykkeligt og ærefuldt Udfald af en saa overmaade besværlig Expedition, hvis Vanskeligheder ikkun kunde overvindes af standhaftige og modfulde Mænd.« Han beder yderligere forsikre samtlige Hrr. Officierer om sin særdeles Højagtelse for deres beviste Mod og Tjenesteiver og beder ligeledes at lade hele Kommandoet bekjendtgjøre hans særdeles Bifald med »den retskafne Udførelse af deres Pligter som brave Soldater.«

I samme Skrivelse af 15 Juli beretter Generallieutnt. Mansbach, at Kronprindsen havde bevilget Subalternofficiererne ved Expeditionen Portioner efter Felt-Gageringsreglementet. »Det var,« skriver han, »mig overmaade angenemt, at jeg har kunnet bidrage til saa kjække og brave Officierers *Agrement* i en saa ringe Deel. Jeg tvivler ikke at finde Leilighed, hvor jeg efter mit Hjertes Ønske kan bevise, at jeg finder saa brave Mænd værdig til al Hæder, Distinction og Recompance.« I Henhold til denne Kronprindsens Bevilgning blev der ved Bekjendtgjørelse af 17 Juli 1802 fra det kgl. n. Gen.- & Komm.koll. tilstaaet Subalternofficiererne paa Expeditionen 2 Portioner daglig foruden det reglementerede Felttillæg. Sagen var den, at Subalternofficiererne ved Expeditionen kom ikke ud med det almindelige Felttillæg af 6 Rdl. om Maaneden eller $19^1/_5$ ß daglig; thi paa Marchen maatte betales fra 36 —48 ß bare for et Maaltid Middagsmad.

Ogsaa leirdalske Kompagnies Offfcierer og Underofficierer bevilgedes »dobbelt Traktemente« eller Diætgodtgjørelse for sit Ophold paa Leirdalsøren i Anledning af Extrasessionen og under Exercitien med det nye Kompagni. For de 28 Dage, som Opholdet i det hele varede, udbetaltes dem et Beløb af 178 Rdl. 48 ß. Paa en Forestilling, som Kapt. T. Fasting og Sekondlieutnt. Hegelund indleverede om at faa Diætgodtgjørelse[1]), skrev Generallieutnt. Hesselberg til det kgl. n. Gen. & Kom.koll. 31 Juli 1802, idet han paa

---

[1]) Ifølge kgl. Res. af 29 April 1801 udgjorde Diætpengene: for 1 Generalsperson 6 Rdl. dgl., 1 Oberst 5 Rdl., 1 Oberstlieutnt. 4 Rdl., 1 Major 3 Rdl., 1 Kapt. 2 Rdl. og 1 Subalternoff. 1 Rdl.

det indstændigste anbefalede Andragendet: »Det vilde være altfor byrdefuldt for bekjendte duelige og brave Officierer at sættes i trykkende Bekostninger for at opfylde sine Pligter i Hs. Maj.'s Tjeneste«.

Efter Modtagelsen af den søndenfjeldske Generalkommandoes Skrivelser om Tilbagemarchen gik Oberstlieutn. Holst strax igang med at træffe Forføininger til denne, idet der intet var, som tydede paa, at Uroligheder mere skulde opstaa i Leirdal.

Allerede 25 Juli afgik det lette Infanterikompagni under Kapt. Krefting og Premierlieutnt. Leegaard og Hals.

31 Juli kom Touren til norske Jægerkorps, idet Major Arenfeldt afmarcherede med 1 Kapt. 2 Lieutnt. og »saa mange Jægere, som kan undværes«, under Stabskapt. Butenchøn, Sekondlieutnt. Ramm og Fænrik Krebs.

4 August begyndte Skarpskytterkompagniet Tilbagemarchen under Kapt. Hiermann. Med dette Kompagni fulgte Oberstlieutnt. Holst selv.

Tilbage blev en sammensat Afdeling bestaaende af 7 Underoff. 80 Md. af n. Jægerkorps og 2 Underoff. 40 Md. af Skarpskytterkompagniet for at sikre den dømmende Kommission, som endnu ikke var færdig med sine Arbeider paa Leirdalsøren. Til denne Styrke kommanderedes følgende Officierer: Kapt. Stabell, Premierlieutnt. Chemnitz, Sekondlieutnt. Butenschøn og Fænrik Feldtmann af n. Jægerkorps, Premierlieutnt. Jürgensen af søndenfjeldske Reg. og Fænrik Harbou af nordenfjeldske. Det var allerede paa Forhaand bestemt, at Premierlieutnt. Jürgensen skulde være blandt de Officierer, der bleve tilbage i Leirdal med det Detachement, der skulde sikre Kommissionen. Denne Kommission bestod af Generalauditør Mathias Leth Sommerhjelm og Kancelliraad Ejler Hagerup.

Ved den første Efterretning om, at det var bleven bestemt, at der skulde afgaa en militær Expedition til Leirdal, havde begge Generalveimesterne paa hver sin Side af Filefjeld, Anker i Akershus Stift og Hammer i Bergens Stift, andraget det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. om, at Expeditionen efter endt Exekution paa Tilbagemarchen maatte afgive 100 Md. til hver af dem, til Vejarbeide paa begge Sider af Fjeldet, da Vejen nødvendigvis maatte istandsættes og man ikke fandt det hensigtsmæssigt det Aar at opbyde Bygdens Almue. Kollegiet sendte Anmodningerne til den søndenfjeldske Generalkommando, hvorfra de oversendtes til Oberstlieutnt. Holst;

men denne svarede, da Expeditionen begav sig paa Tilbagemarchen, at Folkene havde lidt saa ondt ved at ligge i Nøsterne i vaade Klæder med bare Løv under sig, at de kunde ikke taale efterpaa at ligge i Telte paa Fjeldet paa den bare Jord, saa der blev ingen Ting af at afgive Folk af Expeditionen til Vejarbeide.

Som Følge heraf retournerede de afmarcherede Afdelinger nok saa hurtig til sine Standkvarterer, saaledes det lette Inf. komp. d. 15de August og Major Arenfeldt med sine norske Jægere d. 21de Aug. til Kongsvinger.

Det til Leirdalsexpeditionen anvendte Artilleri bragtes efter Bestemmelsen sjøværts til Bergen under Artillerilieutnt. v. Antzées Kommando og indskibedes paa Leirdalsøren d. 15de August. Samtidig førtes Hovedlederne af Urolighederne ombord paa Kanonbaaden som Arrestanter, 6 i Antal, og hele Flotiljen lettede Anker samme Dags Aften Kl. 12 med Ankomst til Bergen d. 26de s. M. Arrestanterne indsattes strax paa Bergenhus Fæstning.

De Arrestanter, som den dømmende Kommission havde udtaget, vare Anders Olsen Lysne, Anders Andersen Vold, Stiller Andersen Bø, Mons Olsen Lysne, Nils Olsen Lysne og Ole Olsen Herej. Kommissionen var nu færdig med Forhørene, og da alting forresten var roligt, kunde det til Kommissionens Sikkerhed efterladte Detachement tiltræde Tilbagemarchen, hvilket skeede d. 17de Aug. Kapt. Stabell retournerede til Christiania d. 7de Septbr.

Hermed maa Leirdalsexpeditionen betragtes som endt. Allerede 4 Aug. 1802 skriver Kronprindsen bl. a. til Generallieutnt. v. Mansbach: »Mein liber Generallieutnt. v. Mansbach! Die Sache in Leerdahlen ist ganz nach meiner Zufriedenheit ausgefallen. Ihre gute Einrichtungen und Wahl von Leuten hat nicht wenig dazu beigetragen«. D. 25de s. M.[1]) anmodede endvidere Kronprindsen Generallieutenanten om at tilkjendegive dette saavel for Generalkrigskommissær Haxthausen og Oberstlieutnt. Holst i Særdeleshed som for de øvrige Hrr. Officierer, samtlige Underofficierer og gemene og takke dem for deres Iver og Nidkjærhed. Lieutnt. Jürgensen, »som saa særdeles har udmærket sig«, skriver Kronprindsen, skal faa et nationalt Kompagni.

Vi skulle nu se lidt paa, hvad Leirdalsexpeditionen kostede. Efter det af Oberstlieutnt. Holst d. 5te Decbr. 1802 aflagte Regn-

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, I B. S. 359.

skab til Generalmajor Haxthausen beløb Udgifterne for den egentlige Expedition sig til 6520 Rdl. $64^{17}/_{60}$ β; men hertil kom naturligvis mange indirekte Omkostninger. Saaledes havde f. Ex. norske Jægerkorps til Expeditionen faaet udleveret 100 Par nye Buxer, Strømper og Sko, hvilke Sager ved Tilbagekomsten vare aldeles udslidte og kassable, saa Korpset maatte faa nyt extraordinært.

Til Expeditionen var medgaaet:

24	Anker	Brændevin.
39	Tdr.	Rug.
41	»	Byg.
11	»	Gryn.
133	B℔	Kjød.
10 000	℔	Brød.

Desforuden kostede Expeditionens Foranstaltninger fra bergenhusiske Regiments Side:

1.	Tillæg til de gevorbne Grenaderer, som vare kommanderede til Bevogtning af Proviantjægterne fra Bergen til Leirdal	5 Rdl.	90 β.
2.	Formedelst denne Kommando holdte mindre Antal Frifolk ved Grenaderkompagnierne i Bergen fra 15 Juni til 28 August = 1190 Dage à 6 β =	74 »	36 -
3.	Skydsgodtgjørelse for Premierlieutnt. Rumohr, der var kommanderet til at møde paa Tune i Valders	9 »	80 -
	Drikkepenge til Skydsen	» »	56 -
	Diætgodtgjørelse for Lieutnt. Rumohr	28 »	» -
4.	Udredningspenge til de nationale, der over den sædvanlige Exercertermin bleve staaende ved sine Telthuse for paa nærmere Ordre at marchere til Leirdal	46 »	64 -
	Sum	165 Rdl.	38 β.

Hertil kommer Krigskommissær Biørns Udgifter ved Expeditionen til Leirdal beløbende sig til . . . . . 120 Rdl. 86 β

Endvidere: Dobbelt Traktemente til de i Expeditionen deltagende Off. og Underoff. af bergenh. Reg. . . . . 178 » 48 -

samt for Medikamenter til Expeditionen efter Regning fra Apotheker Bull[1]) paa Svaneapotheket i Bergen, hvilken Regning var attesteret af Regimentsfeltskjær Schwindt[2]) . . . . . 131 Rdl. 4 β

Alt i alt kostede Expeditionen altsaa i Penge 7116 Rdl. $48^{17}/_{60}$ β.

VII.

Leirdalske lette Infanterikomp. i den nærmeste Tid efter Expeditionens Fuldførelse 1802.

Leirdalske Kompagni var efter Expeditionens Afmarch altsaa en fuldendt Kjendsgjerning; det existerede nu virkelig; men endnu var der meget igjen at ordne, førend Kompagniet kunde siges at være fuldt færdigt til at indføres i bergenhusiske Regiment.

I en Promemoria af 4 Septbr. 1802 til det kgl. n. Gen- & Kommis. koll. fremholder Regimentchefen dette. Han siger: »I Anledning af det nu havende leirdalske lette Infanterikompagni tror Regimentet sig forbunden herved at berøre de derved befindtlige følgende Mangler:

1mo.

De dette Komp. lavende Patrontasker ere indrettede for Skiløbere og altsaa for smaae for Infanterister. Om Kompagniet ikke destomindre skal beholde disse Patrontasker til videre, eller andre kan forventes, indstilles til nærmere Resolution.

2do.

Lange Lærreds Buxer formodes passelige for dette Komp. som let Infanteri; men om og naar samme skal anskaffes og an-

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. XIII.

[2]) Se »Bergens Forsvar«.

lægges, vil det høje Kollegium maaske bestemme i den under 9 Juli h. a. belovede Plan og Terminliste.

3tio.

For de ved dette Komp. ansatte 3de Off. behøves 3de lette Inf.-Exercer-Reglements, som det høje Koll. ansøges at gunstigst forskaffe Regimentet.

4to.

Regimentet er uvis om, hvorledes de lette Inf.-Officierers Mundering skal være. Det høje Koll.'s Bestemmelse i denne Henseende maa Reg. derfor udbede sig.

5to.

Et Telthus.

6to.

En convenable Bøxelgaard til Kompagnichefs-Bolig.

Reg. har bl. a. om 5te og 6te Post under 5 Septbr. f. A. gjort Forespørgsel; men det høje Koll. har under 9 Oktbr., hvad Telthuset angaar, svaret, at det dermed kunde bero, indtil Enroullerings Commissionen bliver samlet, som da paa Stedet med vedkommendes Samtykke kunde arrangere det fornødne. Om nærmere Resolution ogsaa paa disse 2de Poster ansøges det høje Koll.

7mo.

Lægds- og Felt-Eqvipage.

Den kgl. Anordning af 4 Oktbr 1798 omtaler ikke Lægdsekvipage for det lette Infanteri; men ved kgl Res. af 7 Aug. 1801 er det tilladt, at den første Anskaffelse af den saakaldte Chambret- og Lægds-Eqvipage maa ske for kgl. Regning for dette Komp., som da var bestemt til Skiløbere. Regimentet nødsages nu at udbede det høje Kollegii Bestemmelse for saavel, hvad Slags Lægds-Eqvipage som Feltrekvisiter dette lette Infanterikomp. skal have«.

25 Septbr. 1802, samme Dag som det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. nedsendte Regimentets Promemoria af 4 s. M. til Kjøbenhavn, udstedtes her en ny

Plan

for leirdalske lette Infanterikomp.

Denne Plan var kun i faa Poster forskjellig fra Planen af 14

Aug. 1801. Summen for Kompagniet beløb sig efter den nye Plan til 1002 Rdl. Præmier for Skiløberne (20 Rdl.) efter den første Plan bortfaldt. Tilfældige Udgifter opførtes efter den nye Plan med 48 Rdl. 23 ß i Stedet for 12 Rdl. 71 ß; men saa var deri indbefattet Bøssemagerens Reparationspenge. Udredningspengene vare de samme; men Munderingspengene formindskedes til 140 Rdl. 25 ß, hvorimod der kom et Tillæg for indkommanderede Off. og Underoff. paa 12 Rdl. Standkvarterpengene beløb sig til 26 Rdl. 59 ß efter den nye Plan ligesom den gamle. Officierslønningerne vare de samme.

Kompagniet fik ogsaa ny

Munderingsplan

af 25 Septbr. 1802.

1. Overmunderingen for 1 Underoff.:

Kjole og Vest	4 Rdl.	89 ß.
1 Sabelkvast	»	22 -
1 Hat m. Kokarde og Fjærbusk 1 Rdl. 12 ß		
2 slige Hatte i 6 Aar	2 »	24 -
1 Halsbind m. Strimmel	»	8 -
1 Halslaas i 12 Aar à 6 ß, altsaa i 6 Aar	»	3 -
Sum i 6 Aar	7 Rdl.	50 ß.
Sum i 12 Aar	15 Rdl.	4 ß
Til Lædertøjets Vedligeholdelse	»	60 -

For 1 Underoff.'s. Overmundering i 12 Aar Sum 15 Rdl. 64 ß

Undermundering for 1 Underoff.:

1 Par Trousser i 3 Aar	1 Rdl.	45 ß
2 slige Par i 6 Aar	2 Rdl.	90 ß.
3 Skjorter à 56 ß	1 »	72 -
3 Par Strømper à 28 ß		84 -
3 Haarbaand à 2½ Al. à 2 ß		15 -
6 Par Sko à 88 ß	5 »	48 -
Til Troussernes Vedligeholdelse hvert 6te Aar		35 -
Sum Undermundering i 6 Aar	11 Rdl.	56 ß

For 1 Underoff.'s Undermundering i 12 Aar 23 Rdl. 16 ß.

Tilsammen for 1 Underoff. i 12 Aar — Over- og Undermundering —: 38 Rdl. 80 β el. 3 Rdl. 22½ β aarlig.

2. Overmundering for 1 Letinfanterist:

1 Kjole og Vest	3 Rdl.	79⅝ β
1 Hat m. Fjærbusk i 8 Aar 72 β, gjør i 12 Aar	1 »	12 -
1 Halsbind m. Strimmel		8 -
1 Halslaas i 24 Aar 6 β, gjør i 12 Aar		3 -
Til Lædertøjets Vedligeholdelse		72 -
Sum Overmundering i 12 Aar	5 Rdl.	78⅝ β.

Undermundering:

2 Par graa Klædes Trousser à 1 Rdl. 45 β. . .	2 Rdl.	90 β
2 » Sko à 88 β	1 »	80 -
2 Skjorter à 56 β	1 »	16 -
2 Par Strømper à 28 β		56 -
2 Haarbaand à 2½ Al. à 2 β		10 -
Sum Undermundering i 12 Aar =	6 Rdl.	60 β.

Tilsammen for 1 Letinfanterist i 12 Aar = 12 Rdl. 42⅝ β el. aarlig 1 Rdl. 3⁴¹/₇₂ β.

3. For 1 Halvmaaneblæser:

Ligesom for 1 Letinfanterist aarlig . . . . . 1 Rdl. 3⁴¹/₇₂ β

Til Distinktioner:

Tresser paa Kjolen samt Syløn . . .	Rdl.	70 β
Banderoller og Kvaster i 24 Aar 3 Rdl. 48 β, gjør i 12 Aar . . .	1 »	72 β
Sum i 12 Aar =	2 Rdl.	46 β
altsaa aarlig		19⅝ -

Tilsammen for 1 Halvmaaneblæser aarlig 1 Rdl. 23²⁹/₇₂ β.

Ifølge Skriv. af 29 Oktbr. 1802 fra det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. til bergenh. Reg. skulde Officierernes Mundering være grøn ligesom de lette Infanteristers. I Henseende til de af Regimentet i Promemoria af 4 Septbr. nævnte Mangler bestemmer Kollegiet i

samme Skrivelse, at Skiløberpatrontaskerne skulde ombyttes med den Slags Patrontasker, som vare reglementerede for det lette Infanteri. Kompagniets Telthus skulde opføres for kgl. Regning, ligesom ogsaa Lægds- og Feltekvipagen første Gang skulde anskaffes for kgl. Regning. Lægds- og Feltekvipagen skulde ifølge senere Skriv. af 17 Decbr. 1802 fra Kollegiet bestaa af samme Slags, som var bestemt for de andre nationale Infanterikompagnier i Regimentet, dog undtaget Telte, som ikke vare reglementerede for det lette Inf.

De til leirdalske Komp. udleverede Skiløberkaskjetter fik Kompagniet Ordre til at bære og slide ud til den for Kaskjetterne satte Grændse af 12 Aars Varighed, altsaa til 1814. Senere skulde Kompagniet faa udleveret de for det lette Infanteri reglementerede Hatte.

Med Hensyn til Regimentets Rekvisition af 3 Expl. af Exercerreglement for det lette Infanteri til leirdalske Komp. bestemte det kgl. danske Gen.- & Kom. koll. efter Forslag af det norske, at leirdalske lette Inf. komp. for det første skulde indexerceres efter det almindelige Infanterireglement og dernæst tillige efter Jægerreglementet, hvorfor Regimentet oversendtes 3 Expl. af Inf.-Exercer-Reglm. og 3 Expl. af Exercer-Reglm. for det danske Jægerkorps. Sagen var den, at det Forslag, som ved norske Jægerkorps var under Udarbeidelse til et Reglement for det lette Infanteri i Norge, ikke kunde ventes færdig før efter nogle Aars Forløb, efter hvad Oberstlieutnt. v. Staffeldt havde erklæret.

Den væsentligste Forandring ved leirdalske Kompagni strax efter dets Formering var Ombytningen af Chef. Kapt. Fasting havde tydeligvis ikke Lyst paa den nye Stilling; kanske ogsaa private Interesser bandt ham til Vik. Efter Ønske forflyttedes han derfor under 1 Oktober 1802 tilbage i sin Stilling som Chef for vigske Komp., og Premierlieutnt. Jürgensen udnævntes s. D. til Chef for leirdalske lette Infanterikomp. Saaledes gik Kronprindsens Løfte, at Premierlieutnt. Jürgensen skulde faa det første nationale Komp., som blev ledigt, snart i Opfyldelse; Premierlieutnt. Jürgensen maatte jo ansees som selvskreven til Stillingen. Imidlertid kom ikke Jürgensen strax til at overtage Kommandoen over Kompagniet, idet han under 29 Septbr. havde erholdt 2 Mdr. Permission til Kjøbenhavn.

En anden Forandring i Officierspersonalet ved leirdalske lette

Inf.komp. forefaldt allerede den 29de Oktbr. igjen, idet Sekondlieutnt. Hegelund forflyttedes til søndre søndhordlenske Komp. i bergenh. Reg. og Fænrik Alexander Lind udnævntes til Sekondlieutnt. i hans Sted ved leirdalske Komp.

Da Kapt. Jürgensen var bleven udnævnt til Chef for leirdalske lette Infanterikomp., vilde Generallieutnt. Hesselberg som Chef for bergenh. Reg. efter de gjeldende Bestemmelser indkalde Kapt. Jürgensen som den yngste Kaptein til Garnisonstjeneste i Bergen; men heraf blev der dog intet, idet den kommanderende General for den norske Hær, Carl, Pr. z. Hessen, i en Skrivelse, dat. Gottorf den 22de Decbr. 1802, svarer Generallieutenanten: »Obgleich der Capitain v. Jürgensen nach bestehenden Anordnungen als jüngster Compagnie Chef zum Garnisons Dienst anzustellen wäre, so ist derselbe doch in Betracht, dass die Leerdahlsche leichte Infanterie Compagnie noch ganz roh und ungebildet ist und daher die Anwesenheit ihres Chefs unumgänglich nothwendig erfordert, von gedachtem Garnisons Dienste zu dispensiren.«

1803.

VIII.

Dommen over de oprørske Leirdøler.[1]) Anders Olsen Lysnes Henrettelse.

Den Kommission, som var nedsat paa Leirdalsøren for at undersøge Sagen om Urostifterne, havde allerede 22 Oktober 1802 afgivet sin Indberetning, der indlededes med følgende Bemærkninger:

»At Ildesindedes Ulydighed mod givne Befalinger kan være Tilfælde, lærer vel undertiden Historien, men at den vedvarende Gjenstridighed, efter at Tilgivelse har været tilsagt for begangne Forbrydelser, accumulerer til de forrige nye Misgierninger, er en

[1]) Se »Collegial-Tidende« for 1803, 6, B., S. 433.

ligesaa saa sjelden som overordentlig Tildragelse, og hvorpaa den leirdalske Almue fremfor alle andre Norges Undersaattere allene har forbeholdt sig at give et udmærket Beviis.«

Sagen skulde imidlertid for Højesteret, hvor til Aktor befaledes Højesteretsprokurator Christian Klingberg og til Forsvarer Prokurator Hinrich Dreyer.

14 Marts 1803 faldt Højesteretsdommen, hvorefter »for deres opsætsige og formastelige Handlinger i at hindre de kgl. Befalingers Fuldbyrdelse til Lægders Inddeling samt det unge Mandskabs Udskrivning og Troeskabs-Eeds Modtagelse« følgende Almuesmænd idømtes saadan Straf:

Anders Olsen Lysne at have forbrudt Ære, Liv og Gods, rørendes og urørendes.

Anders Andersen Vold, Stiller Andersen Bø, Mons Olsen Lysne, Nils Olsen Lysne, Johannes Hundere, Ole Olsen Herej, Jens Hansen Traave, Ole Larsen Lysne og Thomas Olsen Legrej, samtlige at arbeide i nærmeste Fæstning, den 1ste paa Livstid, den 2den, 3dje, 4de og 5te hver i 6 Aar, den 6te og 7de hver i 3 Aar, og den 8de og 9de hver i 1 Aar.

Ole Andersen Herej og Ole Jonsen Mælen til at bøde til Sognets Fattigkasse 50 Rdl.

Alle *in solidum* til at betale Omkostningerne ved Kommissionens Møder i 1799 og Aktionsomkostningerne, samt Anders Olsen Lysne, Nils Olsen Lysne, Johannes Olsen Hundere, Jens Hansen Traave og Ole Larsen Lysne tillige til at betale Omkostningerne ved Sessionsmøderne i Januar og Juli 1802.

Anders Olsen Lysne havde været Hovedmanden for det hele. Han havde selv i 1799 negtet at opgive sit unge Mandskab; han havde tildels selv forfattet Ansøgningerne i Almuens Navn, holdt Forsamlinger i sit Hus til Opsætsighed imod Kongens Befalinger; han havde d. 28de og 29de Januar 1802 fornemmelig været den, som ophidsede Almuen til at forhindre Edens Aflæggelse og gav Signalet til Almuens Skrig og var med i Deputationen. Efter Sessionsmødet afsendte han Breve til adskillige af Almuen med Opfordring til, at de maatte holde ud, at han haabede, deres Tapperhed endnu ej havde Ende, og at de maatte staa mandeligen, for at de kunde faa Gavn af sit Arbeide.

Anders Andersen Vold havde ogsaa negtet at lade sit unge

Mandskab optegne i 1799; han var med i Deputationen 1802 og havde forført Almuen til Opsætsighed og holdt Sammenkomster ved Budskikkelser fra Gaard til Gaard med Opfordring til at negte Udskrivning.

Mons Olsen Lysne, Nils Olsen Lysne, Ole Larsen Lysne, Johannes Olsen Hundere og Jens Hansen Traave, alle mere eller mindre implicerede, havde modsat sig Mandskabets Edsaflæggelse d. 28de Januar 1802. Ole Lysne og Jens Hansen Traave havde tillige negtet i 1799 at opgive sit unge Mandskab for Sessionen.

Stiller Andersen Bø, Ole Olsen Herej, Thomas Olsen Legrej, Ole Andersen Herej og Ole Jonsen Mælen havde, de 3 første, modsat sig Kommissionens Forhandlinger 1799 ved at negte det unge Mandskabs Opgivelse, og de sidste været tilstede ved Almuens Sammenkomster, men ikke videre foretaget noget.

Under 1 April 1803 gjorde Kongen følgende Forandringer i Dommen:

Stiller Andersen Bø, Ole Olsen Herej, Thomas Olsen Legrej, Ole Andersen Herej og Ole Jonsen Mælen fritages, de 3 første for den dem idømte Fæstningsstraf og de 2 sidste for Pengestraffen. Samtlige fritages derhos for Betaling af Omkostningerne.

Forandringerne i Højesteretsdommen meddeltes Stiftbefalingsmanden i Bergens Stift, Johan Randulf Bull, i et kgl. Reskript af 15 April 1803 saalydende:

»Christian den Syvende, af Guds Naade osv.

Vor synderlige Bevaagenhed! Vi giver Dig hermed tilkiende, at, da Anders Olsen Lysne, Stiller Andersen Bø, Ole Olsen Herej, Thomas Olsen Legrej, Ole Andersen Herej og Ole Jonsen Mælen, samtlige af Lejerdals Præstegield i nordre Bergenhuus Amt, som ere tiltalte for deres opsætsige og strafværdige Forhold med at have hindret vore Befalingers Fuldbyrdelse til Lægders Inddeeling, samt det unge Mandskabs Udskrivning i bemelte Præstegield m. v., ved hosfølgende Vores højeste Rets Dom af 14de Martii sidstleden ere dømte, nemlig Anders Olsen Lysne til at have forbrudt Ære, Liv og Gods, baade rørendes og urørendes, samt tilligemed fleere at betale saavel de ved Kommissionens Møder i Septbr. og Octbr. Maaned 1799, som de ved Extra Sessionens Møder i Januar Maaned 1802 og ved den militaire Kommandoes Tilkaldelse i Julij Maaned næst efter forvoldte Omkostninger, samt desuden hver for

sig de af Actionen lovlig flydende Omkostninger, og de øvrige at arbeide i nærmeste Fæstning, nemlig Stiller Andersen Bø i 6 Aar, Ole Olsen Herej i 3 Aar og Thomas Olsen Legrej i 1 Aar, samt at udreede een for alle og alle for een de ved Kommissionens Møder i Septbr. og Octbr. 1799 medgaaede og hver for sig de af Actionen lovlig flydende Omkostninger og denne Sag med alle sine Omstændigheder Os af Vort Danske Kancellie allerunderdanigst er bleven foredragen, saa ville Vi herved have bemelte Vores højeste Rets Dom, forsaavidt Anders Olsen Lysne angaar, i alle Deele stadfæstet, hvorimod Vi allernaadigst eftergiver Stiller Andersen Bø, Ole Olsen Herej, Thomas Olsen Legrej, Ole Andersen Herej og Ole Jonsen Mælen saavel den dem idømte Straf som de idømte Omkostninger, og da Anders Olsen Lysne er hensat i Bevaring paa Bergenhuus Fæstning, saa haver Du den fornødne Foranstaltning at lade føje, at den ham idømte Livs Straf i Vores Kjøbstad Bergen bliver exequeret, ligesom Du og, forsaavidt Stiller Andersen Bø og Ole Olsen Herej angaar, som ligeledes paa Bergenhuus Fæstning ere arresterede, haver denne Vores allernaadigste Resolution for Kommandanten paa bemelte Fæstning at bekjendtgjøre, paa det deres Løsladelse af ham kan blive foranstaltet; derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette, befalende Dig Gud!»

I Henhold hertil overførtes 30 April 1803 fra Varetægtsarresten paa Bergenhus Fæstning til »Slaveriet« følgende: Anders Andersen Vold, Mons Olsen Lysne og Nils Olsen Lysne; først senere, nemlig d. 21de Maj næstefter, indkom Johannes Olsen Hundere, der ikke havde været blandt de 6 Arrestanter, der førtes til Bergen med Kanonbaaden fra Leirdalsøren.

Anders Olsen Lysne hensad i Varetægtsarrest, indtil Henrettelsen fandt Sted. Han beredtes til Døden af Præsterne Tuchsen og Irgens, der under 28 Maj 1803 afgav følgende Indberetning til Hs. Højærværdighed Bispen:

»Efter Deres højædle Højærværdigheds Ordre have vi siden 30 f. M. efter Evne og med bestandigt Hensyn til dette vort tunge Kalds utilbagekaldelige Opfyldelse søgt paa bedste Maade at berede Delinqventen Anders Olsen Lysne til at gaa den ham tildømte Død i Møde. Endskjønt vi ikke i et og alt have haft fuldkommen Held, saa ligger Aarsagen dertil dog ikke i nogen Delinqventens

Stivhed og Haardnakkethed; han har meget mere været blød og sagtmodig, men i forudfattede vrange Begreber og forskjellige Synspunkter. Vi have dog Grund til med et ikke lidet Haab at antvorde ham fra os til Dødens Lidelse.

Vel havde det været vort Ønske, at det kunde have staaet i i vor Magt at allerunderdanigst andrage for Thronen den bævende Delinqvents igjentagne og af Sorgens dybeste Afgrund opfarne Raab om Tilladelse til at nedkaste sig for Hans Majestæt Kongen med allerunderdanigst Ansøgning om allernaadigst Formildelse i den afsagte endelige Dom, men da Vej til at frembære saadant allerunderdanigst Andragende ikke aabnes for os, er der nu intet videre tilbage for os uden til Slutning efter den os givne Befaling at indbeordre til Deres højædle Højærværdighed: At nu kan Doms Executionen foranstaltes, da foranførte Delinqvent Anders Olsen Lysne er bereed som en sand Christen i Saligheds Bøn og Haab at gaae til Døden, hvilken han vel med Uroe og Skræk betragter, men tillige med et angergivent og bodfærdigt Hjerte.

Efter saaledes at have meldt denne Delinqvent bereed til Døden, maatte det være os tilladt igjennem Deres højædle Høj ærværdighed at udbede os af højvelbaarne Hr. Stiftamtmand Bull, at Executionens Berammelse kunde i det mindste 2 Dage forud blive os tilkjendegiven, for at vi som Præster kunde have fornøden Tid til det fra vores Side behørige, samt under Guds Naades Bistand styrke Delinqventen til at udstaae vel sin Døds Straf for begangne Forbrydelse her i Livet, i hvilken Henseende han har forlangt 2 Dage forud at styrkes med den hellige Nadvere, hvilket ogsaa er comform med Lovens og Ritualets bydende i den Anledning.

Vi udbede os ogsaa den Bevaagenhed, at Executionen, hvad enten den foranstaltes i næste eller en anden Uge, ikke maatte udsættes over Onsdagen, da vi begge paa førstkommende Trinitatis Søndag skal prædike til Højmæsse, og jeg Irgens desuden prædiker hver Søndag, men en Embedsforretning af den Art med Misdædere maa, naar den skulde foregaae sig i Ugens sidste Halvpart, have ufordelagtig Indflydelse paa Aands Producter i heterogene Materier.

Vi vove ogsaa at bede om, at Executionen maatte berammes saa tidligen, at den kunde være forbie Klokken 6 om Morgenen, da nu er fuld Dag før Kl. 3. Iligemaade ansøges, at den maatte

skee ved militair Assistance, da vort lidet og for en Deel af gamle Folk bestaaende Vægterkorps er for svagt til at hindre Pøbelens Indtrængelse i Kredsen, hvilken behøves dobbel eller toeradet, naar ikke blotte Tilskuere skal indbryde sig til megen Hinder for dem, som have den sørgelige Kalds Pligt at være der tilstede, og desuden til mange Slags Ubehageligheder og Adspredelser for den allerede mere end halvdøde Delinqvent.

Udi Overeensstemmelse med Rescriptet af 22de April 1768 samt højkongelig Forordning af 13de Martii 1761, dens 7de Artikel, hvor allene meldes om, at Præsten skal være hos Delinqventen paa Retterstedet og der tjene ham, uden at der tales om at følge ham fra Fængslet, saa forhaabe vi gunstig Bifald deri, at, saasnart Delinqventen er leveret af os i Vagtens Hænder, vi da forføje os forud til Retterstedet, hvor vi modtage ham og blive hos ham til det sidste.

M. S. Tuchsen. Irgens«.

Onsdag d. 1ste Juni derefter om Morgenen Kl. 5 Slet blev Anders Olsen Lysne ved en militær Kommando under en Lieutenant ført til Retterstedet, det i Bergens Annaler bekjendte Sted »Katten« paa Nordnæs, og Militær formerede den inderste Kreds i Overensstemmelse med Inf. reglm.'s 3 Del, Pag. 372.

Generallieutnt. Hesselberg indmelder Exekutionen 4 Juni 1803 til det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. i følgende Ordelag:

»Den bekjendte Oprørsstifter i Leirdal, Anders Olsen Lysne, er den 1ste hujus om Morgenen tidlig med Øxe bleven henrettet. Hr. Stiftamtmand Bull anmodede mig forhen skrivtlig at lade bemeldte Delinqvent ved Militair-Bedækning bringe til Retterstedet, saasom man, skrev han, ikke af det borgerlige Militair kan vente den strengere og nøiagtigere Orden, der under saadanne Omstændigheder udfordres. Jeg indvilgede denne hans Anmodning saa meget hellere, som jeg derved kunde sikre al Orden.

Paa Retterstedet formerte min Garnisons-Commando den indre og det borgerlige Militaire den ydre Kreds. En utallig Mængde Tilskuere vare derved tilstede, men alle saa tause og rolige, som om det var under Gudstjenesten i en Kirke«.

Hovedforkjæmperen for Leirdølernes Privilegier maatte saaledes med sit Liv bøde for, at han ikke forstod, at den Enevoldsmagt, som havde tilstaaet saadanne særskilte Friheder, ogsaa havde Ret til at tage dem tilbage.

IX.

Forandring og Komplettering af Udrustnings- og Beklædningsgjenstande m. v. ved leirdalske lette Inf. komp. Personalia.

Med Lægds- og Feltekvipagens Anskaffelse for leirdalske lette Inf. komp. gik det ikke saa fort. Endnu 4 Juni 1803 var man ikke kommen længer, end at der ventileredes mellem det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. og bergenh. Reg. om, hvor den skulde anskaffes fra, og det blev da ifølge en Promemoria af 18 Juni næstefter fra det kgl. d. Gen.- & Kom. koll. bestemt, at Akershus Arsenal skulde levere altsammen med Undtagelse af Feltflaskerne, som skulde leveres af Bergens Arsenal. Fra Akershus Arsenal skulde Sagerne bringes til Fredrikstad Arsenal, hvor bergenh. Reg.'s øvrige Feltekvipage opbevaredes siden Felttoget 1788; de Sager, som Akershus Arsenal leverede, kostede 385 Rdl.

Fra Bergens Arsenal modtog derpaa leirdalske lette Inf. komp. 54 Stk. Kobber Feltflasker (Vandkjedler[1]) med Remme og Spænder.

Med Hensyn til Munderingssagerne tilskrev bergenh. Reg. under 23 Juli 1803 Kollegiet angaaende Anlæg af hvide Veste uden Ærmer under den reglementerede grønne Vest med Ærmer for leirdalske lette Inf. komp., idet de for Skiløberkompagniet reglementerede Surtouter vare nedsendte igjen til Varedepotet i Kjø-

[1]) Kobber-Feltflasker var en mindre adæqvat Benævnelse; det var Kobberkjedler, som i hin Tid benyttedes baade til Vandhentning og som Feltflasker. Den forkjerte Benævnelse har ledet til mange Misforstaaelser i Tidens Løb ved Indleveringer o. desl., efter at man fik virkelige Feltflasker af Glas.

benhavn, saa at Folkene i Tilfælde af en Vinterkampagne vilde komme til at fryse, hvis de ikke havde en Undervest. Kollegiet indrømmede derpaa i Skriv. af 18 Aug. næstefter en hvid Undervest med gule Knapper, uden Ærmer, at bære under de grønne, hvorefter Regimentet 27 s. M. rekvirerede 107 saadanne for leirdalske lette Inf. komp.

Kollegiets Bestemmelse om, at Kompagniet skulde slide ud Skiløberkaskjetterne, blev i 1803 forandret, idet der udleveredes Hatte, reglementerede for let Infanteri.

En anden Forandring paa Munderingsvæsenets Omraade i Aaret 1803 var Haarpidskens Afskaffelse for hele Armeen; Bestemmelsen, der var af 15 Juli, fastsatte samtidig, at samtlige Underofficierer og gemene i Haarpidskens Sted skulde bære »korte runde Haar«.

Bygningen af Kompagniets Telthus blev i 1803 besluttet; det beregnedes at skulle koste 613 Rdl. 34 ß. Vedligeholdelsen skulde paahvile Amtet.

Til Øvelser i Skarpskydning for Aaret 1803 fik leirdalske lette Inf. komp. anvist 6 Stk. skarpe Patroner pr. Underoff. og menig, ialt 630 Patroner. Til løs Ammunition fik Kompagniet 1 Centner Krudt og af Flintestene 315 Stk. el. 3 pr. Md., hvilket tilkom Kompagniet aarlig.

8 Juni 1803 udkom der Plakat om Indeholdelse af 3 Mdr.'s Officiersgage til Dannelse af et Fond, hvoraf skulde udbetales Ekviperingspenge i Tilfælde af Udmarch, Pension, indtil denne blev bestemt, samt Begravelsesomkostninger i Tilfælde. Det var den saakaldte »Depositogage«. Det maa have været et dybt Skaar i de før saa smaa Officiersgager at miste et helt Kvartals Gage; men lignende Afkortninger for at opnaa en nogenlunde tilfredsstillende Pension ser man jo ogsaa af Myndighederne sat i Værk i vore Dage.

Da Kapt. Jürgensen var bleven Kompagnichef, fandt han Tiden inde til at gifte sig. 1 Januar 1803 indsendte bergenh. Reg. til Kollegiet hans Ansøgning om at indgaa Ægteskab med Jomfru Maria Brun, Datter af afdød Kjøbmand Brun paa Fredrikshald[1]). An-

[1]) Det maa have været en Adoptivdatter af Kjøbmand Brun; thi efter Gravstenen var hendes Pigenavn Eckstrøm, og hun var født i Båhuslen. Kapt. Jürgensen, som i Krigen mod Sverige skulde komme til at tage saa haardhændt paa Svenskerne, var altsaa gift med en svenskfødt Dame.

dragendet indvilgedes 19 Marts derefter paa Betingelse af, at Kapt. Jürgensen i Forvejen forsikrede sin Ægtefælle den stipulerede Pension efter hans Død, 150 Rdl. aarlig, ved Indskud i den almindelige Enkekasse, saaledes, at han af Indskudssummen strax betalte 300 Rdl. og afdrog Resten og Renter af samme med $^1/_6$ af sin aarlige Gage.

26 Novbr. 1803 erholdt Premierlieutenanten ved leirdalske lette Inf. komp., Claus v. M. Rumohr, Tilladelse til at indgaa Ægteskab med Jomfru Marie Sophie Christense Lem mod at sikre hende en Pension af 80 Rdl. aarlig.

1804.

X.

Chefsgaard for leirdalske lette Inf. komp. Exercerreglement. Exercerordre. Administration. Underofficiererne ved Kompagniet.

Ved kgl. Ordre af 20 Januar 1804 blev den beneficerede Gaard Øvre Lysne i Leirdals Præstegjeld udlagt til Chefsgaard for leirdalske lette Infanterikomp.; den kunde tiltrædes, naar den blev bøxelledig. Kapt. Jürgensen boede midlertidig par Gaarden Stønjum.

Hvad Kapteinen her fordrev Tiden med, se vi af følgende Skrivelse, dat. Stømjum d. 16de April 1804, til Generallieutnt. Hesselberg.

»P. M.

Jeg tager mig underdanigst den Friehed at tilsende Deres Exelence et Udkast til et Exercer Reglement for det Leirdalske lette Infanterie Compagnie; det er et Arbeide, som jeg har søgt at udføre i Frietimerne, hvoraf man paa Landet saa mange har.

Hr. Kammerherre v. Staffeld har lovet at forsyne Compagniet

med et Reglement for den lette Infanterie, men siger tillige ikke at kunne levere samme i de første 3 Aar, og da det falder meget vanskeligt at exercere et Compagnie baade efter det Norske Jæger-Corps' Reglement og Reglement for den Danske og Norske Infanterie, saa har jeg funden mig deraf foranlediget at søge at bringe disse tvende Reglements saa meget som mueligt i et Sistem, som er passende for et Slags lette Trupper, der tillige skal bruges i Linien, saa at den lette og svære Infanterie Tieneste tillige bliver opnaaed. Reglement for den Danske og Norske Infanterie, Reglement for det Norske Jæger Corps og liigeledes Reglement for de Danske Jæger Corps er herved lagt til Grund. Jeg vil ønske, at dette lidet Arbeide maatte erholde Deres Exelences Bifald, saa turde jeg smigre mig med det Haab, at det kunde blive bevilget af Deres Exelence efter samme at maatte exercere Compagniet indtil af Kammerherre v. Staffeld bliver Regimentet et andet tilsend, som vist vil blive fuldstændigere. Jeg forbliver med alt Højagtelse Deres Exelences underdanigste

Desværre have vi ikke dette Reglementsudkast opbevaret. 12 Maj blev Udkastet af Regimentet remitteret Kapt. Jürgensen, uden at det dog kan sees, om han fik Lov til at benytte det eller ikke.

Ifølge Exercerordre af 31 Marts fra bergenh. Reg. skulde leirdalske lette Inf. komp. samles til Exercitie paa Leirdalsøren d. 28de Maj 1804 og have Øvelser til d. 8de Juni, paa hvilken Dag Kompagniet efter Meddelelser fra Oberst Brun, Kommandøren for sognske Bataljon, under hvilken Kompagniet som 7de Komp. i Fredstid var lagt, skulde mønstre for Regimentchefen.

Exercerordren indeholdt bl. a.:

»Ved Kompagnisamlingen bliver at iagttage følgende:

1. den sidste Dag afholdes Auktion over Skospænder og de nye Pidskebaand.

2. S. D. skyde Skarpskytterne til Skive og Præmier uddeles.

3. Kompagnichefen foreviser mig (Regimentchefen):
   a. Stamrullerne.
   b. Avance-Quittancebøgerne og Journaler.

De Hrr. Premierlieutnt. anviser:

   a. Mandtalsrullerne.
   b. Haandrullerne, Ekvipagelisten og Journaler.

Komp. holder følgende Dokumenter færdige:

   a. Lønningsberegningen *in duplo.*
   b. Rangeer-Rulle *in duplo.*
   c. Skiven over Skarpskytternes Prøveskud.
   d. Den sædvanlige Liste over alt befindende paa Telthuset.
   e. Auktionsforretningerne over bortsælgende Skospænder og Pidskebaand.
   f. Beregning over besparet Ammunition (hver Md. havde 12 skarpe Patroner).
   g. Exercerliste.
   h. Fortegnelse over de agtende Dele af Exercitien, som er foresat at forevises«.

Som man ser, gik det nøje til ved disse Generalmønstringer. I Sverige har man vistnok endnu noget lignende; men hos os ere Mønstringerne for længst komne over i et andet Spor. Det er utroligt næsten, at alt kunde udrettes paa en eneste Mønstringsdag, naar man ser hen til, hvor mange Dage Mønstringerne drives hos os i den nyere Tid.

I Forbindelse med Exercerordren havde Regimentet anmodet Officiererne ved alle Afdelinger om at fiffe sig op i Uniformsvejen, da Kronprindsen forventedes denne Sommer til Bergens Stift; men 30 Maj skrev Kronprindsen til Generallieutnt. Hesselberg, at Reisen var indstillet, og der blev i Henhold til Brevet heller ingen Generalmønstring afholdt d. A. Kronprindsens Skrivelse lød saaledes:

»Da alle til mig indkomne Efterretninger og Rapporter fra Norge give tilkjende, at foruden en usædvanlig haard og lang Vinter samt deraf flydende almindelig Fodertrang for Kreaturerne, saa indfinder Foraaret sig tillige saa sent, at Landmanden vil behøve al sin Tid og alle Hænders Hjelp for at faa sine Jorder dyrkede med hans nødlidte Kreaturer. Dette nøder mig til at afsee fra et saa kjært Ønske igjen at se Kongens tro norske Mænd; med disses Tarv og bedste er mig endnu vigtigere end dette Ønske. Jeg har derfor besluttet at udsætte denne Reise til en for Almuen

beleiligere Tid samt for ikke at berøve Jordbruget de høist fornødne Hænders Hjælp, saa skal ingen Bataljonssamling iaar finde Sted; ligeledes skal alle Frifolk af de gevorbne Tropper strax permitteres til deres Hjem, og alle nationale Kompagnier skal ikkun øves i de sædvanlige reglementerede Exercerdage i deres Kompagnidistrikter, dog paa den for Landmanden beleiligste Tid. Ligeledes skal de regulerede Kompletteringssessioner i Norge holdes iaar ligesom sædvanlig, hvilket Hr. Generalen snarest mulig vilde behage at tilkjendegive alle vedkommende under Deres Generalkommando« [1]).

Telthuset for leirdalske lette Inf. komp. var i 1804 under Bygning, men var endnu ikke færdigt ved Aarets Udgang.

Ifølge Munderingsplanen og Terminlisten tilkom Kompagniet for Aaret 1804 for Underofficiererne:

5 Par Strømper à 28 ß	. . . . .	= 1 Rdl.	44 ß
10 » Sko (pro 1803 og 1804) à 88 ß		= 9 »	16 -
5 Skjorter à 56 ß	. . . . .	= 2 »	88 -
		Sum = 13 Rdl.	52 ß.

Aarlig skulde Underofficiererne have 1 Par Sko hver, saa Udgiften egentlig pr. Aar blev 8 Rdl. 92 ß.

Fra det militære Varedepot i Kjøbenhavn var Munderingen for Kompagniet i 1804 bleven fuldstændig kompletteret saaledes, at der nu havdes:

5	grønne Veste el. Kjoler	for Underoff.
2	—»—	Halvmaanebl.
100	—»—	gemene

107 hvide Veste, Læderkaskjetter med grøn Fjær, hvide Buxer, Strømper, Sko, graa Støvletter, Skjorter, Halsbind, Halslaase, graa Skiløbersurtouts og graa Skiløber Varbuxer.

Ved kgl. Res. af 3 August 1804 afskaffedes de trekantede Hatte for Officierer, og runde Hatte reglementeredes i Stedet. Ligeledes bestemtes det, at Hatten ikke nu længer skulde aftages

[1]) Se forøvrigt »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 2 B., S. 73, Skriv. af $^{30}/_{5}$ 1804 til Feltmarskalk Prinds Carl.

ved Hilsningen, men Haanden føres op til Hatten saaledes som nu tildags; den nye Hilsningsmaade var forøvrigt indført allerede ved Befaling af 3 Aug. 1803 i de Tilfælde, Officiererne brugte Skjærf.

En Foranstaltning til ikke liden Lettelse for Officiererne i økonomisk Henseende og ligesom et Vederlag for Bestemmelsen Aaret i Forvejen om Indeholdelsen af 3 Mdr.'s. Gage var Fritagelsen ved kgl. Res. af 3 Juli 1804 for de yngste Kapteiner samt Premier- og Sekondlieutenanter for at betale den saakaldte »Forbedringsgage« (2 Mdr.'s Gage) til Regulering af Lønningerne, ligesom Fritagelsen for Lieutenanterne for at betale »Depechegebyr«, d. e. vort »Bestallingsgebyr«, ved deres Avancement; Fænrikerne vare allerede ved Res. af 22 Marts 1804 fritagne for at betale dette Gebyr. Et følgeværdigt Exempel for vor Tid, især, hvis Bestallingsgebyret kunde ophæves for alle Officierscharger.

Ved Aarets Udgang 1804 vare Underofficiersposterne ved leirdalske lette Inf. komp. fast besatte, og det saaledes:

Sergeant (d. v. s. Kommandersergeant) Magnus Hansen Fange, 28 Aar gl., tjent 11 1/2 Aar, Korporal 31/5 1793, Sergeant 2/3 1803.

Fourer Johannes Johannesen Hopperstad, 33 Aar gl.

Korporal (d. v. s. Sergeant) Baar Andersen Moe, 26 Aar gl., tjent 2 Aar, menig 9/6 1802 (se foran No. 17 under Indrulleringen), Korporal 1/5 1803, f. T. paaUnderofficiersskolen i Bergen.

Korporal Jens Henrichsen Klingenberg, 21 Aar gl., tjent 1 1/2 Aar, Korporal 30/6 1803, f. T. paa Underofficiersskolen i Bergen.

— Hans Sørensen Lem, 22 Aar gl., tjent 2 Aar, menig 9/6 1802, (s. f. No. 62 i Indrulleringen), Korporal 1/9 1803.

—, overtallig, Mathias Ravn, 15 Aar gl., indsat i Underoff.'s No. 1/4 1804, f. T. Elev ved det kgl. norske Landkadetkorps.

1805.

XI.

Telthus. Lægds- og Feltekvipage. Øvelser. Mønstring.

I Juni 1805 blev Telthuset for leirdalske lette Inf. komp. færdigt. I Modsætning til det sædvanlige med vor Tids Omkostningsoverslag blev Telthuset billigere end beregnet; det kom ikke paa mere end 556 Rdl. 48 ß.

Af Lægds- og Feltekvipagen modtog Kompagniet d. A. 102 Stk. Kalveskinds Tornistre og 102 Stk. Seildugs Brødposer. Det var af de Sager, som skulde tilvejebringes af Akershus Arsenal. Ifølge Kollegiets Ordre af 8 Febr. 1805 skulde Sagerne transporteres til Fredrikstad Arsenal for at opbevares der med de øvrige Feltrekvisiter, som laa der tilhørende bergenhusiske Regiment; men Regimentet fik forpurret dette, idet det gjorde en Forestilling om, at Sagerne maatte blive sendte til Bergen for derfra videre at blive transporteret til Leirdal til Fordeling paa Lægderne, saa at Kompagniet i Tilfælde af Udrykning kunde have noget at have sine Ting i, — sandelig en nødvendig Foranstaltning i Stedet for at ophobe al Ting i Fredrikstad. Kollegiet gik ogsaa ind herpaa.

Der var endda nok af Sager for leirdalske lette Inf. komp. i Fredrikstad Arsenal. Der laa af Felt- og Lægdsekvipage tilhørende Kompagniet:

1 Hakke, 1 Spade, 1 Øx.
1 Hø-Ljaa.
10 Grimer.
6 Fouragesække.
10 Foderkasser med Læder Bunde og Remmer.
10 Tyder Strikker med Jerntvinde og Læder Fodbaand.
5 Par Kudske-Støvler.
27 Stk. Kobber Feltkjedler.
27 » — Kasserollelaag med Jernskafter.
27 » Overtræk til Feltkjedler m. Remmer.
27 » Proviantsække.
5 » Seildugs Kudske Tornistre.

5 Stk. Svøber.
2 » Kløvsadler m. Puder, samt For- og Bagtøj.
2 » Trindser m. Tøiler.
2 » Strikker m. Kroge.
6 » Fouragestrikker.

I 1805 exercerede leirdalske lette Inf. komp. fra 27 Mai til 7 Juni. Generallieutnt. Hesselberg skriver i Exercerrapporten fra 1805 om Kompagniet, at »alt blev udført med Orden, Hurtighed og Accuratessse, ligesom dette Compagnie i det hele udmærker sig med en god Anstand og er vel dresseret«. Kapt. Jürgensen havde altsaa meget snart faaet Pli paa Leirdølerne. Generallieutenanten mønstrede personlig.

27 Juli 1805 udstedte Kronprindsen en Befaling om Overholdelse af Uniformsreglementerne. For de leirdalske Officierer, der havde nye Uniformer, var den vel ikke saa stærkt paakrævet; men, da den giver et Indblik i de i Gang værende Misbrug, ville vi hidsætte et Stykke af den. Befalingen gik ud paa, »at de Hrr. Off. bør paaklæde sig aldeles efter Reglementet og ej tillade sig nogen Slags Afvigelse: at ligesaa lidet, som det er passende at vise sig i civile Klæder i Garnisonen, ligesaa lidet er det og passende at bære Pantalons, som naar paa en upassende Maade op til Brystet, med Veste, der ere aldeles korte, og med Rabatter, som neppe naa halvt ned paa Livet, samt med Støvler, der gaa op til Knæerne og ere i mangfoldige Folder. Cheferne og Kommandørerne ombedes i Fremtiden ej at oppebie, indtil jeg erindrer om saadan Uorden, men idelig at paase, at ethvert Bud overholdes, da jeg ellers agter at fordre disse til Regnskab for deslige, som for alt, hvad Deres Kommandoer og Tilsyn er overdraget«. En lignende Paamindelse var givet i 1802, saa Officiererne dengang vare vistnok ligesaa raske til at gjøre egenmægtige Forandringer i Uniformen som nu. Ved Kronprindsens Parolbefaling af 11 Oktbr. 1805 afskaffedes Underofficierernes Korsgeværer, og de fik i Stedet Skarpskyttergeværer og Bandoler med Patrontaske. Forandringen skulde dog foregaa successive, saaledes ved den søndenfjeldske Generalkommando i 1808 og ved den nordenfjeldske samt bergenske Generalkommando først i 1809.

Af Forandringer ved Personellet ved Aarets Udgang var der ingen andre, end at Fourer Hopperstad var gaaet af og Kor-

poral Klingenberg udnævnt i hans Sted 1/7 1805, medens Klingenbergs Korporals No. blev staaende vakant indtil videre.

Nødvendigheden af at have dygtige Underofficierer og Hensigtsmæssigheden af at forbedre deres Kaar eller give dem gode Udsigter ved Afgangen fra Tjenesten havde man den Tid Øinene oppe for.

I 1804 oprettedes saaledes Underofficiersskoler i alle Garnisonssteder i Landet, og 5 Juli 1805 udkom der en kgl. Res. om Forbedringsvilkaar for norske Underoff. Efter 12 Aars Tjeneste skulde en veltjent Underoff. kunne gjøre sig Haab om Ansættelse i det civile. En national Underoff. fik efter 24 Aars Tjeneste 20 Rdl. i aarlig Pension; stod han længer i Tjenesten, steg Pensionen med 1 Rdl. for hvert Aar indtil 34 Rdl. Efter 30 Aars Tjeneste tilstodes han ved Afgangen Pensionistuniform: Kjole med sort Krave og Opslag, hvid Vest og Hat, med Ret til at bære Sabel, som blev hans Ejendom, endvidere hvert 3dje Aar ny Undermundering.

1806.

XII.

Personel. Uniformsbestemmelser.

I 1806 undergik Officiersbesætningen ved leirdalske lette Inf.-komp. nogen Forandring. Sekondlieut A. Lind blev nemlig 28 Februar udnævnt til Premierlieutnt. ved sogndalske Komp., og i hans Sted udnævntes s. D. Korporal *Børge Strøm Spørck*[1]) til Sekondlieutnt. ved Leirdølerne.

30 Oktober 1804 var der fra Kronprindsen falden en Resolution for, at Spørck, som dengang stod som Underofficier ved bergenh. Reg., ikke endnu kunde blive Off.; men, hvis Regimentchefen var tilfreds med ham til Udgangen af Aaret 1805, kunde Regimentet

[1]) Se »Bergens Forsvar«. Premierlieutnt. Linds Anc. som saadan regnedes igjesom Spørcks Anc. som Sekondlieutnt. fra 14 Febr. 1806.

paany bringe ham i Forslag. Som Følge heraf blev Spørck efter Regimentets Indstilling udnævnt til Sekondlieutnt. ved Linds Fratrædelse. Han fik derhos 100 Rdl. til Anskaffelse af Officiersekvipering.

Sin Tjeneste ved leirdalske lette Inf.komp. begyndte ikke Sekondlieutnt. Spørck strax; thi han blev tilbageholdt i Garnisonen i Bergen for at forestaa Gymnastikundervisningen ved Regimentet, indtil han fik oplært en duelig Underoff. til at være Lærer i dette Fag ved Underofficiersskolen.

28 Febr. 1806 faldt der højeste Res. fra Kronprindsen for, at, ligesom Underoff., Spil og gemene vare befalede at aflægge Pidsk, saaledes kunde ogsaa Off. tillades at bære rundt Haar, afskaaret, uden Pidsk.

Samme Dag afskaffedes Officierernes sorte Gehæng og Skilter, og der reglementeredes et smalere, lakeret Gehæng med Løvehoveder og en Hage til at hægte foran. Dette Gehæng holdt sig, lige til Guldgehænget indførtes i vor Hær.

Efter aflagt Examen 31 Marts 1806 demitteredes Fourer Klingenberg og Korporal Moe fra Underofficiersskolen i Bergen efter at have frekventeret denne i 2 Aar[1]).

Efter Rapport, dat. Enemoen 31 Decbr. 1806, fra Kapt. Jürgensen bestod leirdalske lette Inf.komp.'s Over- og Underbefal da af:

Kapt. Wilhelm von Jürgensen, Kapt. $^{1}/_{10}$ 1802, Premierlieutnt. $^{3}/_{12}$ 1790, Sekondlieutnt. $^{1}/_{9}$ 1788[2]), Korporal $^{1}/_{1}$ 1786, kommen i Tjenesten (menig) $^{8}/_{9}$ 1785, Ålder 44 Aar, tjent $21^{1}/_{4}$ Aar.

Premierlieutnt. Claus Morgenstierne v. Rumohr, Premierlieutnt. $^{7}/_{8}$ 1801, Sekondlieutnt. $^{12}/_{9}$ 1800, Fænrik $^{17}/_{5}$ 1793, Korporal $^{10}/_{6}$ 1791, Alder 36 Aar, tjent $15^{1}/_{2}$.

Sekondlieutnt. Børre Strøm v. Spørck, Sekondlieutnt. $^{14}/_{2}$ 1806, Korporal $^{31}/_{5}$ 1804, kommen i Tjenesten $^{21}/_{4}$ 1804, Alder 20 Aar, tjent $2^{1}/_{2}$.

---

[1]) Under 9 Juni 1804 var der udkommen Reglement og Plan for Underofficiersskoler i Garnisonsstederne i Norge. I Bergen skulde optages 12 Elever, der nød et Tillæg til sit Underofficerstraktement af 2 β daglig. Elevantallet kunde forøges med 8, som intet Tillæg fik. Skolens Budget var paa 252 Rdl. aarlig.

[2]) Udnævnt $^{26}/_{9}$ 1788 m. Anc. fra $^{1}/_{9}$ 1788.

Sergeant Magnus Hansen Fange, Serg. 2/3 1803, Korporal 31/5 1793, Alder 30 Aar, tjent 13 1/2.

Fourer Jens Henrichsen Klingenberg, Fourer 1/7 1805, Korporal 30/6 1803, Alder 23 Aar, tjent 3 1/2.

Korporal Mathias Ravn, Korporal 1/1 1806, kommen i Tjenesten 1/4 1804, Alder 15 Aar (ved det kgl. norske Landkadetkorps).

Korporal Baar Andersen Moe, Korporal 1/5 1803, menig 9/6 1802, Alder 28 Aar, tjent 4.

Korporal Hans Sørensen Lem, Korporal 1/9 1803, menig 9/6 1802, Alder 24 Aar, tjent 4, født paa Aardalstangen [1]).

Hertil kommer altsaa den menige Styrke, bestaaende af 2 Halvmaaneblæsere og 100 Md.

Ifølge Liste af 31 Decbr. 1806 fandtes endvidere i Kompagnidistriktet af ungt Mandskab, Reserver og Landværn:

under 16 Aar: 884, ikke indskrevne.
over 16 —: 318, —»—
— » —: 30 Reserver.
— » —: 7 Landværn.

Annoteret til Trænkudske var der ingen.

[1]) Rapporten er gjengivet med Kapt. Jürgensens Skrivemaade af Navnene.

1807.

XIII.

Indkommandering til Bergens Garnison. Materiel. Kompletteringssession paa Leirdalsøren.

I Begyndelsen af Aaret 1807 fik leirdalske lette Inf.komp. ny Bataljonskommandør, idet Oberst Brun fik Afsked 9 Januar og efterfulgtes 6 Marts af Major *Johan Koren Dahl*[1]).

Da Krigen udbrød i 1807, blev leirdalske Komp. ligesom de øvrige Kompagnier delvis mobiliseret og indkaldt til Garnisonstjeneste i Bergen. Herom maa vi henvise til »Bergens Forsvar«, hvor alt berørende dette er omstændelig fortalt. Vi skulle dertil kun med Hensyn til Omkostningsspørgsmaalet tilføje, at foruden Lønningsforskjel mellem national og gevorben Aflønning samt Kantonnementstillæg erholdt de indkommanderede Officierer Kvartergodtgjørelse, der ved Regulativ af 9 Marts 1803 var forhøjet saaledes for alle de norske Garnisoner:

for	1	Regimentchef	fra	72	Rdl.	28	β	til 100	Rdl.
	1	Oberstlieutnt.	-	60	»	20	—	80	»
	1	Major	-	50	»	20	—	70	»
	1	Kapt.	-	40	»	20	—	60	»
	1	Stabskapt. eller Reg.kvartm.	-	24	»	8	—	32	»
	1	Reg.feltskjær	-	30	»	8	—	38	»
	1	Subalternoff.	-	16	»	8	—	24	»

alt pr. Aar[2]).

Personellet, have vi seet, var i fuld Orden ved Udgangen af 1806, naar undtages, at den ene Korporalspost var besat med en Krigsskoleelev, der selvfølgelig ikke kunde gjøre Tjeneste ved Kompagniet.

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

[2]) Om Kantonnementstillægget se »Bergens Forsvar«., S. 120.

Materiellet var ved Krigens Udbrud ogsaa i Orden, som man vil se af følgende Rapport af 31 Januar 1807.

Saaledes havdes enten udleveret paa Lægdet eller fandtes paa Telthuset eller ved Regimentet i Bergen:

Armatur:

105 Musketergeværer,
107 messingfæstede Sabler,
2 Halvmaaner,
1 Skruestikke med Tilbehør.

Lædertøj:

5 Stk. sorte Gehænger m. Laase,
102 » —»— Spænder,
105 » Bandolerer,
105 » Patrontasker m. Trækartoucher,
105 » Flinteremmer og Pandækler,
105 » Halslaase.

Felt- og Lægsekvipage:

54 Stk. Kobber Vandflasker m. Remme,
102 » Kalveskinds Tornistre,
102 » Seildugs Brødposer.

Hvad der for Kompagniet opbevaredes i Fredrikstad Arsenal, have vi tidligere opregnet.

I 1807 skulde der holdes Sessioner ved bergenhusiske Regiment. Ved Sessionen blev det overholdt, at de Mandskaber af Leirdals Præstegjeld, hvilke vare udskrevne og edfæstede i 1802 og nu i 1807 havde opnaaet 30 Aars Alder, bleve demitterede; men derimod demitteredes ikke de, som tilhørte Lægder, der for Kompletteringens Skyld vare overførte til leirdalske Komp. fra andre Præstegjeld, som. t. Ex. Sogndals. Dette vakte stor Misnøje inden Kompagniet.

Regimentet havde under 2 Juni gjort en Forespørgsel til det kgl. n. Gen.- & Kom.koll. i Anledning af denne Sag, men fik under 9 Juli næstefter følgende Svar: »Den, angaaende det unge Mandskabs Indrullering og Edfæstning i Leirdals Præstegjeld ved en anordnet extraordinær Sessionsdeputation under 7

Aug. 1801 emanerede allerhøjeste Res., hvis Indhold ikke kan paatvivles at være til sin Tid alle vedkommende bekjendtgjort, indeholder den udtrykkelige Regel, at ingen af det Mandskab, som da blev indrulleret for det Præstegjeld, skulde tjene længere, end til han havde fyldt sit 30te Aar. De kommitterede ved den iaar afholdte Kompletteringssession for det leirdalske lette Inf.komp. have derfor havt god Føje til at dimittere alle de i 1802 indrullerede Soldater fra Leirdalen, som fandtes at være af nysmeldte Alder, og derimod at vægre de i Sogndal fødte Soldater, skjønt de henhørte til samme Kompagni, deres Afsked, førend de have tjent de sædvanlige 10 Aar.«

Ved Sessionen demitteredes 21 Md., hvoraf 16 gik over til Landværnet; nye 21 Mandskaber udskreves til Linjen og indførtes i Kompagnirullen.

Paa Grund af Sessionen var Samlingen for den i Lægderne gjenværende Del af leirdalske lette Inf.komp. bestemt til at afholdes fra 26 Septbr. til 1 Oktober 1807. —

1808.

XIV.

Leirdalske lette Infanterikomp. i Felten. Affæren ved Jahren 18 Maj.

Efter at have ligget indkommanderet i Bergen siden Høsten 1807 søgte Kapt. Jürgensen over Nytaar 1808 om Permission til at reise hjem en Tour til Leirdal for at ordne sit Hus, da Fraværet tegnede til at blive langvarigt. Efter en besværlig Reise paa 10 Dage ankom han d. 16de Januar til Leirdalsøren, hvorfra han drog videre til sin Bopæl paa Enemo. D. 25de s. A. reiste han, medhavende Kone og Børn, tilbage igjen til Bergen, hvor han haabede at indtræffe til Maanedens Slutning. Han havde saaledes beskikket sit Hus og var færdig til at drage i Felten naarsomhelst.

15 Febr. 1808 holdt Premierlieutnt. Rumohr Mandskabstegning paa Leirdalsøren sammen med Kongens Foged i Sogn, Holck, for leirdalske lette Inf.komp.; det skeede i Henhold til kgl. Plakat af 24 Decbr. 1807. Der optegnedes 51 Md.; men heraf var en Del udygtige eller havde Moder og Søskende at forsørge, saa de ikke kunde udskrives. Af Reserver, fødte i 1788 og 1789, optegnedes 39 Md.

Premierlieutnt. Rumohr førte Kommandoen over Kompagniet i Distriktet, medens Kompagnichefen var tjenstgjørende i Garnisonen. Herfor erholdt Premierlieutenanten ifølge Kollegiebestemmelse af 23 Septbr. 1806 et maanedligt Tillæg af 1 — en — Rdl.

I Begyndelse af Marts Maaned kom der Ordre til Generalkommandoen i Bergens Stift om at sende leirdalske lette Inf.komp. over Filefjeld til Østlandet. Krigen med Sverige stod for Døren. Prinds Christian Augusts Ordre til Generallieutnt. Hesselberg var af 2 Marts, og allerede 12 Marts afgik Kapt. Jürgensen med den Del af Kompagniet, som laa i Garnison i Bergen. Paa Leirdalsøren stødte Resten af Kompagniet til; men ved Afmarchen kasseredes 16 Mand som utjenstdygtige. 20 Marts havde det samlede Kompagni naaet Øilo i Valders. Til Bestridelse af Marchudgifter fik Kapt. Jürgensen et Forskud af Regimentskassen paa 520 Rdl.

Aarsagen til, at leirdalske lette Inf.komp. saaledes alene kunde detacheres til Østlandet, laa ikke bare i, at det som det 25de Kompagni paa Regimentet stod i en løsere organisk Forbindelse med dette, men tillige deri, at den nye kgl. Forordning af 20 Januar 1808 tillod det. Det heder nemlig i dennes § 6: »Vor høistcommanderende General er, naar Opbrud sker, ikke bunden til Fredsfodens Inddelinger, men samler de marcherende Corps i Divisioner og Brigader, efter Omstændighedernes Krav, som han selv bedømmer.« Samme Forordning angik »nogle Forandringer og nøjere Bestemmelser i Forskrifterne for Landmilitæretatens Indretning« og fastsatte bl. a. den norske Armees Inddeling i 2 Armedivisioner:

1ste Divisionsdistrikt, omfattende Akershus', Christianssands og Bergens Stifter.

2det Divisionsdistrikt, omfattende Trondhjems Stift[1]).

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 195.

Forøvrigt skeede Befalingen om Leirdølerne i Henhold til Kronprindsens Skriv. af 22 Febr 1808 til Generalmajor Prinds Christian August[1]).

Man skulde tro, at et forholdsvis saa nyt opsat Kompagni som det leirdalske skulde være god i Beklædning, saa der af den Grund ikke skulde stille sig Vanskeligheder i Vejen for en Udrykning; men det halve Aars Garnisonstjeneste i Bergen havde taget svært paa Uniformen.

I Overensstemmelse med Munderingsplanen og Terminlisten tilkom leirdalske lette Inf.komp. for Aaret 1808

af Overmundering for Underoff.:

5	Stk.	grønne Kjoler og hvide Veste à 4 Rdl. 89 β	=	24	Rdl.	61 β
5	»	Hatte med grønne Fjær à 1 Rdl. 12 β	=	5	»	60 -
5	»	Sabelkvaster à 22 β	=	1	»	14 -
5	»	Halsbind à 8 β	=	»	»	40 -
				31	Rdl.	79 β

af Undermundering for Underoff.:

Til 5 Par Troussers Vedligeholdelse ifølge Planen hvert 16de Aar, à 35 β = 1 Rdl. 79 β

af Undermundering for Underoff., Spil og menige:

107	Stk.	nye graa Klædestrousser à 1 Rdl. 45 β	=	157	Rdl.	15 β
107	Par	Strømper à 28 β	=	31	»	20 -
107	Stk.	Skjorter à 56 β	=	62	»	40 -
107	Par	Sko à 88 β	=	98	»	8 -
				348	Rdl.	83 β

Heraf manglede fuldstændig Klædestroussers for hele Kompagniet. Overmunderingen for Underofficiererne skulde efter Planen helt fornyes i 1808. Strømper, Sko og Skjorter skulde ligeledes fornyes i 1808 ikke alene for Underofficiererne, men ogsaa for de gemene. Derimod skulde Kjole, Vest, Hat og Halsbind for gemene efter Planen vare helt til 1814.

Det var ingen Sag, om de Gjenstande, Kompagniet manglede eller tilkom, vare ankomne til Bergen før Afmarchen; men saa

[1]) Se »Meddelelse fra Krigsarkiverne«, 3, B. S. 301.

var ikke Tilfældet. Man havde nok hørt, at et Skib med Munderingssager var underveis fra det militære Varedepot i Kjøbenhavn under Konvoj af et Krigsskib; men til Bergen var det ikke kommen. Regimentchefen tilskrev Kollegiet om Tilladelse til, hvis der ikke kom noget fra Kjøbenhavn eller Christiania, at lade Sagerne tilvirke i Bergen; men det blev for sent for Leirdølerne at vente herpaa, da Marchordren var kommen. Leirdølerne maatte derfor marchere i Felten, som de gik og stod [1]).

Med Bevæbningen var det lige saa uheldigt som med Beklædningen. Leirdalske lette Inf.komp. havde endnu ikke faaet sine reglementerede Skarpskyttergeværer udleverede; Kompagniet rykkede ud med Musketergeværer. Under 1 Marts 1808 gjorde Regimentet Forestilling herom til det kgl. n. Kom.koll. i Christiania; men Kollegiet svarede, at Ombytning af Geværer ikke kunde finde Sted uden nærmere Ordre fra den kommanderende General, Prinds Christian til S. Holsteen. Leirdølerne fik derfor ikke feltdygtige Geværer, førend de kom til Østlandet. Underofficiererne havde heller ikke faaet Skarpskyttergeværer.

Kompagniets Træn bestod af:

1 tospændt Kompagni-Bagagevogn.
1 firespændt Brødvogn.
1 tospændt Patronkjærre; denne sidste modtog Kompagniet dog først efter Ankomsten til Østlandet.

Subalternofficierernes Feltekvipage førtes i Kløv paa Pakheste; hver Off. skulde have sin Hest og Troskudsk; men i Skriv. af 2 Marts til den kommanderende General i Bergens Stift bestemte Pr. Chr. Aug., at Bagagen for 2 Subalternofficierer skulde føres paa 1 Hest. Trosheste og Troskudske fik dog Kompagniet først paa Østlandet, idet som tidligere anført der ved leirdalske lette Inf.komp. ikke var anordnet Kudske endnu og Kompagniet under Marchen til Østlandet brugte almindelig Tilsigelsesskyds til Fremførelse af Trænet. Forøvrigt var der en Kollegieordre af 14 April 1791, som bestemte, at der i hvert Kompagnidistrikt for Mobiliseringstilfælde skulde udtages 14 Tros- og Artilleriheste; men denne Bestemmelse var ikke gjort gjeldende for det nye leirdalske Komp.

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 156—57.

Desværre kjende vi ikke Marchrouten for leirdalske lette Inf.-komp. længere end til Øilo i Valders, saa vi vide heller ikke Ankomstdagen til Elverum; men ved Fremkomsten forelaa allerede Ordre til Kapt. Jürgensen fra den søndenfjeldske Generalkommando. Ordren var dateret 21 Marts og lød saaledes:

»Det leirdalske Kompagni forbliver tilligemed det aamotske Skiløberkomp. for at observere de der over Grændsen førende Passer i Elverum, indtil den 1ste Division af Bataljonen Ræder af throndhjemske Regiment der indrykker, hvorefter Kompagniet efter den erholdende Marchroute henlægges under Major von Stabells Kommando og rykkede ned til Hoff Sogn efter den Dem givende Dislocation. Saa længe Kompagniet staar ved Elverum, staa de der forsamlede Tropper under deres Kommando, men saasnart de afrykker til Hoff, bliver De anvist til Hr. Major v. Stabell. Kompagniet henhører under Hr. Oberst v. Staffeldts Brigade og forpleies i Elverum af det der etablerede Depot.«

Kapt. Jürgensen fik altsaa ved Ankomsten til Elverum og, saa længe han laa der, som den ældste Kaptein Kommandoen over 2 Kompagnier. Til yderligere Forstaaelse af Dislokationen eller Opstillingen af Tropperne paa denne Kant mod Grændsen skulle vi gjengive Prinds Christians Ordre af s. D., 21 Marts 1808, til Oberst Staffeldt. Den lød saaledes:

»Min Hr. Oberst overgives herved Kommandoen over efterfølgende Tropper:

2 Skiløberkompagnier
1 let Inf.komp. (det solørske) } i Hoff og Grue.
1 Grenaderbataljon fra Throndhjem — i Elverum.
1 Skarpskytterkomp. —»— — i —
Leirdalske Kompagni.
Aamotske Skiløberkomp.
1 Grenaderbataljon fra Throndhjem — i Røraas.

Disse formeres i en Brigade og disloceres saaledes, som nærmere vil blive Dem af Generalkvartermesterlieutenanten[1]) tilkjende-

[1]) Oberstlieutnt. Johannes Sejersted.

givet. Hovedkvarteret forlægges til Moss, og saasnart Brigaden formeres, vil MHr. Oberst sørge for, at en Ordonnantskjæde trækkes fra Deres Kvarter til Hovedkvarteret, hvilken Kjæde for det første gaar fra Hr. Obersten til Hr. Oberst *de Seues* Kvarter, med hvis Ordonnantskjæde Deres Breve og Meldinger videre befordres. Desuden besørges MHr. Oberst Ordonnantskjæden til Røraas, alt af oplandske Dragonregiment. Endvidere vilde MHr. Oberst sætte Deres Brigade ved smaa Mellemposteringer i Forbindelse med nærmeste Brigade. Samtlige Kompagnier, som have trukket Cordon i det Distrikt, som Deres Brigade besætter, sættes under Deres Kommando. Bag denne Cordon udsættes Brigadens egen Forpostkjæde og Communicationen vedligeholdes ved jevnlige Patruljer.

Fra d. 24de vil Brigaden blive tilstillet Parole og Feltraab for 10 Dage.

Ved Brigaden ansættes som Regimentsfeltskjær Bataljonschirurgus *Schacht*, som har at etablere Feltlazarethet og sørge for alt nødvendigt i denne Henseende.

Medens Leirdølerne ere paa Marchen til Elverum, ville vi se, hvad Regjeringskommissionen udvirkede for de udmarcherede nationale Soldaters hjemmeværende Familjer. 7 April 1808 skriver den til den kommanderende General søndenfjelds, Prinds Christian t. S. Holsteen:

»Da Billighed tilsiger, at de, som af Lægdstropperne under nærværende Krig ere udcommanderede til Fædrenelandets Forsvar, bør, ligesaavel som Garnisons Tropperne, for deres Koner og Børn i deres Fraværelse tilstaaes Hjelp, har Kommissiouen antagen følgende Regler ved Bestemmelsen af saadan Godtgjørelse at iagttages:

1. At den udkommanderende Lægds Soldat, som efterlader sin Familie ved et Gaardsbrug, ingen saadan Understøttelse for samme kan tilstaaes.
2. Ej heller kan nogen Understøttelse tilstaaes for den, som har saa stor Husmandsplads i Brug, at derpaa kan fødes 1 Hest og 3 Kjør, eller derover, medmindre det ved Sognepræstens og hans Medhjelperes Attest godtgjøres, at Familien, enten formedelst høj Afgivts Svarelse, Savnet af en arbeidsfør Forsørger, Mængde af smaae uforsørgede Børn, eller lignende Aarsager, virkeligen er trængende til Understøtning i den udcommanderede Mands eller Faders Fraværelse.
3. De udcommanderede Husmænds Familier, som have Jord i Brug, hvorpaa kan fødes 2 Kjør, tilstaaes kun halv Hjelp imod dem, der enten ere blotte Inderster, eller have Huuse uden Jord, eller med saa liden Jord, at derpaa ej kan fødes 2 Kjør. Disse bør tilstaaes det samme, som tillægges en garnisonerende Soldats Familie, naar han er udcommanderet fra Garnisonen.
4. Men da der dog selv blandt saadanne, skjøndt sjelden, findes Formuende, saa bør dog altid Stædets Sognepræst give Attest om deres Uformuenhed, før saadan Understøtning bevilges.«

Dette fandt Prinds Christians Bifald og kundgjordes derfor til Efterfølgelse 14 April næstefter af det kgl. n. Kom.koll.

Noget af det første, der maatte gjøres, efter at Leirdølerne vare ankomne til sit foreløbige Bestemmelsessted Elverum, var at sørge for at bringe Kompagniet saavidt mulig i feltdygtig Stand med Hensyn til Beklædning og Bevæbning. Bergenh. Reg.'s foran nævnte Skrivelse angaaende Beklædningen var 2 April bleven behandlet af Kommissariatskommissionen[1]) i Christiania, og Resultatet var, at der til leirdalske lette Inf.komp. blev afsendt 100 Kaputkjoler, 100 Pr. Trousser og 100 Pr. Vanter; men Oberst Staffeldt indgav efter Opgave af Kapt. Jürgensen igjennem Major Stabell d. 6te April Rekvisition paa 107 Stk. og Par af hver Sort, og det manglende Antal blev allerede d. 9de s. Maaned eftersendt.

[1]) Kommissariatskommissionen i Christiania bestod siden sin Oprettelse i 1807 af endnu konst. Generalkrigskommissær i Norge, Søe- og Landkrigskommissær i Akershus Stift, Overkrigskommissær Birch, samt Oberstlieutnt. Bang af oplandske nat. Inf.reg. og Kapteinvagtmester paa Akershus Fæstning, Juell.

12 April sender Oberst Staffeldt paany en Rekvisition ind fra leirdalske lette Inf.komp., denne Gang lydende paa:

27 Stk. Kobber Feltkjedler.
27 » Kasserollaag.
2 » Kløvsadler.
2 » Trindser.
27 » Proviantsække.

Dette var altsammen Sager, som laa i Fredrikstad Arsenal, men tilhørende Kompagniet.

Endvidere forlangtes Støvler og Kjoler til Troskudskene samt Svøber og Grimer. Troskudske vare forøvrigt endnu ikke afgivne til Kompagniet, ligesaa lidt som Trosheste.

Endelig rekvireredes ogsaa 1 Patronkjærre med tilhørende Ammunition samt 400 Stk. Flintestene til Kompagniet. Af Mangel paa Patronkjærre havde Kompagniet ingen Ammunition med paa Marchen til Østlandet og heller ingen Flintestene.

15 April svarer Kollegiet, at den norske Artilleribrigade var tilskrevet om at lade Kompagniet faa de manglende Sager; men Kompagniet maatte selv afhente dem. Det var saaledes nok saa prekært at have sin Feltekvipage opbevaret i Fredrikstad Arsenal for et Kompagni fra Bergens Stift. De Troskudske, som Kompagniet behøvede, mente Kollegiet, kunde opdrives paa Kongsvinger af dem, som allerede vare sendte derhen. Kudskekjoler og Kudskestøvler havdes ikke; i Stedet derfor kunde Kompagniet af Kommissariatskommissionen faa saakaldte »Kaputkjoler« samt Sko til Kudskene, og paa ny Rekvisition, dat. Bjørneby i Sølør 22 April 1808, undertegnet af Major Stabell, fik Kompagniet 12 Stk. og Par af hver Sort.

I sin Følgeskrivelse med Rekvisitionen af 22 April siger Stabell, at han ikke ved, hvor han skal faa Trosheste fra til leirdalske lette Inf. komp., da han har rekvireret saadanne for 3 Uger siden, men Kollegiet »forbigaar denne Post ganske stiltiende.«

Sagen blev derpaa behandlet i Kommissariatskommissionen d. 26de April med det Resultat, at Kompagniet med Hensyn til Trosheste henvises til Amtet eller Generalkommandoen.

Af de indløbne Rekvisitioner se vi altsaa, at leirdalske lette Inf.komp. allerede i Begyndelsen af April var stillet under Major Stabells Kommando efter den søndenfjeldske Generalkommandoes

Ordre, og dette stadfæster sig ogsaa ved den Ordre, som Kompagniet fik strax ved sin Ankomst til Elverum om at rykke frem og besætte de vigtigste Passer i Grue Sogn.

Ogsaa Udrustningen havde sine Mangler. 21 April skriver saaledes Kapt. Jürgensen fra Kongshaug i Sølør til Generallieutnt. Hesselberg, at de nye Feltflasker, som Kompagniet havde faaet udleveret af Regimentet, havde Munderingskommissionen i Bergen forsynet »med gamle og raadne Remmer, som ved hver Leilighed gaaer i Stykker, og ved Strabasie Marcher maatte mange gaae tabt. Remmenes Uduelighed blev allerede strax ved Modtagelsen meldt, men Compagniet fik af Munderings Commissionen ingen Svar. Tab er uundgaaeligt, som naturligvis maae falde paa Munderings Commissionens An- og Tilsvar. De Kalveskinds Tornistre for Under-Officiererne er ligeledes gamle og mestens ubrugbar.»

Som man ser, stod Kapt. Jürgensen i direkte Brevvexling med Chefen for Bergenh. Reg., Generallieutnt. Hesselberg. Allerede 6 April skriver Kapteinen fra »Kongshaug i Solør og Grue Sogn ved Kongsvinger« til Generallieutenanten. I dette hans første Brev heder det, at »Kompagniet har 4 syge, men de øvrige befinde sig friske og vel. Kompagniets detacherede Poster staa ved Grændsen. Vi er ikke en Dag sikker her for svensk Overfald eller venter hver Dag paa Ordre til Indmarch.«

Oberst Staffeldt havde ogsaa tænkt paa at lade Leirdølerne rykke ind i Sverige til Fryksända. Han siger dette i en Rapport, dat. Bjørneby i Aasnæs Sogn i Solør 9 April 1808. Han finder dog at maatte opsætte Indfaldet, da han ansaa Leirdølerne endnu for altfor uøvede. Leirdalske lette Inf.komp. laa da i Kantonnement søndenfor Gjæstgivergaarden Arneberg.

11 April rapporterer Oberst Staffeldt, at han har trukket Leirdølerne til sig til Bjørneby.

8 Dage efter laa leirdalske lette Inf.komp. ifølge Oberst Staffeldts Rapport af 18 April paa og omkring Gjæstgivergaarden Vold i den dobbelte Hensigt at besætte Vejen, der gaar fra Berger i Grue ind i Sverige og at dække de fra Brigaden Staffeldt til Oberst de Seue i Vinger afsendte Hjelpetropper, 1 Division af 2den throndhjemske Grenaderbataljon og det elverumske Komp. af de søndenfjeldske Skiløbere, under Kommando af Kapt. *Nægler* af 2det throndhj. nat. Inf.reg.

For Brigaden Staffeldt var der oprettet Lazarether paa Gaardene

Aasnæs, Langeland og Eeg. Af disse var Lazarethet paa Aasnæs Hovedlazarethet under fungerende Brigadechirurg Schachts eget Opsyn. Her bragtes de syge Leirdøler hen.

I April Maaned havde leirdalske lette Inf.komp. 7 syge paa Aasnæs Lazareth. Af disse laa kun 1 Md. igjen ved Maanedens Slutning; Resten var udskrevet som friske. Denne ene døde 8 Maj næstefter af Brystsvaghed.

Under 21 April 1808 udkom der et »Forpleiningsreglement« for Underoff. og Soldater i Felten søndenfjelds, hvorefter følgende Levnetsmidler skulde rekvireres i nærmeste Magasin for 1 Maaned = 30 Dage:

For 8 Dage: saltet el. ferskt Kjød à 1/2 ℔ dgl. pr. Md., beregnet til 2 ß dansk, altsaa for 1 Lis℔ = 16 Rdl. 64 ß.
» 6 —: Rugmel à 1 Pot. pr. Md. dgl. til 2 1/2 ß pr. Pot.
» 6 —: Bygmel à 1 —»— 2 ß - »
» 6 —: Byggryn à 1/2 —»— 5 - - »
» 4 —: Erter à 1/2 —»— 5 - - »
Dertil røget Flesk à 1/4 ℔ pr. Md.
dgl. til 1 1/2 ß el. 6 ß pr. ℔.
Ialt for 30 Dage 74 ß el. 2 7/15 ß dgl. pr. Md.

Disse Fødevarer kunde rekvireres for 5 Dage ad Gangen.
5 ℔ haardt el. 6 ℔ blødt Brød.

Havdes saltet Sild, skulde saadan uddeles til Folkene med 3 smaa el. 2 store for 1 ß.

Hvis Brændevin havdes, skulde 1 Pot Brændevin, der kostede 24 ß, uddeles saaledes, at der gik 24 Drammer paa hver Pot, hvoraf Soldaten gaves 1 Dram daglig à 1 ß. Der uddeltes dog i lang Tid kun 18 Potter pr. Division hver 5te Dag, hvilket ikke gav 1 Dram pr. Md. daglig; men Brigadechefen, Staffelt, paatalte dette og fik det ordnet overensstemmende med Forpleiningsreglementet inden Aarets Udgang.

Tidligere havde Tropperne været forplejede efter et Regulativ af 1 Oktbr. 1807 saaledes:

For 8 Dage saltet eller ferskt Kjød à 1/2 ℔ pr. Md.
« 6 — 1 Pot Rugmel, 1 Pot Bygmel pr. Md.
» 10 — 1/2 Pot Byggryn.
4 Gange i Maaneden Erter og Flesk (1/2 Pot og 1/2 ℔ pr. Md. hver Gang).
Sild: 3 smaa el. 2 store for 1 ß.

Af Brændevin 24 Drammer pr. Pot, hver Md. 1 Dram.

Nordmændene havde allerede været i Kamp med Svenskerne og opført sig saa bravt, at Kong Frederik d. 6te fandt sig opfordret til under 5 Maj 1808 at udstede følgende Armebefaling: »Vi have med særdeles Tilfredshed imodtaget Rapport fra Norge, som er et nyt Bevis paa de Norskes Mod og Uforsagthed; dette maa tjene enhver til Opmuntring at efterligne disse kjække Vaabenbrødre; til den Ende oplæses denne Rapport[1]) for samtlige Underofficierer og Soldater.

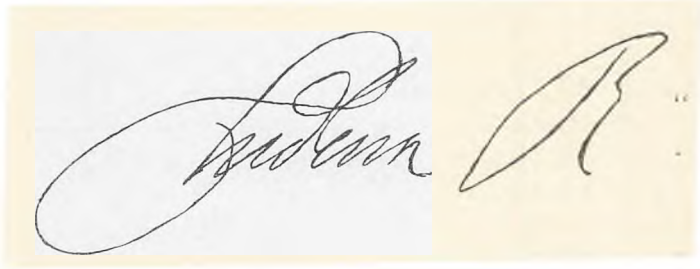

Leirdølerne havde endnu ikke været synderlig med, idet de under Kampen ved Trangen kun stod med et Detachement af Kompagniet ved Nyen[2]); men deres Tour skulde snart komme. Leirdalske lette Inf. komp. blev trukket længer og længer nedover til Kongsvinger. 9 Maj skriver Kapt. Jürgensen fra Eid pr. Kongsvinger til Generallieutnt. Hesselberg: »Her er bestandig Patrouller eller Forpost Attaquer, især om Natten, hvorved vi hidindtil ikke har tabt nogen Mand, men Expeditionerne medbragte bestandig Svenske Fanger; vi staaer her liige under Næsen af Fienden og

[1]) Den Rapport, hvorom der her er Tale, er Rapporten om Oberst Gahns Tilfangetagelse ved Trangen 25 April 1808. D. 19de April næstfør var Oberstlieutnt. Mørner bleven fangen ved Toverud med sin Afdeling.

[2]) Se »Blade af Norges Krigshistorie«, af D. Schnitler, S. 237. Naar det sammesteds i en Note anføres, at Leirdølerne deltoge i Forfølgelsen, og at det var navnlig deres Forhold ved denne Anledning, som gav dem Tilstaaelsen af en kgl. Naades bevisning (se samme Bog, S. 240), hvorom ellers mere senere, saa maa dette bero paa en Forvexling af Begivenhederne, hvilket bestyrkes derved, at Oberst Stabell i sine Rapporter slet ikke omtaler Leirdølerne i Affæren ved Trangen. Havde Leirdølerne særlig deltaget og udmærket sig i denne Affære, havde der utvivlsomt foreligget noget fra Kapt. Jürgensens Haand til Generallieutnt. Hesselberg; men nærværende Forfatter har intet forefundet om Leirdølernes Deltagelse ved Trangen, hverken fra Stabells eller Jürgensens Side.

venter hver Dag paa Ordre at angribe ham eller at blive angreben af Fienden, men i alle Fald frygter vi intet, mine Leirdøler er friske Folk; havde vi faaet Riffelen i Bergen, før vi reiste, vilde det have været en stor Fordel for os; nu maae vi hjelpe os med Bajonetten. Sko, Strømper og Skiorter fattes Compagniet. Endeel Feltflasker er i disse urolige Tider tabt, idet Remmene var raadne.

Efter siigende (da jeg ikke kan indestaae for Sandheden), saa ønsker man ikke fleere Fanger af Svensker til Christiania, men samme skal sendes, Notabene, naar vi gjør fleere, til Trondhjem og formodentlig ogsaa til Bergen. Nu har jeg i 3 Uger ikke været ud af mine Klæder, da der er næsten ingen Dag foruden vi høre Skud og Attaquer, snart fra den ene Siide, snart fra den anden. Svensken har ikke den Bravour, eller er den raske Soldat, som man har troet om ham, formodentlig er det nu Misfornøjelsen, som hersker iblandt Nationen, som kan have sine Grunde. Igaar tog jeg en svensk Spion, som formodentlig bliver hængt; han blev send til Kongsvinger; han er Normand fra Hedemarken, har tient Dragon paa Stedet, deserteret siden til Sverige, har været Vejviser paa Mitskogen, hvor han slap at blive tagen, og kom nu fra den Svenske Leir ved Lier«.

I Slutningen af sit Brev beder Kapteinen om Undskyldning for den stygge Skrift, da han har maattet ligge paa Knæ og skrive paa en Stol.

Førend vi gaa videre, ville vi her tage et Overblik over de norske Troppers Stilling ved denne Tid paa den Del af det sydlige Krigstheater, hvorom her er Tale. Oprindelig ved Krigens Udbrud vare de norske Tropper opstillede i en Kordonstilling til Bevogtning af hele den svenske Grændse fra Jemteland til Båhuslen. Bortseet fra det nordenfjeldske dannede søndenfor Dovrefjeld Brigaden Staffeldt venstre Fløj af den norske Hær søndenfjelds med Bevogtningsomraade fra den sydlige Ende af Throndhjems Stift til Grue Præstegjeld i Solør. Centrum dannedes af Brigaden de Seue med Bevogtningsomraade fra Grue i Solør til Krokfos i Høland. Høire Fløj bestod af Brigaden Holst med Bevogtningsomraade fra Krokfos i Høland til Grændsen af Båhuslen.

Glommen var Norges Forsvarslinje. Bag de nævnte Brigader stode 2 Reservebrigader, nemlig Brigaden Lowzow nordenfor Øjeren med Vormsund, Fetsund og Blakjer Skandse indenfor sit Omraade,

og Brigaden Ohme søndenfor Øjeren med Onstadsund og Grønsund til Overgange [1]).

I April Maaned var Svenskernes Indfald langs Flisenelven tilbageslaaet af Brigaden Staffeldt. Et Anfald, som Svenskerne gjorde fra Krokfos, og hvorunder de nøaede helt frem til Blakjer Skandse, som de besatte, blev tilbageslaaet af Holstes Brigade under Prinds Christians Overkommando og endte med Tilfangetagelsen af den Styrke, som havde besat Blakjer, idet den svenske Anfører, Oberstlieutnt. Mørner, som mærkede sig omgaaet, retirerede, men maatte overgive sig ved Toverud.

Svenskerne kunde have betalt dyrere for sit Indfald fra Krokfos, hvis ikke Oberst de Seue d. 18de April, Dagen før Trefningen ved Toverud, havde overgivet Forskandsningerne ved Lier imod Svenskernes Angreb. Herfor blev Oberst de Seue afsat, og Oberst Staffeldt fik Befalingen over alle Tropper fra Throndhjems Stift til Krokfos, idet Brigaden de Seue som saadan gik ind. Oberst Staffeldt fik fra nu af saaledes Befalingen over det vigtige Kongsvinger med Omgivelser [2]).

Efter at Svenskerne havde taget Lierskandserne og sat sig fast her ved at kaste dem om med modsat Front, rykkede de over paa den nordlige Bred af Vingersjøen fremover til Overud, Skinnarbøl, Skandsgaarden og Gjøsegaarden og besatte hele den Landstrækning, som langs Vingersjøen gaar under Navnet: Jahren. Ved Skandsgaarden og Mobæk opkastede de Forskandsninger [3]).

For at forebygge, at Svenskerne satte sig altfor godt fast her lige nedenunder Kongsvinger Fæstning, besluttede Oberst Staffeldt at angribe de nye Skandsearbeider. I en Skriv. af 15 Maj 1808

---

[1]) Se »Blade af Norges Krigshistorie« af Didrik Schnitler, udgivet i 1895 efter Forfatterens Død, S. 212—213, og „Indledning til de militære Studier samt Krigshistorie« ved C. J. Vogt, S. 123—124. Om den svenske Armees Opstilling og Inddeling henvises til »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 215, samt »Kriget emellan Sverige och Danmark åren 1808 och 1809« ved C. Meijer.

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 3 B., S. 348—382 (Felttoget i Norge), hvor specielt henvises til Noten paa S. 370. I Forbindelse hermed kan meddeles, at der for bergenh. Reg.'s vedkommende var den Bestemmelse, ifølge Ordre af 25 Febr. 1808, at Kompagniets Papirer ikke skulde medtages i Felten; dog fortes der alligevel de for Administrationen i Felten nødvendige Protokoller; Regnskaberne vare paa løse Papirer med Bilag.

[3]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

omtaler han denne sin Plan for Prinds Christian. Staffeldt havde oprindelig tænkt, at Planen skulde udføres samme Dag, som han skrev til Prindsen; men den foregaaende Nat havde der været saadan Uro hos Svenskerne, at han opgav Angrebet, som var bestemt til at udføres Kl. 11 Fm. Planen var følgende:

»Da Fienden for at dække sin høire Flanke adskillige Steder paa *Jahren* forskandser sig, saa maae man for at forekomme dette giøre et Angreb paa dette Sted, som har til Hensigt ikke allene at fordrive Fienden fra Jahren, men og derefter at opbrænde og ruinere alt, hvad af ham er opbygt, samt om mueligt ved dette Angreb at giøre endeel Fanger.

Til at udføre dette bliver følgende Disposition given.

Angrebet skeer i 3 Kolonner, som paa een Tiid maae indtreffe paa deres Bestemmelsessted, hvilken ansees at være best Kl. 11 om Formiddagen.

Den 1ste Kolonne under Major von *Ræder*[1]) og som bestaaer af:

En Division Grenaderer.

Det Elverumske Skieløber Compagnie og 100 Mand af den Throndhjemske Skarpskytter Division.

Denne gaaer fra Ruud over Mehlum, Kap og Frantzbraaten, fra hvilket sidste Sted søges at komme Fienden i Ryggen og fra denne Kant begynde Attaquen paa Pladsen Mobæk eller Forskandsningen ved samme, som, om ikke anderledes er muelig, maae vindes med Bajonnetten. Ved Ankomsten til Mobæk maae derfor sørges for, at et lidet Kommando sendes og sættes mod Pladsen Frøvigen, hvor Fienden har en Post af omtr. 30 Md. Noget af denne Kolonne maatte ogsaa sendes fra Kap til Skinnarbøl for at holde denne Vei aaben og attaquere der[2]).

Den anden Kolonne under Kapt. Jürgensen og bestaaer af:

Det Hofske Skieløber- og det leirdalske lette Inf. Comp.

gaaer fra Ruud over Skoven til Skandsgaarden og attaquerer denne Post i Flanken.

---

[1]) Major J. G. Ræder, Kommandør for 2det throndhj. nat. Inf.reg.'s Grenaderbataljon.

[2]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«. I »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 255, staar anført, at Kolonnen Ræder tog Feil af Vejen og ved det Klokkeslet, da Kampen skulde begynde, stod ved Mobæk i Stedet for ved Dæmningen ved Digersjøen (ikke Digernæssjøen); Ræders Rapport nævner intet om denne Feiltagelse, hvorimod det var andre Grunde, som gjorde, at Kolonnen ikke kom frem i rette Tid.

Den 3dje Kolonne under Kapt. Nægler og bestaaende af:
En Division Grenaderer og Resten af Skarpskytterdivisionen under en Officiers Anførsel

gaaer fra Ruud lige over Skoven til Gaarden Nøsteby og sender ikkun et Kommando under en Officiers Anførsel af 27 til 30 Md. over Pladsen Engelsrud, Mensrud og Norby og forener sig igjen med Kolonnen ved Næsteby; denne Kolonne fordriver Fiendens Forposter imellem Skandsgaarden og Gjøsgaarden og i Tilfælde at Fienden ved at blive angreben baade forfra og paa Flanken ej vil vige, maae Forskandsningerne med Bajonetten vindes.

Angrebet begyndes som sagt af 1ste Kolonne paa Mobæk og maae de øvrige Kolonner ej før lade sig see; skulde Avantgardens Forblænkere i den ene eller anden Kolonne af fiendtlige Patruljer blive opdagede, da maae disse, ligesom om de vare allene, ængstelig løbe tilbage og lægge sig skjult for om mueligt ved at lade den fiendtlige Patrulje gaae sig forbi, faae den fangen; i andet Fald maae Kolonnen holde sig rolig, til Patruljen igjen er borte. Den hele Styrke af enhver Kolonne maae ikke strax bruges, men noget holdes tilbage, indtil der sees, hvad Modstand Fienden giør; men vises den haardnakket, da maae Styrken bruges og Attaquen skee *en Force*, for at Fienden ei vinder Tid til at faae Understøttelse fra Lier.

Fordrives Fienden, da besættes Jahren og maae den 1ste Kolonne, saasnart Fienden forlader Mobæk, sende et Kommando over Pladsen Aabækken og Nilsrud over mod Kobberud[1]) for at forhindre, at de paa Kobberud stationerede Fiender ej komme over denne Vej og tage dem i Ryggen.

Saasnart og eftersom Fienden fordrives, maae Tømmermændene tillige med Bønderne deromkring begynde paa at ruinere alle Jord-Forskandsninger og om mueligt opbrænde alle Forhugninger.

Det 3dje Batteri[2]) beordres at rykke frem og tage den angivne Post; Grenaderdivisionen *Nissen*[3]) dækker samme.

Skulde de fremrykkende Tropper ved et uheldigt Udfald drives tilbage, da retireres ad samme Veje, hvor de repliere sig først paa Vagterne og byde Modstand; men drives de længere, da paa Batte-

---

[1]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

[2]) Kommanderet af Premierlieutnt. i Artilleriet: *C. Pritzier Meidell.*

[3]) Af 1ste Akersh. nat. Inf. reg.

riet, hvor enhver indtager den Post, som før er anvist, dog med Forskjel, at det leirdalske Comp. fra Ruud gaaer paa den østre Side, Præstegaardskjærnet tilbage over Berger, besætter Høiderne paa østre Side af Aasen og dækker den nye anlagte Kongevei[1]).

Denne saaledes indehavende Position maae ej viges, da den for en betydelig Overmagt ansees at kan og bør holde sig.

Enhver Kolonne tilsendes herfra (Kongsvinger Fæstning) en paalidelig Vejviser.

En Feltskjær[2]) følger hver Kolonne og til at medtage og transportere Blesserede medtages endeel Kjærrer, som have god Fremkomst fra Ruud over Mellum, Kap og til Skinnarbøl.

Efter den indkomne Rapport sees, Grenaderdivisionerne ere saa svage, derfor maae Divisionen Nissen beordres at være ved Helgenæsset i Mg. tidlig Kl. 6, til hvilken Tid eller lidt før en Division af Bataljonen *Müller*[3]) skal komme over for at dække Batteriet i Nissens Sted, som bliver anvist sin Post ved Helgenæsset«[1]).

Svenskernes Stilling i og ved Jahren udgjordes efter de til Oberst Staffeldt indløbne Efterretninger af følgende Tropper:

400 Md. Karlstad Jægere.
1200 » af Nerikes og Wermlands Regimenter.
600 » - Upplands Regiment.
600 » - Helsinge —
2 à 3 Komp. Livgrenaderer.

Tanken om ved et Udfald fra Fæstningen at angribe Svenskernes Forskandsninger og Stillinger paa Jahren var naturligvis ganske rigtig; men det er et Spørgsmaal, om ikke Planen var lagt for smaat an. Oberst Staffeldt var bekjendt med Svenskernes Styrke i den besatte Landstrækning, og da synes det at være nok saa lidet, naar han angriber Svenskernes 3000 Md. i forskandsede Stillinger med kun ca. 750 Md., som yderligere vare delte i 3 Kolonner, hvoraf endydermere nogle Afdelinger detacherede til enkelte Punkter. Vistnok kunde han ikke vente at faa den hele svenske Styrke imod sig; men selv 2000 Md. var for meget imod

[1]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

[2]) Der var ikke synderlig god Raad paa Læger, saa hver Afdeling havde ikke sin. Ved Plakat af 21 Marts 1808 var det forbudt Chirurger at forlade Landet.

[3]) Oberstlieutnt. Müller kommanderede en kombineret Grenaderbataljon af 1 Akersh. og oplandske nat. Inf.regimenter.

en saa ringe Angrebsstyrke. Skulde der være Mening i Angrebet, maatte Styrken paa Forhaand beregnes saa stor, at der gaves Tid til efter en vellykket Overrumpling at tilintetgjøre Jordarbeiderne, selv om Bestemmelsen var, at den angribende Styrke efter heldigt Udfald af Kampen alligevel skulde trække sig tilbage til Fæstningen; men hertil var Angrebsstyrken under alle Omstændigheder for liden. Afdelingerne vare heller ikke heldig sammensatte, idet der vistnok burde have været anvendt bare lette Tropper til Udfaldet, hvorimod Obersten havde medtaget 2 à 3 Divisioner Grenaderer, uagtet han havde lette Tropper nok og forøvrigt var tilstrækkelig stærk til i det hele at kunne have anvendt en større Styrke.

Vi skulle efter Rapporterne se, hvorledes det gik med Anfaldet. Det fandt ikke Sted før d. 18de Maj, altsaa 3 Dage efter den oprindelige Bestemmelse, og det burde yderligere have været udsat; thi Naturforhold kom Natten mellem d. 17de og 18de Maj ogsaa i Vejen. Kontraordre blev ikke given; men vi skulle lade Oberst Staffeldt selv tale. 19 Maj 1808 rapporterer han:

»Da indhentede Efterretninger fortalte, at Fienden paa sin højre Fløj stærk forskandsede sig, saa for om muelig at fordrive ham fra denne Position og derefter afskiære, eller komme til at virke paa hans Communications-Linie anordnede jeg med

2 Divisioner Throndhiemske Grenaderer
1 Division af 1ste Aggershuusiske,
1 Skarpskytter Division af Throndhiemske Inf. Regiment og
det leirdalske lette Infanterie Compagnie, samt
2de Skiløber Compagnier, som ialt udgjorde omtrent 750 Mand, et Angreb paa denne hans Fløj til d. 18de d. M. om Morgenen Kl. 11 slet; til samme Tid befalede jeg det Aamodtske Skiløber-Compagnie og 50 Mand af det Wingerske lette Infanterie Compagnie at giøre en Demonstration paa hans venstre Flanque.

Natten mellem den 17de og 18de havde Glommen Elv voxet og saaledes oversteget sine Bredder, at Divisionen af 1ste Aggershuus ikke var istand til at indtreffe paa det befalede Samlings Sted, forinden 2de Timer sildigere end befalet var; og da formedelst samme Aarsag denne Hindring ikke kunde overbringes Demonstrations Corpset, begyndte samme dets Attaque til den fastsatte Tid, hvilket blev udført meget godt; Fienden blev af Fændrich von

Gill[1]) med 50 lette Infanterister fordrevet fra dens Forposter, men da de retirerede sig paa Hovedstyrken paa Lier, kunde den ikkun forfølges et Stykke, hvorved blev giort 2de Fanger af Upplands Regiment, nogle ihjelskudte og blesserede, samt 4 Gevæhrer erobrede, uden at en Mand derved paa vores Side blev beskadiget.

Angrebet paa højre Flanque skeede i 3de Kolonner. Major v. Ræder af 2det Throndhiemske Infanterie Regiment, som højst commanderende for det heele, anførte selv den ene Kolonne, som skulde angribe Forskandsningerne paa Mobæk.

Capitaine von Jürgensen, Chef for det Leirdalske Compagnie, skulde angribe Forskandsningerne paa Skandsgaarden i Flanquen med den 2den Kolonne og Capitaine von Nægler af 2det Throndhiemske Infanterie Regiment skulde giøre Attaque forfra ved Skandsgaarden og førte 3dje Kolonne.

Det lykkedes hastig de 2de sidstnævnte Kolonner at fordrive Fienden fra Skandsgaarden, som flygtede over Broen imellem Skinnarbøll og Overud, brækkende Broen efter sig, og sadte sig paa den anden Side af Elven i en stærk Position; imidlertid giorde den af Major von Ræder anførte Kolonne Angreb saavel ved Skud af Skarpskytterne og Skiløberne, der sadte sig bag de ved dette Sted findende Huuse, som og Grenader Divisionen af 1ste Aggershuus og det Leirdalske Compagnie (som efter at have fordrevet og forfulgt Fienden over fornævnte Bro stødte til Major von Ræders Kolonne) angreb med Bajonnetten[2]); men da man blev var, at Fienden paa den anden Side af Elven havde et andet Batteri bag første, der laa højere og commanderede det første, om man blev Mester deraf, blev efter forskiællige saadanne Angreb, som alle bleve slaaede tilbage ved en Haggel, ikke allene af Musquet, men ogsaa af en større Slags Sort Jernkugler, som supponeres skudte af de saakaldte Muskedunnere, blev Haabet for denne Gang og, indtil man efter Vandets Fald igien seer sig i Stand til at kunne frembringe Ka-

[1]) Af »Norske lette Inf.bataljon«, annekteret »Norske Jægerkorps«.

[2]) Uheldigvis holdt Svenskerne paa med Afløsningen af Forposterne, da Angrebet skeede, saa der var dobbel Besætning i Svenskernes Forskandsninger. I disse stode nemlig Tropper af Helsinge Regimente, som afløstes af Tropper af Nerikes Regimente og Wermlands Regimente samt Wermlands Feltjægere; se »Kriget emellan Sverige och Danmark åren 1808 och 1809« ved C. Meijer.

noner, opgivet og i beste Orden, uden at blive forfulgt, retireret til de før indehavende Poster.

Til videre Belysning hidsættes Major Ræders med Blyant nedskrevne Originalmelding om Naturhindringerne:

»Formedelst at Vandet giorde Overfarten højst besværlig for Divisionen Nissen til Rødengen[1]), kunde Colonnen ikke blive sat i Marsch her fra Helgenæs førend nu da Klokkkn er $8^1/_4$ Slet; denne ubehagelige Omstændighed foraarsager derfor, at Angrebet, som skulde begynde Kl. 11 Slet, ikke kan begynde førend Kl. 1 Slet.

Efter Vejvisernes Udsigende vil det højtstegne Vand paa mange Steder foraarsage Ophold og Hindringer.

Helgenæsset ved Afmarschen den 18 Maj Kl. $8^1/_4$ Slet«.

Paa denne Blyantsmelding fra Major Ræder havde Artillerilieutnt. C. Pritzier Meidell tegnet: »Artilleriet kan ei komme videre end til Rødengen«.

Som man ser, har Oberst Staffeldt ved Fuldførelsen af sin Plan til Hovedangrebet paa Jahren havt den heldige Tanke at udføre et demonstrerende Angreb samtidig mod Fiendens venstre Fløj, og til dette Øjemed anvendte han bare lette Tropper; men uheldigvis synes ogsaa her Angrebsstyrken, om den end alene skulde demonstrere, at have været for liden til alligevel at forhindre Svenskerne i fra Lier at sende Understøttelse til sin høire Fløj paa Jahren. At der i Nattens Løb fra d. 17de til d. 18de Maj ikke har været vist den tilbørlige Opmærksomhed paa Glommens Stigning er sikkert, en Stigning, som nok kunde bringe Ugreje i Planen, hvad der ogsaa viste sig, hvorfor der forsigtigvis itide burde have været givet Ordre til Opsættelse med det hele Angreb.

Under Kampen opholdt Oberst Staffeldt sig paa en Bastion paa Kongsvinger Fæstning, hvorfra han kunde overskue Fegtningens Gang paa Jahren. Han skriver allerede d. 16de Maj i et Brev til Prinds Christian i Anledning af det paatænkte Angreb: »aber weder ich noch Stabell dürfen uns bey der Ausführung von hier entfernen;

[1]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

so fort wir uns rühren, ist der Feind allart. Es geht hier wie in Dänemark, für Geld giebt's Spione«.

Den i Brevet angivne Grund synes ikke plausibel nok for, at Overanføreren ikke var tilstede i Kampen. Under alle Omstændigheder burde ikke Obersten ved Troppernes Tilbagemarch fra det uheldige Angreb paa Jahren fra Bastionen have tilraabt de forbimarcherende Afdelinger sin Misnøje med det uheldige Udfald; dette vakte den største Forbitrelse hos Folkene, hvad der heller ikke var at undres over[1]). Det var et Faktum, at Afdelingerne forblødte i frugtesløse Bajonnetangreb paa de fiendtlige Forskandsninger, medens Overanføreren opholdt sig paa Kongsvinger Fæstning. Selv skylder Oberst Staffeldt paa Glommens Stigning som den væsentligste Aarsag til det uheldige Udfald. Han skriver den 19de Maj til Prinds Christian:

»Der gestern unternommene Versuch die rechte Flanke des Feindes anzugreiffen und ihn auf dieser Art aufzurollen, ihm auf seiner Communications Linie zu kommen ging leider nicht an. Mit Kanonen konnte ich nicht hinkommen, die Gewässer waren zu hoch, und die Wege der Kanonen zu schlecht. Die Verschanzungen mit dem Bajonnette zu ersteigen, dazu gehören Leute, die erfahren haben, dass man nicht so viel zu fürchten hat, wenn man gerade zu geht, als wenn man sich vor der Schanze hinwirft und die Ehre des Ersteigens seinen gleichgesinnten Kammeraden überlässt. Es bleibt mir nach diesem Versuch jetzt nichts übrig, als ihn zu schwächen und zu allarmieren. Aber er ist concentrirt, des Nachts allart und läuft gleich zurück zu seinen Verschanzungen; also ist von dieser Seite auch wenig Heil zu erwarten.

Nie hätte ich gedacht, dass ich Jahren nicht erhalten sollte, da alles so geheim angeordnet war, aber das unglückliche Wasser, welches den Angriff in 2 Stunden verzögerte, welches den Major Stabell 5 Stunden auf den Weg von hier dorthin zubringen liess, welches machte, dass ich von hier aus keine Kanonen absenden konnte, dieses Wasser, welches mein Glück machen sollte, machte eigentlich mein Unglück«.

Da det gik galt, sendte Obersten alligevel Major Stabell afsted til Kamppladsen.

Oberst Staffeldt undgaar ikke selv i sit Brev til Prindsen at

[1]) Se »Danmarks Krigs- og Politiske Historie« ved J. v. Ræder, 2 B. S, 513.

klandre Troppernes Holdning; men værre udtaler han sig i en ny Skrivelse d. 21de Maj til Prinds Christian, og her gaar det ud over baade Befal og Mandskab. Han skriver: »Hätte ich taugliche Officiers, hätte ich Truppen, die zu gebrauchen, wahrlich ich würde vieles leisten können, aber leider! Der Major Ræder, Capitaine Jürgensen und einige Andere sind gut, aber die Leute gehorchen nicht. Was ist dem zu thun? Ehre und Reputation kann man verlieren. Keine Parthey-Gänger Streich kann und darf man wagen.

Gott schenke uns Friede und Adieu alle Nationale!!!«

Oberst Staffeldt har aabenbart været overmaade ærgerlig over det uheldige Udfald af Affæren paa Jahren; thi ellers var han neppe fremkommen med saa uretfærdige Ord og Beskyldninger mod de ham underlagte nationale Tropper, der dog havde opført sig mønsterværdigt i tidligere Træfninger, som ved Trangen. Han ærgrede sig maaske dobbelt, fordi han, som var kaldet til at reparere Affæren ved Kongsvinger og Lier efter Oberst de Seue, ikke havde været heldigere ved det første Forsøg, han gjorde derpaa. At Chefen for det hvervede norske Jægerkorps var hildet i »geworbne» Fordomme, var ellers rimelig nok; men Oberst Staffeldt skulde snart komme paa andre Tanker om de »Nationale«.

Vi skulle nu se, hvorledes specielt Leirdølerne opførte sig under Kampen paa Jahren. 19 Maj indsendte Kapt. Jürgensen til Oberst Staffeldt følgende

»Rapport

af Expeditionen d. 18 Maj ved Skandsgaarden, Overud og siden ved Skandsen.

Igaar Kl. 1 Slet rykkede jeg med 2den Colonne, bestaaende af det Hofske Skieløber Compagnie, Leirdals lette Infanterie Compagnie og Aggershuus Skarpskytterne imod Skandsgaarden; ved vores Ankomst flygtede Fienden derfra og til Overud, hvor der stoed en stærk reserve Corps, som var deels opmarcheret og deels som lette Tropper i en Kiæde stillet imod os; vi attaquerede dem og drev de lette Tropper tilbage til deres Colonne. Da jeg hørte, at Chargeringen paa vores venstre Flanke blev stærkere og allerede nogle faae enkelte Jægere lod sig see i min venstre Flanke, blev Lieutnt. v. Spørck med de Aggershuusiske Skarpskyttere og Capt. *v. Arentzen* med 2de Skieløber Pelotons detacheret ved

Aaen mod Overud for at fraholde Fienden indtil Capt. v. Neglers Ankomst, som commanderede 3die Colonne, at den ikke kunde komme mig i Ryggen, hvorpaa jeg forandrede min Front at attaquere paa Fiendens lette Tropper, som kom igjennem Skougen fra vores 1ste Colonne, Major Ræder; — samme blev dreven ud af Skougen, adskillige ihjel skud, hvoraf jeg selv har seet 2de døde, de blesserede tog de med sig. Da de kom ud af Skougen, retirerede de op paa en Bakke og kastede sig op i deres Forskandsninger. Imod Skandsen kom Capt. v. Nissen med Aggershuus Comp. til mig, hvor vi vedligeholdt en bestandig Ild, og da Major Ræder med Skarpskytterne og 1 Skieløber Comp. Elverum kom til os, øb vi med Bajonnetten 3de Gange Storm [1]), men en græsselig Kugleregn giorde Skandsens Erobring umuelig. Her mistede jeg 2de døde og 7 blesserede af Comp. Leirdal og af Skieløberne troer jeg 2de døde og 4 saarede. Skandsen laae ved en Aae, hvor den havde Ryggen deels dækket af Vandet, deels ved en Skandse, de havde paa den anden Side opkastet og som dominerede hiin, da de fra den anden Side af Aaen kunde skyde lige ind i Forskandsningerne, saa, havde vi ogsaa Skandsen indtagen, havde der ikke været Tiid til at demolere den, ej heller at tage Fiender til Fanger.«

Samtidig med Rapporten til Oberst Staffeldt skrev Kapt. Jürgensen til sin Regimentschef, Generallieutnt. Hesselberg, hvem han ogsaa sendte en Afskrift af Rapporten. Om end en Gjentagelse, ville vi dog her, hvor det gjælder Leirdølerne, indtage i sin Helhed Skrivelsen, der lød saaledes:

»Jeg tager mig herved den Friehed at tilmelde Deres Excellence, at vi den 18de Maj havde en Attaque med Svenskerne ved Skandsgaarden og Overud, som var temmelig heed og varede fra Kl. 1 til 6 om Efterm., og havde Fienden ikke forskandset sig saa stærk, havde vi vist drevet dem tilbage. Vores Tab blev betydeligt, men de Svenskes var større efter som man kunde see paa de Folk, som laae paa Marken omkring. Den Styrke, vi angreb med,

[1]) Af den Skildring, der er givet i »Blade af Norges Krigshistorie«, synes det at være Forfatterens Mening, at Leirdølerne kun deltog i den sidste Storm paa Forskandsningerne ved Mobæk (se s. B. S. 256); dette stemmer altsaa ikke med ovenstaaende Rapport.

bestod af 4 Divisioner Grenaderer og 1 Division Skarpskytter Trondhiem, 2 Compagnier Skieløber, 1 Compagnie Leirdal og 1 do. Aggershuus, som var indeelt i 3de Colonner, den 1ste Colonne under Major Ræder, den 2den under min Commando og den 3die under Capt. v. Negler. Saa længe vi havde Fienden paa frit Mark, maatte han retirere, hvor vi kom, indtil han trak sig tilbage i Forskandsninger. Vi løb 3de Gange Storm med Bajonnetten, men en græsselig Kugleregn drev os hver Gang tilbage. Vores Tab var omtr. nogle 40 Mand, som næstens alle fald ved Stormen; min Colonne tabte

af Skieløbere: 2 døde og 4 saarede
- Leirdal: 2 — » 7 —

4 døde og 11 saarede.

Af mine saarede er 2de dødelig og 5 let saarede. Det øvrige vil Deres Excellence see af en Copie af den Rapport, jeg indgav desangaaende, som jeg tager mig den Friihed her at vedlægge.

Cantonerings Qvarteer paa Gaarden Eier ved Kongsvinger d. 19de Maj 1808.

Af Enkelthederne under Leirdølernes Storm paa de svenske Forskandsninger paa Jahren skulle vi hidsætte:

Korporal Hans Sørensen Lem[1]) gik under Stormløbet foran Linjen, vendte Ryggen mod Forskandsningerne og raabte til Kompagniet: »Kom nu Gutter! Kom nu, saa skal det nok gaa godt.«

Af Menige, som udmærkede sig ved samme Anledning, er:

Endre Iversen Holde[1]), der viste fremtrædende Raskhed og Mod. Han var fra Gaarden Kirkevold i Borgund.

[1]) Se »Budstikken» for 30 Aug. 1808.

Hans Pedersen Grøtte fik et Skud i Brystet paa høire Side. Kuglen fik man ikke ud igjen. Mandskabet var gift, havde 2 Børn og var i fattige Omstændigheder. Oberst Staffeldt indstillede Grøtte til en aarlig Pension af 20 Rdl., hvilken beklageligvis ikke udbetaltes ham før efter Ordre af 13 Septbr. 1809 fra det kgl. n. Kom.koll. til bergenh. Reg.; dog skulde Pensionen gjelde fra 16 Decbr. 1808. Foruden 20 Rdl. af den norske Krigshospitalskasse fik han derhos 20 Rdl. af Understøttelsesfondet[1]).

Ligesaa indstillede Oberst Staffeldt *Anders Andersen Midtlysne* til samme Pension. Denne Leirdøling, som var en af de oprindelig i 1802 udskrevne, havde ved Stormløbningen faaet et Skud i Hoften, hvorefter han blev skjæv. Uagtet han ligeledes var gift og havde 2 Børn, fandt Kollegiet, at der ikke var Anledning til at give ham nogen Pension, da han kunde ernære sig, om han end vistnok var udygtig til videre militær Tjeneste. Skulde det, at Manden var fra den efter Mytteriet paa Leirdalsøren »missliebige« Gaard Lysne, være Aarsagen til, at han ikke fik noget?

XV.

Overfaldet paa Jerpset[2]) 25 Maj 1808.

Det varede ikke længe, førend Oberst Staffeldt kom til Besindelse efter den uheldige Affære ved Jahren. Han kom endog ualmindelig snart til at indse, at det gik an at benytte nationale Tropper til en »Partey-Gänger Streich.« Allerede 22 Maj melder han til Prindsen, at han vil afsende en Expedition til Jerpset og Ødegaarden[2]) under Kapt. Jürgensen med Leirdølerne og 65 Skiløbere, ialt ca. 150 Mand.

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 3 B., S. 437, Kongens Skriv. af 5 Juni 1808 til Prinds Chr. Aug. om indsamlede Bidrag i Danmark fra derværende Nordmænd og Bidragenes Avsendelse.

[2]) Se topografisk Kart »Sitskogen».

Oberst Staffeldt havde nemlig bragt i Erfaring, at der bag Svenskernes Position ved Lier til Beskyttelse af deres venstre Flanke var indtaget en Feltvagtstilling paa Gaarden Jerpset i Vestmarken[1]), og da det var muligt over Fjeldet udenom Lierstillingens venstre Fløj at komme til denne Feltvagt, besluttede han at overrumple den og gav Kapt. Jürgensen Ordre i Overensstemmelse hermed. Vi skulle af Rapporten se, hvorledes det gik til.

Kapt. Jürgensens Rapport til Oberst Staffeldt lød saaledes:

»Deres Højvelbaarenhed har vist ventet paa Udfaldet af min Skiebne, jeg har arbeidet i 2de Nætter for at faa Fienden efter Ønske, i Natt Klokken imod 1 slet attaquerede jeg, en Deel af hans Styrke var ude paa Patroulle, jeg fik 24 Fanger og de som ikke undfløj blev skud ihiel eller fik et Bajonnet Stød. Baron Gustav Ulvsparre blev skud, han var Commandeur for Skarpskytter Compagniet. Den Armatur jeg har med kan jeg ikke giøre Regning for, før jeg har samlet mine Folk, om 2de Timer venter jeg de fangne hertil, men da mine Folk er meget fattigeret, saa kan jeg nok ikke samle dem og ej heller de medtagne Armaturer før i Morgen, saa jeg tænker i Morgen Aften at være paa Kongsvinger for at aflægge Regnskab for mine Handlinger. Baronens Correspondance, Vagt-Journal og Ordrebog troer jeg at er i mine Hænder, da jeg ikke har havt Tiid at see alt efter. Leirdølerne vil jeg ikke rose fordi jeg er deres Compagnie Chef, men jeg kan ikke siige mere end at de var brav og bestemte Dagens Udfald. Lieutnt. v. Spørck og Skieløber Officiererne var hos mig paa Pladsen og feilede ingensteds. Jeg har 2de døde og 1 saaret og Skieløberne tror jeg 1 død.

Store Fugle[2]) den 25de Maj 1808.

Jürgensen.«

Ved Oversendelsen af denne Rapport til Prindsen skriver Oberst Staffeldt d. 25de Maj bl. a.: »Da jeg er sikker paa, at Kapitaine von Jürgensen er den Mand, der ikke overdriver nogen Ting, saa er jeg vis paa, at Udfaldet har været eclatant.«

[1]) Se topografisk Kart «Sitskogen».

[2]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

Oberst Staffeldts Rapport, dat. Kongsvinger 26 Maj 1808, var saalydende:

»Underdanigst Rapport!

Da jeg efter indhentet Efterretning havde bragt i Erfaring, at et Jæger Compagnie af Fienden skulde ligge fordelt paa Gaarden Jerpset og Ødegaarden paa Vestmarken og blot havde en liden Vagt detacheret til Gaarden Harstad[1]), beordrede jeg Capitaine Jürgensen med det Leerdalske lette Infanterie Compagnie og det Aamodtske Skieløber Compagnie at gaae over Fiældet, fra Spitals Krogen[2]) over til benævnte Gaard, for at ophæve disse Qvarterer; Capitainen med Commandoet blev Natten imellem den 23de og 24de liggende paa Fiældet og sendte en bekiændt Mand frem for at indhente fuldkommen Vished, og da denne bragte Efterretning, at det meeste af Compagniet var paa Gaarden Jerpset, og at ikkun en Vagt af 5 Mand var paa Ødegaarden og en noget større Vagt længere tilbage paa Gaarden Harstad, besluttede han at rætte sit Angreb allene paa Hoved-Styrken paa Jerpset[3]); han marcherede derefter saaledes af med sit Commandoe, at han kunde indtræffe der ved Midnats Tide imellem Kl. 12 og 1; Natten imellem den 24de og 25de naaede han Stedet, inddelte Mandskabet, og paa given Signal var Gaarden omringet. Ved at nærme sig Huuset, skiød de Svenske giennem Døre og Vinduer, herover blev Folket forbittret, og en almindelig stærk Skyden var uundgaaelig; den der højstcommanderende Officier en Lieutenant Baron Ulfsparre blev tillige med en Deel fiendtlige Soldater, hvis Antal ej nøjagtig kan opgives, tagne til Fange. — Desuden erholdt 25 Stk. Gevæhrer med Bajonnetter, deels Svenske, deels Franske, ligesaa mange Patron-Tasker og Feldtflasker, en Deel Ammunition, som der forefantes og ej kunde medføres over Fiældet tilbage, blev iturevet og fordervet. — De Fangne er Regiments Jægere af Uplands Regi-

[1]) Se topografisk Kart »Sitskogen«.

[2]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

[3]) I C. Meijers »Kriget emellan Sverige och Danmark åren 1808 och 1809« staar der S. 106, at Styrken paa Jerpset kun var 1 Lieutnt., 28 Md.; dette er ifølge de norske Rapporter urigtigt, da Styrken var dobbelt saa stor. Om den svenske Kapt. Baumans Undsætning, omtalt sammesteds, og hans Kamp med Leirdølerne indeholde de norske Rapporter intet. Da den svenske Generalstab holder paa med Udarbeidelsen af Felttoget i Norge 1808, blev nærværende Forfatter under sit Ophold i Stockholm 1896 negtet Adgang til de svenske Rapporter angaaende Kapt. Baumans Affære.

ment, og de franske Gevæhrer er af de, som i afvigte Aar i Pommern blev giort til Bytte. — Vort Tab ved denne Expedition er 1 død og 2 saarede af Leerdals lette Infanterie Compagnie.

Capitaine von Jürgensen, der ved denne Expedition har vist megen Conduite, som og det heele Commandoe, der af Capitainen erholdt det beste Vidnesbyrd, kan jeg ikke andet end anbefale til Deres Høyfyrstelige Durchlautigheds Naade.

Underdanigst

Rapporten [1]) ledsagede Staffeldt med en Følgeskrivelse til Prinds Christian, hvori han siger bl. a.: »Die Leerdahler sind grausam gewesen, mit kaltem Blut haben sie gemordet. Die Officiers konnten die Sache keinesweges hindern. Es schadet dieses aber nicht, desto mehr lehrt der Feind uns fürchten.«

I samme Skrivelse beder han Prindsen ignorere, hvad han tidligere har tilskrevet ham om de nationale Soldaters Opførsel ved Jahren. Obersten havde der nærmest tænkt paa Divisionen Nissen af 1ste akersh. Inf.reg., hvilken ikke vilde gaa frem; specielt havde Staffeldt ikke sigtet til Leirdølerne.

Man har bebreidet Leirdølerne Grusomhed ved Overfaldet paa Jerpset, saa at der endog har været Tale om »plettet« Berømmelse[2]); hvad man mest maa udsætte paa dem, er Drabet af Lieutnt. Ulfsparre; det var imidlertid Kommandersergeanten ved Aamodtske Skiløberkomp., som holdt ham, ikke Kommandersergeanten ved leirdalske lette Inf.komp., saaledes som angivet i »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 256[3]); ialfald berettes saaledes fra

[1]) Rapporten er indtaget i »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 3, B., S. 396, men med en noget anderledes Orthografi. —

[2]) C. J. Vogts: Krigshistorie.

[3]) Se »Dybwads illustrerede Folkekalender for 1881«, S. 140—141, hvor den traditionelle Beretning om Overfaldet paa Jerpset er gjengivet af Kapt. D. Schnitler under Titelen »Major Jürgensen og Leirdølerne«. Vi henvise til samme Sted for de øvrige Traditioners vedkommende om Leirdølerne, tillige indtagne i »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 437—445.

Elverum, hvor samme Kommandersergeant ved aamodtske Skiløberkomp. døde i Aaret 1863.

Til nærmere Oplysning af Overfaldet paa Jerpset maa vi hidsætte den Rapport, som Kapt. Jürgensen sendte til Generallieutnt. Hesselberg. Den lød saaledes:

»Rapport

over Expeditionen ved Jerpset d. 25de Maj.

Den 23de Maj marcherede jeg fra Cantonnerings-Qvarteer nordre Eier i Solør til Kongsvinger og derfra til store Fugle ved Glommen og siden ind i Skougen saaledes, at jeg kom Fienden i Ryggen, som laae paa Jerpset. Om Morgenen Kl. 12½ slet attaquerede jeg Gaarden med den største Force jeg kunde, Gaarden blev omringet, og de enkelte, som undfløj, og de, som blev ihielskud undtagen, blev den heele Styrke tagen til Fange. Af min Compagnie har jeg 1 død og 2de blesserede. Jeg har i Alt 24 Fanger og henimod 3 à 34 blev ihielskud (og blesseret 4), foruden Lieutenant Baron Gustav Ulvsparre og 1 Mand, som jeg maatte skyde ihiel paa Gaarden, da han ikke vilde følge med. De døde faldt for Bajonnetten, og af de blesserede blev mange stukken.

Af Erobrede Sager har jeg:

25 Gevæhrer med Bajonnetter, som størstendeels er franske Gevæhrer fra Stralsund, efter de fangnes udsigende.
25 Bandolerer med Tasker.
27 Feldflasker.
1 Tromme.

Baronens Correspondance, Parol Journal, Vagt Instrux og Ordre Bog og alle Regnskabs Papirer er i min Værge[1]).

[1]) I den lille Afhandling i Dybwads Folkekalender for 1881 »Major Jürgensen og Leirdølerne« staar der (S. 141—142) fortalt en Episode efter Overfaldet paa Jerpset om, at Leirdølerne bleve opbragte paa sin Chef, fordi de troede, han havde forholdt dem en Deel af Byttet, og at de derfor kringrendte ham og satte ham Bajonnetten for Brystet. Dette er en temmelig apokryph Historie; thi Leirdølerne førte intet andet Bytte med sig fra Overfaldet paa Jerpset end de faldne og fangne Svenskers Armatur m. v. Det er jo ogsaa selvsagt, at Nordmændene røvede ikke sine egne Landsmænds Gaarde, og Ejeren af Jerpset, Trond Jerpset, var en altfor trofast Nordmand og havde som Speider gjort Armeen altfor store Tjenester, til at hans

De lette Infanterister af min Compagnie, som har fortrinlig viist sig, har jeg ikke selv seet, da det var mørkt, men jeg maae tilstaae, at alle Leirdøler har viist sig kiek. Let Infanterist No. 8 Endre Iversen Holde af min Compagnie, som viiste sig ligeledes ved Jaren den 18de d. M., maae nok have været den første paa Gaarden, da han har taget Gevæhret fra Skildvagten, som stod for Gevæhr. Det paa Jerpset detacherede Corps var Skarpskyttere under Baronens Commandoe. 1 Lieutenant var til Sverige efter Proviant, og Fændriken med 20 Mand paa Patroulle, som giorde, at han slap«.

Ved Jerpset udmærkede atter *Korporal Lem* sig, idet han var en af de første fremme, da Gaarden skulde omringes[1]).

Ligeledes var det rigtig, som Kapt. Jürgensen indrapporterer til Generallieutnt. Hesselberg, at *Endre Iversen Holde* var den, som tog Geværet fra Skidtvagten, efter at denne først havde anraabt og skudt paa Holde[1]).

Om selve Kapt. Jürgensen indrapporterer Oberst Staffeldt særskilt, at han ved Overfaldet paa Jerpset »viste Forsigtighed samt Mod og Kjækhed og Klogskab ved at dirigere sin March og at overfalde Fienden.«

---

egne Landsmænd skulde ville røve noget fra ham. Den fremskudte svenske Feltvagt havde naturligvis heller ikke stort at lade sig fratage, andet, end det, Leirdølerne toge. Denne aprokryphe Episode findes ogsaaa optaget i »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 442, hvad ikke burde være skeet.

[1]) Se Budstikken« for 30 Aug. 1808.

XVI.

Svenskerne rømme Norge. Leirdølernes Tog til Flisen Elv og tilbage igjen. Udmærkelser og Belønninger.

Efter Overfaldet paa Jerpset indtraf den mærkelige Begivenhed, at Svenskerne trak sig ud af Lierstillingen og sine andre Positioner foran Kongsvinger Fæstning og gik helt tilbage til den anden Side af Grændsen. Dette var dog ingenlunde foranlediget ved Nordmændene, men skyldtes en Ordre fra Kongen af Sverige til sin øverstbefalende i Norge, idet Kongen havde forandret Felttogsplan, efter at der var ankommen et engelsk Hjelpekorps paa 10 000 Md. til Gøteborg[1]).

Det var d. 30te Maj, Svenskerne begyndte sit Tilbagetog. Strax Oberst Staffeldt mærkede det, fulgte han efter. Han vidste ikke Aarsagen til, at Svenskerne trak sig tilbage, men troede, at Grunden var, at de havde fornummet, at der ventedes Forstærkninger fra Throndhjem, samt at de stode i den Formening, at de ogsaa havde franske Tropper imod sig, idet Svenskerne efter Folkenes enstemmige Udsagn havde taget Leirdølerne for Franskmænd, »formedelst deres haarde Behandling ved Jerpset«. Staffeldt mente ogsaa, at Svenskerne nærede Frygt for at blive omgaaede.

De Forstærkninger, der ganske rigtig ventedes fra Throndhjem, var Grenaderbataljonen *Sommerschild* af 1ste throndhj. nat. Inf.reg.

Natten til d. 31te Maj erfarede Staffeldt ved udsendte Patruljer, at Svenskerne trak sig tilbage, og om Morgenen d. 31te gav han Ordre til at rykke efter paa Hovedvejen til Sverige med Bataljonen Müller og et halvt 3dt digt Batteri samt Dragonerne. Denne Kolonne efterfulgtes af den anden Halvdel af Batteriet tillige med 1 Grenaderdivision, 1 Skiløberkomp., Vingerske lette Inf. komp. og 1 Division af oplandske nat. Inf.reg.'s Musketerbataljon.

For at dække sin venstre Flanke befalede Staffeldt de throndhjemske Tropper, 2 Skiløberkompagnier og leirdalske lette Inf. komp., alt under den nyudnævnte Oberstlieutnt. Ræders Kommando, til at gaa over Østmarken[2]) mod Grændsen, og for at dække høire

---

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne« om Felttoget i Norge, 3 B., S. 374.

[2]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

Flanke beordredes 1/2 Division af oplandske Musketerbataljon at besætte Gaarden Rudberg i Vestmarken [1]).

Om Aftenen d. 31te Maj havde Oberst Staffeldt sit Hovedkvarter paa Gaarden Hesbøl paa Eidskogen [1]).

Leirdølerne rykkede frem til Gaarden Boltebøl i Østmarken, men gik snart videre. 3 Juni finde vi saaledes leirdalske lette Inf. komp. ved Magnor. Fra Gaarden Torp ved Magnor skriver Kapt. Jürgensen nævnte Dag til Generallieutnt. Hesselberg bl. a.: »Tiiden er kort til at skrive enhver Omstændighed tydelig eller udførlig, formedelst bestandige Marcher og Expeditioner.

Den 30te fik vi høre, at Fienden har aldeles forladt den forrige Nat Egnen omkring Kongsvinger, hvorpaa vi fik Ordre at marchere den 31te Maj imod Linien; — Fienden er rykket ind i Sverige, men hvorhen, veed man ikke, vores Post-Kiæde staaer i Linjen. Naar vores Patrouller kommer tilbage, faae vi nærmere Efterretning«.

Med Linjen forstaar Kapt. Jürgensen Grændselinjen. Svenskerne havde ikke trukket sig længer tilbage end til Skandserne ved Morast.

Oberst Staffeldt blev nu staaende paa Indmarchlinjen til Sverige i længere Tid. Det synes at have gaaet ham som andre tidligere i Felttogene mod Sverige paa denne Kant af Landet, at de vare bange for Eda Skandse. Denne stod altid som en Bussemand paa Vejen til Karlstad. Anderledes med Svenskerne. De rykkede modig ind i Norge ad denne Vej, uagtet de vare paa det rene med Kongsvingers Fæstnings Modstandskraft og vidste, at der var nok saa holdbare Forskandsninger ved Lier, foran Kongsvinger.

Imidlertid har Oberst Staffeldt vistnok ved Siden af havt sin Frygt for Svenskernes venstre Fløjbrigade; men denne fastholdtes af Prinds Christian. Prindsen ønskede intet heller, end at Staffeldt skulde gaa over Grændsen, og ventede utaalmodigt derpaa.

Naturligvis kom Hensynet til Troppernes Forpleining under en Fremrykning med i Spillet. Man var jo vant til under den Tids Krigførsel at faa sine Forsyninger fra Magasiner; man kunde ikke fjerne sig for langt fra disse, og i de svenske Grændsebygder var der intet at opdrive; hvad der havde været, havde den svenske Hær selv forbrugt. Dog var det jo ikke langt fra Kongsvinger,

[1]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

hvor der var Oplag af alle Slags, og ved en heldig Fremrykning kunde man vel skyve Magasinerne længer frem, ikke at tale om, hvis man opnaaede at komme længer ind i Wermland, at man da kunde faa Erstatning.

Imidlertid er det ikke godt at vide, hvad der afholdt Oberst Staffeldt fra at gaa videre frem, til Trods for at Prindsen vilde det. Han omgikkes rigtignok med en forvoven Tanke om et Indfald lige til Falun i Dalarne; men dette skulde da synes end farligere end at gaa paa Eda Skandse. Han synes virkelig for Alvor at have tænkt paa et Indfald i Dalarne, idet han i dette Øjemed gav Ordre til, at Bataljonen Sommerschild, der var paa March sydover, skulde standse i Elverum, og Kapt. Jürgensen fik Ordre til med sine Leirdøler at marchere did for sammen med Thrønderne at følge Flisen Elven og rykke ind i Sverige.

11 Juni afmarcherede Leirdølerne til Flisen Elv. Lensmand Thobroe i Elverum skulde følge Streifkorpset som Veiviser ind i Sverige. Proviantering for 15 Dage skulde der sørges for. 15 Juni var Expeditionen færdig til Afmarch. Oberst Staffeldt brugte imidlertid altid først at indhente Prindsens Approbation, og den kom ikke; følgelig blev Expeditionen indstillet. Leirdalske lette Inf. komp. laa under dette paa Svesæter i Hofs Sogn fra 14—27 Juni. Den eneste Betænkelighed, Oberst Staffeldt synes at have havt lige over for Expeditionen til Dalarne, var Provianteringen; »die Verpflegung wird das ärgste werden in dieser ausgezehrten Gegend, wo kein Pferd zum Transport zu gebrauchen«, skriver han til Prindsen.

Ganske vist havde han ad den Vej ikke stødt paa mange svenske Soldater; men derfor var det ikke sagt, at Expeditionen var lykkedes, selv om Provianteringen var gaaet heldig. Det var en Tanke, som kun halvt sattes i Realisation. Det ledede bare til Frem- og Tilbagemarcher for Leirdølerne og Stands i Thrøndernes Fremmarch til Understøttelse paa Hovedindmarchlinjen til Sverige.

Der er imidlertid en Ting, som forklarer Oberstens Plan. Han havde faaet Underretning om, at Russerne havde erobret Stockholm, og saa skulde hans Expeditionskorps til Falun der støde sammen med Russerne. —

Siden Efterretningen om Kong Christian VII's Død i Marts Maaned havde Spillet ikke været rørt ved den norske Hær. Paa disse Marcher og Kontramarcher for Thrønderne og Leirdølerne var det derfor til

lidt Opmuntring, at Spillet atter kunde røres, idet ved en Parolbef- af 30 Maj den kommanderende General søndenfjelds, Prinds Chri stian, tillod dette; dog skulde Trommerne og de øvrige Instrumenter, ligesom ogsaa Fanerne, fremdeles være behængte med sort Flor indtil nærmere Ordre.

Hele Juni blev Brigaden Staffeldt efter dette liggende uvirksom. 27 Juni erkjender Oberst Staffeldt, som da havde sit Hovedkvarter paa Matran, at han havde modtaget Brev fra Prinds Christian med Opfordring til at gaa angrebsvis tilværks; men han svarer med Undskyldninger og finder tusinde Vanskeligheder ved at fordrive Fienden, der har forskandset sig paa alle Punkter. Obersten tror, det er bedst at holde sig passiv, men skal dog intet forsømme.

29 Juni fik Brigaden Staffeldt en Forøgelse af sine Tropper i 1 Division af bergenhusiske Musketerbataljon.

Ved denne Tid faldt en Del Udmærkelser som en Følge af, hvad Nordmændene hidindtil havde præsteret af Tapperhed, Mod og Konduite. Allerede tidligere var endel Officierer tilstaaede højere Charge. 30 Juni blev Oberst Staffeldt udnævnt til Generalmajor m. Anc. fra 30 Januar s. A., formentlig væsentlig for sin Andel som øverstkommanderende og Brigadechef ved Affæren ved Trangen. 1 Juli tilskriver Kongen Prinds Christian, at han havde opsendt til Norge en Del Dekorationer for Officierer og andre, der havde udmærket sig under Felttoget, og heraf faldt 2 Sølvkors, d. v. s. »Danebrogsmændenes Hæderstegn« paa de foran nævnte Leirdøler Korporal Lem og Letinfanterist Holde[1]). Disse Ordenstegn bleve dog først udleverede i Slutningen af Juli Maaned. Da Regimentet havde faaet officiel Meddelelse derom, skriver Generallieutnt. Hesselberg til Prindsen d. 3dje Septbr.: »Deres Durchlautigheds naadige Underretning, at 2de af det leirdalske lette Infanterie Compagnie ere blevne hædrede til Danebrogsmænd, har været mig meget behagelig at modtage, ligesom jeg smigrer mig med, at de øvrige i Feldten værende bergenhuusske Tropper, der har den Lykke at staae under en ædel Fyrstes Anførsel, ogsaa ved forefaldende Leiligheder vil vise sig som værdige Normænd og villig opoffre Liv og Blod for elsket Konge og Fædreneland«.

Den største Belønning for Leirdølernes Tapperhed skulde dog komme i en anden Form. Allerede 16 Juni 1807 havde Bergenhus

[1]) Se »Budstikken« for 30 August 1808.

Fæstnings Kommandantskab i en Promemoria foreslaaet, at af de for Mytteriet paa Leirdalsøren indsatte »Slaver« burde Niels Olsen Lysne, Mons Olsen Lysne og Johannes Olsen Hundere løslades, hvorhos Kommandantskabet udtrykte Ønske om, at Anders Vold maatte gives Haab om Befrielse. Det blev dog ikke til noget dengang; men efterat leirdalske lette Inf. komp. under Krigens Gang havde vist, at det stod paa Høide med de bedste Tropper baade med Hensyn til Uforfærdethed og Krigsduelighed i det hele taget, blev Stemningen i Kjøbenhavn mildere for en Benaadning.

1 Juli 1808 faldt der kgl. Res. for, at Kompagniets ulykkelige Landsmænd paa Bergenhus Fæstning skulde løslades, og den meddeltes det kgl. n. Kom. koll. i Skriv. af 5 Juli fra det kgl. Gen.-kom. koll. i Kjøbenhavn saalydende:

»Det Danske Cancellie har underrettet dette Collegium om, at det under 1 ds. har behaget Hs. Maj. Kongen at resolvere saaledes: »Da det Leirdalske Compagnie under de i Norge forefaldne Batailler og Affairer har viist megen Kjækhed og Raskhed, saa ville Vi i Betragtning heraf have følgende af den Leirdalske Almue, som efter Vor Højesterets Dom af 14 Marts 1803 for Opsætsighed ved det Leirdalske unge Mandskabs Udskrivning ere hensatte i Slaveriet paa Vor Fæstning Bengenhuus, allernaadigst skjænket deres Frihed, nemlig: Anders Andersen Vold, Mons Olsen Lysne, Niels Olsen Lysne og Johannes Olsen Hundere.

Hvilken allerhøjeste Res. det kgl. n. Com. koll. ville behage at communicere Commandantskabet paa benævnte Fæstning til videre Foranstaltning«.

Paa Grund af Krigen og den dermed følgende vaklende Postgang blev ikke denne Resolution kommuniceret Bergenhus Fæstnings Kommandantskab før under 26 August. Snart derefter slog Leirdølernes Befrielsestime i Slaveriet paa Bergenhus.

Den rolige Juni Maaned benyttede Leirdølerne til at klæde sig op i. Det havde lykkedes Major Stabell at skaffe leirdalske lette Inf. komp. fra Munderingsdepotet i Christiania 107 Stk. Skjorter, 107 Par Strømper og 107 Par Sko; det var da saa vidt, at Undermunderingen kom i Orden.

XVII.

Indrykning i Sverige. Overfaldet paa Leirdølerne ved Emterud 19 Juli 1808.

Endelig ved Juli Maaneds Indtrædelse begyndte Generalmajor Staffeldt at røre paa sig efter Ordre fra Prinds Christian.

1 Juli meldte Staffeldt fra Matran, at han har givet Kapt. Jürgensen, som var kommen tilbage med sit Kompagni fra Hofs Sogn og siden 28 Juni laa paa Finserud i Østmarken[1]), Ordre til med Leirdølerne og en Del af aamodtske Skiløberkomp. at gaa frem til Emterud i Sverige. Emterudgaardene ligge strax indenfor Grændsen til venstre af Hovedvejen og omtrent i Høide med Morast Skandse. Paa Emterud skulde der staa en svensk Afdeling paa 150 à 200 Md. i stærkt forskandsede Stillinger. Kapt. Jürgensens Opgave skulde være at rekognoscere og mulig tage Fanger.

Kapt. Jürgensen løste sin Opgave meget smukt. Det var ved Helgebo, Svenskerne havde Forskandsninger; disse ødelagde Kapteinen og rekognoscerede videre fremover til Emterud, som han optog et Kroki[2]) over, hvilket indsendtes samtidig med Rapporten d. 4de Juli.

Generalmajor Staffeldt besluttede nu at sende større Streifkorpser til høire og venstre. Til venstre sendte han et Streifkorps frem til Finserud under Major Stabells Kommando, hvorved Kapt. Jürgensen paany kom under dennes Overbefaling; tilhøire sendte han Oberstlieutnt. Ræder over Vestmarken.

Da Staffeldt 3 Juli havde faaet yderligere Forstærkning af 1 Division af bergenh. Musketerbataljon, rykkede han med Hovedstyrken fremad paa Hovedvejen, idet han benyttede de 3 tilkomne Divisioner Bergenhusinger til Artilleribedækning; de besatte Pramhus og Broen ved Midtskog Kirke[3]).

Nat til 7 Juli forlod Svenskerne Magnor og Morast Skandse. Magnor blev besat af leirdalske Komp. og de aamodtske Skiløbere fra Finserud af.

---

[1]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

[2]) Desværre har ikke Krokiet været at finde i Arkiverne.

[3]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

Søndag d. 10de Juli fik Kapt. Jürgensen Ordre til med leirdalske lette Inf. komp. og 70 Md. af de aamodtske Skiløbere under Premierlieutnt. *Blix* at rykke frem fra Magnor til Emterudgaardene og besætte disse.

11 Juli skriver Kapt. Jürgensen til Generallieutnt. Hesselberg:

»Omendskiønt i en lang Tid her ingen Optrin af Betydenhed er forefalden, saa tager jeg mig alligevel den Friehed at tilmelde Deres Excellence, hvorledes *conjunkturerne* her staaer. Hele den Svenske Armee har trukket sig tilbage til Gaarden Morast 3/4 Miil over Linien ind i Sverrige, hvor han betydeligen har forskandset sig; den 8de Juli om Aftenen forlod han Forskandsningerne. Da vore Trupper ikke saa strax kunde mobil giøres, saa rykkede kun de lette Trupper ind i Sverrige, den 9de om Aftenen kom han med en betydelig Deel af Cavallerie og Infanterie og kastede vores Trupper tilbage og igientog Skandsen, men forlod den strax igien, den 10de kom han igien til Skandsen og forblev der til om Morgenen, Aarsagen til disse Bevægelser er formodentlig, at vi ikke skal faae Tiid at demolere den. Jeg har lagt paa Forpost paa Magnorbro Grændse Tullkammer med 300 Mand og flytter idag derfra til Emterud i Sverrige; de øvrige Trupper ligger i Norge tilbage, da Besætningen paa Morast har trukken sig over Linien tilbage, min Post er for nærværende Tiid at dække den venstre Flanque og giøre Streife Partier for at allarmere Fienden saa meget som mueligt, da han synes at ville trække sig tilbage, formodentlig for at hindre Russernes Fremgang. Den svenske Maade at føre Krig synes mere at være Forsvarskrig, da de alletider der, hvor de fatter Post, strax forskandser sig; ved Emterud ligger jeg ved en Elv, hvor de paa den anden Side havde en Feldvagtkiæde lige fra Helgeboe til Morast Skandse; hver Feldvagt havde ikke alene gravet sig ned i Jorden, men ogsaa enhver enkelt Vedet havde gravet sig ned og stod bag et Brystværn; mange af disse Skandser har jeg demoleret, men endnu daglig finder mine Patrouller flere, saa de Svenske Bønder har bestandig Arbeide, da jeg lader dette Arbeide forrette af dem.

Jeg fik nylig Skrivelse af Oberstlieutnt. *v. Holfeldt*[1]), at jeg skulde faae en Lieutnt. til min Compagnie, som baade kunde skrive

[1]) Kommandør for bergenh. Reg. under Generallieutnt. Hesselberg; se »Bergens Forsvar«.

og forestaae den betydelige Regnskab ved Compagniet, ifald jeg behøvede det, og af Hr. Major *v. Grübeling*[1]) hørte jeg, at det var en Lieutnt. *v. Geelmuyden* Officierer trænger man her meget til, da der er saa mange syge ved Brigaden, saa jeg ønskede at han vilde reise til Compagniet jo før jo heller, idet han vilde være mig meget nyttig, da Compagniet, naar Lieutnt. v. Spørck har Vagt eller Piquet, er til sig selv overlad, idet jeg næstens alletider er borte snart med Leirdøler, snart med andre Trupper paa Recognosceringer.

Cantoneerings-Qvarteer paa Gaarden Emterud i Sverige d. 11te Juli 1808.

Jürgensen«.

Siden Leirdølerne kom i Felten, have vi intet hørt til Premierlieutenanten ved Kompagniet, Rumohr. Sagen var den, at han laa syg paa Aasnæs Lazareth; han havde indgivet sin Afskedsansøgning; men den var endnu ikke indvilget.

Da Leirdølerne i Maj Maaned blev trukket nedover til Kongsvinger, laa der ingen syge af Kompagniet igjen paa Aasnæs Lazareth; men da de paa Marchen til Flisenelven atter kom derop, blev der d. 12te Juni indlagt 2 syge og d. 18de s. M. atter 2 syge, hvilke 4 bleve liggende der hele Juni og Juli.

Paa Kongsvinger Lazareth, hvor Buchholz var Læge, indkom der i Maj Maaned 3 Leirdøler, og de laa der hele Juni, men ingen nye kom til i denne Maaned. I Ugen mellem 2 og 9 Juli døde den ene af disse, Ole Thommesen; han havde faaet et Skudsaar i Benet forbundet med Benbrud. 10 Juli indkom 4 nye syge eller saarede af leirdalske lette Inf. komp. paa Kongsvinger Lazareth; men samtidig udskreves 2 af de gamle, saa Belægget blev alligevel bare 4, hvoraf 3 laa igjen ved Maanedens Udgang, idet en let Infanterist, Engebret Arnesen, døde i Ugen mellem 24 og 30 Juli af »Forraadnelsesfeber«.

Ved Midten af Juli Maaned stod altsaa Brigaden Staffeldt med Hovedstyrken omkring Matran og Forpoststyrken fremskudt til Magnor med venstre Fløj helt fremme til Emterud i Sverige, medens høire Fløj havde sin længst fremskudte Feltvagt ved Gaarden Vilsberg i Vestmarken[2]) nær Grændsen. Bevogtningstropperne be-

[1]) Kommandør for den bergenhusiske Musketerbataljon; se »Bergens F svar«

[2]) Se topografisk Kart »Sitskogen«.

stod i forreste Linje væsentlig af Bergenhusinger, idet Leirdølerne laa paa Emterud, som vi have seet, og høire Fløj paa Vilsberg dannedes af en Division af bergenhusiske Musketerbataljon; ved Magnor Toldsted stod Letinfanterister af vingerske lette Inf. komp. og nogle Skarpskyttere af Bataljonen Müller. Fra Besættelsen af denne Forpoststilling var det nu roligt en Uges Tid, naar undtages, at Bevogtningsomraadet stadig afpatruljeredes og derunder norske og svenske Patruljer kunde støde paa hinanden.

D. 19de Juli gjorde imidlertid Svenskerne et Fremstød, hvorved Feltvagterne saavel paa Emterud, som Magnor fuldstændig overraskedes af Fienden[1]). I Modsætning til Leirdølernes Overfald paa Feltvagten ved Jerpset, hvilket foretoges om Natten, foregik Svenskernes Anfald midt paa lyse Dagen; det var jo forøvrigt midtsommers, saa Nætterne ogsaa vare lyse; men Svenskerne beregnede, at Nordmændene vare mere aarvaagne om Natten end om Dagen, og det viste sig at være rigtigt.

Overfaldet paa Leirdølerne paa Emterud var en fuldstændig Gjengjældelse og Tak for sidst for Leirdølernes Overfald paa Jerpset. Da de norske Feltvagter overalt bleve kastede tilbage, blev det en alvorlig Historie med Krigsforhør efterpaa over Kompagnicheferne for de Afdelinger, der havde udsat Feltvagterne, samt over disses Chefer og de øvrige medspillende. For Affæren ved Emteruds vedkommende afholdtes Krigsforhøret i Kapt. *Chr. Grübeling, jnr.'s*[2]). Telt i Leiren ved Matran. Denne Kaptein var Præses i Krigsforhøret, der administreredes af Regimentskvartermester og Auditør Smith, p. t. ansat ved den kombinerede Grenaderbataljon af oplandske og 1ste akersh. nat. Inf.reg.[3]). Af Forhøret fremgik:

---

[1]) Overfaldet skeede ved Tropper af Nerikes Regimente og Wermlands Regimente samt Wermlands Feltjægere og Livregimentets Husarer, se »Kriget emellan Sverige och Danmark åren 1808 och 1809« ved C. Mejer, S. 144, ialt med 400 Md. Inf. norden- og søndenom Emterudgaardene foruden Kavaleri; mod Magnor Tull sendtes 300 Md. m. 2 Kanoner og 1 Esk. Husarer.

[2]) Se »Bergens Forsvar«.

[3]) Det var underligt nok, at ikke Brigadeauditøren optog dette vigtige Krigsforhør. Under 17 Maj 1808 beskikkede Kancelliet i Kjøbenhavn cand. jur. Erik Arbin, efter at han var kommen op til Norge og havde taget Auditørexamen, til Regimentskvartm. og Auditør ved Brigaden Staffeldt for samtlige Skiløbere og 2 lette Inf. kompagnier med en Gage af 210 Rdl. aarlig, hvortil kom »Omkostningspenge« m. 270 Rdl. aarl. efter Feltplanen for 1801 og Felttillæg 240 Rdl. aarl. i Henhold til det kgl. Gen. kom. koll.'s Skriv. af 21 Novbr. 1807.

Kapt. Jürgensen stod med Piketen, 70 Md. af leirdalske lette Inf.komp., ved den østre af de 2de Gaarde, nordre Emterud, da han d. 19de Juli mellem Kl. 12 og 1 Middag hørte 4 Kanonskud fra den søndre Side af Magnor Elv. Kapteinen sad netop og spiste Middag sammen med sin Premierlieutnt., Spørck, da Skuddene faldt. I samme Minut stod Kapteinen med sit Mandskab under Gevær, og neppe 10 m. derefter hørtes Musketskud i Piketens venstre Flanke i Fronten af en Feltvagt, som var udsat af Kompagniet og bestod af 1 Underoff., 30 Md. Feltvagten laa paa et Fjeld ved en fra Magnor Toldsted til Emterud løbende Vej. Feltvagten, der kommanderedes af Foureren ved Kompagniet, Jens H. Klingenberg, retirerede; men under Retræten gaves ej Tid til at fyre, og da den kom Emterud nær paa 70 Skridt, saaes, at ça. 1 Eskadron Husarer flankerede og huggede ned paa Feltvagtens Mandskab paa en Slette nordost for Emterud, ligesom og at en Mængde Infanteri begyndte at fyre nordenfor, i Ryggen af Piketen. Kapt. Jürgensen retirerede da ad Vejen til Finserud, men fandt snart, at denne Retræt ved fiendtlige Husarer og Jægere var afskaaren, hvorfor han trak tilvenstre i N.V. over et Fjeld og kom frem ad Vejen til Lindalen[1]), mellem hvilket Sted og Gaarden Sætre han stødte paa den foran nævnte Lieutnt., nu Kapt. Blix, som hvilede her med sit Mandskab, 70 aamodtske Skiløbere. Retræten fortsattes videre til Juku, 3/4 Mil indenfor Grændsen paa den norske Side, da det ved Brigadeordre var bestemt, at der i Tilfælde af Angreb af en overlegen Styrke skulde retireres til Pramhus eller Lier. Svensken forfulgte dog ikkun 1/4 Mil fra Emterud.

Kapt. Jürgensen havde ikke havt Befaling til at udsætte noget bestemt Antal Poster eller at lade patruljere til bestemte Steder, men blot at iværksætte saadant efter egen Konduite. En Patrulje kom tilbage lige før Overfaldet; den havde gaaet langs med Elven forbi Emterud og Kværndammen til Emterud Sjø[2]) samt tilbage ad en Skovvej uden at bemærke noget usædvanligt og rapporterede intet nyt. Siden kunde ingen Patrulje udsendes. Til søndre Emterud, over Kværndammen og omkring Feltvagten var en Times Tid før Angrebet udsendt en Patrulje, som ej var kommen tilbage. Det samme var Tilfældet med en til Helgebo (Heljeboda) afsendt

[1]) Se topografisk Kart »Sitskogen«.

[2]) Se »Karta öfver Wermlands Län sammendragen af A. E. Törnebohm år 1880«.

Patrulje, som man havde ventet tilbage netop, som Anfaldet begyndte. De Patruljer, som udgik om Dagen, vare 2 à 3 Md. stærke og Natpatruljerne 5 à 6 Md.

Terrænet mod Morast Skandse havde Kapt. Jürgensen ladet undersøge 1 Gang om Dagen og 1 Gang om Natten; 3 Gange i Døgnet kunde der ikke udsendes Patruljer til Morast, da Afstanden var for stor dertil og det vilde tage for lang Tid. Den sidste mod Morast Skandse[1]) afsendte Patrulje bestod af 1 Underoff. 6 Md. og var hjemkommen 1 1/2 Time, før Angrebet skeede, uden nyt. Da Overfaldet fandt Sted, var der intet rapporteret om Synet af Fienden, hvilket var saa meget mærkeligere, som Svenskernes Styrke af Kapt. Jürgensen formodedes at være 400 à 500 Md.

Til Modværge havde Kompagniet ikke Tid, ifald det skulde rædde sig fra at blive afskaaret. Desuden var Kavaleriet tæt inde paa Kapteinen og hans Mandskab, som under Retræten maatte forsvare sig med Bajonnetten mod den enkelte Rytter. Husarerne vare saa nær, at de huggede Bæreremmene af et Tornister for et af Mandskaberne og af en Brødpose for et andet.

Af Mangel paa Mandskab havde ikke Kapt. Jürgensen ladet udgaa mere end 1 Patrulje ad Gangen; ellers plejede man altid at lade udgaa en ny Patrulje, naar den halve Tid var medgaaet for den Patrulje, som var ude. Skulde han have gjort dette, maatte han have gjort Feltvagten mindre, mente Kapteinen, og det var ikke rigtig. At formindske Piketens Styrke paa Emterud lod sig heller ikke forsvare af den Grund, at han i Tilfælde af Overfald ikke kunde vente Understøttelse fra Tropper paa mindre end 1/2 Mils Afstand.

Da Fienden var overlegen og anfaldt fra flere Kanter, kunde Retræten desværre ikke ske i Orden. Leirdalske lette Inf.komp. mistede ved denne Leilighed sin Kompagnichirurg, *Hans Erhardt Krogh*, Fourer Klingenberg, 13 gemene og 1 Trænkudsk, som allesammen bleve tagne tilfange; endvidere tabtes hele Kompagnibagagen, Kompagnichefens Papirer og 265 Rdl. i Kontanter. De Tropper, som anfaldt Kompagniet i Ryggen, vare paa Skuddistance, men skjød lidet, da deres Hensigt formodentlig var at gjøre Fanger.

Kapt. Jürgensen havde tilbørlig undersøgt det Terræn, han havde besat, og gjort sig personlig bekjendt dermed; dog er det muligt, at der søndenfor Emterud har været Veje, som han ikke kjendte, og som Svenskerne kunne have benyttet, hvis de i det hele

[1]) Se »Karta öfver Wermlands Län«.

taget benyttede nogen Vej; thi det var lette Tropper, som anvendtes.

Af de to Tredjedele af leirdalske lette Inf.komp., som stod paa Emterudgaardene, hvilede den halve Styrke om Dagen; men om Natten vare alle under Gevær. Dette havde bestemt Svenskerne havt nys om, siden de anfaldt om Dagen.

Vel var det ved Brigadeordre bestemt, at Retræten i Tilfælde skulde gaa til Pramhus og Lier; men Kapt. Jürgensen havde befalet, at i Tilfælde af overlegent Angreb i venstre Flanke skulde Retræten gaa til Magnor og i Tilfælde Angreb i Fronten eller paa høire Fløj til Finserud, hvilket synes at have været noksaa fornuftigt.

Kapt. Jürgensen havde intet at bebreide sit Mandskab, hvis Kjækhed under Retræten tvertimod forebyggede større Tab.

Premierlieutnt Spørck[1]) forklarede sig i Krigsforhøret akkurat som Kapt. Jürgensen; dog mente han, at Fienden forfulgte ikke mere end en halv Fjerdings Vej. Han formodede, at Fienden kom over Helgebo. Han meddeler derhos, at Kapteinen i Begyndelsen troede, at Skydningen blot hidrørte fra en sædvanlig Patruljeaffære, hvilket dog synes noget urimelig, naar det var Kanonskud. Sandsynligvis har Kapteinen taget det vel rolig, da han efter Lieutenantens sigende gav sig til at ordne med Bagagen. Om Kapteinen strax gav Ordre til, at Kompagniet skulde træde i Gevær, og han selv, medens dette foregik, vilde rædde Kompagniets Penge og Arkiv, var der vel ellers intet derpaa at sige; det gik imidlertid ikke.

Hvorledes det har gaaet til ved selve Feltvagtens Overrumpling, er ikke godt at vide, da Anføreren blev fangen med omtrent Halvparten af Styrken og der intet foreligger i Akterne derom; dog beretter et Mandskab af Feltvagten, Letinfanterist Anders Pedersen fra nordre Bjørkum i Leirdal, at han, da Skydningen fra Toldstedet hørtes, blev udsendt med en Kammerat, Anders Raae, for at undersøge, hvad det var. De gik da op paa en Høide, hvor der stod en Dobbeltvedet omtr. 300 Skridt fra Feldtvagten, og da saa de strax Svenskerne, som marcherede frem, fyrede og skreg. Anders Pedersen og hans Kammerat løb saa til Feltvagten, men ad forskjellige Veje. Anders Raae blev taget til Fange tillige med Dobbeltvedetten; men Anders Pedersen klarede sig og naaede Stedet for Feltvagten. Denne var imidlertid afmarcheret, og han

[1]) Sekondlieutnt. ved leirdalske lette Inf.komp., B. S. Spørck, havde faaet Premierlietnt.'s Char. 12 Maj. 1808.

maatte retirere alene, hvorpaa han tilslut ved Grændselinjen stødte til sit Kompagni. Anders Pedersen var overbevist om, at Fienden kom fra Helgebo.

Kapt. Blix, som stod med 70 Md. af aamodtske Skiløberkomp. paa den indre af de 2de nordre Emterudgaardene, omtr. 1500 Skridt fra Kapt. Jürgensens Stilling med Piketen, fik ved Overfaldet Ordre af Kapt. Jürgensen til at retirere til Finserud, men maatte opgive dette og retirerede til Lindalen; underveis var det, han hvilede mellem Lindalen og Sætre, da Kapt. Jürgensen stødte til og de retirerede videre til Juku[1]).

Ved Magnor Toldsted stod Premierlieutnt. *Frost*[2]) med 48 Skarpskyttere og 29 Md. af vingerske lette Inf.komp., af hvilken Styrke han havde sat en Feltvagt paa 34 Md. paa den søndre Side af Magnor Elv under en Bakke. Fra Feltvagten patruljeredes uafbrudt fremover Hovedvejen til Morast Skandse og langsmed Magnor Elv til Vilsberg paa højre Fløj; derfra gik Patruljen tilbage igjen og vendte om Emterud hjem igjen til Feltvagten.

Da Angrebet skeede, laa Premierlieutnt. Frost, der da opholdt sig ved Piketen, og sov i sin Hytte. Det var jo midt paa Dagen, og han havde de foregaaende Nætter staaet under Gevær med sit Mandskab. Hans Feltvagt, der kommanderedes af en Underoff., trak sig efter et kjækt Forsvar tilbage over Magnor Elv og stødte til Piketen, som havde posteret sig saaledes, at den kunde dække Feltvagtens Retræt. Da Svenskerne aabnede Kanonild, trak Premierlieutnt. Frost hele sin Styrke 800 Skridt tilbage til Skoven, hvor han blev staaende til nærmere Ordre, hvorefter han gik tilbage til Illaug. I Tilfælde af Angreb skulde Premierlieutnt. Frost stille sig under Kapt. Jürgensens Kommando, og Premierlieutenanten havde for saadant Tilfælde faaet Befaling af Kapteinen til at trække sig tilbage til Krattet og vente der, til der kom Understøttelse; derimod skulde Premierlieutnt. Frost ikke under-

[1]) I »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 285—286, gives en Fremstilling af Overfaldet paa Emterud med en Fortælling om, at Leirdølerne overraskedes af Fienden, medens de toge et Bad i en Indsjø. Hele Fremstillingen er, som vi se af Forhøret, ukorrekt. Det antagelige er, at det var Kapt. Blix's Afdeling, som overraskedes under Hvilen, og saa har Traditionen overført dette paa Leirdølerne, hvis Chef, Kapt. Jürgensen, havde Overkommandoen over det hele. Begivenheden var for Kapt. Blix saa kompromitterende, at han maatte søge sin Afsked, som nedenfor berettet.

[2]) Af Bataljonen Müller.

støtte Kapt. Jürgensen paa Emterud uden nærmere Budsendelse.

En Feil ved denne Afdeling ved Magnor Toldsted var det, at ogsaa den anden Officier, den tidligere nævnte Fænrik, nu Sekondlieutnt. Gill, laa og sov i sin Hytte, da Overfaldet skeede.

Værst Følger havde den ulykkelige Affære for Kapt. Blix's vedkommende: han blev af Auditør Smith indstillet til at dømmes efter 104de Krigsartikel[1]), men slap Straf ved at tage Afsked.

Kapt. Jürgensen, skriver Generalmajor Staffeldt 14 Aug. til Prinds Christian, vilde anse det for en Lykke, om Prindsen arbitrært vilde afgjøre hans Sag; der blev heller ikke krummet et Haar paa Kapteinens Hoved.

Ved Overfaldet paa Emterud tabte Kapt. Jürgensen hele Kompagniets Krigskorrespondance, Listebøger, Ordre- og Kopibøger. Alle officielle Papirer, der væsentlig bestod af Kompagniets Regnskabsbilag, bleve dog tilbageleverede af Fienden en 8 Dages Tid efter. Af private Sager mistede Kapteinen en hel Del; han selv opregner følgende Gjenstande:

1 grøn Mundering	16	Rdl.
1 ny grøn Overkjole	24	»
1 graa Kaputkjole	8	»
2 Par hvide Veste à 5 Rdl.	10	»
2 - graa Buxer à 8 »	16	»
1 - Ridebuxer	6	»
1 - Trousser	5	»
1 Uld Natskjorte	2	»
1 sort Halsbind m. Sølvspænde	3	»
3 Par Skindhansker	2	»
1 Del hvide Halstørklæder	8	»
3 à 5 Lommetørklæder	2	»
3 à 4 Manskjetskjorter	12	»

[1]) »Krigs-Artikels-Brev« af 9 Marts 1683 (dansk Udgave af 8 Jan. 1808) § 104: »Skulde hele Regimenter, Eskadroner eller Compagnier under Træfningen saa aldeles forglemme deres Eed og Pligt, at de uden at vise skyldig Tapperhed, samt uden stor Nødvendighed og grundet Aarsag, snarligen vendte Fienden Ryggen og tage en skjændig Flugt, da skulle Officiererne, som maatte befindes Aarsag til saadan skammelig Bortløben, have forbrudt Liv, Ære og Gods; men blandt Underofficiererne og Gemene skal hver 10de Mand, som Lodden ved Tærningekast falder paa, hænges«.

2 Kraver eller Halvskjorter	4	Rdl.
1 Par Knæstøvler	4	»
2 - Sko	2	»
1 Guld Brystnaal i en Æske	14	»
1 Par Sporer	5	»
1 Kikkert	5	»
1 Boussole og Tegneredskaber	3	»
1 Uld Feltdækken	3	»
1 Barbertøj m. 3 Knive	3	»
3 à 4 Natskjorter	4	»
1 stort Merskums Pibehoved m. Rør	30	»
1 Pibehoved af Porcelaine m. Rør	4	»
1 Par Pistoler	10	»
1 - Feltbommer (Kufferter) m. Sælskinds Overtræk og Beslag	16	»
1 Kløvsadel	5	»
1 Kjærre m. Sæletøj, hvorpaa Feltrekvisiter og Feltskjærens Sager, som var Kapteinens Ejendom og nylig kjøbt	8	»
Lønningspenge i Banko	250	»
—»— - Sølvpenge	15	»
Egne Penge	60	»
Sum	558	Rdl.

Dagen efter Affæren beordrede Generalmajor Staffeldt Kapt. Jürgensen til at opgive Tabet; men først efter 8 Dage indsendte Kapteinen en fuldstændig Anmeldelse deraf. Imidlertid havde Svenskerne sendt tilbage de officielle Papirer eller, hvad de vilde remittere, og saa vilde ikke Staffeldt gjøre nye Reklamationer. Kapt. Jürgensen fik saaledes intet af sit igjen. Da han senere fik høre, at andre Officierer havde faaet Erstatning for tabt Bagage, ansøgte han ogsaa derom[1]); men det blev ham negtet, til Trods

[1]) Naar der i »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 286, staar, at Kapt. Jürgensen havde saa liden Følelse af sin egen Skyld, at han samtidig med Rapporten fremsatte Krav paa Erstatning for sit lidte Tab, forholder dette sig ikke saa. Kapt. Jürgensen fremkom ikke med sin Ansøgning om Skadesløsholdelse før i 1811, altsaa endog længe efter, at de øvrige Officierer havde faaet Godtgjørelse for Tabet af sine Effekter.

for, at han anførte, at han intet videre havde at leve af end sin Gage, hvoraf han tillige skulde underholde Kone og 2 Børn. Overfaldet paa Emterud var ham derfor en dyr Historie.

Premierlieutnt. Spørck mistede ogsaa hele sin Bagage ved Overfaldet paa Emterud, saa han havde ikke andet, end det, han gik og stod i. Han ansøgte derfor om et Forskud paa 30 Rdl. til ny Ekvipering, og det fik han. Han var endog saa heldig, at han senere slap at betale Forskudet tilbage.

Kompagnichirurg Krogh, som blev fangen ved Emterud, udvexledes allerede d. 23de Juli. Svenskerne vilde gjerne have ham til at tage Tjeneste hos dem; men han nægtede haardnakket. Ved Overfaldet havde han mistet alle sine Instrumenter, Klæder og Linned. Han fik derfor af Generalmajor Staffeldt anvist et Forskud paa 10 Rdl. til ny Ekvipering. Det blev ham eftergivet senere ligesom Premierlieutnt. Spørck, og paa Stabschirurg Thulstrups og Brigadechefens Anbefaling tilstodes ham yderligere et Gratiale af 20 Rdl. til Anskaffelse af Klæder og Linned, fordi han saa redelig havde modstaaet Svenskernes fordelagtige Tilbud om Ansættelse, ligesom han ogsaa fik nye Instrumenter for kgl. Regning.

Fourer Klingenberg og de 14 menige, som bleve tagne til Fange ved Overfaldet paa Emterud, bleve førte til Karlstad som Krigsfanger. Her havde de det efter Fourerens sigende ganske godt. De fik 2 m℔ Brød om Dagen samt Lønning, der udbetaltes med 6 ß Riksgjæld til Foureren og 4 ß til hver gemen om Dagen.

Fourer Klingenberg kunde dog ikke finde sig i Længden i dette Fangenskab. Natten til d. 12te August drak han Vagten fuld og fik derved Anledning til at rømme. I 3 Dage og Nætter vandrede han gjennem Skog og Mark uden at smage Mad, men kom saa endelig ind i et Hus, hvor en Kone mod Betaling gav ham Mad og Drikke og desuden var saa snil at skaffe ham en Veiviser. Mod Betaling viste denne ham Vej indtil 1 Mil fra den norske Grændse. Siden fandt han selv frem og kom over Grændsen ind paa Finskogen, hvorfra han kom ned til Soknæs i Hof Sogn; men nu var han saa syg, at han maatte lægge sig ind paa Aasnæs Lazareth i Stedet for at støde til sit Kompagni. Under Flugten fra Emterud havde han været saa uheldig ved at klyve over en Skigard at paadrage sig et stygt Brok paa høire Side. Han blev nemlig hængende paa Skigarden, og det var ved denne

Leilighed, han blev tagen til Fange. Han laa paa Aasnæs Lazareth til 24 Oktober og blev erklæret utjenstdygtig i Felten, hvorfor han blev sendt hjem til Regimentets Depotbataljon i Bergen; men her kunde han heller ikke anvendes til nogen videre Tjeneste og blev derfor demitteret hjem i Distriktet til sin Gaard Sæby i Leirdal. 15 Dcbr. 1808 fik han Afsked fra Krigstjenesten.

Det var Synd paa denne kjække og dygtige Underofficier. Han var indstillet til og skulde erholdt »Dannebrogsmændenes Hæderstegn«; men han fik det ikke, paa Grund af at han var falden i Fangenskab. Mærkelig nok holdt det endog haardt for ham at faa Pension, uagtet bergenh. Reg. anbefalede ham paa det bedste. Saaledes skriver Oberst Holfeldt, at Fourer Klingenberg »var en af Regimentets smukkeste, raskeste og veldannede Underofficierer«, som ved Undervisningsanstalten havde erhvervet sig Udmærkelse, idet han nemlig i 1806 paa Underofficiersskolen i Bergen havde faaet 5 Rdl. i Præmie for »Flid og Duelighed i Tjenesten.«

Kapt. Jürgensen gav ham et ikke mindre godt Skudsmaal. Foruden at rose ham for hans Forhold ved Jahren og Angrebet paa Mobæk Skandse skriver Kapteinen fra Rustad i Vinger 26 April 1809 som Anbefaling paa det Pensionsandragende, som Fourer Klingenberg havde indsendt 26 Februar s. A., at han selv havde seet ved Jerpset, hvorledes Foureren efter at være bleven skudt paa, fældte sin Modstander med Bajonnetten, og Kapt. Jürgensen havde heller ikke noget at bebreide Foureren ved Emterud, hvor han strax stillede Feltvagten, men maatte retirere paa Grund af Overmagten.

Kapt. Jürgensens Anbefaling blev yderligere tiltraadt af Major Arntzen, Kommandør for den søndenfjeldske Skiløberbataljon. Han havde seet Fourer Klingenberg d. 18de Maj under Fremrykningen til Skandsgaarden og Skinnarbøl, fra hvilke Steder det Hofske Skiløberkomp. og leirdalske lette Inf.komp. fordrev Fienden over Aaen tilbage til Overud, og tillige ved Stormløbningen imod Jahren eller Mobæk Skandse, hvor Klingenberg, som Majoren siger, »forholdt sig kjæk« og handlede »som en ærekjær og brav Soldat bør handle.«

Alligevel vilde ikke Generalmajor Staffeldt anbefale Fourer Klingenbergs Pensionsandragende, førend det var bleven oplyst, hvor Foureren havde faaet sin Brokskade, idet Staffeldt troede, at denne havde Foureren paadraget sig under Flugten fra Fangen-

skabet. Da Regimentsfeltskjær Schwindts Attest intet oplyste herom, sendte Staffeldt Ansøgningen tilbage med Anmodning om Lægens Udtalelse derom.

Kommandøren for bergenh. Reg., Oberst Holfeldt, blev meget ærgerlig, da han gjennem det kgl. n. Kom. koll. fik Sagen remitteret. For at opnaa Lægens Udtalelse om det af Generalmajor Staffeldt reiste Spørgsmaal maatte enten Regimentsfeltskjær Schwindt reise fra Bergen ind til Leirdal, eller Fourer Klingenberg kaldes fra Leirdal til Bergen. Oberst Holfeldt skriver derfor, at han ansaa det »ufornødent at jage et Menneske nogle og 40 Mile frem og tilbage for at tilveiebringe en Attest, der af saa mange andre tilforn er bekræftet«. Sagen blev derpaa remitteret Kollegiet uden nogen ny Udtalelse af Lægen, og Oberst Holfeldt slutter sin Skrivelse af 13 Maj 1809 med følgende: »Imidlertid kan jeg ei fortie at bemærke, det smerter mig, den Skygge, der saa ganske uforskyldt er kastet paa Regimentet, som om det havde forestillet en ganske uværdig til Pensions Nydelse«.

Generalmajor Staffeldts Anmærkning var foranlediget ved nogen Utydelighed i den Utjenstdygtighedsattest, som den fungerende Brigadechirurg Schacht paa Aasnæs Lazareth havde givet Fourer Klingenberg. Imidlertid var Brigadechirurg Schacht efterpaa afgaaet ved Døden; men Kapt. Jürgensen siger i en ny Erklæring, at han kjendte den afdøde Brigadechirurg »som en meget sagtmodig og lidet talende Mand«, der formodentlig ikke har spurgt Klingenberg om, ved hvilken Leilighed han havde faaet Skaden, men bare sluttet sig til, at han havde faaet den paa Flugten fra Fangenskabet, medens Klingenberg selv paa sin Side ingen Oplysning har givet.

Endelig blev der da gjennem Skriv. af 29 Juni 1809 fra det kgl. n. Kom. koll. tilstaaet Fourer Klingenberg, der »i kgl. Tjeneste under Affaire med Fienden« bekom Brokskade og maatte afskediges, en aarlig Pension af 20 Rdl. Foureren havde tillige søgt om Tilladelse til at bære Kompagniets Uniform efter Afskeden. Kollegiet indstillede ham til at erholde denne Tilladelse »i Betragtning af hans bevidnede gode og kjække Forhold saavel før som under Felttoget«, og han fik den. Pensionen udbetaltes gjennem Bergens Stiftamtstuekasse fra d. 15de Decbr. 1808.

Efter Overfaldet paa Emterud indtog Brigaden Staffeldt en noget forandret Forpoststilling, idet denne ikke overskred den svenske

Grændse. Ifølge Rapport af 28 Juli stod Bataljonen Grübeling med 3 Divisioner som Forpoststyrke paa Kongevejen ved Illaugsmoen og 1 Division tillige med aamodtske Skiløberkomp. ved Magnor—Rustad. Skarpskytterne af Bataljonen stode tillige med Skarpskytterne af Bataljonen Müller under Premierlieutnt. Frostes Kommando paa Pramhus. Leirdalske lette Inf. komp. stod paa Gaarden Skjørberg med en detacheret Vagt til Klemmetsbraaten mellem Billingsjøerne [1]).

Ved Klemmetsbraaten i Østmarken bleve Leirdølerne staaende lige til 30 September. De fik derfor lidt Ro nu en Stund, hvad de ogsaa trængte. Sundhedstilstanden iblandt dem var ypperlig; de, som bleve sygmeldte, vare kun saarede i Regelen. I Ugen 31 Juli til 6 August 1808 indkom der paa Kongsvinger Lazareth kun 2 Leirdøler; før laa der 3; men i samme Uge bleve 2 udskrevne, saa Belægget forblev det samme. I Ugen 14 til 20 August indkom 1, men udskreves 2, saa at d. 20de August laa der kun 2 Leirdøler paa Kongsvinger Lazareth.

Det kunde ikke feile, at de forskjellige Affærer, som Leirdølerne havde havt med Fienden, havde foranlediget adskillige materielle Tab. Dateret Matran paa Eidskogen 23 Aug. 1808 indgiver Major Stabell, under hvem leirdalske lette Inf. komp. fremdeles var stillet, en Fortegnelse over tabte Sager for Kompagniet:

16 Stk. grønne Jægerjakker med sort Krave og Opslag m. gule Knapper.
17 » hvide Veste m. gule Knapper.
24 » graa Kaputkjoler.
16 » Læder Kaskjetter.
1 Underofficiershat m. Krampe og grøn Fjær.
1 Sabelkvast af grønt og hvidt Kamelgarn.

27 August allerede tog Kommissariatskommissionen Major Stabells Forestilling om at faa dette Tab af Beklædningsgjenstande erstattet under Behandling, men kom til det Resultat, at, eftersom Kommissionen ikke havde deslige Sager til Disposition, maatte Majoren henvende sig til det kgl. n. Kom.kollegium.

[1]) Se topografisk Kart »Kongsvinger«.

XVIII.

Personalforandringer ved leirdalske lette Inf.komp. Forstærkninger til Kompagniet. Vaabenstilstand. Administration.

25 Juli 1808 havde Premierlieutnt. Rumohr erholdt sin Afskedsansøgning indvilget med Kapteins Charakter. Han fik imidlertid først i Begyndelsen af September vide dette og skriver 18 Septbr. fra Aasnæs tilbage til Generallieutnt. Hesselberg i den Anledning: »Deres Excellence ville høygunstigst tillade mig herigiennem underdanig at nedlægge for Dem min erkjendtlighedsfuldeste Taksigelse, ej allene for den Tid, jeg har haft den Lykke at være under Deres med den fuldkomneste Retfærdighed forenede høye Commando, men og, fordi De saa naadigst har anbefalet min Afskedigelse hos Mayestæten«. Det var nemlig ikke saa let at erholde Afskedsansøgninger indvilgede midt under Krigen [1]).

---

[1]) Kapt. Rumohr søgte Høsten 1810 om at erholde en Pension fra 1 Januar 1811, stor 120 Rdl. aarl., samt om Tilladelse til at bære Uniform og 2 Epauletter. Prinds Friedrich til Hessen anbefalede denne Ansøgning til Kongen 10 Decbr. 1810, idet han udtaler, at Supplikanten »har været en særdeles duelig og Deres Maj. hengiven Officier«. 30 Decbr. indvilgedes Ansøgningen i alle Dele. Da i Aaret 1813 de bergenhusiske Afdelinger vare rykkede til Østlandet, trængte Garnisonen i Bergen Officierer; men ikke nok dermed, saa skulde ogsaa den nye Fribataljonsinstution have Befalingsmænd. De afskedigede Officierer frygtede derfor for at komme i Tjeneste igjen, og iblandt dem, som havde liden Lyst dertil, var char. Kapt. Rumohr. Han skriver 3 Juli 1813 til Kommandanten paa Bergenhus Fæstning, Generalmajor Lowzow, at han af Rygtet havde hørt, at den afskedigede Lieutnt. Falck i Sogn var indkaldt til Garnisonstjeneste i Bergen, hvorfor han befrygtede, at Touren ogsaa kunde komme til ham; men han vilde derfor forelægge Hs. Høivelbaarenhed en Beretning om sin Sundhedstilstand. »I Aaret 1808«, skriver han, »da jeg laae ved Armeen i Soløer, saae jeg mig nødsaget til — skiønt meget ugierne — formedelst Sygdoms Tilfælde at søge min Afsked, som jeg og paa Grund af de i min Ansøgning derom anførte sandfærdige Grunde allernaadigst erholdt. Hyppige Anfald af Epilepsie samt betydelige Beenskader, der ere af den Beskaffenhed, at mine Been dagligen maae omvirres med Bindseler fra Knæet til Fodsaalen, ere mine Svagheder; — Tilfælde, der byde mig næsten maanedlig, ja oftere at være den sengeliggende Mand. Som saadan, der altsaa er uskikket til herefter at kunne tiene Majestæten og Fædrenelandet som Militair, skylder jeg derom at gjøre Deres Høyvelbaarenhed min underdanige Indberetning med lige underdanigst Andragende om at vorde frietaget for Indkaldelse til Tienesten, da mine Kræfter paa ingen Maade taaler mindste

I Rumohrs Sted blev Spørck udnævnt til virkelig Premierlieutnt. ved leirdalske lette Inf. komp. fra s. D., 25 Juli.

I Spørcks Sted udnævntes Fænrik *Bastian Geelmuyden*[2]) til Sekondlieutnt. ved Kompagniet 15 Aug. 1808, og nu fik endelig Kapt. Jürgensen den Mand, som han saa længe havde ventet efter til at besørge sine Regnskaber.

Det var heller ikke saa let og ligetil for Kapteinen. Han stod nemlig i Regnskabsforhold først og fremst til bergenh. Regiment, som egentlig skulde skaffe ham baade Penge og Klæder til Kompagniet; men paa Grund af den lange Afstand maatte han ofte vente saa længe paa begge Dele, at han maatte forsynes fra nærmere liggende Steder. Munderingssager fik han saaledes gjennem Major Stabell fra Munderingsdepotet i Christiania, og Penge forstrakte søndenfjeldske Skiløberbataljon ham med. I 1808 hævede leirdalske lette Inf. komp. som Forskud hos søndenfj. Skiløberbataljon i det hele 4783 Rdl. $86^1/_2$ β.

I September Maaned modtog Kompagniet Forstærkninger fra Bergen; det var akkurat saa meget, som Kompagniet havde tabt i Fanger ved Overfaldet paa Emterud, nemlig 1 Underoff. 13 Md., hvorhos der medfulgte Forstærkningen 3 Rekruter til Officersoppassere.

Efter Overfaldet paa Emterud var det roligt en lang Stund paa begge Sider af Grændsen. Hele August Maaned gik hen uden Operationer; men strax i Begyndelsen af September toge Svenskerne Initiativet. 2 September gjorde de et Angreb paa Brigaden Staffeldts Forposter paa høire Fløj; de overfaldt Feltvagten ved Vilsberg, og det lykkedes dem at gjøre Fanger. Da det denne Gang ikke gik ud over Leirdølerne og disse ikke kom i Ilden, hører Fortællingen om dette Angreb ikke hid.

Efter Overfaldet paa Feltvagten ved Vilsberg trak Generalmajor Staffeldt atter sine Forposter noget tilbage. Det lod til, at han havde opgivet al Tanke paa Offensiven. Gjennem Spioner, som han brugte meget, fik han vide, at Svenskerne ikke vare stærke paa den anden Side af Grændsen; men han gjorde dog ikke Mine til at rykke frem.

Strabadse, ligesom jeg heller ikke, som afskediget og svagelig Mand, hverken har Mundering, Sabel eller Gehæng, og i disse besværlige Tider ikke seer mig istand til at kunne anskaffe samme«.

[2]) Se »Bergens Forsvar«.

Trykket af Prinds Christians Forestillinger foreslog d. 11te Septbr. Staffeldt endelig et kombineret Angreb med Generalmajor Lowzow, der kommanderede Centrumsbrigaden paa det søndenfjeldske Krigstheater med Bevogtningsomraade fra Krokfos til Stora Lee, idet Brigaden Holst fremdeles dannede høire Fløj af den norske Hær. Generalmajor Staffeldts Forslag var dog neppe synderlig alvorlig ment; thi allerede 2 Dage efter, 13 Septbr., skriver han til Prindsen: »Lassen Sie uns, gnädiger Herr, nicht daran denken auf Kösten des Feindes zu leben, lassen Sie uns unsere Resourcen in uns selbst suchen. Es ist wahrlich misslich in Schweden einzudringen bey unseren geringen Streitkräften. Veilleicht könnten wir zum Winter einen Theil Esser, wenigstens die Landwehre heimgehen lassen«.

Det var i Sandhed en nedslaaende Tale.

Ved Overfaldet paa Feltvagten ved Vilsberg blev dens Chef, Premierlieutnt. *Søren de fine v. Krogh*[1]), taget til Fange. Da Generalmajor Staffeldt 20 Septbr. ved en Parliamentær oversendte Lieutenanten hans Tøj, berettede Parliamentæren ved Tilbagekomsten, at han havde seet en Masse svenske Tropper. Parliamentæren, som ellers plejede at føres til Eda Skandse, var denne Gang bleven stoppet ved Magnor Tull, som nu var besat af Svenskerne. I en Rapport af 22 Septbr. til Prindsen, anslaar Generalmajor Staffeldt Svenskernes Styrke til 8000 Md., hvorfor han atter trækker sine Forposter tilbage. Bataljonen Grübeling, som nu stod langs Vejen til Magnor, fik Ordre til at trække sig helt tilbage til Lier. I samme Rapport udtaler Staffeldt sig stærkt imod Prindsens Plan at rykke frem imod Karlstad, saalænge Eda Skandse ikke er taget, og den er vanskelig at tage, siger han.

23 September fik dog Kapt. Jürgensen Ordre til med sine Leirdøler at foretage en Rekognoscering til Helgebo. Rekognosceringen blev paa Grund af slet Veir udsat til d. 24de, men bragte intet nyt for Dagen.

Foruden Eda Skandse kan det vel ogsaa være, at Mangelen ved Forpleiningsvæsenet og Troppernes daarlige Forsyning med Beklædning fremdeles have været en medvirkende Aarsag til, at Generalmajor Staffeldt kviede sig for at gribe Offensiven trods Prinds Christians gjentagne Forestillinger og Opfordringer. At det

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

i 1808 skulde være saa daarlig fat, at Soldaterne endog led »bitter Hungersnød«, saaledes, som det fremstilles hos en norsk Forfatter[1]), er en Overdrivelse; muligens det med noget mere Sandhed kunde siges om Felttoget i 1814, men ikke i 1808. Magasinerne vare i dette første Aar af Krigen mod Sverige fra Begyndelsen af nogenlunde velfyldte; men nu var der rigtignok tæret stærkt paa dem; de vare dog endnu ikke tomme. Med Munderingssager var det værre, da flere Skibe, som fra Danmark vare sendte op til Norge med Beklædningsgjenstande, ikke naaede sit Bestemmelsessted. Det var imidlertid endnu ikke bleven Vinter, saa, om han var daarlig klædt, led dog Soldaten ikke af Kulden.

I en Rapport af 10 Septbr. 1808 anfører Generalmajor Staffeldt om leirdalske lette Inf. komp.'s Beklædning:

Kjole og Vest,	anlagt	i 1802,	ubrugelig.
Kaskjet og Halsbind,	»	»	maadelig.
Overbuxer,	»	i 1808,	ganske ubrugelig.
Trousser,	»	»	slette.
Skjorter og Strømper,	»	»	taalelige.
Sko,	»	»	behøves nye.

NB. Munderingen er formedelst de aarlige Vagter paa Leirdal og formedelst, at Mandskabet har et halvt Aar forrettet Garnisonstjeneste i Bergen, ganske ubrugelig.

Aarsagen, hvorfor alle Munderingssorter ere saa ganske forslidte, er den idelige Patruljering, som Kompagniet paa Forpost har maattet forrette, og, ved at Kompagniet for det meste har camperet, har Munderingen lidt meget. —

8 Oktbr. 1808 rekvirerede Major Stabell for leirdalske lette Inf. komp. hos Kollegiet, som gav Anvisning derpaa til Munderingsdepotet i Christiania: 24 Stk. Kaputkjoler, 1 Underofficiershat m. Sølv, 13 gemene Hatte og 1 Underoff.'skokarde. De sidste Ting vare vel Erstatning for Tabene ved Emterud.

I December 1808 fik Kompagniet udleveret: 2 Kjoler, 107 Trousser, 107 Skjorter, 107 Par Sko og 112 Par Strømper. Der behøvedes dog endnu nødvendigvis: 3 Kaputkjoler, 106 Munderingskjoler og 106 Munderingsveste.

[1]) »Indledning til miltære Studier samt *Krigshistorie*«. Uddrag af C. J. Vogts Forelæsninger ved den kgl. norske Krigsskole. Chra. 1861.

I September Maaned indtraf der en Begivenhed, som var af stor Betydning for Krigens Gang i Norge. I Finland havde nemlig den russiske Hærfører, General Buxhöwden, ganske uformodet indgaaet en Vaabenstilstand med Svenskerne d. 29de September,[1]) og det netop, som der baade fra det russiske og danske Hofs Side var besluttet en samtidig fælles Optræden i Angrebet paa Sverige; det var navnlig Prinds Christian August, som skulde virke fra Norges Side, medens Russerne efter at have erobret Finland skulde gaa angrebsvis frem i selve Sverige. Prinds Christian havde den hele Tid drevet paa med Opfordringer til Generalmajor Staffeldt om at rykke ind i Wermland, og dette var aldeles i Overensstemmelse med Kong Frederik d. 6tes Vilje; men saa, da Efterretningen om Russernes indgaaede Vaabentilstand kom, blev hele Situationen forandret.

Prinds Christian opgav nu fuldstændig Tanken om nogen offensiv Bevægelse, og da der kom Tilbud fra svensk Side om at slutte Vaabenstilstand, gav Prindsen Generalmajor Staffeldt, gjennem hvem de foreløbige Forhandlinger med de svenske Hærførere gik, Ordre til at give et imødekommende Svar, hvilket afsendtes d. 13de Oktober.

Imidlertid havde Kongen af Sverige ogsaa henvendt sig til Kong Frederik d. 6te for at faa en Vaabenstilsand oprettet mellem Hærene i Skaane og paa Sjælland; men Kong Frederik havde givet et afvisende Svar.

Sagen var den, at den russiske General i Finland, Buxhøwden, havde afsluttet Vaabenstilstanden der imod sin Regjerings Vilje, saa han maatte opsige den igjen efter 8 Dages Forløb. Det var fremdeles den russiske og danske Regjerings Hensigt i Forening fra hver sin Kant med sine Hære at trænge ind i Sverige.

Paa Grund af den Forskjel der var i Prinds Christians og Frederik d. 6tes Holdning i Spørgsmaalet om Vaabenstilstand, gik der nogen Tid hen med Forespørgsler fra svensk Side om Prindsens Bemyndigelse til at afslutte nogen saadan; men, da Prindsen gav sit Æresord til Svenskerne paa, at en eventuel Vaabenstilstand fra hans Side skulde blive opretholdt, begyndte Underhandlingerne for Alvor i Svinesund d. 22de November mellem den svenske Oberst Posse og Prindsens Adjudant, Major *Darre*, og der blev strax ind-

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 11.

gaaet Vaabenhvile med 48 T.'s Opsigelse. Samme Dag, som Underhandlingerne begyndte, udstedte Prinds Christian følgende Ordre til Brigaderne Staffeldt, Lowzow og Holst: »Fra Modtagelsen af dette, og indtil anderledes befales, indstilles alle Fiendtligheder imod Sverige og sammes Tropper, med mindre at disse skulde udøve Fiendtligheder imod os. Patruljerne forbydes aldeles at gaa over Grændsen ind i Fiendens Land og betydes, at den, som herimod handler, kan ventes at blive derfor paa det haardeste straffet«.

3 Dage efter, 25 Novbr., kom der en ny Ordre, hvori det blev forbudt »under Livsstraf« Patruljerne at gaa over Grændsen. 7 December blev den endelige Vaabenstilstand undertegnet[1]).

Hvad der tilsyneladende har dikteret Prinds Christians imødekommende Holdning lige over for Svenskerne, er den Tilstand af Nød og Mangel, som Prindsen i et Brev af 18 Novbr. 1808 til Kongen af Danmark skildrer Norge at være i; desforuden vidste ikke Prinds Christian endnu d. 7de December, da Vaabenstilstanden blev afsluttet, andet, end at Vaabenstilstanden i Finland endnu stod ved Magt. 8 December modtog imidlertid Prinds Christian Breve fra Kongen med Underretning om, at Vaabenstilstanden i Finland var hævet, og Kong Frederik tilraader Prindsen ikke at slutte nogen Vaabenstilstand med Svenskerne paa den norske Grændse. Prinds Christian ignorerede imidlertig fuldstændig denne Kongens Henvendelse og opsagde ikke Vaabenstilstanden.

Det er ikke let at sige, hvad der har bevæget Prinds Christian til at fastholde Vaabenstilstanden imod Kongens Vilje[2]); men Følgen var, at Krigen fra norsk Side ophørte paa det søndre Krigstheater. Det var tydeligt at se, at Prindsen efter Vaabenstilstandens Afslutning havde til Hensigt ikke længer at fortsætte Krigen. Selv reiste han til Christiania og tog sit Hovedkvarter der; medens Generalmajor Staffeldt forlagde sit Hovedkvarter til Kongsvinger Fæstning, efter at han allerede 28 Oktober havde ladet sin Brigade indtage en endnu mere tilbagetrukken Stilling end før, med Vinterkvarter i Lier, hvor der var opført Barakker for 3 Bataljoner.

---

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B., S. 11—17.

[2]) Om Forhandlingerne mellem Svenskerne og Prinds Christian og det øvrige, som staar i Forbindelse med dette Afsnit af Krigen, se „Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 3 B., S. 376—380, og 4 B., S. 1—24, hvor forøvrigt i Noter er anført de andre historiske Skrifter, som have Betydning for dette Tidsrum, saaledes »Norske Samlinger« for flere Aktstykkers vedkommende.

Vi vende nu tilbage til Leirdølerne. Ved Udgangen af Aaret 1808 var Personellet ved leirdalske lette Inf. komp. for Underbefalets vedkommende undergaaet nogen Forandring. Overbefalet bestod fremdeles af Chefen, Kapt. Jürgensen, Premierlieutnt. Spørck og Sekondlieutenant Geelmuyden, der under 3 Oktober 1808 havde faaet Premierlieutnt.'s Charakter.

Sergeant var endnu Magnus Hansen Fange. I Fourer Klingenbergs Sted var Korporal Lem rykket op. Korporaler vare forøvrigt: Mathias Ravn (fremdeles ved det kgl. n. Landkadetkorps), Baar Andersen Moe og Anders Davidsen Raae, som havde været menig siden den første Udskrivning i 1802 og blev tagen til Fange ved Emterud, men var udvexlet.

Ved Parolbefaling af 25 Decbr. 1808 fastsattes et nyt Regulativ for Bagagevognenes Antal. Herefter skulde 1 Kompagni af de lette Tropper kun have 1 Vogn (Brødvogn)[1]) à 2 Par Heste = 4 Forspandsheste; paa denne Vogn skulde ogsaa føres 10 Hakker, 10 Spader og 5 Øxer. Desforuden medfulgte hvert Kompagni 1 Patronkjærre à 1 Par Heste. Dette var under Kantonnement.

---

1) I Skriv. af 18 Decbr. 1790 fra det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. var det bleven paalagt Regimenterne at anskaffe 3 Brødvogne til hvert Komp. Tømmeret til disse Vogne skulde leveres ved frivillige Bidrag af Proprietærer, Præster eller Gaardejere inden Bondestanden inden hvert Kompagnidistrikt. Der indkom ogsaa en hel Del Materialier. I 1793 klage Kompagnicheferne i bergenh. Reg. over, at de ikke have Plads til Opbevaring af disse Vognmaterialier. Det blev derfor bestemt, at Materialierne skulde sendes til Bergen. Her bleve de nu opbevarede i et Materialhus paa Nordnæs Retranchement; men endnu i 1797 vare de ikke indkomne fra alle Kompagnier; der manglede saaledes fra gloppenske og nordre søndmørske Komp. Dette var nu ikke saa besynderligt, som at der i det hele taget var noget indsendt; thi Transporten skulde ske leilighedsvis, eftersom Staten ikke vilde betale Fragten. Kunde ikke Transporten finde Sted gratis, skulde Udgifterne udlignes paa Almuen.

25 Mai 1802 skriver Intendant Haxthausen til det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. om de i Bergen opbevarede Materialier til Kompagni-Brødvogne, at de maa føres til Østlandet, da saadanne Vogne ikke kunne gjøres i Bergen, hvor »Smedeverkstæderne ikke ere vante til at beslaae Vogne og i den hele Bye ikke findes en Hjulmager«. Han foreslaar, at det kgl. Skib, som skulde føre Generallieutnt. Hesselberg til Bergen, kunde bringe Materialierne med tilbage.

I Christiania blev der nedsat en »Kommission for nye Brød- og Kompagnivognes Anskaffelse«. Af en Skriv., dat. 24. Januar 1804, fra denne Kommission til det kgl. n. Gen.- & Kom. koll. sees det, at de i Bergens Stift samlede Vognmaterialier endnu laa paa Nordnæs, og at Kollegiet havde tænkt paa at lade Materialierne bortsælge ved offentlig Auktion; men Kommissionen fraraadede dog dette og ønskede Materialierne snarest mulig transporterede til Østlandet.

Under Bivouakering tilstodes derhos hvert Kompagni 1 Kjøkkenvogn, paa hvilken Kjøkkenredskaberne for Officierer og Mandskab førtes tilligemed 6 Hakker, 6 Spader og 3 Øxer.

Under Kampement blev Vognantallet det samme for 1 Kompagni af de lette Tropper, da disse ingen Telte havde.

I Parolbefalingen indskjærpes det Kompagniets Officierer at indskrænke sin Bagage, da Kompagnivognene tillige skulle rumme en Del Munderingssager; det tillodes kun at medføre meget smaa Kufferter.

I en Skrivelse af 22 Decbr. 1808[1]) havde Prinds Christian rost Bergenhusingerne for Generallieutnt. Hesselberg. Denne svarer 31 Decbr.: »At mit Regiment viser sig Deres Durchlautigheds Bifald værdig, glæder mig og os alle. Gud lade det vedvarende finde Sted.«

1809.

XIX.

Prinds Christian Augusts Uvirksomhed. Den svenske Revolution. Udvexling af Krigsfanger.

Efter at Kong Frederik d. 6te havde modtaget Efterretningen om, at Vaabenstilstanden i Norge var afsluttet, opgav han alligevel ikke Tanken om en offensiv Bevægelse fra Vest i Forbindelse med Russernes Fremrykning i Øst[2]). Han opfattede den indgaaede Vaabenstilstand som rent militær, saa at den kunde opsiges med det korteste Varsel og Krigen begynde paany; men Vaabenstilstanden var nok ikke rent militær; thi ellers havde ikke Svenskerne trukket sine Tropper tilbage fra Grændsen, hjempermitteret en stor

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 178.

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 63, Kongens Brev af 15 Decbr. 1808, og 4 B. S. 66, Kongens Brev af 18 Dcbr. 1808 til Prinds Christian August.

Del og ladet Resten gaa i Vinterkvarter[1]) akkurat som de norske. Kongen ventede sig endog meget af Vinterføret, paa hvilket Vejene og Tilgangene til Sverige tildels vare lettere passable end om Sommeren. Prinds Christian havde imidlertid givet sit Æresord paa, at Vaabenstilstanden ikke skulde brydes, og det holdt han, lidet overensstemmende med, hvad der var hans Konges Ønske[2]); men saalænge han ikke fik direkte Befaling til at opsige Vaabenstilstanden, kunde han jo holde sit Æresord.

Nordenfjelds havde den kommanderende General v. Krogh ikke villet indgaa nogen Vaabenstilstand. Paa hvilken god Fod den svenske Anfører for Vestarmeen, Generalmajor Cederstrøm, troede sig at staa med Prinds Christian, sees af, at Cederstrøm anmodede Prindsen om at formaa General v. Krogh til at afslutte Vaabenstilstand[3]); men dette, syntes dog Prinds Christian, gik for vidt, saa det blev der ikke noget af.

Hvor sikker Kongen var paa, at en Fremrykning af Prinds Christian vilde ske, fremgaar af en Befaling af 21 Januar 1809 til den kommanderende General søndenfjelds, hvorefter al privat Ejendom under et Indfald i Sverige skulde respekteres, og at de «inddelte« svenske Officierers, Underofficierers og Soldaters »Boställen« skulde indgaa herunder, naar de inden 3 Uger nedlagde sine Vaaben og gave sit Æresord paa ej at ville kjæmpe mod Kongen af Danmark eller hans allierede.

Kong Frederik d. 6te var mærkelig nok ikke bleven unaadig stemt imod Prinds Christian for hans egenmægtige Indgaaelse af Vaabenstilstanden. Kongen havde ingen Mistillid fattet til Prindsen, som paa sin Side fremstillede sine Handlinger imod Kongens Ønsker som en uundgaaelig Nødvendighed paa Grund af Landets sørgelige Tilstand i Almindelighed og Armeens Nød i Særdeleshed. Under 28 Januar 1809 blev Prinds Christian til S. Holsteen endog udnævnt til Storkors af Danebrogsordenen.

Paa denne Danebrogsordenens Stiftelsesdag blev ogsaa Kapt. Jürgensen dekoreret med Ridderkorset. Han havde visseligen tidligere modtaget denne Udmærkelse, hvis ikke Overfaldet paa Emterud havde fundet Sted med et saa uheldigt Udfald for hans

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 24

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 17, og Kongens Brev af 5 Decbr. 1808 til Prindsen, 4 B. S. 61.

[3]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne», 4 B. S. 140.

Kompagni. Det var navnlig for det vellykkede Overfald paa Jerpset, Kapteinen nu fik sin Belønning. Generalmajor Staffeldt siger i sin specielle Indstilling om Kapt. Jürgensen ved denne Anledning, at Kapteinen ved Jerpset udmærkede sig »ved klog Disposition, Raskhed og Konduite.«

Fra Klemmetsbraaten i Østmarken vare Leirdølerne, da Armeen definitivt gik i Vinterkvarter, blevne trukne tilbage til Vinger Sogn, hvor leirdalske lette Inf.komp. laa i Kantonnement paa og omkring Gaarden Rustad lige til 14 Maj 1809.

Ved Nytaarstider 1809 fik leirdalske lette Inf.komp. ny Sekondlieutnt., idet Lieutnt. Geelmuyden gik over til bergenhusiske Musketerbataljon. Den nye Sekondlieutnt. hed *Paul Daniel Baade*. Han var fra det civile bleven udnævnt til Fænrik ved bergenh. Reg. 12 Maj 1808, Sekondlieutnt. 15 Aug. og sendtes til Østlandet for at afløse Lieutnt. Geelmuyden. Allerede 12 Januar 1809 fik Sekondlieutnt. Baade Premierlieutnt.'s Charakter.

Naar Nøden i Landet af Prinds Christian i Vinterens Løb fremstilledes som mere og mere uudholdelig, saa var ikke Skylden hos Danmark, hvor der gjordes alle Anstrængelser for at komme Norge til Hjelp. Kongen selv var utrøstelig over de Skildringer, han fik fra Prindsen og Regjeringskommissionen. Det var vel ikke frit for, at denne Skildring af Nødstilstanden var vel overdreven[1]). Prindsen, som var Formand i den i 1807 i Norge oprettede saakaldte »interimistiske« Regjeringskommission, lod ogsaa denne tale Landets Nød hos Kongen[2]) og støttede derved sine som kommanderende General søndenfjelds fremsatte Argumenter mod at gaa angrebsvis tilværks. Det er imidlertid klart, at der intet blev vundet, ved at Hæren laa og tærede paa egne Magasiner, lige saa lidt som en saaden Uvirksomhed var til Gavn for Armeens Aand.

Nu nærmede sig imidlertid den Modenhed af Tilstandene i Sverige, som skulde til, for at den saa længe forberedte Revolution, der ledede til Kong Gustav d. 4de Adolfs Afsættelse, kunde bryde ud. Prinds Christian t. S. Holsteen, den kommanderende General søndenfjelds i Norge, stod langtfra udenfor Begivenhederne

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 146, Brev af 17 Febr. 1809 fra Prinds Christian til Kongen.

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 149, Brev af 16 Febr. 1809 fra Regjeringskommissionen til Kongen.

i Sverige. Allerede Sommeren 1808, da Generalmajor Armfeldt og Oberstl. Adlersparre stode ved Vestarmeen imod Norge, vare Forbindelser mellem disse og Prindsen blevne knyttede gjennem den svenske Spion Manderfeldt [1]). Senere, da de to førstnævnte Herrer bleve fjernede fra Armeen, vedligeholdtes Forbindelsen, om ikke direkte, saa dog indirekte gjennem den norske Greve, Herman Wedel-Jarlsberg, der var Prindsens Ven og vistnok fortrolig med alle Prindsens Planer og Tanker [1]). Prinds Christian selv holdt sig imidlertid udenfor og var meget forsigtig i al sin Færd.

I Begyndelsen af Marts 1809 udbrød den svenske Revolution. Oberstlieutnt. Adlersparre, der egenmægtig tog Kommandoen over Vestarmeen for med den at marchere til Stockholm, efter at han havde arresteret Overanføreren for samme, Generalmajor Leyonstedt, sendte Major Anckarsvärd til Prinds Christian for at bede denne holde sig rolig, medens Svenskerne rykkede bort fra den norske Grændse. Major Anckarsvärd blev stoppet af Brigaden Staffeldts Forposter ved Grændsen, men førtes derpaa til Kongsvinger Fæstning, hvor Prindsens Svar oppebiedes [2]). Prindsen lovede intet at foretage sig, forinden han fik Befalinger fra Kong Frederik d. 6te, hvilket vilde medtage en 10 à 12 Dage, med andre Ord, han gav Revolutionsarmeen fri Afmarch [3]). Det var med Prinds Christian nu, som med Generalmajor Staffeldt før. Nu kunde Prindsen intet foretage sig uden at indhente »Befalinger« fra Kongen; før kunde Generalmajor Staffeldt intet gjøre uden først at have indhentet Prindsens »Approbation«.

11 Marts 1809 fik Kapt. Nægler, der var sendt som Parliamentær fra Generalmajor Staffeldt til Overadjudant, Oberstlieutnt. Adlersparre, vide af Kommandanten i Eda Skandse, Kapt. Arbin, at Adlersparre med Armeen var afmarcheret til Stockholm.

Revolutionen i Sverige gik nu rolig for sig. I Norge laa man fremdeles i Vinterkvarter; der var, som rimelig kunde være efter Overanførerens Fremgangsmaade lige overfor Fienden, kommen Dvale over Armeen. Man udvexlede Krigsfanger, det var det

---

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 3 B. S. 379. — Om Forholdet mellem Pr. Christian og Grev Wedel-Jarlsberg, se »Grev Herman Wedel-Jarlsberg og hans Samtid« ved Y. Nielsen, 1 B. S. 191—231 samt S. 263—304.

[2]) Om Forhandlingerne, se »Grev H. W.-Jarlsberg«, 1 B., S. 210—217.

[3]) Om Statsomvæltningen i Sverige og de dermed i Forbindelse staaende Begivenheder se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B., S. 177—208.

hele. Af et Brev, dat. 31 Marts fra Prindsen til Kong Frederik sees, at de fangne svenske Off., Oberst Gahn, Oberstlieutnt. Knorring, Major Søderhjelm m. fl. vare frigivne paa Æresord[1]). 27 April 1809 kom 4 Leirdøler tilbage fra svensk Krigsfangenskab.

Krigen var nu gaaet over til at blive Politik. Adlersparre vedligeholdt Forbindelsen fra Stockholm med Prinds Christian, som desuden meget venskabelig korresponderede med Generalmajor Armfelt, der havde overtaget Kommandoen over venstre Fløjbrigade og i Begyndelsen af April havde sit Hovedkvarter i Venersborg[2]). 3 Maj ankom Lieutnt. Forsell som Parliamentær til Brigaden Staffeldts Forposter med Brev fra Adlersparre til Prindsen. Generalmajor Staffeldt lod ham passere ind til Kongsvinger Fæstning, og efterat han havde hørt hans Ærinde, sendte han Lieutenanten videre til Christiania. Den 4de Maj om Eftermiddagen indtraf Lieutnt. Forsell i Christiania og retournerede til Sverige over Kongsvinger d. 8de Maj.

Der forefaldt fremdeles ingen krigerske Begivenheder Vaaren udover. Prinds Christian fremstillede for Kong Frederik d. 6te Revolutionen i Sverige som noget, Kongen vilde kunne drage Fordel af, idet det var Prindsens Tanke, at man kunde formaa Adlersparre til at lade Kongen af Danmark og Norge vælge til Konge i Sverige, mod at dette sidste Land fik en fri Forfatning, og hvorved de 3 nordiske Lande vilde blive forenede[3]); men Kong Frederik vilde ikke have noget med dette at gjøre. Kongen lod dog Prindsen faa Lov til at fortsætte med sin venskabelige Maade at optræde paa lige over for Svenskerne[4]); dog betænkte han sig senere paa at give sit Samtykke til en af Prinds Christian forberedt Vaabenstilstand med 4 Ugers Opsigelse og afslog udtrykkelig Prindsens Tilbud om at gaa som Ambassadør til Stockholm for at virke for Kongen[5]). I Stockholm var man, takket være Adlersparre, enig om at erhverve Norge ved at vælge Prinds Christian til Tronfølger[6]), saa det var bleven en egen Ambassade, hvis den var kommen istand. Rigtignok var man endnu ikke vis

---

1) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 219.
2) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 225, Note 1.
3) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B., S. 185.
4) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 191.
5) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 194.
6) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 193.

paa, om Prinds Christian vilde modtage Valget; men Prindsens Ven Grev Wedel-Jarlsberg ivrede derfor, da han allerede nu var en Forkjæmper for en Forening mellem Norge og Sverige alene, uden Danmark[1]).

XX.

Armeens Tilstand forbedres. Prinds Christians fortsatte Uvirksomhed. Tilstanden inden leirdalske Komp. Haardnakket Modstand fra Prindsens Side mod at rykke ind i Sverige. Prinds Christian Augusts Valg til Thronfølger i Sverige.

Hvis man nu havde villet begynde et nyt Felttog, var Tiden vistnok inde. Det led ud i Maj Maaned. Baade Prinds Christian og Regjeringskommissionens sørgelige Betragtninger over Nødstilstanden vare foreløbig ophørte. Der var kommen Tilførsler af forskjelligt Slags til Landet. Desværre var det gaaet galt med noget af det, som kanske skulde have smagt Bergenhusingerne i Felten bedst, nemlig et Parti Fødemidler, der vare indsamlede i Bergen ved frivillige Bidrag. Varerne vare ved Fremkomsten bedærvede, saa Regjeringskommissionen d. 17 Maj approberede et Forslag fra Kommissariatskommissionen i Christiania om, at Sagerne kunde bortsælges ved offentlig Auktion og saa det indkomne Beløb anvendes til Troppernes Nytte efter den søndenfjeldske Generalkommandoes Bestemmelse, d. v. s. kun til Fordel for de i Akershus Stift staaende Afdelinger og navnlig Bergenhusingerne.

Med Hensyn til Beklædningsgjenstande begyndte det ogsaa at se lovende ud. 23 Maj meddeler det kgl. Gen.kom.koll. i Kjøbenhavn til det kgl. n. Kom.koll. i Christiania, at det i Aarhus lader forfærdige 12000 Stk. Kjoler og Veste til den norske Hær, at leveres

[1]) Se Grev H. Wedel-Jarlsberg«, 1 B. S. 273.

og opsendes til Norge i Efteraaret. Heraf skulde leirdalske lette Inf.komp. faa

5 Kjoler m. Veste for Underoff.
2 —»— - Spil.
99 —»— - gemene.

Kompagniet modtog virkelig 23 Juni i det hele 102 Stk. grønne Kjoler m. hvide Veste af denne Sending, idet der ikke ankom mere i 1809, bestemt for Leirdølerne, fra Danmark til det norske Munderingsdepot i Christiania. Der manglede saaledes 5 Kjoler m. Veste for Underofficiererne.

Af Undermundering derimod, forfærdiget i Norge og udleveret gjennem bergenh. Reg.'s Munderingskommission i Bergen, fik Kompagniet i 1809:

107 Par Trousser.
219 - Strømper.
214 - Sko.
214 Stk. Skjorter.
107 - Halsbind.
101 Par Skosaaler.

Denne Forsyning var sandelig ikke ilde. Kunde alle Afdelinger rose sig af at have faaet det samme, var der ingen Grund til at klage over Soldatens Nøgenhed.

Imidlertid tænkte Prinds Christian paa alt andet end at benytte Aarstiden og sine Krigere til et Indfald i Fiendens Land. I en Parolbefaling af 24 Maj 1809 fra den kommanderende General søndenfjelds tilstodes det Brigaden Staffeldt at hjempermittere »de faa Gaardbrugere, som findes ved throndhjemske og bergenhusiske Bataljoner« til medio September, naar ej Fiendtlighederne forinden atter skulde tage sin Begyndelse. I samme Parolbefaling tog han næsten ligesom et Farvel med flere Officierer og andre, som havde udmærket sig i Krigen, akkurat som om der ikke skulde blive Anledning mere, hverken til det ene eller det andet. Om Kapt. Jürgensen af Generalmajor Staffeldts Brigade siger Parolbefalingen specielt, at Kapteinen efter foresattes og Kammeraters Vidnesbyrd havde udmærket sig, hvorefter det lyder videre: »Ligesom dette

til Hs. Maj. Kongen skal blive indmeldt, holder Generalkommandoen det for sin Pligt offentlig at bekjendtgjøre det til dennes Hæder, og bliver til den Ende denne Befaling at oplæse ved hvert Kompagni for det samlede Mandskab og *at indføre i evig Erindring i Kompagniernes Journaler*« [1]).

I Midten af Maj Maaned byttede Leirdølerne Kvarter. Fra 15 Maj 1809 laa leirdalske lette Inf.komp. i Kantonnement paa Jahren, og her blev det liggende helt til 27 September.

Sygelighedstilstanden havde inden Generalmajor Staffeldts Brigade i Vinterens Løb vistnok ikke været liden; men iblandt Leirdølerne havde der ikke været stor Sygelighed. Paa Torps Lazareth var saaledes i Tidsrummet fra 5 Januar—23 September 1809 kun indlagt 1 Md. af leirdalske lette Inf.komp., og han blev igjen udskreven som frisk. Under Kantonnementet paa Jahren havde Leirdølerne i Juli Maaned foruden 1 Kudsk 7 syge Letinfanterister paa Feltlazarethet paa Kongsvinger. I August Maaned var det værre; da var Belægget af Leirdøler paa Kongsvinger Feltlazareth 30 syge foruden Kudsken, hvad nu Grunden kan have været dertil. Sygeligheden begyndte allerede i Juli, som vi have seet, og der blev strax foretaget Skridt til Forbedring af Hygienen, idet Kantonnementet for leirdalske lette Inf.komp. fra 19 Juli af blev udvidet. Aarsagen har vel været Vandet i Forbindelse med Varmen, samt trangt Husrum.

Brigaden Staffeldts Brigadechirurg var nu den tidligere nævnte Læge Buchholz. Han var Overlæge ved Kongsvinger og Odalens Lazarether. Foruden Garnisonslazarethet paa Kongsvinger var der ogsaa oprettet et Feltlazareth. Da Brigadechirurg Buchholz i Januar Maaned 1809 blev syg, erklærede Stabschirurg Thulstrup ham rent frem for uerstattelig. Som »Lazarethchirurg« ved Kongsvinger Lazareth fungerede i 1809 *Friderich Hanstein.* Han var født i Preussen, kom til Norge i 1806 og ansattes som Kompagnichirurg ved Artilleribrigaden [2]).

---

[1]) De Personer, som foruden Kapt. Jürgensen nævntes i denne Parolb., vare Lieutnt. Stibolt af 2det throndhj. nat. Inf.reg., Lieutnt. v. Krogh af bergenh. Musketerbataljon samt Grenaderne Ole Olsen Lunke og Erik Olsen Rongnæs af 4de Division af 2det throndhj. nat. Inf.reg.'s Grenaderbataljon.

[2]) I 1810 udnævntes Hanstein til Bataljonschirurg ved oplandske Reg. I 1812 reiste han til Kjøbenhavn for at tage Examen og vendte i 1814 tilbage til Christiania efter fuldendt Examen med bedste Charakter.

Paa Feltlazarethet paa Kongsvinger var der ogsaa en Infanterist af leirdalske lette Inf. komp., ligesom af de andre Afdelinger, som Sygevogter. Disse Sygevogtere havde $6^{8}/_{15}$ ß daglig i Lønning + 4 ß dgl. i Sygevogtertillæg.

Da det ikke blev til noget med at vælge Kong Frederik d. 6te til Konge i Sverige, og det var kommen til en ny Forstaaelse med Russerne om at trænge frem fra Øst, anmodede Kongen Prinds Christian om at ophøre med at negociere med Svenskerne, opsige Vaabenstilstanden og, naar Russerne vare begyndte at trænge frem, at besætte Båhuslen og Gøteborg[1]).

Prinds Christian var imidlertid kommen saa langt i sine Underhandlinger med Svenskerne, at han ikke kunde trække sig tilbage; han var jo allerede af de svenske Parliamentærer meddelt, at han skulde blive valgt til Thronfølger[2]). Intet Under da, at han var villig til at besætte Båhuslen og Gøteborg bare paa en »venskabelig« Maade, i hvilken Anledning han havde en Sammenkomst med Oberst Posse i Svinesund d. 29de Mai. Hvis Kongen skulde ville paabyde en »Erobringskrig« sammen med Russerne, vilde Prindsen endog søge sin Afsked, efter hvad han skriver i et Brev af 3 Juni fra Christiania til Kongen[3]).

Da dette kom til Kong Frederiks Kundskab, blev han endelig vred og tilholdt Prinds Christian at lystre Kongens Befalinger. Imidlertid gik ogsaa Juni Maaned hen, uden at der blev gjort noget; dog var der nu mellem den danske og russiske Regjering fattet en bestemt Beslutning om at gaa angrebsvis tilværks, og, for at ikke Rusland skulde tabe al Tillid til Danmark, maatte der fra norsk Side begyndes strax; thi der var kommen Rygter til Rusland om, at Prinds Christian skulde udnævnes til Thronfølger i Sverige, Rygter, som den danske Regjering dementerede.

Som sædvanlig var det General v. Krogh nordenfjelds, som gjorde Begyndelsen; han sendte 2 Kolonner ind i Jemteland i de første Dage af Juli. Prinds Christian holdt sig rolig, uagtet der

---

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B., S. 198 og S. 261 (Brev fra Kongen til Prindsen).

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 260 (Brev fra Prindsen til Kongen).

[3]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 263. — Om Sammenkomsten med Posse, se endvidere »Grev H. Wedel-Jarlsberg«, 1 B., S. 285.

var truffet gjensidig Aftale om Angrebet mellem Prindsen og Generalen. 14 Juli gav Kongen Prindsen udtrykkelig Befaling til at rykke ind i Sverige, *hvis ingen fysiske Hindringer gjorde det umuligt*[1]); men nej.

Prinds Christian havde allerede før Modtagelsen af denne udtrykkelige Befaling undskyldt sig med, at han var vidende om, at Russerne havde standset sin Fremrykning, hvorfor der intet kunde foretages. I disse Dage foregik ogsaa Thronfølgervalget i Stockholm. Herom er der vel ingen Tvivl, at Prindsen ogsaa var vidende. At Prindsen paa en saadan ubeleilig Tid skulde ville rykke ind i Sverige, var ikke at vente, efter hvad han tidligere havde vist. Nogen Forstaaelse af, hvad der passerede eller holdt paa at ske, har visseligen ogsaa Generalmajor Staffeldt havt, da han skrev følgende Brev til Adlersparre, som han forøvrigt gjennem Brevvexling kjendte godt før, skal man tro Kancellipræsident Kaas's Udtalelser i Brev af 2 Juli 1809 til Kongen; her siger Kaas, at »Prinsens Bekjendtskab med Adlersparre er fornemmelig gjort ved Generalmajor Staffeldt«[2]). 13 Juli skriver Generalmajor Staffeldt følgende:

»Med den inderligste Følelse af Glæde har jeg erfaret Deres Excellenses saa velfortjente hæderfulde Udmærkelse, Optagelse i Statsraadet og øvrige Fremskridt paa Ærens Bane.

Som besjælet af sand og uskrømtet Højagtelse tillades det mig derfore herigjennem at fremsende til Deres Excellence min oprigtigste og velmenteste Lykønskning tilligemed mit varmeste Ønske for fremdeles Held, Lykke og Velgaaende, samt Forsikring om, at det altid vil være mig kjært og dyrebart fremdeles at blive bevaret i Deres Excellences gode og venskabelige Erindring.

Ved at have erhvervet min commanderende Generals Tilladelse til ved Parliamentær at afsende disse faae Linjer som Bevis paa min udmærkede Højagtelse er jeg ved samme Leilighed saa frie ærbødigst at anholde om, at indlagde til Hr. Directeur Bagge gunstigst maatte vorde ham indhændiget[3]).

---

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 199; se ogsaa forudgaaende Brev af 17 Juni fra Kongen til Prindsen, S. 267.

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 285.

[3]) Brevet til Bagge var vel bare en Anledning. Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 223. Om Prinds Christians hemmelige Agent Bagge, se »Grev H. Wedel-Jarlsberg« ved Y. Nielsen.

Gid snart den Tiidspunct nærme sig, at Regjeringernes Forhold og gode Forstaaelse tillod mig mundtlig at kunne bevidne Deres Excellence den Højagtelse og Hengivenhed, hvormed jeg al min Tiid har den Ære at henleve

Deres Excellences
ærbødigste

Kongsvinger den 13de Juli 1809.

Til
Hans Excellence
Hr. Stats-Raad, Baron Adlersparre, General-Adjudant, Oberst og Commandeur af kgl. Svenske Sværds Orden m. m.«

Om dette Brevs Afsendelse skriver Generalmajor Staffeldt til Prinds Christian s. D.: »Nachrichten aus Schweden zu erhalten oder auch nur einen Mann von Kopf hinein zu kriegen, der im Stande wäre die erwünschten Nachrichten von dorther zu verschaffen, ist hier in dieser Gegend eine reine Unmöglichkeit. Dem zu Folge habe ich an den Staats Rath, General Adjutanten, Obersten, Baron Adlersparre einen Glückwunsch Schreiben, in Schwedischen Geschmack, verfasst, den Brief an Bagge angeschlossen, und diesen Brief mit dem Lieutnt. v. Sommerschild, einem gescheiten Officier, über Eda nach Carlstad abgehen lassen, mit Ordre selbigen directe nach Stockholm an Adlersparre zu überbringen, im Fall ihm die Erlaubniss dazu gestattet wird«.

14 Juli melder Generalmajor Staffeldt fra Kongsvinger til Prinds Christian, at der netop var ankommen en svensk Oberstlieutnt. Skiøldebrand med Depecher fra Stockholm til Prindsen, hvem Oberstlieutenanten vilde opvarte i Christiania Dagen efter. Det var Overbringeren af den officielle Meddelelse om, at Prindsen var udnævnt til svensk Thronfølger. Oberstlieutnt. Skiöldebrand retournerede fra Kongsvinger til Stockholm d. 18de Juli medbringende Prindsens Svar, der var et foreløbig formeldt Afslag, som dog vel i Realiteten havde at betyde en Modtagelse af Tilbudet; men

Prindsen stod jo i Tjenesteforhold til Kong Frederik d. 6te, hvem han havde forespeilet at erholde Sveriges Krone, saa det var en Selvfølge, at Prindsen ikke kunde sige ja til Valget med det samme for ikke at komme til at staa i et altfor slet Lys hos sin Herre og Konge.

XXI.

Prindsens Dobbeltspil. Staffeldts Korrespondance med Adlersparre. Definitiv Vaabenstilstand. Fredsunderhandlinger. Ny Dislokation af Tropperne med delvis Hjempermittering. Administration. Fredslutning.

Da Prinds Christian havde modtaget Kong Frederik d. 6tes kategoriske Befaling af 14 Juli, var han altsaa udnævnt til svensk Thronfølger uden dog bestemt at have accepteret Valget. Prindsen gik ind paa fremdeles at tjene Kongen, men bestandig med Indvendinger; thi nu hed det, at, uagtet det gik an at besætte Båhuslen, og Gøteborg laa aabent for Nordmændene, saa var en Indrykning dog umulig; thi nu var Armeen i Norge igjen i en saadan Nødstilstand for Levnetsmidler og Beklædningsgjenstande, at en Fremrykning hindredes, og desuden var nu Vestarmeen paa Tilbagemarch fra Stockholm til den norske Grændse, saa at, om Prindsen rykkede frem mod Gøteborg, vilde Adlersparre over Karlstad gaa imod Kongsvinger og Christiania.

Der er noget besynderlig i dette med Prindsens uafladelige Fremstilling om Vanskelighederne ved en Offensivbevægelse. Det kan ikke undgaaes, at Prindsens Holdning synes tvetydig, til Trods for at han selv siger sig stadig at have handlet med de redeligste Hensigter for Øje. Paa næsten et helt Aar havde han ingen Ting foretaget. Han tillod Adlersparre at drage til Stockholm. Han havde de største Opfordringer fra Kong Frederik d. 6te til baade før, under og efter dette at rykke ind i Sverige. Stadig nye Und-

skyldninger lige overfor Kongen med, at det og det var indtruffet, saa det var nødvendigt at indhente nye Befalinger fra Kjøbenhavn. Disse Befalinger kom uheldigvis bagefter, altid for sent, det er sandt, og vare derhos aldrig holdte i en direkte bestemt Form, men kun som Opfordringer, Anmodninger o. s. v.; men da saa den kategoriske Befaling af 14 Juli kom, blev den heller ikke lystret. Desuden er det altid mistænkeligt at faa Ros af Fienden. Ved Forslaget om Prindsens Valg til Thronfølger i Sverige blev Valget bl. a. begrundet ved, at »han havde vist Sverig en betydelig Tjeneste ved den Vaabenstilstand, som han saa dristigt og paa eget Ansvar havde bevilget og saa ædelmodigen paa sit blotte Ridderord hidtil havde holdt« [1]).

Kong Frederik d. 6te troede imidlertid Prinds Christian paa hans Ord, og da Efterretningen om Prindsens Afslag paa Tilbudet som Thronfølger i Sverige kom til Kongen, udnævnte han Prindsen 25 Juli til Feltmarchal og Statholder i Norge, idet Prinds Friedrich til Hessen samtidig blev udnævnt til kommanderende General søndenfjelds i Norge, eftersom Kongen fandt det »passeligere«, at Prinds Christian overgav Kommandoen til en anden i Stedet for selv personligen at stride imod Mænd, der havde vist ham saadan Tiltro [2]). Det var nemlig Kongens Hensigt fremdeles, at Befalingen af 14 Juli om Indfald i Sverige skulde udføres.

Naar vi have gjort os skyldige i denne Digression, har det forsaavidt været nødvendigt for derigjennem at paavise Aarsagen til de norske Troppers Uvirksomhed paa det søndenfjeldske Krigstheater og som Følge deraf igjen til Leirdølernes.

I Skrivelse af 21 Juli 1809 gratulerer Generalmajor Staffeldt Prinds Christian med dennes Udnævnelse til svensk Thronfølger. Det skulde jo ikke synes rimeligt, at en saadan Gratulation 8 Dage efter Tilbudets Overlevering af det svenske Sendebud kunde blive afsendt og modtaget, hvis der var noget Alvor i Prindsens Afslag, og allermindst kunde en saadan Gratulation finde Sted, hvis Prinds Christian havde havt til alvorlig Hensigt at følge Kong Frederiks Bud om at rykke ind i Sverige.

23 Juli modtog Generalmajor Staffeldt Svar fra Statsraad Adler-

---

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 206.

[2]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 305 (Brev af 25 Juli fra Kongen til Prinds Christian).

sparre paa sin Skrivelse af 13 s. M. et Svar, som det kan have sin Interesse at gjengive her, uagtet det ikke staar i nogen nøjere Forbindelse med Leirdølerne netop; men det tør være adskilligt belysende alligevel. Adlersparre skriver:

»Jag skulle förgäfves bemöda mig att beskrifva, med hvad glädje jag åter såg en af de tappra från Naboriket inträde i mitt rum: märkvärdigt att detta skedde nästan på samma klockslag, som Sveriges alla fyra Riksstånd hade enhälligt valdt Prinds Christian til Sveriges Kronprins och tillkommande Konung.

Med hvad mångdubblad glädje såg jag ej samma officier framräcka ett bref från den värdiga, af hvarje Svensk vördade Man, som genom sina ädla, stora egenskaper såsom menniska, medborgare och anførare ej allenast äger min och mina krigskamraters innerliga och högsta kärlek och högaktning, utan äfven är föremålet för hela Sveriges tillgifvenhet. Hvad hade Sverige varit, om fiendtligheterne från Norje fortfarit eller rättare börjat under revolutionen? Ett med blod öfverhöljdt, stykadt, conquereradt land, i Barbareres händer[1])! Denna tanka ligger djupt förvarad i Svenska mäns hjertan.

Herr Generalens deltagande i min befordran gör mig mera glädje än sjelva saken; jag förklarar derföre min innerliga erkänsla, och skall ej förr än i döden förgäta dette utmärkta prof af ädel tillgifvenhet. Jag återgår till mitt lugn, när stormarnes tid är förbi: jag flyr ur mitt innerligt älskade fädernesland, om Prins Christian vägrar emottaga Sveriges spira. Jag skall aldrig bebo et land, hvars inbyggare nödgas begära en Regent af sina arffiender. Jag skall under min återstående lefnad begråta den sorgeliga händelsen, att två tappra nationer fallit djupt i slafveri under Barbarers öfverherrskap.

Jag tror ej, att historien kan uppvisa ett sådant Konungaval, som det Sverige nu gjort. Intet annat än klokhet och personlig tillgifvenhet har ledt svenska mäns fria villja: ingen skymt af tvång, förförelse eller persvasion. Och alla Ståndén hafva enhälligt, utan votering utkoradt Prinds Christian. Jag ryser för den tankan, att han skulle stöta ifrån sig en tapper nations blinda och tillika upplysta tillgifvenhet. Denna tanka sårar mig obeskrifligt. Det finnes sedan för mina ögon ingen frällsning för Sverige, för norden.

---

[1]) Her har Adlersparre ment Russerne, som vil sees af det følgende.

Jag återtar nu, med de vanliga troupperna under mit befäl, positionen ved Eda.

Alla underrättelser här säga, att den stora engelska expeditionen syftar på Seland: Canning har till och med låtit fråga efter, om i Sverige finnas special carthor öfver Seland. Att vi ej medverka dertill, behøfver jag väl ej försäkra: våre krafter hinna ej dertill.

Jag slutar med den innerliga ur hjertat komna försäkran, att Herr Generalens dyrbare vänskap och tillgifvenhet för mig äger ett värde, som ej kan ökas, ej öfverträffas. Den dag måste vara nära, då personlig tillgifvenhet kan åtföljas af personlig bekantskap: jag längtar obeskrifligt derefter.

Stockholm den 19de Juli 1809.

Georg Adlersparre«.

Adlersparres Svarskrivelse til Generalmajor Staffeldt vidner om saa stor Fædrelandskjærlighed og er saa smukt affattet, at det ikke fortjener at være foranlediget ved et Brev af »schwedischen Geschmack«.

Efter Thronfølgervalget opgav Kong Frederik d. 6te snart al Modstand. Der kom Fredsunderhandlinger i Gang, og Kongen afstod, saa at sige, Prinds Christian [1]), men ikke Norge, til Svenskerne. 14 Septbr. 1809 afsluttedes i Magnor en Konvention mellem Oberstlieutnt. Anskarsvärd og Major Darre gaaende ud paa, at Vaabenstilstanden nu ikke skulde kunne opsiges uden med en Frist af 4 Uger, og at begge Armeer forbandt sig til at hjempermittere sine Tropper undtagen den nødvendige Grændsebevogtning. Konventionen ratificeredes resp. d. 15de og 17de Septbr. af Adlersparre og Prinds Christian.

Den nye Vaabenstilstand var ønsket i længere Tid af Prinds Christian August, for at han kunde faa Anledning til at hjempermittere saa mange Folk som mulig, da han mente, at Armeen ikke længer kunde holdes samlet af Mangel paa Levnetsmidler.

Vi vende nu tilbage til Leirdølerne. I August Maaned var Sygeligheden inden Kompagniet betydelig mindre end i Juli for de menniges vedkommende; men ifølge Rapport af 20 Aug. 1809 var baade Kapt. Jürgensen og Premierlieutnt. Spørck syge, og de stode sygmeldte ogsaa ved den næste Rapports Afgivelse d. 30te August.

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 4 B. S. 206.

D. 20de Aug. kunde Kompagniet stille paa Linjen 80 Md. Underoff., Spil og menige. 2 Mandskaber laa syge i Kantonnementet og 18 paa Kongsvinger Lazareth. 1 Mandskab var fremdeles afgivet til Lazarethtjeneste, og der var 9 vakante No. Af de 18 syge var d. 30te Aug. 1 død.

5 September aflagde Kapt. Jürgensen, som da havde sit Kvarter paa Overud, et Regnskab for August Maaned med Kongsvinger Magasin, hvoraf vi se, hvad Kompagniet havde faaet udleveret derfra i denne Maaned. Det var:

263 ℔	Kjød til en Værdi af	10	Rdl.	92 ß.
582	Potter Rugmel . . .	13	»	72 -
361	» Bygmel	7	»	50 -
131 1/2	» Gryn	6	»	81 1/2 -
132 1/2	» Erter	6	»	86 1/2 -
132 1/2	℔ Flesk	8	»	27 -
114 3/4	Pot Brændevin . . .	28	»	66 -
		Sum	82	Rdl. 91 ß

Styrken beregnet til 119 Md., idet Troskudskene vare indbefattede.

9 September udkom der en ny »Dislokation« fra Feltmarchal, Prinds Christian, der bestemte, at »Musketerbataljonen af Bergenhuus samt det leirdalske Kompagni forbliver i Garnison i Kongsvinger og besættes af disse tillige Leiren ved Lier«. Desforuden skulde Kongsvinger Garnison bestride Grændsevagten ved Magnor.

Dislokationen blev ved Ordre af 19 Septbr. fra den nye kommanderende General søndenfjelds, Prinds Friedrich t. Hessen, meddelt Generalmajor Staffeldt for Bergenhusingernes vedkommende saaledes:

1. »Liers Besætning besørges af det leirdalske Kompagni.
2. De ankommende svenske Parliamentærer føres fremdeles med forbundne Øine gjennem Lier.
3. Saa meget som Tjenesten tillader, kan de gifte og jordbrugende af bergenh. Musketerbataljon og leirdalske Komp. hjempermitteres«.

Mange af Leirdølerne var det vel ikke, som bleve hjempermitterede, naar dette ene Kompagni skulde holde Skandserne ved

Lier besatte. En Trøst for de gjenværende var det ialfald, at deres Landsmænd tænkte paa dem; thi der var netop fra deres Lægdsmænd hjemme i Distriktet ankommen en Forsendelse med Klædessorter, som vistnok kom vel med; hver Lægdsmand havde sendt til sin Soldat. En Fortegnelse over Sagerne, hvilken forøvrigt ikke har været at finde, indsendtes af Generalmajor Staffeldt til Kommissariatskommissionen i Christiania.

I Henhold til Dislokationsordren forlagde leirdalske lette Inf. komp. fra 28 September sit Kantonnement til Lier, hvor det blev liggende indtil Hjemmarchen. Det laa der i Barakker, med en Forpostvagt paa Gaarden Flyen (Flygind).

9 Oktober 1809 skriver Kapt. Jürgensen fra Lier: »Da Nødvendigheden fordrer det, fordi Kompagniet ligger paa Lier og paa Forpost, og for at conservere Hilsen og Sundhed iblandt Mandskabet, tillige da Kompagniets Kaputkjoler i halvandet Aar ved bestandig Patrulleren og recognosceren i Skoven baade Nat og Dag aldeles ere forslidte, saa reqvireres herved fra det norske Varedepot udleveret til det leirdalske lette Infanterie Konpagnie: 107 Kaputkjoler«.

Denne Skrivelse sendte Major Stabell, der fungerede som Kommandant paa Kongsvinger Fæstning, 11 Oktober videre til Kommissariatskommissionen i Christiania med følgende Paategning: »Sandt er det, at de i 1808 erholdte Kaput Kjoler formedelst de yderlig slette Munderinger, Kompagniet den Gang havde, og formedelst at samme bestandig, saa at sige, har været i Tienesten, ere ganske forslidte; desuden vilde det mangfoldig soulagere Kompagniets nylig erholdte nye Munderinger.

Kompagniets Underofficierer trænge ligesaa til nye Munderinger; dersom de vare at erholde, vil det være meget godt.

End ydermere maa Kommandantskabet anmærke: at det leirdalske Kompagni i denne Vinter er bestemt til at forrette en Art Forpost Tieneste paa Lier og Flygind, saa de atter have megen Tieneste, og ved de idelige Vagter meget udsadt for Vinterens Haardhed.

Kommandantskabet kan derfore ikke andet end anbefale dette Kompagni til at vederfares al mulig Assistance og Velvillie.

Officiererne havde naturligvis ogsaa slidt ordentlig paa sine Uniformer i Felten, og da Officiererne fik sine Uniformssager fra Kjøbenhavn, var det ikke stort bevendt med dem nu; men 14 Oktbr. 1809 skriver det kgl. Gen.- & Kom. koll. i Kjøbenhavn, at det ved første Leilighed skulde foranstalte opsendt til Norge til Officiererne ved leirdalske lette Inf. komp.

20 Al. grønt Klæde
8 - graat — og
14 - grønt Chalon.

Noget af det værste for Kapt. Jürgensen var Pengeadministrationen ved Kompagniet. Efter Alslutningen af den endelige Vaabenstilstand opløstes Brigaden Staffeldt, og leirdalske lette Inf. komp. kom saaledes ud af sin Forbindelse med søndenfjeldske Skiløberbataljon; til Bergen var det lige langt som før, og Kapt. Jürgensen laante sig derfor frem hos den bergenhusiske Musketerbataljon, hos hvilken han foreløbig fik 300 Rdl.; men dette likte ikke Oberstlieutnt. Grübeling rigtig, og Oberstlieutenanten skrev derfor 11 Oktober til det kgl. n. Kom. koll., at Chefen for det leirdalske lette Inf. komp. under det bergenhusiske Infanterireg., Kapt. og Ridder v. Jürgensen, tilskrev Bataljonen under 29 Septbr., at han fra Brigaden var tilkjendegivet ikke længere at staa under samme, fordi den var opløst, følgelig ei heller kunde faa Penge af den søndenfjeldske Skiløberbataljons Kasse, uden at Brigaden sagde, hvorhen han havde at vende sig, hvorfor Kapteinen fandt det rigtigst at henvende sig til den bergenhusiske 1ste Musketerbataljon. Grübeling antog imidlertid, at det var lettere for Jürgensen, der kantonnerede omkring Lier, $5^1/_2$ Mil fra Vormnæs i Næs Sogn, hvor Grübeling stod, at faa Penge hos norske lette Infanteribataljon eller fremdeles som før hos søndenfjeldske Skiløberbataljon.

Bergenh. Reg. havde allerede tidligere foreslaaet for Kollegiet, at bergenh. Musketerbataljon og leirdalske lette Inf. komp. skulde betragtes som selvstændige i Pengesager, saa Regimentet ikke havde mere med dem at gjøre i saa Henseende, og at de aflagde Regnskab hver for sig. Kollegiet besluttede nu, at bergenh. Musketerbataljon og leirdalske lette Inf. komp. herefter, saalænge de vare paa Østlandet, kunde aflægge Penge- og Munderingsregnskab hver for sig; men Regnskaberne skulde indsendes gjennem bergenh. Reg.

Med sin nye Sekondlieutnt., char. Premierlieutnt Baade, havde Kapt. Jürgensen liden Grund til at være fornøjet. Premierlieutnt. Baade maatte i September Maaned efter Paalæg af Generalmajor Staffeldt indsende Afskedsansøgning, hvis han vilde undgaa at blive stillet for Krigsret. Premierlieutenanten indgav sin Afskedsansøgning og erholdt derefter 19 Oktober Afsked fra Krigstjenesten »formedelst Svagelighed.«

Endelig kom da Freden med Sverige istand til Jønkøping d. 10de December 1809.

23 December udstedtes følgende kgl. Bekjendtgjørelse om Freden fra Kongens Residentsstad Kjøbenhavn:

»Frederik den Sjette, af Guds Naade osv., gjøre vitterligt, at, da Vi, under Guds Bistand, have afsluttet Fred med Hs. Maj. Kongen af Sverige, hvorved Venskab og god Forstaaelse med dette Naborige atter er tilveiebragt, saa ophæves herved alle, paa Grund af Fiendtlighedernes Udbrud med bemeldte Rige, i Vore Stater givne Anordninger, samt alle i den Henseende føiede Foranstaltninger mod svenske Undersatter og deres Eiendom.

Og ville Vi, at der, i Anledning af denne lykkelige Begivenhed, overalt i Vore Riger og Lande, nemlig i Vor Residentsstad Kiøbenhavn paa anden Juledag d. 26de og i Kiøbstæderne samt paa Landet første Søndag efter denne Vor allernaadigste Befalings Kundgiørelse, skal ved Høimesse-Gudstienesten i Kirkerne afsynges høitidelig Lovsang, og offentligen fra Prædikestolene frembæres Tak til Fredens almægtige Giver.

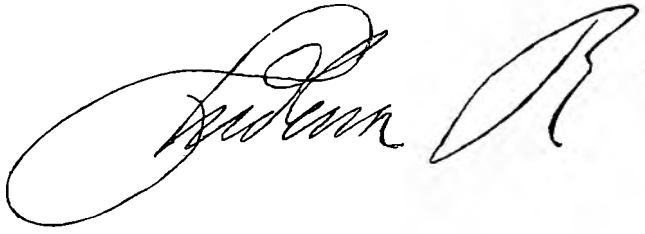

29 December udstedte Prinds Fridrich t. Hessen i Paavente af Fredens Proklamation, hvilken endnu ikke var naaet til Christiania,

en Ordre til Kongsvinger Fæstnings Kommandantskab om, at bergenhusiske Musketerbataljon og leirdalske lette Inf.komp. skulde paabegynde Hjemmarchen, naar der først var ankommen ny Garnison paa Kongsvinger, hvilken skulde bestaa af norske lette Inf.-bataljon. Kommandanten kunde selv bestemme Dagen for Afmarchen. Med Ordren fulgte Marchrouter, udarbeidede af Generalkvartermesterlieutenanten, Oberstlieutnt. Sejersted.

Ved Udgangen af 1809 var der, siden char. Premierlieutnt. Baades Afsked, ingen anden Forandring i »prima plana« ved leirdalske lette Inf.komp., end at Danebrogsmanden Endre Iversen Holde var bleven udnævnt til Korporal, idet Kadet Ravn var fratraadt 25 April 1809.

1810.

XXII.

Leirdølernes Hjemmarch. Personalforandringer. Administration.

Der gik ikke mange Dagene udi det nye Aar, førend Leirdølerne fik tiltræde Hjemmarchen. Ifølge den af Generalkvartermesterlieutenanten opsatte Marchroute skulde Hjemmarchen foregaa saaledes:

9 Januar til Ous i Odalen.
10 — - Kjølstad.
11 — - Raaholdt.
12 — Rastdag.
13 — til Garsjøen.
14 — - Lunder.
15 — - Hund.
16 — Rastdag.

17 Januar til Odnæs.
18 — - Tomlevold.
19 — - Onstad.
20 — Rastdag.
21 — til Store Qvale.
22 — - Tune.
23 — - Skogstad.
24 — Rastdag.
25 — til Maristuen.
26 — - Berge.
27 — - Leirdalsøren.

Heri skeede der den Forandring, at Dagene forrykkedes, idet Hjemmarchen ikke kom til at tage sin Begyndelse før d. 15de.

I Transportskyds for Kompagniet betaltes fra Lier til Leirdalsøren, ialt 43 Mil à 16 β pr. Mil samt 2 β i Tilsigelses- og 2 β i Drikkepenge pr. Mil, eller ialt 20 β pr. Mil for 17 Heste . . . . . 152 Rdl. 28 β

»Formedelst den stærke Snee paa Filefjeld maatte tages fra Skogstad til Berge, som er 6 Mile, 6 Heste« . . . . . 7 » 48 -

»Fra Berge til Leirsdalsøren var Vejene aldeles slette og belagte med Snee og Vand, saa der maatte tages til de forhen beregnede 17 Heste, endnu 9 Heste til Hjelp udi 4 Mil« . . . . . 7 » 48 -

Sum 167 Rdl. 28 β

1 Februar 1810 fik Leirdølerne en ny Sekondlieutnt. i den afskedigede Lieutnt. Baades Sted. Den nye var ingen anden end Foureren ved Kompagniet, *Hans Sørensen Lem*, der altsaa fra menig, indrulleret ved den første Udskrivning i 1802, først svang sig op til Korporal, saa til Fourer og endelig til Officier. Han udnævntes ovennævnte Dag til Sekondlieutnt. ved leirdalske lette Inf.komp. og fik 100 Rdl. i Ekviperingspenge. I hans Sted som Fourer fungerede indtil videre Korporal Anders Davidsen Raae; de øvrige Korporaler vare nu:

Baar Andersen Moe,
Endre Iversen Holde og
Ludvig Iversen Daae[1]) (fra 2 Marts 1810), p. t. paa »Frikorporalskolen« i Bergen.

Da leirdalske lette Inf.komp. kom til Leirdalsøren, fandt det Ordre fra bergenh. Reg. liggende til at marchere til Bergen, hvor Kompagniet skulde være 1ste Marts, saa det var ikke langt Ophold i Hjemmet for Folkene. Det var dog ikke hele Styrken, som maatte til Bergen; de gifte og gaardbrugende Mandskaber fik Lov til at være hjemme. I Bergen indgik Kompagniet i Garnisonstjenesten under Betegnelsen »2den lette Infanteridivision«. Strax efter Ankomsten til Bergen var der store Festligheder for de hjemvendte Krigere, Leirdølerne og bergenh. Musketerbataljon[2]).

Af Kompagniets Regnskab for Maanederne Januar og Februar 1810 se vi, at i Gage m. m. oppebar for Januar og Februar pr. Maaned:

Kapt. Jürgensen:	Gage	50	Rdl. »	β
	Felttillæg	20	»	-
	2 Portioner à 3 Rdl. 27 β . .	6	» 54	-
	Sum	76	Rdl. 54	β

Hertil kom Kvarterpenge med 10 Rdl. (pr. Vintermaaned).

Premierlieutnt. Spørck:	Gage	13	Rdl. »	β
	Felttillæg	6	» »	-
	2 Portioner	6	» 54	-
	Sum =	26	Rdl. 54	β

hvortil kommer Kvarterpenge med 5 Rdl.

[1]) Han var Søn af Præsten til Fane, Iver Munthe Daae, og optoges i den af Oberst Holfeldt oprettede Skole for saakaldte »Frikorporaler« i Bergen. Efter en Rapport af 29 Juli 1810 var hans »Applikation paa Tjenesten« kun »maadelig«; maaske har han derfor ikke passet for Leirdølerne; thi han blev senere paa Aaret udnævnt til Sekondlieutnt. ved et andet nat. Komp. i bergenh. Reg.; se »Bergens Forsvar«.

[2]) Se »Bergens Forsvar«, S. 238.

Fra 1 Februar træder

Sekondlieutnt. Lem til med	Gage	11 Rdl.	24 ß
	Felttillæg	6 »	» -
	2 Portioner	6 »	54 -
	Sum =	23 Rdl.	78 ß,

hvortil ligeledes kommer Kvarterpenge med 5 Rdl.

Fra 1 Marts indtræder Garnisonsforhold. Regnskabet, som førtes fra 1 Marts—30 Juni, udviser for disse 4 Mdr. for:

Kapt. Jürgensen:	Gage, nat.	92	Rdl.
	Forskjellen mellem nat. og gev. Gage	108	»
	Kantonnementstillæg	40	»
	Sum =	240	Rdl.

Premierlieutnt. Spørck:	Gage, nat.	45	Rdl.
	Forskjel	7	»
	Kant.till.	12	»
	Sum =	64	Rdl.

Sekondlieutnt. Lem:	Gage nat.	38	Rdl.
	Forskjel	7	»
	Kantonnem.till.	12	»
	Sum =	47	Rdl.

Siden vi ere inde paa Regnskabsvæsenet, kan meddeles, at i dette Kvartalsregnskab eller rettere sagt 4 Maaneders Regnskab for leirdalske lette Inf.komp. indgik som tilgodehavende 281 Rdl. 81 ß som optjente Undermunderingspenge, at udbetale til de Mandskaber, der havde deltaget i Felten 1808—1809. I Forbindelse hermed kan hidsættes, at første Halvaar 1810 modtog Kompagniet gjennem bergenh. Reg. Undermunderingssorter til en Værdi af 66 Rdl. 40 ß.

Hvad Overmunderingen angik, havde det kgl. norske Kom.koll. allerede under 6 Decbr. 1809 meddelt bergenh. Reg., at der i Begyndelsen af Aaret 1810 vilde blive opsendt fra Kjøbenhavn til leirdalske lette Inf.komp.:

5 Underofficierskjoler m. Veste.
2 Kjoler m. Veste for Halvmaaneblæsere.
99 —»— gemene.

Det var noget andet, end Fredsterminen krævede; man kan se, hvad Krigen fordrede.

XXIII.

Leirdalske lette Inf.komp. ved Armeforandringen 1 Juli 1810. Kapt. Jürgensen og hans overordnede.

Ved den nye Armeplan af 22 Febr. 1810, hvilken skulde træde i Kraft fra 1 Juli af, kom leirdalske lette Inf komp. til at gaa ind i den nyoprettede bergenhusiske Skarpskytterbataljon[1]), der annekteredes norske Jægerkorps. Betegnelsen »let Infanteri« for Leirdølerne ophørte nu; Kompagniet benævnedes nu »leirdalske Jægerkompagni« i Modsætning til de andre Kompagnier i Bataljonen, der kaldtes Skarpskyttere.

Ved Armeforandringen mistede Kompagniet Sekondlieutnt. Lem, der gik tilbage til Regimentet[2]); der var nu en kort Tid Vakance i Sekondlieutenantsposten ved leirdalske Komp.

Kompagniet laa fremdeles med sin halve Styrke i Garnison i Bergen. Ved Parolbefaling af 15 Juli 1810 fra Kommandantskabet paa Bergenhus Fæstning beordredes leirdalske Komp. Jægere at afgive »Kronarbeidere« til Arbeide paa Fæstningsværkerne; men Kapt. Jürgensen protesterede i en Skrivelse samme Dag mod denne Kommandantskabets Ordre, idet han anførte, at hans Kompagni aldrig før havde afgivet Kronarbeidere, da det var et »let« Kom-

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 245 og 259.

[2]) Om Lem, se »Bergens Forsvar«. S. 306, Note 1, staar der, at han 4 April 1811 blev ansat à. l. s. i bergenh. Skarpsk.bat., skal være valderske, hvor han blev udnævnt til Premierlieutnt. 11 Juni 1811.

pagni, og kunde heller ikke nu kommanderes til Fæstningsarbeide, da det fremdeles henhørte til de »lette« Tropper.

Ved kgl. Res. af 24 Oktober 1810 blev det bestemt, at fra 1 December s. A. skulde alle Portioner for Officiererne ophøre, og de, som vare udkommanderede, skulde kun erholde Kantonnements- eller Felttillæg. Ved kgl. Res. af 23 Decbr. 1810 bestemtes det, at de Subalternoff., der oppebare Kantonnementstillæg af 4 Rdl. mdl., tilstaaet ved kgl. Res. af 26 Aug. 1810, skulde mod den reglementerede Betaling kunne faa udleveret 1 Kommisbrød hver 5te Dag. Paa Grund af den vedvarende Krig med England vare Kornvarerne fremdeles dyre, saa denne Bestemmelse var en Lettelse for Officiererne.

I Felten havde leirdalske lette Inf.komp. havt 3 Halvmaaneblæsere ligesom Jægerkompagnierne. Da Kompagniet vendte tilbage til Distriktet, ophørte dette, der var imod Organisationen; men Kapt. Jürgensen forsømte sig ikke; han skrev fra Bergen til Sessionsdeputationen og anmodede denne om organisationsmæssig at faa 3 Halvmaaneblæsere ved Kompagniet. Uheldigvis havde han sendt sin Skrivelse direkte til Sessionsdeputationen i Stedet for gjennem Skarpskytterbataljonen, og dette paadrog ham en Reprimande, som han erholdt d. 16de Decbr. 1810 fra Generalmajor Staffeldt, der tilkjendegav ham »sin Forundring og Misfornøjelse med hans Adfærd« tilføjende, at det var kun for denne Gang, Korpset[1]) lod det passere hermed. Kompagniet fik ingen 3dje Halvmaaneblæser.

1811.

XXIV.

Udsigter til ny Krig mod Sverige. Leirdølerne marchere igjen til Østlandet.

Forholdet mellem Hofferne i Kjøbenhavn og Stockholm vare efter Freden til Jønkøping og Prinds Christan Augusts Afreise til

[1]) Norske Jægerkorps.

Sverige i Begyndelsen venskabeligt; men efter Prindsens Død 28 Maj 1810 begyndte det strax at forandre sig til det værre, og ved Aarsskiftet 1811 var det kommen saa vidt, at man forberedte sig i Norge og Danmark paa en ny Krig mod Svenskerne, hvis Regjering det danske Hof ingen Tillid mere havde til, efter at Marchal Bernadotte var bleven valgt til Thronfølger i Stedet for den afdøde Prinds[1]).

Efter Ordre fra Kong Frederik d. 6te tog den til Vicestatholder i Norge udnævnte Prinds Friedrich t. Hessen allerede tidlig Forholdsregler med en ny Krig mod Sverige for Øje. Han udarbeidede i den Anledning en Forsvarsplan med følgende Inddeling af Armeen:

1ste Brigade — imellem Fredrikshald og Fredriksstad — i Tune, Raade, Onsø og, om behøves, Glemminge:
(Kommandør, Oberst Petersen)
2 Bataljoner af søndenfj. gev. Inf.reg.
2 — - thelemarkske nat. —
3dje Bataljon af akersh. nat. Skarpskytterreg.
1 Komp. af norske Jægerkorps.
2 Kompagnier af smaalenske Dragonreg.
1 trepundigt Batteri.

2den Brigade: — ved Grønsund og Onstadsund i Skibtvedt, Spydeberg og Enebak —:
(Generalmajor Lowzow)
2 Bataljoner af nordenfj. gev. Inf.reg.
2 — - oplandske —»—
2den Bataljon af akersh. nat. Skarpskytterreg.
1 Komp. af norske Jægerkorps
} under Kommando af Major Butenschøn.
2 Kompagnier af akersh. Dragonreg.
1 ridende 3pdigt Batteri.

3dje Brigade: — ved Kongsvinger og Omegn, i Odalen og Vinger Sogn, Grue samt Skiløberne nordenfor Hof, hvor Flisen falder i Glommen —:
(Generalmajor Staffeldt)
Leirdalske Jægerkomp.
1 Bataljon af bergenh. nat. Inf.reg.
2 Bataljoner Thrøndere.
1 Batalj. af akersh. nat. Skarpskytterreg.

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 5 B. S. 1.

2 Kompagnier af norske Jægerkorps
2 Kompagnier gev. Jægere af akersh. nat. Skarpskytterreg.
} formeret i 1 Bataljon under Major Krebs.

Søndenfjeldske Skiløberbataljon.
2 Kompagnier af oplandske Dragonreg.
1 trepundigt Batteri.

I Laurvik til Soutien for Fredriksværn og Besætning af samme Fæstning samt for Kystbatterierne fra Kragerø til Svelvik under

Generalmajor Holst:

Depotbataljonen af thelemarkske nat. Inf.reg.
Landværnet —»— —»—
Valderske Skarpskytterbataljon.
2 Kompagnier af akerh. Dragonreg.
1 trepundigt Batteri.
Kystværnet.

I Christianssand samt til Besætning af Kystbatterierne fra Kragerø til Stavanger under

Oberst Arenfeldt:

Vesterlenske nat. Inf.reg. med Depot og Landværn.
2 Kompagnier af bergenh. Skarpskytterbataljon.
Christiansandske Jægerkomp.
Artilleridetachementet.
Kystværnet.

I Bergen samt til Forsvar af Kysten fra Stavanger under

Generalmajor Hoff:

1 Bataljon af bergenh. nat. Inf.reg.
Depotbataljonen —»— —»—
Landværnet —»— —»—
4 Kompagnier af bergenh. Skarpskytterbataljon.
Landværnet —»— —»—
Artilleridetachementet.
Kystværnet.

Akershus Fæstning:
100 Md. af Depotbataljonen af oplandske gev. Inf.reg.
600 » - Landværnet —»— —»—

Fredrikstad Fæstning:
Depotbataljonen af nordenfj. gev. Inf.reg.
Landværnet —»— —»—
— af søndenfj. —»—
2 Kompagnier af smaalenske Dragonreg.

Fredriksten Fæstning:
Depotbataljonen af søndenfj. gev. Inf.reg.
Landværnet —»— —»—
— af 3 Bataljoner af akersh. nat. Skarpskytterreg.

Kongsvinger Fæstning:
Depotbataljonen af akersh. nat. Skarpskytterreg.

Blakjer Skandse:
(Kommandant Major *d' Aubert* af Ingeniørkorpset).
400 Md. af. Depotbataljonen af oplandske gev. Inf.reg.
1 sexpundigt Batteri.

I Overensstemmelse med denne Plan var det, at Prinds Friedrich t. Hessen, der efter General Hesselbergs Afgang havde Overkommandoen over alle Tropper i Bergens Stift, idet den selvstændige bergenske Generalkommando var ophævet, sendte Ordre til Major Fasting [1]) som Kommandør af bergenh. Skarpskytterbataljon om at lade 2 Kompagnier afgaa til Christianssand til Afløsning af oplandske Regiment i Garnisonen, men med udtrykkelig Anmodning om, at leirdalske Jægerkomp. ikke maatte tages til denne Kommandotour, da det var bestemt til at afgaa til Hadeland. I Skriv. af 26 Februar 1811 underrettedes baade bergenh. Reg. og norske Jægerkorps om Prindsens Ordre af s. D. til bergenh. Skarpsk.-bataljon. I Henhold til denne Ordre afmarcherede den i Bergens Garnison liggende Del af leirdalske Komp. fra Bergen d. 27de

[1]) Se »Bergens Forsvar», S. 259.

Marts under Kommando af Kapt. Jürgensen med Premierlieutenanten Spørck.

Foruden leirdalske Komp. afgik ogsaa 1 bergenh. Musketerbataljon til Hadeland; men Leirdølerne marcherede først.

I Skriv. af 3 April til det kgl. n. Kom.koll. meddeler Prinds Friedrich, at han har bestemt, at de fra Bergen til Hadeland kommanderede Tropper skulde bespises af sine Værter med et Maaltid varm Mad daglig, overensstemmende med Forordningen af 9 Maj 1806, for hvilket Maaltid Værterne i Betragtning af de dyre Tider og, at Bønderne blive nødte til tildels at indkjøbe de nødvendige Levnetsmidler, foruden de reglementerede 3 ß daglig i Bespisningspenge tilstaaes et Tillæg af 4 ß dgl. Paa Marchen indkvarteredes Soldaterne hos Bønderne. Brødet leveredes ved Intendanturens Forsorg fra Akershus Fæstnings Brødbageri.

Marchen fra Leirdalsøren over Filefjeld til Hadeland gik heldig for Leirdølerne. Efter Fremkomsten rapporterer Kapt. Jürgensen d. 15de April 1811 til den søndenfjeldske Generalkommando, at Kompagniet vistnok havde en Del syge, men det var kun lette Tilfælde; derimod havde Kompagniet ingen Læge. Efter Korrespondance med Stabschirurg Thulstrup gav Generalkommandoen derfor Ordre til, at Kompagnifeltskjær *Franke*[1]), som boede paa Gaarden Grinaker paa Hadeland, skulde tilse de syge ved leirdalske Jægerkomp, indtil den eftermarcherende bergenh. Musketerbataljon, der havde Læge med, fremkom.

Pengevæsenet for leirdalske Komp. var det Ugreie med nu ogsaa. Til bergenhusiske Regiment stod Kompagniet ikke længer i Regnskabsforhold; det maatte da i saa Fald kun være i et tilfældigt Laaneforhold, som sidst, til 1ste marcherende bergenh. Musketerbataljon, som Kompagniet, saa at sige, var i Følge med. Egentlig skulde leirdalske Jægerkomp. nu have sine Penge gjennem bergenh. Skarpskytterbataljon, og under 7 Maj 1811 fik ogsaa norske Jægerkorps Paalæg fra det kgl. n. Kom.koll. om at befale bergenh. Skarpskytterbataljon at forsyne leirdalske Jægerkomp. med de fornødne Penge; midlertidig fik Kapt. Jürgensen en Anvisning fra Kollegiet paa 900 Rdl.

[1]) Af nordenfj. gev. Inf.reg.

XXV.

Leirdølerne i Laurvik. Leirdølerne i Christianssand. Tilbagemarch til Bergen og Demission til Lægderne.

Leirdølernes Ophold paa Hadeland blev ikke af lang Varighed. Egentlig var jo Meningen den, at leirdalske Jægerkomp. skulde til Elverum for ligesom i 1808 at benyttes ved Grændsebevogtningen; men Forholdet til Sverige var atter begyndt at antage en roligere Charakter, og saa indtraadte der med dette Kompagni som med andre Afdelinger en Forandring i Ordren om Bestemmelsesstedet.

8 Mai fik baade leirdalske Jægerkomp. og den nu til Hadeland ankomne og der ligeledes kantonnerende bergenh. Musketerbataljon Ordre til at bryde op for at marchere til Laurvik og Fredriksværn. Leirdalske Jægerkomp. og Bataljonens Jægerdivision skulde til Laurvik og stille sig under Oberst *Mejlænders* Kommando[1]), medens Musketerbataljonens 4 øvrige Divisioner skulde forstærke Fredriksværns Garnison og staa under Kommandantskabet der. 15 Maj afmarcherede leirdalske Jægerkomp. i Henhold til denne Ordre fra Hadeland, idet samtidig Musketerbataljonens Jægerdivision, som ogsaa skulde til Laurvik, brød op. Begge disse Afdelinger indtraf i Laurvik d. 22de Maj.

Efter Ankomsten til Laurvik havde ifølge Rapport af 30 Mai 1811 leirdalske Jægerkomp. sin fulde Styrke, nemlig:

1 Kapt. (Jürgensen).
1 Premierlieutent. (Spørck).
2 Underoff. el. Overjægere.
3 Korporaler el. Jægere.
2 Hornblæsere.
100 Underjægere, hvoraf kun 1 syg og 1 arresteret.

I Distriktet fandtes 23 tjenstdygtige Landværnsmænd, medens 27 No. vare vakante.

Ved Underofficiersklassen var der ved denne Tid foregaaet nogen Forandring, idet Sergeant Magnus Hansen Fange d. 30te

[1]) Oberst Mejlænder var Chef for thelemarkske Reg. og havde ogsaa under sin Overkommando valderske Skarpskytterbataljon af norske Jægerkorps, idet Generalmajor Staffeldt opholdt sig f. T. som Interimskommandant i Fredrikstad.

April 1811 afgik fra Kompagniet; han var nemlig bleven ansat som Politibetjent i Bergen. Politibetjentposterne i Kjøbstæderne i Danmark og Norge vare dengang meget gode Poster og bleve helst besatte med veltjente Underofficierer. Det kom paa Parolbefaling fra selve »Kongens Kjøbenhavn«, naar en saadan Post var ledig, og Ansøgningen maatte endogsaa stiles til Kongen. Sergeant Fange havde faaet den bedste Anbefaling af den søndenfjeldske Generalkommando, igjennem hvilken Ansøgningen maatte passere, og han seirede over Medbeilerne.

I Sergeant Fanges Sted avancerede Fourer Anders Davidsen Raae 11 Maj 1811 op til Kommandersergeant ved leirdalske Jægerkomp. I Fourer Raaes Sted kom s. D. Danebrogsmanden Endre Iversen Holde, og i Holdes Sted udnævntes Underjæger Carl Olsen Kaupanger, f. 1785, til Korporal el. Jæger.

Medens leirdalske Jægerkomp. laa i Laurvik, fik det sine Forsyninger af Levnetsmidler fra det derværende Magasin. Paa Grund af de dyre Tider var der indtraadt nogen Forandring i Bespisningsreglementet, idet det kgl. n. Kom. koll. under 7 Maj 1811 havde bestemt, at der i Stedet for 2 ℔ Kjød og ½ ℔ Flesk maanedlig pr. Md. à 11 ß skulde leveres 6 ℔ Tørfisk til samme Pris, hvorefter lønningsdaglig pr. Md. blev at distribuere 1 ℔ Fisk for 1⅚ ß. Ligeledes i Stedet for 2 Potter Byggryn maanedlig à 5 ß pr. Pot skulde Soldaten nu faa 1 Pot Byggryn og 1 ℔ Risengryn til samme Pris. Følgelig fik Soldaten efter dette 4 Gange maanedlig Byggryn à ¼ Pot pr. Md. og 4 Dage Risengryn à ¼ ℔ pr. Md. Leirdalske Jægerkomp.'s Beløb i Bespisningspenge, at indbetale til Magasinet, for modtagne Varer under Opholdet i Laurvik beløb sig til 62 Rdl. 48 ß.

I Laurvik bleve heller ikke Leirdølerne liggende længe. Allerede i Begyndelsen af Juni kom der Ordre til, at leirdalske Jægerkomp. skulde støde til sine Brødre af den bergenhusiske Skarpskytterbataljon i Christianssand. Marchen gik overland, og allerede d. 11te Juni rykkede Leirdølerne ind i Christianssands Garnison.

Paa Marchen fra Laurvik til Christianssand indtraf der et Tilfælde, som viste, at Marchdisciplinen ved leirdalske Jægerkomp. ikke var ubetinget god. Paa et Skydsskaffersted i Bamble var Bagagekommandøren med Kompagnibagagen bleven staaende igjen, efter at Kompagniet var marcheret videre, idet der skulde skiftes Heste og ikke alt var i Orden ved Kompagniets Afmarch. Kom-

mandøren for Bagagen var i Mangel af Sekondlieutnt. ved Kompagniet Kommandersergeant, den nyudnævnte Overjæger Anders Davidsen Raae. Under Opholdet paa Skydsstationen, medens man ventede paa at blive færdig, forlangte Raae Brændevin af Skydsskafferen; men denne, som formodentlig havde hørt om Leirdølernes Balstyrighed, vilde ikke ud med noget Brændevin for ikke netop derved at fremkalde Voldsomhed. Hans Negtelse blev ikke naadig modtaget; her gjaldt det enten Brændevin eller Prygl, og det blev til Prygl. Skydsskafferen og hans Folk kom i et voldsomt Slagsmaal med Kommandersergeant Raae og hans Soldater, som vare med til Bedækning af Trænet, og naturligvis laa Skydsskafferen med sine Mænd under. Efter at Pryglene vare besørgede, foretog Kommandersergeanten med sine Folk en Undersøgelse af hele Huset, fandt baade Brændevin og Mad, stængte derpaa Dørene lige for Værtens Næse, idet de lukkede sig inde og drak og spiste af Gjæstgiverstedets Lager, saa længe de aarkede, hvorpaa de lagde sig til at sove Rusen ud. Kommandersergeanten med sine Folk og Trænet kom ikke afsted før Dagen efter, og da reiste de endogsaa uden at erlægge Betaling for, hvad de havde nydt. Selvfølgelig indleverede Skydsskafferen Klage over Kommandersergeant Raae; men takket være Kapt. Jürgensen slap Raae fra Historien, idet Kapteinen gav sin Kommandersergeant saa glimrende Attester for hans Forhold i Tjenesten, at man lod Naade gaa for Ret, da Sagen, efter at Kompagniet var kommen tilbage til Bergen, blev optagen til Behandling ved Krigsforhør.

Fra Opholdet i Christianssand kan man desværre ikke berette noget videre, da Kommandantskabets Arkiv dersteds i 1893 gik op i Luer ved den store Brand.

Imidlertid forefaldt der Afgjørelser, som vare skjæbnesvangre for Kapt. Jürgensen i denne Tid, og som vi derfor skulle opholde os lidt ved.

Efter Krigskommissariatets forlangende af 19 Aug. 1811, approberet af norske Jægerkorps 1 Septbr. s. A., skulde der ved bergenh. Skarpskytterbataljon samme Høst afholdes Mandtalstegninger. Alle Foranstaltninger bleve i saa Henseende trufne af Bataljonen; men under 5 Oktbr. maatte Bataljonskommandøren, Kapt. *Chr. Lohmann* indmelde, at for leirdalse Jægerkomp. kunde der intet foretages, da det var umuligt at faa Kapt. Jürgensen i Christianssand til at udlevere de fornødne Kompagnipapirer.

Paa Grund af, at Kapt. Jürgensen selv tillige med Kompagniets Premierlieutnt., B. S. Spörck, stod i Christianssand, og der for Tiden ingen Sekondlieutnt. var ved Kompagniet, havde Bataljonen befalet en af sine andre Premierlieutenanter, *S. V. H. Segelcke*[1]) til at afholde Mandskabstegninger ved leirdalske Jægerkomp. I Henhold til denne Ordre tilskrev Premierlieutnt. Segelcke, som laa i Garnison i Bergen med den derværende Styrke af bergenh. Skarpskytterbaljon, Kapt. Jürgensen om at faa de nødvendige Papirer udleverede. Herpaa svarede Kapt. Jürgensen 2 Septbr.:

»Deres Skrivelse af 26 Aug. har jeg modtaget og vil bede Dem paa Grund deraf, at De vil fraholde Dem dette Arbeide for det første, da Kompagniet hører mig til. Jeg har afholdt efter Majorens[2]) Ordre Mandskabstegninger i Januar Maaned d. A., og mere som en Gang om Aaret gaar det vel ikke an, førend Majoren har erklæret min afholdte Mandskabstegning for udygtig og paa Grund deraf kommanderet en anden, og dertil, tror jeg, Majoren har ingen Aarsag.

Saalænge Kompagniet hører mig til, kan derved vel intet foretages uden mit vidende, naar jeg ikke i Forvejen er erklæret utjenstdygtig og af den Grund har søgt om min Afsked. Hr. Major v. Hedahl vil nok sørge for det videre i denne Sag. Det synes ellers at være vel friskt, naar Lieutenanten kræver Kompagniets Papirer udleveret til sig, af Kapteinen, ved hvis Kompagni han ikke engang staar«.

Dette Svar sendte Premierlieutnt. Segelcke til Bataljonen, som derefter paany affordrede Kapt. Jürgensen Papirerne.

Under 23 Septbr. 1811 svarer saa Kapteinen igjen: »I Henseende Bataljonens Skrivelse, dat. 16 Septbr. d. A., dens 2den Post, har jeg at svare følgende: at det er ganske besynderligt, at Hr. Major v. Fasting saa aldeles har forglemt, at han i Januar Maaned kommanderede mig til Mandtalstegningers Afholdelse, som alle Officierer af Bataljonen er bekjendt, som jeg med Bataljonens Indkaldelsesordre skal bevise, og ligeledes med Kapteiner, som jeg

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

[2]) Under 16 Aug. 1811 havde bergenh. Skarpsk.batalj.'s første Chef, Major Fasting, faaet Afsked, efter at Kapt. Chr. Lohmann under Majorens Sygelighed havde ført Kommandoen over Bataljonen, indtil denne under s. D. fik ny Chef i *J. W. J. Hedahl*; se »Bergens Forsvar«, S. 345.

traf paa min Tilbagereise til Bergen i Februar Maaned, og ligeledes havde jeg i Forvejen tilskrevet Fogden Endresen desangaaende; da jeg end har afholdt Mandtalstegning iaar og har kompletteret mine Lister og Ruller, saa tror jeg, en ny Mandtals Tegning for mit Kompagni at være unødig; men skulde Bataljonen formedelst Lieutnt. Segelcke ville lade afholde atter en Mandtals Tegning, saa har jeg slettes intet imod, at det skeer«.

Bataljonen indmeldte nu Sagen til norske Jægerkorps, og det endte med, at Generalmajor Staffeldt gjennem bergenh. Skarpskytterbataljon d. 16de Oktober dikterede Kapt. Jürgensen 4 Dages Husarrest for gjentagen Overhørighed lige over for Bataljonens Befalinger.

Arrestordren var ikke engang kommen til Bataljonens eller endnu mindre Kapt. Jürgensens Kundskab, før Bataljonen paany, under 18 og 19 Oktober 1811, maatte melde Kapteinen for Korpset. Den nye Indmelding gik ud paa følgende:

Under 1 og 7 Juni havde Kapteinen faaet Ordre til at indsende Maanedsrapporter og Kvartalsregnskab for sit Kompagni; men endnu til Oktober var der intet Regnskab indkommen, saa Bataljonen, med hvilken Kompagniet stod i Regnskabsforhold, ikke kunde faa afsluttet sine Kvartalsregnskaber. Bataljonen stod i et Ansvar paa flere 1000 Rdl. for Kompagniet. Maanedsrapporterne kom da imidlertid.

Endvidere klager Bataljonen over, at Kapt. Jürgensen har tilbageholdt en Ansøgning fra flere gifte og udtjente Mandskaber om at maatte ombyttes med Rekruter fra Bergen, hvilken Tilbageholdelse stred imod en kgl. Parolbef. af 15 Januar 1811. Kapt. Jürgensen stod i den Formening, at Ansøgningen skulde gaa igjennem Kommandantskabet i Christianssand, og da dette vilde udsætte Bataljonen for mange Ubehageligheder, skriver han 6 Oktbr. 1811, havde han undladt at fremme Ansøgningen.

Hvori disse Ubehageligheder skulde bestaa, er ikke oplyst. Imidlertid havde Kapteinen i Stedet for at indsende Ansøgningen forfattet en Liste paa 40 Md., som burde ombyttes, eller som han udtrykker sig, »bør forbytes med Rekruter, som Bataillonen med det første vilde behage at sende hertil«.

Bataljonen fandt, som ventelig var, at Udtrykkene om, at Bataljonen udsatte sig for Ubehageligheder, og at den »bør« ombytte

Folkene, samt at den »vilde behage« osv., for insubordinære og indsendte Melding derom til norske Jægerkorps.

Maaske kunne Udtrykkene muligens ogsaa tilskrives en mangelfuld Dygtighed hos den dansk-tydske Kaptein i Behandlingen af det norske Sprog.

Generalmajor Staffeldt tog Sagen alvorlig. Han oversendte d. 28de Oktober Bataljonens Anmeldelse af Kapt. Jürgensens »Ulydighed, insubordinerte Forhold og upassende Skrivemaade« til Generalkommandoen i Armeens 1ste Divisionsdistrikt og skriver bl. a. følgende:

»Korpset kjender Kapteinen fra lang Tid tilbage; det ynder ham ikke; hans Skjæbne havde sikkerlig ikke været god, dersom den højsalige Prinds Christian August ikke Aaret 1808 havde ladet Naade gaa for Ret, og overbevist troer Korpset sig, at den ham nylig dicterede Correction ligesaa lidt nu som lignende for Eftertiden vil virke til hans Forbedring.

Han staaer nu for Touren til Major; men aldrig fordristede Korpset sig til nogensinde hertil at bringe ham i Forslag, da hans Ansættelse som Bataillons-Commandeur maatte ansees som et sandt Uheld, siden det vel er en uigjendrivelig Sandhed, at den, der ej kan adlyde, vil heller ikke kunne befale«.

Generalmajoren havde først tænkt paa at lade Sagen afgjøre ved Krigsret; »men«, skriver han til Pr. Friedrich, »da dette ej alene vil lede til Vidtløftighed og være forbunden med mange Ubehageligheder, man desuden maa antage, at han efter tilendebragt Undgjeldelse vilde være den samme og langt fra sin Regimentchef følge sit eget Hoved, saa er det, Korpset, saavel til Undgaaelse af al den med Sagens lovlige Behandling forbundne Besvær, som og for at sætte Grændser for hans Egenraadighed, underdanigst vover at indstille, om Deres høifyrstelige Durchlautighed naadigst maatte finde for godt at bevirke ham forflyttet ind i et Regiment, hvor han kunde være sin Regimentchef nærmere og af denne holdes i den vedbørlige Ave, som ikke i saadan lang Fraliggenhed, som nu finder Sted mellem det norske Jæger Korps og bergenhusiske Skarpskytterbataljon, vil være muelig«.

Chefen for leirdalske Jægerkomp. var øjensynlig kommen paa det sorte Bræt hos sin gamle Ven, Generalmajor Staffeldt, som efter først at have lært Leirdølerne at kjende ikke noksom kunde udtale sin Tilfredshed med dem, ligesom det var Generalmajoren

selv, som ved sin »Forbøn«, kan man sige, reddede Kapt. Jürsen fra Straf efter Overfaldet paa Emterud. Hvad derefter var kommen imellem dem, vides ikke; der er efter Traditionen mange »Historier« om Leirdølerne; men i Aktstykkerne foreligger der indtil 1811 ikke andet udisciplinært, end hvad der ovenfor er omtalt. Beviser paa daarlig Marchdisciplin viser sig dog, som vi snart skulle se, ogsaa senere.

Resultatet af Generalmajor Staffeldts Skrivelse til Prinds Friedrich t. Hessen viser sig i et Brev af 1 November 1811 fra Prindsen til Kapt. Jürgensen[1]).

I Christianssands Garnison blev leirdalske Jægerkomp. staaende til Oktober Maaneds Udgang 1811. Der var kommen Ordre fra den søndenfjeldske Generalkommando om, at alle 3 i Christianssand garnisonerende Kompagnier af bergenh. Skarpsk.bataljon skulde ophøre med Garnisonstjenesten der fra 1 November, da Hjemmarchen til Bergen skulde tiltrædes; fra Christianssand til Stavanger skulde Hjemmarchen gaa overland. Leirdølerne afmarcherede præcis d. 1ste November; de øvrige 2 Kompagnier fulgte efter med 1 Dags Mellemrum mellem hvert Kompagni.

I Anledning af Hjemmarchen havde Kommandanten i Christianssand, Oberst Arenfeldt, forespurgt hos den ældste Kompagnichef Kapt. Jürgensen, om, hvor mange Heste hvert Kompagni behøvede til Transport af sin Feltekvipage og Ammunition. Det var en Forespørgsel, som kunde synes nok saa overflødig, da der var Reglement for Trænets Størrelse ved et Kompagni; men Obersten havde sine Grunde. Kapt. Jürgensen svarede, at hvert Kompagni behøvede 11 Heste mere end ellers, hvis Feltekvipagen og Ammunitionen skulde medføres, altsaa 33 ialt. Under disse Omstændigheder gav Kommandanten Ordre til, at alle 3 Kompagnier af bergenh. Skarpsk.bataljon skulde aflevere sin Feltekvipage og Ammunition til Christianssands Arsenal, idet, som Obersten anfører i en Skriv. af 8 Novbr. til det kgl. n. Kom.koll., det »vilde være en

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 323. Der er i Prindsens Skrivelse udeladt et Ord, som upaatvivlelig maa være »Korpschef« eller »Bataljonchef«, efter Generalmajor Staffeldts ovenstaaende Skriv. af 28 Oktbr. 1811 til Prindsen at dømme, hvorved det hele bedre forstaaes; men forøvrigt var vel neppe Forholdet mellem Kompagnichefen og hans undergivne heller synderlig godt, efter at Kapteinen havde undladt at fremme ovenfor nævnte Ansøgning fra gifte og udtjente Mandskaber ved Kompagniet.

for svær Byrde for den skydsende Landmand i denne Aarets Tid, da Veiene derforuden af den vedholdende Regn ere besværlige at passere.« Obersten ansaa det derfor i dette Tilfælde for overflødigt at bebyrde den kgl. Kasse med en forøget Udgift af nogle hundrede Rdl., idet Feltekvipagen og Ammunitionen, som Kompagnierne nu ikke havde Brug for, ved Leilighed enten kunde eftersendes til Bergen Sjøvejen eller disponeres i Christianssand.

Marchen overland fra Christianssand til Stavanger gik ligesaa lidt som Marchen fra Laurvik til Christianssand af uden Spektakler for Leirdølernes vedkommende. Klog af Skade havde Kapt. Jürgensen ladet Premierlieutnt. Spørck overtage Kommandoen over Kompagniets Træn denne Gang; men det viste sig at gaa uheldig alligevel.

Klagen over Leirdølerne paa Marchen fra Christianssand til Stavanger lød paa Mishandling af Skydsbønderne, og det kom igjen af, at Skydsbønderne syntes, Leirdølerne fore ilde med Skydshestene. Paa nævnte March førte Kompagniet Brødet med sig i Kasser, der anbragtes i Kløv, 1 Kasse paa hver Side af Hesten. Vejene, som paa Strækningen mellem Christianssand og Stavanger, tildels ere slemme den Dag idag, vare naturligvis dengang endnu værre. Naar man nu betænker, at der i hver Kasse var 12 Brød, og at hvert Brød vejede $7^1/_2$ ℔, har man Vægten af 24 Brød = 180 ℔, som hver Hest skulde bære i Kløv. Selvfølgelig vare disse Læs for tunge for Hesten paa de besværlige Veje, og naar dertil kom, at Kapt. Jürgensen havde tilladt Soldaterne at lægge Tornistrene ovenpaa Brødkasserne, mod at Soldaterne ydede Skydsbønderne Vederlag derfor[1]), kan man forstaa, at det blev endda værre. 3 Skydsbønder, Staale Thorkildsen Skaaland, Ole Larsen Risdal og Lars Hansen Oftedal, maatte skyde sine Heste efter forrettet Skyds; det var forøvrigt ellers kun 2 af disse Heste, som vare benyttede af leirdalske Jægerkomp. Hvad Mishandlingen af Skydsbønderne angik, skulde den have forefaldt paa Skydsskiftet

[1]) I Anlednfng heraf kan henvises til »Bergens Forsvar«, S. 307, hvor det vises, hvormeget den menige Soldat paa denne Tid havde at rutte med. For Naturalforforpleiningen betalte han 1 Rdl. 48 Sk. maanedlig. Marchpenge fik han med 6 Sk. pr. Mil, i Stedet for før 4 Sk. efter Forordningen af 26 Maj 1786. Denne Forøgelse af Marchpengene bestemtes ved Forordning af 26 Aug. 1811. Marchpenge udbetaltes dog ikke for mindre Strækning end 3 Mile.

Aalgaard i Nærheden af Stavanger, og Klagen gjaldt Premierlieutnt. Spørck.

Skydsbønderne fremsendte sin Klage gjennem Amtmanden i Stavanger Amt, Schoubo, der igjen sendte den til norske Jægerkorps, hvorfra den gik videre til den kommanderende General i Armeens 1ste Divisionsdistrikt. Først længe efter, at leirdalske Jægerkomp. var kommen tilbage til Bergen, kom Klagen til Spørcks og Jürgensens Erklæring. Jürgensen fritog sig selv for al Skyld, da han marcherede forud med Kompagniet, medens Premierlieutnt. Spørck, mente han, maatte bære Ansvaret for, hvad der forefaldt bagud med Bagagen, som Premierlieutenanten kommanderede. Efter Ordre fra den kommanderende General søndenfjelds blev derpaa Premierlietnt. Spørck sat under Krigsforhør; men han slap lige saa let fra det som Kom.dersergeant Raae tidligere[1]). Premierlieutnt. Spørck undskylder sig med, at Bønderne mødte frem med daarlige Kløvgrejer, og at det var Skylden til, at Hestene fore ilde. Nogen Mishandling af Skydsbønder havde ikke fundet Sted.

Inden Midten af November vare de 3 Kompagnier af bergenh. Skarpskytterbataljon allerede i Bergen, og ingen blev gladere end Skarpskytterne, da de ved Ankomsten did fik høre, at de strax skulde blive hjemsendte til Lægderne. Allerede 15 Novbr. havde Bergenhus Fæstnings Kommandantskab rekvireret Friskydspas hos Stiftet for Befordring af bergenh. Skarpskytterbataljons Tropper fra Bergen til Lægderne, hvoriblandt leirdalske Jægerkomp. med 1 Off., 5 Underoff. og 102 Spil og menige paa 14 Baade. Kapt. Jürgensen fik ligesom de øvrige Kompagnichefer af Skarpskytterbataljonen Tilladelse til at opholde sig i Bergen til Aarets Udgang for at affatte sine Regnskaber, og det kgl. n. Kom.koll. tilstod i den Anledning disse 3 Kompagnichefer Tilladelse til at beholde sit Felttillæg, da det paa Grund af Dyrtiden var vanskeligt at soutinere i Bergen med bare Gagen.

Som af ovenstaaende vil sees, var der for leirdalske Jægerkomp. rekvireret Friskydspas for den hele Styrke af Underklasserne. Ved Afreisen efterlodes dog 1 syg og 1 Arrestant, den samme, som foran er opført paa Rapporten af 30 Maj, nemlig en

[1]) I »Bergens Forsvar«, S. 324, staar det anført, at Premierlieutenanten ved Kompagniet var impliceret i Uordenerne under Leirdølernes March fra Laurvik til Christianssand; det skal være Kommandersergeanten, hvorimod det er paa Marchen fra Christanssand til Stavanger, at Premierlieutenanten kommer med.

ulykkelig Leirdøl, der havde siddet i Varetægtsarrest i Bergen siden 24 Marts og saaledes slet ikke været med paa Udmarchen engang, men som først fik sin Dom i November Maaned, lydende paa 10 Dages Cachot paa Vand og Brød for Subordinationsforseelse, og derfor ikke engang kunde følge med sine Kammerater hjem til Lægderne.

Efter sin Korrespondance med Kapt. Jürgensen og formentlig i Overensstemmelse med dennes Svar foreslog Pr. Friedrich t. Hessen d. 2den December 1811 for Kongen, at Kapteinen skulde forflyttes fra leirdalske Jægerkomp. til oplandske gev. Inf.reg. efter Major Sundt og faa dennes vangske Komp., hvorved Kapt. Jürgensen blev den ældste Kompagnichef paa dette Regiment, og det varede ikke længe efter, saa kom der Approbation paa Forslaget, idet Kapteinen allerede 10 December 1811 fik sin Udnævnelse til Kompagnichef i oplandske Reg. saaledes som af Prindsen foreslaaet. Kapt. Jürgensen blev dog endnu staaende en Tid som Chef for Leirdølerne, indtil ny Kompagnichef for disse var udnævnt.

I December Maaned 1811 blev ogsaa Premierlieutenanten ved leirdalske Jægerkomp. forflyttet i anden Stilling, idet Premierlieutnt. Spørck d. 24de December forsattes tilbage til bergenh. Reg. Maaske har man fundet det nødvendigt at faa helt nyt Officierspersonale ved Kompagniet. Han forlod dog heller ikke Kompagniet, førend Eftermanden havde meldt sig. —

1812.

XXVI.

Kapt. Jürgensens Afgang som Chef for Leirdølerne. Ny Chef og ny Premierlieutnt. Administration.

21 Januar 1812 blev den nye Chef for Leirdølerne udnævnt, nemlig Kapt. *Amund Wiegh* [1]). Ombyttet foregik dog ikke før udi Februar Maaned, da Capt. Chr. Lohmann, der under Major Heedahls Sygdomsforfald kommanderede bergenh. Skarpskytterbataljon, befalede nedsat en Kommission for at overvære Overtagelsen af leirdalske Jægerkomp. efter Kapt. Jürgensen. Kommissionen, der i Anledning af Øjemedet maatte afreise fra Bergen til Leirdalsøren, bestod af Kapt. *C. v. M. Brun* [2]) som Præses og Kapt. *F. W. Beichmann* [2]) samt Premierlieutnt. *N. H. Bredal* [2]). Der var ikke noget odiøst i Nedsættelsen af en saadan Kommission; thi den var begrundet i Tjenestereglementet.

Der forlyder intet om, at Kommissionen ikke fandt alt i Orden.

Idet vi forlade Kapt. Jürgensen i disse Beretninger om leirdalske Jægerkompagni, maa vi uvilkaarlig fæste os lidt ved denne mærkelige Mands Virksomhed blandt Leirdølerne. Han kjendte dem jo altsaa godt fra sine Lieutenantsdage, da han færdedes paa Opmaaling i deres Trakter. Mange af Soldaterne have vel ogsaa kjendt ham gjennem Omtale fra den første Tid og kanske personlig. Deraf er aabenbart kommen dette gjensidige Tillidsforhold, som er af saa stor Betydning, navnlig i Felten. Lad være, at Leirdølerne skejede ud, og at han maaske har seet igjennem Fingre dermed; paa den anden Side var han kanske den eneste, som i den første Tid kunde holde dem i Tømme og faa dygtige Soldater af dem.

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 324, Note 1. Der staar Off. i November 1804; han var da endnu Kadet, men erholdt Fænriks char. og blev virkl. Fænrik, da han gik ud af Krigsskolen. 8 Maj 1807 skulde han forfremmes fra nat. Sekondlieutnt. til Ansættelse ved de tjenstgjørende Grenaderer af 1 akersh. Inf.reg.; men han lod sig forbigaa. Som Sekondlieutnt. tjenstgjorde han ikke i norske Jægerkorps, saaledes som anført i »Norske Jægerkorps's Historie« ved Kapt. V. Ødegaard og kunde ikke være Premierlieutnt. ved »bergenske Skarpskytterbataljon« i 1807 af den Grund, at bergenhusiske Skarpskytterbataljon oprettedes ikke før i 1810. —

[2]) Se »Bergens Forsvar«.

Enhver, der kjender Sogningen, vil forstaa, at der skal en betydelig Overlegenhed til for at faa ham til at se op til nogen. At Leirdølerne saa op til Kapt. Jürgensen, er der ikke Tvivl om; ellers havde det aldrig gaaet saa godt, som det i det store og hele taget gjorde. Ligesaa forstod Kapt. Jürgensen, hvorledes Leirdølerne skulde tages; han havde Øje for deres mange gode Egenskaber, deres Intelligens og Uforfærdethed. Selv var Kapt. Jürgensen uden Tvivl en intelligent Mand, og at han var i Besiddelse af Uforfærdethed, det viser noksom de mange Udtalelser om hans Mod og Kjækhed ved forskjellige Anledninger. De sidste Egenskaber have ikke sat ham mindst høit i Leirdølernes Øine. Selv Generalmajor Staffeldt roser jo Kapt. Jürgensen for Klogskab, Mod og Konduite. Kapt. Jürgensen har aabenbart været den rette Mand paa det rette Sted, da det gjaldt at gjøre gode Soldater af et Folkefærd, som aldrig havde havt Soldatertrøjen paa, men tvertimod satte sin Ære i, at dets Privilegier fra Arilds Tid fritog det for at bære den. At der efter 2 à 3 Aars Feltliv opstod Uregelmæssigheder i Marcherne, vare ikke Leirdølerne ene om; det samme hændte ved mange andre Afdelinger. Kapt. Jürgensen bærer trolig Æren sammen med sine Folk, og, naar der er Tale om Leirdølerne i Felten 1808—1809, kommer Kapt. Jürgensens Navn stadig til at nævnes med; Kapt. Jürgensen og Leirdølerne ere uadskillelig forbundne med hinanden.

Kapt. Jürgensen havde ved Forflyttelsen fra leirdalske Jægerkomp. slet ikke mistet sine overordnedes Tillid; muligens have Kapteinens Fortjenester efter Forflyttelsen netop gaaet op for de overordnede Authoriteter; thi allerede 3 Februar 1812 blev Kapt. Jürgensen udnævt til Major og Kommandør for 2den Bataljon af oplandske gev. Inf.reg., indehavende 3dje gev. Musketerkomp. 14 September 1814 blev han Kommandør for 1ste Bataljon af s. R., men beholdende sit 3dje Musketerkomp. I denne Stilling blev nu Major Jürgensen staaende indtil Armeforandringen 1818, da han gik af paa Vartpenge. Majoren levede siden som Privatmand paa Ringerike lige til sin Død 1842. Vi ville følge Majoren til Graven, idet vi gjengive den enkle Inskription paa hans Gravsten paa Hole Kirkegaard:

»Major Wilhelm Jürgensen,
Ridder af Dannebrog,

født i Schlesvig
1762,
død paa Ringeriget
1842.

Fru Marie Jürgensen,
født Eckstrøm,
saae først Dagens Lys i Båhuus
Lehn i Sverig 1769,
død paa Ringeriget 1851.

Dette Minde sattes dem af deres
eneste Datter og Svigersøn.
Vi sees igjen.«

Omtrent samtidig med Kapt. Jürgensen forlod Premierlieutnt. Spørck leirdalske Jægerkomp. De havde staaet hinanden trolig bi i Felten 1808—1809. En Skygge synes at være kastet over det gode Forhold imellem dem, men først efter at de begge var gaaede fra Kompagniet, derved, at daværende Major Jürgensen, saa at sige, kastede Skylden over paa Premierlieutnt. Spørck for de sidste Uordener paa Marchen fra Christianssand. Jürgensen havde jo selv Skyld, idet han havde givet Soldaterne Tilladelse til at lægge Tornistrene paa Kløvhestene; selv om dette skeede imod Betaling til Skydsbønderne, saa har det dog beredt Premierlieutenanten Vanskeligheder; thi Gridskheden hos Bønderne efter Penge har naturligvis bevirket, at de have læsset paa Hestene mere end tilbørligt. Herved paadrog igjen Bønderne sig selv en Del af Ansvaret for Hestene, medens Ansvaret lettedes for Premierlieutenanten, og forsaavidt igjen havde Kapt. Jürgensen gjort Premierlieutnt. Spørck en Tjeneste. Det endte jo forresten godt altsammen.

Premierlieutnt. Spørck var ikke den eneste, der blev klaget over paa Marchen fra Christianssand til Bergen; der var ogsaa Klager over de andre Afdelinger fra Skydsbønder i Lister og Mandals Amt. Da disse Klager af resp. 26 Marts og 16 April 1812 kom til Bergen til daværende Kommandant paa Bergenhus Fæstning, Generalmajor Lowzows Udtalelse, foreslog denne d. 23de Maj en Overkrigskommission nedsat til Bedømmelse af Sagen for alle Afdelinger under et; men 1 Juni serdte den søndenfjeldske

Generalkommando alt til Generalauditørens Betænkning, og han holdt paa Stabskrigsret for hver især af Afdelingerne. Dette blev godkjendt, og 9 Juni kom der fra den kommanderende General søndenfjelds Ordre til, at Premierlieutnt. Spørck skulde sættes under Krigsret, hvilket skeede med det for Premierlieutenanten heldige Udfald, vi kjende[1]).

Leirdølernes nye Chef, Kapt. Amund Wiegh, var bare 28 Aar gl., da han indtraadte i Kapt. Jürgensens ansvarsfulde Stilling. Han havde staaet i Krigstjenesten i 12 Aar, naar vi regne Kadetaarene med, og havde ikke været Kaptein mere end knapt et halvt Aar; men det maa have været en fremragende Officier. Noget Kjendskab til Leirdølerne har han vel havt fra sin Stilling som Premierlieutnt. ved valderske Skarpskytterbataljon med Ansættelse i det øverste Kompagnidistrikt i Valders, Leirdølernes nærmeste Grændsedistrikt paa den østre Side af Filefjeld; det er ikke godt at sige, om dette netop har gjort, at Øinene faldt paa ham, naar det gjaldt Besættelse af Chefposten ved leirdalske Komp.; men uden Sandsynlighed er det ikke. Naar han derhos, til Trods for sin unge Alder, havde Ancienniteten blandt dem, der kunde være Tale om, faldt jo Sagen let; efter Felttoget var Officierernes Alder og Anciennitet betydelig lavere end før Krigen i de forskjellige Charger. Først 9 April indmelder bergenh. Skarpsk.bat., at Kapt. Wiegh, efter at Kommissionen havde afgivet sin Indberetning, havde overtaget Kommandoen over leirdalske Jægerkomp.

I Premierlieutnt. Spørcks Sted kom Leirdølernes gamle Sekondlieutnt. Lem, der i Mellemtiden var bleven udnævnt til Premierlieutnt. i valderske Skarpskytterbataljon. Dette var en af deres egne, som de vist have været overmaade glade i at faa igjen. Ved Lieutnt. Lems Ansættelse gik heller ikke Traditionen tabt, saa dette maa siges at have været et overmaade heldigt Valg; 2 fremmede Off. paa engang ved Kompagniet havde neppe været til Fordel. Premierlieutnt. Lem blev strax efter sin Ansættelse ved Kompagniet, nemlig fra 1 April, indkommanderet til Garnisonstjeneste i Bergen[2]). —

---

[1]) Hvad Premierlieutnt. Spørcks videre Karrière angaar, henvises til »Bergens Forsvar«, idet vi til de der anførte Personalia kun skulle tilføje, at 27 Maj 1812 erholdt Premierlieutnt. Spørck kgl. Tilladelse til at gifte sig med Barbara Kaaresen, Datter af afdøde Skibskapt. Kaaresen.

[2]) Fra 1 April 1812 forstærkedes Bergens Garnison; men leirdalske Jæger-

Under hele Felttoget 1808—1809 havde Leirdølerne havt Musketergeværer, uagtet de som tilhørende de lette Tropper skulde være forsynede med Skarpskyttergeværer. Dette har maaske været en medvirkende Grund til, at Leirdølerne saa gjerne brugte Bajonnetten; thi den langsomme Ladning i Forbindelse med Geværernes mangelfulde Træfsikkerhed har vel ikke svaret til Sogningens Temperament. Nu var altsaa efter Krigen leirdalske lette Inf.komp. gaaet over til at være et »Jægerkompagni«, og det skulde da efter Bestemmelserne have Rifler. 4 Marts 1812 skriver Chefen for norske Jægerkorps, Generalmajor Staffeldt, fra Laurvik til »Intendantskabet for den norske Armée« om dette og siger, at leirdalske Jægerkomp., som endnu var belemret med sine gamle Musketergeværer med Bajonnetter og messingfæstede Sabler, maatte faa disse ombyttede med Rifler med tilhørende Krudtmaal, Krudthorn og Kugleposer samt Hirschfængere. Det kgl. n. Kom.koll. bifaldt dette; men det gik sent med Ombytningen.

Bedre gik det med Beklædningen. 8 April 1812 fik leirdalske Jægerkomp. udleveret af nyt: 107 Par Sko, 107 Par Skosaaler, 107 Par Hælflikker, 107 Par Strømper og 107 Stk. Skjorter, hvilket altsammen trængtes vel efter Slitagen paa de strabadserende Marcher.

komp. slap for Indkommandering, se »Bergens Forsvar«, S. 345. Premierlieutnt. Lem var indkommanderet fra 1 April 1812, ikke fra 27 Novbr. 1811.

XXVII.

Krigsudsigter. Sessioner. Nye Krigsudsigter. Opbrudsordre. Kontramandering. Høstexercitie. Underoff.- og Exercerskole. „Ofring paa Fædrelandets Alter". Postgangen i Leirdal.

Det var de berygtede, hemmelige Underhandlinger i Åbo mellem Sverig og Rusland, samt den berettigede Frygt for et Brud mellem Rusland og Frankrig, som bragte Kong Frederik d. 6te til at give Ordre til at have alt paa rede Haand igjen i Norge for det Tilfælde, at Krigen atter skulde udbryde[1]), i Henhold til hvilken Ordre Garnisonerne i de norske Fæstninger forstærkedes og flere Afdelinger holdtes marchfærdige. Udsigterne til Krig vare i Foraaret 1812 saa truende, at der gaves Ordre til, at enhver Officier skulde være paa sin Plads, saa ingen permitteredes. Uagtet leirdalske Jægerkomp. laa i Lægderne, negtedes saaledes d. 1ste Maj Kapt. Wiegh Permission af bergenh. Skarpsk.batalj. til at foretage en Reise til Bergen, af Frygt for Opbrudsordre under Fraværet.

Med Krigen for Øje var det ogsaa, at bergenh. Skarpsk.bat. 12 Juni 1812 tilskrev nordre Bergenhus Amt om Anskaffelse og Reparation af Lægds- og Chambretsorter for leirdalske Jægerkomp., hvis Sager af denne Slags nu vare meget mangelfulde. Siden Lægdsekvipagen første Gang anskaffedes for kgl. Regning ved Kompagniets Oprettelse, var den ikke bleven fornyet. Det var givet, at senere Fornyelse og at Reparation skulde ske for Amtskassens Regning. Idet Bataljonen anmodede Amtet om at give Sogns Fogderi Ordre til at gaa i Vej med Reparation og Anskaffelse paa nærmere Rekvisition fra Kompagniet, siger Bataljonen videre: »Amtet vil behagentlig indse Vigtigheden af, at samtlige til Fædrelandets Værns Sager henhørende under Nutidens Conjuncturer stedse findes i fuldkommen Stand, og Bataljonen tør derfor med Sikkerhed gjøre Regning paa dettes gunstige og virksomme Hjelp til de nuværende Manglers Hævelse.«

---

[1]) Om Forholdet til Sverige i 1812 se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 5 B., S. 283—376.

Det bestemtes, at, førend der udstedtes Rekvisitioner fra Kompagniet, skulde Distriktets Lensmænd tilkaldes for i Forening med Kompagnichefen at besigtige Beholdningerne.

Det var kun Lægdsekvipagen for de menige, det gjaldt; thi ifølge Forordning af 22 Juni 1798 vare Underofficiererne forpligtede til selv at vedligeholde sin Lægdsekvipage. —

Kong Frederik d. 6te stod i Begyndelsen i den Formening, at den hemmelige Traktat i Åabo gik ud paa, at Sverig skulde faa Finland tilbage ved at staa Russerne bi i Kampen mod Napoleon, og der blev derfor endnu ingen Marchordre givet til Afdelingerne vesterpaa om at begive sig til Grændsen. —

I Bergens Stift skulde der allerede i 1811 været afholdt Sessioner, da saadanne ikke havde været holdte siden 1807; men paa Grund af, at saamange Afdelinger baade af bergenh. Reg. og af bergenh. Skarpsk.batalj. vare bortkommanderede fra Distriktet i 1811, udsattes Sessionen til 1812. Sessionen for leirdalske Jægerkomp. skulde holdes paa Leirdalsørens Gjæstgiversted 27 og 28 Juli 1812.

Til Sessionernes Afholdelse gik der altid ved Kompagnierne et vist Forarbeide forud. Da Kapt. Wiegh d. 14de Juni var bleven syg og sengeliggende, og Sygdommen lod til at blive langvarig, ansøgte han 20 Juni Bataljonen om, at Premierlieutnt. Lem maatte beordres fra Garnisonen til Distriktet for at bistaa ham med de forberedende Arbeider til Sessionen, og dette bifaldtes af Bataljonen.

Ved Sessionens Udsættelse fra 1811 til 1812 led Leirdølerne en ikke saa liden Overlast. Det kgl. n. Kom.koll. havde under 9 Juli 1810 bestemt, at de i Leirdals Præstegjeld fødte Mandskaber i Henhold til kgl. Reskript af 14 August 1801 skulde udsættes ved den forestaaende Kompletteringssession i 1811, naar de havde fyldt sit 30te Aar, medens de fra Sogndals Præstegjeld til leirdalske Komp. overførte 28 Mandskaber skulde tjene, til de havde staaet i 10 Aar. Nu, da Sessionen kom i 1812, bestemte Sessionsdeputationen, at de Mandskaber, der vare 30 Aar gl., ikke skulde udsættes, idet Deputationen ræsonnerede som saa, at Reskriptet af 14 Aug. 1811 kun anbefalede ved Enroulleringen at følge den Fremgangsmaade, som anførtes i Forordningen af 7 Aug. 1799, men som var hævet ved Skrivelse af 4 April 1812 fra

Vicestatholderskabet til Generalkrigskommissæren[1]). Dette har uden Tvivl som en stor Uretfærdighed vakt megen Misnøje baade inden Kompagniet og Distriktet.

Ved Sessionen skulde der ved leirdalske Jægerkomp. ligesom ved de andre Afdelinger udtages «gardemæssige «Folk til den kgl. danske Livgarde tilfods i Kjøbenhavn[2]). Af saadanne Folk havde Kompagniet i sin Rulle følgende:

No. 12,	Ole Halstensen Vold,	22	Aar	gl., 70″	høj.
» 14,	Lars Stilaugsen Bø,	22	»	- 66″	»
» 19,	Ole Haakonsen Mo,	36	»	- 66½″	»
» 34,	Anders Larsen Lysne,	36	»	- 66″	»
» 43,	Lasse Thommesen Øje,	20	»	- 67″	»
» 44,	Jens Rasmussen Natvig,	22	»	- 68¼″	»
» 65,	Erik Andersen Eikum,	36	»	- 68″	»
» 95,	Ole Jacobsen Amble,	23	»	- 66″	»

Af disse blev ikkun No. 12, Vold, udtaget.

Ved Sessionen skulde Major Chr. Lohmann, der var bleven Chef for bergenh. Skarpsk.bataljon efter Major Heedahls Død[3]), egentlig være nærværende paa Generalmajor Staffeldts Vegne, idet denne, som havde bestemt sig for at være tilstede, da han vilde gjøre sig bekjendt med bergenh. Skarpsk.bataljons Distrikt, maatte gjøre Vendereise paa Grund af indtrufne Ordres fra Prinds Friedrich t. Hessen[4]). Paa Grund af Opbrudsordre maatte ogsaa Major Lohmann vende om paa Vossevangen, og i hans Sted møtte Kapt. *B. A. de Coucheron*[5]) ved Sessionen for leirdalske Jægerkomp. Kapt. Wiegh var fremdeles syg, saa for Kompagniet mødte Premierlieutnt.

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 357.

[2]) Det var først siden 1807, at der i Norge ved Sessionerne udtoges Folk til Garderne i Kjøbenhavn; tidligere hvervedes Gardisterne. Fra 1807 bestemtes det, at baade Livgarden tilhest og Livgarden tilfods i Kjøbenhavn skulde rekruteres med Landrekruter, aarlig 10 fra Norge, 10 fra Danmark og 10 fra Hertugdømmerne. Ved Sessionen i 1807 udtoges 4 Md. til Livgarden tilfods fra bergenh. Reg. Tjenestetiden var 7 Aar. Ved Livgarden tihest var Tjenestetiden 6 Aar.

[3]) »Se Bergens Forsvar«, S. 363.

[4]) Se »Bergens Forsvar«, S. 358, hvor det er formodet, at Generalmajor Staffeldt har været tilstede ved Sessionerne i bergenh. Skarpsk.bataljons Distrikt i 1812, hvilket altsaa ikke har været Tilfældet.

[5]) »Se »Bergens Forsvar«.

Lem. Ifølge Rapport af 26 Septbr. 1812 fra Major Lohmann giver Sessionen for leirdalske Jægerkomp. følgende Resultat, som Majoren opstiller i Spørgsmaal og Svar:

1ste Spørgsmaal: Om de nye Stamruller, for deraf at faa nøje Oplysning og fuldkommen Vished, have været rigtige og i behørig Orden efter det foreskrevne Schema?

Svar: Stamrullen indrettet efter befalet Orden, men alle Forandringer, incl, dem, der skeede ved Sessionen 1807, som Kompagniet har undergaaet, aldeles ikke anført og legitimeret, hvilket hviler paa fratrædende Kompagnichef og har foraarsaget Vilderede.

2det Spørgsmaal: Om Sessionsrullerne ere befundne overensstemmende med Stamrullerne og med de forrige Sessionsruller, med Lægdsmændenes udsigende og de ellers foretagne lokale Undersøgelser?

Svar: Uden værende Kompagnichefs Skyld befandtes disse Ruller ikke at stemme. Det var en nødvendig Følge af Stamrullens Uorden, og Kapt. Wiegh har dels opholdt sig for kort ved Kompagniet, dels været syg, saa at det var for ham umuligt at opdage Manglerne.

3dje Spørgsmaal: Om enhver Afgang ved Kompagniet siden forrige Session ifølge de ergangne Ordres er anmeldt og med de foreskrevne Bevisligheder legitimeret?

Svar: Efter foregaaende Poster kunde dette ikke tilbørlig være Tilfældet.

4de Spørgsmaal: Om Sessionen har fundet Afgivelsen af de civile Ombud overensstemmende med Kompagnichefens Erklæring og det militaire ikke præjudiceerligt?

Svar: Intet modsat opdaget.

5te Spørgsmaal: Hvormange Mandskaber have feilet ved hver Session?

Svar: Absent, mulkteret 1
— , syge med Forfald 105

tilsammen 106.

6te Spørgsmaal: Hvorledes det er beskaffent med den Kundskab, som Kompagnichefen skal have om det til hans Kompagni henhørende Mandskab?

Svar: Kompagnichefen sengeliggende ved Sessionen, desuden for nylig kommen i denne Post til at kunne have udbredt Kundskab til Mandskabet.

7de Spørgsmaal: [refererer sig til foregaaende] Hvorledes det i dette Stykke er beskaffen med Subalternofficiererne, samt om disses Ruller og Bøger have været i behørig Orden?

Svar: Hr. Premierlieutnt. Lem taalelig god Kundskab; som stedse kommanderet kunde han ikke holdt Ruller og Bøger i Orden; dette er ham nu paalagt.

8de Spørgsmaal: Om Telthuset er bleven efterseet, og hvorledes og i hvilken Orden det deri befindtlige Forraad er forefundet?

Svar: Til at overskue Telthuset var ingen Tid; men Kompagnichefens Konduite sikrer mig for, at alt er i Orden.

9de Spørgsmaal: Om og hvilke Klager ved Sessionen ere anbragte?

Svar: Ingen annammet.

10de Spørgsmaal: Hvorledes Antrækket af de ved Sessionen tilstedeværende Underoff. og Soldater har været beskaffent?

Svar: Meget godt.

11te Spørgsmaal: Hvorledes Landværnsarmatur- og Mundering er forefundet:

Svar: Ved dette Kompagni er endnu ej Landværnssager.

Ved Sessionsrapporternes Gjennemgaaelse skriver norske Jægerkorps til bergenh. Skarpskytterbatalj. 11 Oktober 1812 om leirdalske Jægerkomp.: »Ved leirdalske Kompagni er man overbevist, Kapt. Wiegh vil gjøre sig en Ære af ved Anvendelse af Præstelisterne[1]) og de ellers mulige Oplysninger at se Stamrullerne bragt i vedbørlig Orden, saa Sessionsrullerne kunne stemme med disse, og tvivler man intet Øjeblik, at noget Øjeblik, i hvilket Leilighed frembyder sig for ham til at erhverve Kundskab til sit Kompagni, bliver ubenyttet. Hvad den Lieutnt. Lem tillagte Befaling om Ruller og Bøgers Istandsættelse angaar, da vilde vel Hensigten bedst opnaaes derved, at Bataljonen fastsætter en vis Tid, inden hvilken alt er i Orden, og nøje vaager over, at denne Befaling punktlig vorder efterkommet. Man har ellers fundet det lidt paafaldende, at dette Kompagni saa uforholdsmæssig imod de andre kan have havt fraværende forfaldshavende Mandskaber og ønsker gjerne opgivet nogle af de Aarsager, der have foraarsaget saadant«.

I Henhold til Korpsets Ordre befalede Bataljonen 21 Oktbr., at Premierlieutenanten skulde have sine Protokoller i Orden til 27 Febr. 1813. —

Da Krigen var udbrudt mellem Rusland og Frankrig, og det var gaaet op for Kong Frederik d. 6te, at Traktaten i Åbo gjaldt Norges Afstaaelse til Sverige og ikke Finlands, fik Vicestatholderen i Norge, Prinds Friedrich t. Hessen, atter Paalæg om at have alt beredt, og Tropperne fra Vestlandet samt tildels fra Throndhjem fik Ordre til at sætte sig i March til det østlandske Krigstheater.

Da Kommandøren for den bergenhusiske Skarpskytterbataljon, Major Lohmann, kom til Vossevangen under sin Omreise paa Sessionerne, modtog han der gjennem Bergenhus Fæstnings Kommandantskab Ordre fra den kommanderende General, Pr. Friedrich, af 22 Juli om at bryde op med sin Bataljon til Østlandet, med Odalen

[1]) Ved kgl. Reskript af 19 Juli 1780 vare Præsterne paa Landet i Norge paalagte ved hvert Aars Udgang at meddele de nationale Kompagnichefer en Fortegnelse over de i ethvert Lægd fødte Drengebørn samt over det ukonfirmerede Mandskab.

som foreløbigt Endepunkt for Marchen. Det var dog ikke Meningen, at Marchen skulde tiltrædes strax. Nogen Tid tog det jo ogsaa at samle de 4 Kompagnier, som laa i Lægderne. 3 August giver Bataljonen Ordre til leirdalske Jægerkomp. om at staa samlet paa Leirdalsøren 18 Aug. for samme Dag at tiltræde Marchen til Østlandet. Under 8 Aug. forandredes imidlertid Ordren til, at Samlingen først skulde finde Sted d. 21de Aug. og Afmarchen d. 22de. Hvis Kapt. Wiegh ikke var fuldstændig tilfrisknet til den Tid, skulde Premierlieutnt. Lem føre Kompagniet. Bataljonen skulde sørge for, at Kompagniets i Bergen værende Feltkjedler og Flasker, der vare ankomne fra Christianssand, bleve istandsatte og sendte til Leirdalsøren. Kompagniet skulde endvidere medtage Proviantsække, Kløvsadler og Fouragesække. Brød til Marchen skulde blive sendt fra Bergen.

Efter Generalkommandoens Ordre skulde Bataljonens March foregaa i 2 Afdelinger, og Major Lohmann bestemte, at 1ste Afdeling skulde bestaa af leirdalske Jægerkomp. samt urlandske, vossiske og tjugumske Skarpskytterkompagnier, alt under Kommando af Kapt. B. A. de Coucheron, der fungerede som tjenstgjørende Major ved Bataljonen [1]).

Efter at Major Lohmann paa Vossevangen havde modtaget Prindsens Opbrudsordre, vendte han tilbage til Bataljonens Standkvarter, Bergen, og lod Kapt. de Coucheron fortsætte i sit Sted ved Sessionerne.

Da Kapt. Wiegh havde modtaget Marchordren for sit Kompagni, skriver han 8 Aug. fra Leirdalsøren til Bataljonen: »Da det leirdalske Komp. har faaet Marchordre, men i denne ej er nævnt, at Kompagniet skal bekomme sin i Christianssand havte skarpe Ammunition, saa bruger jeg herved Frihed at anmode Bataljonen, at ovenmeldte skarpe Ammunition maatte sendes Kompagniet tillige med Chambretsorterne og Lægds Eqvipagen, eller ifald disse allerede ere afsendte, naar dette Brev indløber, Bataljonen da sender med Bataljonens anden Afdeling.

Leirdalske Komp. som Jægerkompagni betragtet vil kun ufuldkommen kunne opfylde sin Bestemmelse, naar det ej er forsynet med Rifler. Jeg er derfor saa fri at spørge, om Kompagniet kan

[1]) Ifølge den nye Bestemmelse af 4 Septbr. 1811 om Formationen af de marcherende Afdelinger var der ved hver Bataljon foruden Bataljonskommandøren en saakaldet »tjenstgjørende« Major; se »Bergens Forsvar«, S. 361.

gjøre sig Haab til forestaaende Felttog at vorde forsynet med Rifler førend dets Afmarch, eller om Tiden skulde være for kort, saa med Bataljonens anden Afdeling medbragte. Skulde Bergenhuus Arsenal ej med Rifler være forsynet saaledes, at Kompagniet derfra kunde erholde det fornødne Antal, da anmodes Bataljonen indstændigst ved Korrespondance med Christiania Arsenal, eller maaskee rettere og af større Virkning ved Andragende til Generalkommandoen at udvirke Kompagniet disse nødvendige Vaaben udleveret og tilsendte ved Kompagniets Ankomst til Odalen«.

Kompagniet fik ingen Rifler og maatte marchere med sine Musketergeværer [1]).

Prinds Friedrich t. Hessens Disposition af Tropperne sees af en Skrivelse, dat. Christiania 10 August 1812, fra ham til det kgl. n. Kom. koll.; det heder her:

»De nærværende Conjuncturer have foranlediget General Commandoet til at føje følgende Foranstaltninger: Et Troppekorps samles paa Moss under General Major von Staffeldts Commandoe. Det bestaaer af: 2den Bataillon af tellemarkske Infanterie-Regiment, det norske Jæger-Corps og et 3tdigt Batteri fra Fredrikstad.

I Christiania formeres et Reserve-Corps, som foruden de allerede der forsamlede Tropper skal bestaae af valderske Skarpskytterbataillon.

Endvidere ere 2 Batailloner af de throndhjemske Infanterie Regimenter i March hertil. De skulle indtil videre cantonnere paa Hedemarken og Toten; en Musketeer-Bataillon af Bergenhuusiske Infanterie Regiment er i March til Egnen af Kongsvinger og den bergenhuusiske Skarpskytterbataillon til Brunlaugnæs. Desuden indrykker det 3tdige Batterie i Fredriksværn til Brunlaugnæs og sættes i marchfærdig Stand.

[1]) I »Bergens Forsvar«, S. 364, staar der, at Leirdølerne fik Rifler i 1812; dette er urigtigt.

Som man ser, var Maalet for bergenh. Skarpsk.bataljons March forandret fra Odalen til Brunlaugnæs.

D. 15de August indrapporterer Kapt. Wiegh til Bataljonen, at han er saa syg, at han ikke kan marchere med Kompagniet, men maa overdrage Kommandoen til Premierlieutnt. Lem.

19 August ankom Major Lohmann til Leirdalsøren for at følge den først afmarcherende Afdeling.

Ved Afmarchen fra Leirdalsøren savnedes 3 Md. af leirdalske Jægerkomp. Den ene var reist til Romsdalen og de 2 andre til Bergen uden Permission. Paa Grund af, at Udeblivelsen skeede i Mobiliseringstilfælde, vilde ikke Kompagniet afstraffe dem arbitrært, men indstillede dem til at komme for Forhør og Krigsret.

Med et nyt Krigsudbrud stadig for Tankerne og en stigende Dyrtid i Landet paa samme Tid var det en Hovedpligt for Administrationen at udtænke den letteste og billigste Maade at forpleje Tropperne paa. Allerede d. 29de Maj 1812 havde den kgl. Kommisssariatskommmission [1]) udarbeidet et nyt Regulativ for Naturalforpleiningen for den 1ste norske Armedivision, naar den stilledes paa Feltfod, og dette Regulativ blev approberet af Kongen d. 19de August derefter og bekjendtgjort som Reglement for Forpleiningen ved Armeen 10 Novbr. 1812. Det lød saaledes:

1/2 ℔ Kjød	pr. Md. hver 5te Dag.
1 Pot Rugmel	
1 » Bygmel	
1/2 » Byggryn	
1/2 » Erter	
1/4 ℔ Flesk	
5/16 Pot Brændevin	
1/8 » Salt	

[1]) 9 April 1812 var der af det kgl. n. Kom. koll. i Christiania udstedt et Cirkulære, hvori det bekjendtgjordes, at Kommissariatskommissionen ifølge allerhøjeste Reskript af 21 Marts 1812 (ikke 23de som i »Bergens Forsvar«, S. 354, Noten) herefter skulde benævnes »den kongelige Commissariats Commission«. Den kgl. Kommissariatskommission skulde for Fremtiden, og saalænge Krigen varede, overtage Bestyrelsen af Armeens Naturalforpleining, Brødbagnings- og Magasinvæsen »i den videste Udstrækning«. Derimod skulde Gageringen, Munderingsvæsenet og »alle øvrige Økonomiens Dele« fremdeles henhøre under det kgl. n. Kom. koll. og saaledes ikke under den kgl. Kom.kommission, som antydet i »Bergens Forsvar«, S 354, Noten.

Havdes Sild, skulde 4 Stk. leveres som fuld Portion i Stedet for Kjød eller Erter og Flesk. Tobak kunde erholdes mod særskilt Betaling for 12 β pr. Alen af engelsk og $2^1/_2$ β pr. Lod af »Negerbitz« Tobak; den solgtes enten alenvis, ikke under 3 Al., el. lodvis, ikke under 15 Lod.

Rationerne skulde udgjøre:

$^1/_2$ Skjæppe Havre
9 ℔ Hø
4 - Halm
} daglig.

Havdes ikke Halm, skulde gives:

$^1/_2$ Skjæppe Havre
12 ℔ Hø
} daglig.

De garnisonerende og detacherede Troppers Provisioner fra Magasin skulde være som før, men beregnes for 15 Dage ad Gangen og derefter udgjøre:

3 Potter Rugmel
3 » Bygmel
$1^1/_2$ Pot Byggryn
$^1/_2$ » Brændevin
} pr. Md. i 15 Dage.

Da Krigen mellem Rusland og Frankrig tog en Vending, som Sverige ikke havde tænkt sig, idet Napoleon rykkede hurtig frem og slog Russerne Gang paa Gang, blev det ikke noget af de svenske Operationer, hverken mod Norge eller mod Danmark. Krigen var jo forsaavidt heller ikke erklæret, hverken fra svensk eller dansk Side. Under disse Omstændigheder og for at lette Landmandens Byrder, idet der tillige i 1812 herskede et Uaar, saa at sige over hele Norge, og vel tildels ogsaa for at lette den kgl. Kasse kontramanderedes delvis den hele Troppebevægelse.

17 August 1812 udstedte saaledes Prinds Friedrich t. Hessen Ordre til, at valderske og bergenh. Skarpskytterbataljoner skulde standse sin March. Ordren traf den 1ste marcherende bergenh. Musketerbataljon paa Filefjeld d. 20de Aug.[1]), og Ordren, som var

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 364.

aaben, skulde sendes videre til Skarpskytterbataljonen. Leirdalske Komp., som først skulde afmarchere fra Leirdalsøren d. 22de Aug., havde endnu ikke sat sig i Bevægelse, da Kontraordren kom. Naar Fædrelandets Forhold ikke absolut paakrævede Tilstedeværelsen af Soldaterne under Fanen, var vel en saadan Kontraordre motiveret, idet derved Jordbruget midt i Høstens Tid, selv om det nu var et Uaar, gaves tilbage en stor og efterlængtet Arbeidsstyrke; man maa ogsaa betænke, at det dengang bare var Bønder, som stode i Rækkerne.

Siden Sommeren 1807 havde der ingen Exercitie fundet Sted ved de nationale Tropper i Bergens Stift. Krigen var jo kommen i Vejen i 1808 og 1809, og Bergenhusingerne kom jo først hjem i 1811. I 1812 kom Sessionerne, og efter Afholdelsen af disse skulde den befalede 6 Dages Exercitie paabegyndes; men saa kom Ordren til Opbrud. Efter Hjemkomsten beordrede imidlertid Kapt. Wiegh sine Leirdøler til at møde til Exercitie paa Leirdalsøren fra den 2den til 7de November, efter at Rekruterne allerede havde exerceret 6 Dage i Forvejen. Exercitien blev afholdt; men norske Jægerkorps havde under 18 Oktbr. bestemt, at der Høsten 1812 ingen Exercitie skulde afholdes ved de nationale, ikke til Garnisonstjeneste indkaldte Kompagnier af bergenh. Skarpsk.bataljon. Denne Ordre blev under 31 Oktbr. af Bataljonen expederet videre til leirdalske Jægerkomp., men kom da for sent; Exercitien var da allerede afholdt.

I samme Ordre af 18 Oktbr. fra norske Jægerkorps approberede dette, at der i Bergen oprettedes en særskilt Underofficersskole for bergenh. Skarpsk.bataljon, hvorhos der skulde etableres en Exercerskole for Bataljonens Rekruter. Til denne sidste Skole fik Kompagnierne Ordre til at indsende de ved Sessionen nys udtagne og ansatte Mandskaber. Leirdalske Jægerkomp. slap dog at indsende sine Rekruter, da Kapt. Wiegh allerede havde ladet dem exercere paa Leirdalsøren. Kommandersergeant Raae og Korporal Moe holdt paa at blive indkommanderede paa Underofficersskolen; men da de bare havde 2 Aar igjen af sin Tjenestetid, slap de.

14 November rapporterer Kapt. Wiegh fra Leirdalsøren til bergenh. Skarpsk.bataljon: »Ifølge Bataljonens Bef. af 19 Septbr. har det leirdalske Jægerkomp. været samlet til Exercitie paa Leirdalsørens Exercerplads fra 2den til 7de November, efter at d. A.'s

Rekruter havde exerceret 6 Dage i Forvejen. Ved denne Leilighed er følgende især bleven Mandskabet bibragt:

En god Positur og Retning; at gjøre Vendingerne hurtig og med stive Knæ; at marchere saavel Front- som Rodemarch; Svingning, Trækning, Haandgreb og March med Gevær; af den debanderte Fegtning Avancering, Retirering og Chargering. Folkene have ladet spore megen Flid, og jeg vover at yttre, at Compagniet ved mere og længere Øvelse vil erhverve Foresattes Tilfredshed og Kammeraters Agtelse.

Ifølge Bataljonens Bef. af 31 Oktbr. skulde Compagniets Høstexercitie have været indstillet, men da Exercitien ved denne Befalings Modtagelse allerede var tilendebragt ifølge ældre Befaling, saa maatte det tillades mig at gjøre Forespørgsel, om Mandskabet bliver at belønne for den Tid, i hvilken samme har exerceret, og i dette Tilfælde hvormeget pr. Md. daglig?

De ved dette Aars Session enroullerede Jægere have allerede været øvet i 18 Dage, nemlig 6 Dage i August og med de befalede Exercerdage 12 Dage i Oktober og November. Disse Rekruter have erhvervet ligesaa megen Færdighed og Raskhed som de øvrige Jægere, hvilke i de senere Aar have været lidet eller intet øvede. Paa Grund af dette vover jeg efter ovenmeldte Rekruters Ønske at anmode Bataljonen om Befrielse for disse fra at maatte reise til Bergen for der at freqventere Bataljonens Exercerskole, da denne Tour vil medføre megen og for de fleste af dem trykkende Bekostning«.

I Anledning af Indkommanderingen til Underofficiersskolen skriver Kapt. Wiegh 22 December til bergenh. Skarpsk.bataljon, at ingen af hans 5 Underofficierer have gaaet paa Underofficiersskolen i 2 Aar. Kommandersergeant Raae og Korporal[1]) Moe, som havde søgt Afsked, ønskede han fritagne; men Fourer og Danebrogsmand Holde samt de øvrige Underofficierer ønskede han indkaldte til Bergen, for at de kunde udvikle sin Dygtighed i Skrivning og Regning samt faa lidt mere militær Pli. Forresten ønskede han 2 Jægere[2]), som under Korporal Kaupangers Commando vare under-

---

[1]) Benævnelserne Kommandersergeant el. Sergeant, Overjæger, Korporal og Jæger brugtes i Flæng ved leirdalske Jægerkomp., da de nye Benævnelser fra norske Jægerkorps havde ondt for at gaa ind i Bevidstheden.

[2]) Skal efter Benævnelsen ved norske Jægerkorps egentlig være »Underjægere«.

veis til Bergen med Tyvsarrestanter, optaget paa Underofficiersskolen for at uddannes til Underofficierer.

I November Maaned 1812 afsendte leirdalske Jægerkomp. 2 Subjekter som Halvmaaneblæsere til Oplærelse ved norske Jægerkorps's Hovedkvarter i Laurvik. I Mellemtiden fik Kompagniet laane en Halvmaaneblæser fra urlandske Skarpskytterkomp.; men han var saa daarlig, at han blev hjemsendt igjen. Kapt. Wiegh havde heller ingen Glæde af dem, som han sendte til Laurvik; thi i Maj Maaned 1813 kom de tilbage igjen med den Attest, at de vare uduelige til Uddannelse for Musiken.

Fra 1 November aflagde Officiererne i Norge efter tidligere udgaaet kgl. Parolbef.[2]) Officiersepauletterne. De fleste Officierer ofrede dem »paa Fædrelandets Alter«. Saaledes gav Kapt. Wiegh sine 2 Par Kapteins- og Premierlieutnt. Lem sine 2 Par Premierlieutenantsepauletter.

I en Skrivelse af 28 December 1812 til bergenh. Skarpsk. batalj. klager Kapt. Wiegh over Postgangen i Leirdal, især over Forholdene ved Stønjum og Øje, hvor Postbønderne brugte at tage uvedkommende og lejede Personer til at føre Posten. Saaledes blev Posten d. 23de Decbr. overliggende om Natten paa Øje, fordi Postbonden Thomas Andersen Øje ikke kunde faa lejet nogen til at føre den frem om Natten. Denne Bonde havde allerede i 1810 søgt Bergens Postkontor om at faa sin Søn Lasse til Postrytter, men intet Svar erholdt. Paa Stønjum, hvor Postaabner Heiermann var Postbonde, havde Postkarlen, Knud Johannesen Færestad, lejet for sig i over et helt Aar.

[2]) Se »Bergens Forsvar«, S. 355—356.

1813.

XXVIII.

Administration. Fribataljonsinstitutionen. Forberedelser til Udrykning. Personalia. Marchordre. Afmarch til Østlandet.

I Januar Maaned 1813 var Premierlieutenantens Korrespondanceprotokol og Ordrebog ved leirdalske Jægerkomp. udskreven. Som man vil erindre, skulde Premierlieutnt. Lem efter Bataljonens Ordre have sine Protokoller i Orden d. 27de Februar. Det Spørgsmaal, som i Anledning af de udskrevne Protokoller nu kom op, om Premierlieutenanten i saadant Tilfælde var pligtig til at anskaffe nye Protokoller for egen Regning, var derfor i dobbelt Forstand aktuelt. Da lignende Protokoller for Premierlieutenanterne ved valderske Skarpskytterbataljon vare anskaffede for den kgl. Kasses Regning, var dog Spørgsmaalet ikke vanskeligt at afgjøre. De Protokoller, hvorom der var Tale, vare: Kopi- og Ordrebog, som skulde indeholde alle Ordres, der vare udstedte siden 30 Juni 1810, endvidere Hovedlægds- og unge Mandskabs- samt Kompagniruller, stemmende med Kompagniets Stamrulle; endelig Paroljournal, med alle Ordres fra 30 Juni 1810, og Korrespondanceprotokol.

Kapt. Wiegh, som nu endelig var tilfrisknet, fik 20 Januar Permission for at foretage en Reise til Valders paa 14 Dage i Anledning af Skifte efter Faderen, Proprietær Wieghs Død.

Allerede i Aaret 1811 havde Pr. Friedrich t. Hessen udtænkt et Forslag til Forstærkning af den norske Hær [1]), helst som en Slags Reserve for samme. Forslaget undergik i Løbet af Aaret 1812 adskillige Forandringer, men approberedes endelig af Kongen, og saa udkom 22 December 1812, akkurat paa Aarsdagen efter Prindsens første Forslag, Forordninger om »Fribataljoners« Oprettelse i Norge. Bekjendtgjørelsen herom kom ikke til Bergen før i Begyndelsen af Aaret 1813. Da bergenh. Skarpsk.bataljon havde

[1]) Se »Meddelelser fra Krigsarkiverne«, 5 B., S. 75 (Skriv. af 22 Decbr. 1811 fra Prinds Friedrich til Kongen), S. 287 (Skriv. af 11 Jan. 1812 fra Kongen til Prindsen) og S. 347 (Skriv. af 19 Aug. 1812 fra Kongen til Prindsen).

faaet Underretning derom, skrev den til leirdalske Jægerkomp. 13 Febr. 1813 om Udtagelse af Fribataljonsmandskaber. Efter Forordningens § 4 skulde der foretages Mandtalstegning i den Anledning og Edfæstelse af de udtagne Mandskaber, hvorfor Kompagniet skulde henvende sig til Fogden og rekvirere alle de ved sidste Session ansatte Interimsreserver opbudne at møde paa et beleiligt Sted i Kompagnidistriktet. Mandskabstegningen fik Kompagniet senere Ordre til at foretage den 11te Marts næstefter.

I samme Skriv. af 13 Febr. paaminder Bataljonen Kompagniet om i enhver Henseende hver Stund at være færdig til Udrykning. Det forbydes aldeles enhver Jæger at opholde sig udenfor sit Lægds Distrikt, ligesaa at foretage Reiser, der bortfjerne vedkommende fra Lægdet i længere Tid end 24t. Lægdsmændene advares om at holde de dem anbetroede Munderingssager i anordnet Stand. Er Lægdsekvipagen endnu ei istandsat, hvorom Amtet under 11 Febr. af Bataljonen var bleven erindret, anmodes Kompagniet om »alvorligen at paadrive sammes Fuldbringelse, og kan det ikke skade, om vedkommende Foged gjøres begribeligt, at den ringeste Nølen vil i forekommende Tilfælde paadrage ham betydeligt Ansvar«.

24 Februar svarer Kapt. Wieghher paa, at det leirdalske Kompagnies Lægdsekvipage, nemlig Tornistre og Brødposer, ere blevne satte i fuldkommen forsvarlig Stand. Da Kompagniet har en Del Feltøxer og Proviantsække opbevarede paa Fredrikstads Arsenal, saa har Kapteinen ikke troet at burde gjøre Anmodning om Anskaffelse af disse Ting. Han ønsker disse Sager afhentede nu paa Vinterføret, da Kompagniet i Tilfælde af March høilig tiltrængte disse Rekvisiter; ved samme Leilighed kunde en Underofficier medtage Kompagniets grønne Hattefjær paa Munderingsdepotet i Christiania. »Det er ligeledes høilig at ønske«, siger Kapteinen, »at Kompagniet i dette Foraar kunde erholde Rifler; thi de nu havende gamle Geværer ere virkelig saa brøstfældige, at Størstedelen af disse i et Felttog vilde være af liden eller ingen Nytte. Ved Reparation kunde vel nogle Feil afhjelpes, men de fleste ikke, da Geværerne ere altfor gamle og ved sidste Felttog meget beskadiget indvendig. Af Bataljonens sædvanlige kraftige Forsorg saavel for Undergivnes Vel som for Kongens Tjeneste haabes at se det leirdalske Kompagni saaledes forsynet med Vaaben, at det i

et forestaaende Felttog kunde blive sat istand til at hævde dets i forrige Felttog indlagte Ære«.

Nogen Afhentning paa Vinterføret af Sagerne i Fredrikstad Arsenal og i Christiania blev der dog intet af.

9 April 1813 fik leirdalske Jægerkomp. ny Kommandersergeant, idet Anders Davidsen Raae da afgik. I hans Sted udnævntes s. D. Fourer Holde til Kommandersergeant ved Kompagniet, og Korporal Erik Jørgensen Erie rykkede op til Fourer. —

Forholdet til Sverige blev daarligere Dag for Dag, og det gik ikke langt ud paa Foraaret 1813, før der kom Marchordre til de bergenhusiske Afdelinger. Bergenhusiske Skarpskytterbataljon skulde først afsted og dermed Leirdølerne.

12 Maj 1813 udstedte bergenh. Skarpsk.bat. følgende Ordre til leirdalske Jægerkomp.: »Paa Grund af den Bataillonen meddelte Generalcommando-Befaling af 2 d. M. haver Compagniet, saasnart denne Ordre modtages, at tillægge samtlige Jægere, den paa Bergenhuus værende Arrestant undtagen, Befaling at opbryde af Lægderne saaledes, at de samtlige ere samlede paa Leirdalsøren d. 30te Maj førstkommende saa betimelig, at Compagniet der kan presenteres mig denne Dags Eftermiddag. Mandskaberne medbringe af deres Lægder al Over- og Undermundering, den havende Armatur og Lædertøj i complet og god Stand. Compagniet afgaar derefter d. 31 d. M. tilligemed det urlandske og vossiske Compagni under Hr. Capt. de Coucherons Overcommando«.

Ved Afmarchen fra Leirdalsøren var der 17 Soldater af leirdalske Jægerkomp., som vare i den Kategori, at de, da de vare over 30 Aar gl., efter de første Bestemmelser skulde være udtjente i Linjen; de havde efter Sessionens Afholdelse i 1812 søgt om at udgaa af Tjenesten, naar de havde fyldt sit 30te Aar, saaledes, som det ved Indrulleringen var bleven tilsagt dem; men det kgl. n. Kom. Koll., som sendte Ansøgningen videre til det kgl. Generalkom. koll. i Kjøbenhavn d. 4de Marts 1813, anbefalede den ikke. »Idet man ikke skulde undlade at fremsende denne Ansøgning til det kgl. Gen. Com. Coll.,« skriver det norske Koll., »maa dog dette Coll. ganske tiltræde Sessionsdeputationens derpaa afgivne Erklæring, hvorefter bemeldte Mandskaber ifølge de senere Anordninger, ligesom i Almindelighed ved Armeen er befalet, først vil kunne afskediges som Soldater, efterat de have tjent 2 Aar over Tiden, uden at deres Alder derved kan komme i Betragtning«.

Følgen var naturligvis et Afslag, og de 17 Leirdøler maatte rykke med i Felten[1]).

Marchen gik som sædvanlig over Filefjeld og ned igjennem Valders. Major og Veimester i Valders, Krohn, skulde besørge Provianteringen af de bergenhusiske Tropper fra Tune i Valders og nedover Dalen, og han fik derfor af den kgl. Kommissariatskommission 11 Maj Ordre til at sætte sig i Forbindelse med Brødbagningsentreprenøren paa Akershus, Major Juell, saa at Brødet betimelig kunde indtræffe, uden at det dog blev bagt saa tidligt, at det vilde være for gammelt ved Fremkomsten. Brødets Vægt skulde kun være 4 ℔, og det skulde betales af Major Krohn til Major Juell ved Modtagelsen med $28^{4}/_{5}$ ß pr. Stk., hvilke Penge igjen skulde refunderes Major Krohn af de bergenhusiske Tropper, naar de modtoge Brødet.

Major Juell fik senere — under 13 Maj — Ordre til at udlevere Mel til 3450 Stk. Kommisbrød af 4 ℔'s Vægt til Major Krohn til Forbagning hos Bønderne, idet $227^{1}/_{2}$ ℔ Brød beregnedes at skulle kunne erholdes af 1 Td. Rug. Senere blev Antallet af Kommisbrød forøget med 350 Stk., da de bergenhusiske Bataljoner talte 92 Md. mere pr. Bataljon end før beregnet. Under 28 Maj refereredes i Kommissariatskommissionens Møde en Skrivelse fra Major Krohn, hvorefter alt var færdigt til de bergenhusiske Troppers Modtagelse ; men 12 Juni rekvirede Majoren dog flere Provisioner og navnlig 175 Stk. Kommisbrød til, hvilket vel kan staa i Forbindelse med, at Afdelingerne havde en større Styrke end paaregnet.

Forøvrigt var det ved Skrivelse af 11 Mai fra Generalkommandoen i Armeens 1ste Divisionsdistrikt til den kgl. Kommissariatskommission bestemt, at Proviant skulde uddeles til de bergenhusiske Tropper efter den Bestemmelse, som den kgl. Res. af 16 Juni 1811 fastsatte for de 3 første Maaneder af Aaret, saalænge disse Tropper kantonnerede paa Landet, og at Officiererne i dette Tilfælde skulde gives samme Portioner, som vare reglementerede for Soldaten. Forlagdes Tropperne imidlertid til Byerne, skulde ingen Proviant uddeles, men kun Brød.

3 Juni fik den i Christiania værende Magasininspektør, Kapt. Widing, Ordre til at udlevere til Major Krohn for de bergenhusiske

[1]) Kfr. »Bergens Forsvar«, S. 408—409.

Tropper paa deres March igjennem Valders 20 Tdr. Rugmel, 10 Tdr, Bygmel, 1 Td. Byggryn og 130 Potter Brændevin. Som man ser, var der saaledes efter Omstændighederne sørget saa godt, som det var muligt, for de marcherende Bergenhusingers Forpleining.

Fra Tune i Valders marcherede 1ste Afdeling, hvortil altsaa Leirdølerne hørte, d. 4de Juni, efter at 3 Juni havde været Rastdag der; siden fortsatte denne Afdeling saaledes:

Fra Røen	i Valders	5	Juni.
» Frydenlund	—	6	»
Til Tomlevold	—	7	»
8 Juni Rastdag.			
Til Rødenæs		9	»
» Smedshammer		10	»
» Granvoldene		11	»

Fra Hadeland bleve de bergenhusiske Tropper, hvoriblandt ogsaa Leirdølerne, dirigerede til Drammen. I den Anledning fik Major Juell Ordre af Kommissariatskommissionen til omkring d. 20de Juni at besørge Brød til Drammen, hvor Overkrigskommissær Rørby skulde besørge Distributionen til Tropperne. Siden, naar Tropperne kom i Kantonnement, skulde de selv hente sit Brød hver 15de Dag mod kontant Betaling.

Brødets Vægt var for Tilfældet mindsket til 4 ℔; men, skal man tro en Klage fra bergenh. Skarpsk.bat., holdt Brødet ikke engang denne Vægt. At Brødet ikke holdt Vægt, var Brødbagningsentreprenøren, Major Juell, »ufatteligt og utroeligt«. Kommissariatskommissionen bestemte nu, at der skulde være en Officier tilstede ved Brødets Modtagelse, og saa skulde Brødet vejes strax ved Modtagelsen. Brødets Vægt blev ved Bestemmelse af 15 Juni 1813 fra Generalkommandoen i Armeens 1ste Divisionsdistrikt sat til 5 ℔.

Den bergenhusiske Skarpskytterbataljon var oprindelig tænkt at føres til Kongsvinger; men Generalkommandoen i Armeens 1ste Divisionsdistrikt[1]) bestemte det om igjen, saa at Bataljonen skulde kantonnere i Omegnen af Christiania. Herom underrettedes Kommissariatskommissionen d. 15de Juni. Bataljonens Hovedkvarter

[1]) Siden 23 Maj 1813 havde den til Norge opkomne Prinds *Christian Frederik* til Danmark og Norge overtaget Generalkommandoens Forretninger i den tilbagekaldte Prinds Friedrich t. Hessens Sted.

blev paa Gaarden Vøjen i Bærum, og Leirdølerne kantonnerede omkring Haslums Kirke, hvor der ogsaa blev anskaffet Exercerplads for dem paa Haslummoen mellem Haslum Gaard og Kirke, mærkelig nok uden Afgift for det offentlige. Kantonnementet var dog nok saa udstrakt; saaledes laa paa Gaardene Høvik og Ballerud, tilhørende Grosserer Marcus Pløen, 13 Leirdøler, som forøvrigt vare saa daarligt indkvarterede, at de laa uden Sengklæder, hvorfor Kapt. Wiegh anmodede Bataljonen om gjennem Lensmanden at faa Mangelen afhjulpen. Kompagnichefens Kvarter var paa Gaarden Jønnæs i Bærum.

Dette var i Slutningen af Juni, idet Kapt. Wieghs Klage var dateret d. 26de Juni. Dagen for Leirdølernes Ankomst til Kantonnementet i Bærum kan ikke opgives; men det maa have været nogle Dage før.

Nu skulde Exercitien begynde. I den Anledning rekvirerede Kapt. Coucheron, der kommanderede bergenh. Skarpsk.bataljon under Major Lohmanns Sygdom, fra Vøjen d. 26de Juni 105 Stk. Rifler med Krudthorn og Krudtmaal samt Hirschfængere til leirdalske Jægerkomp., som endnu bar paa sine Musketergeværer. Han skriver i sin Følgeskrivelse til det kgl. n. Kom.koll. bl. a.: »Armaturen vedkommende, da er det fast umuligt, at det Leirdalske Jæger Compagnie kan opfylde dets Bestemmelse uden at forsynes med Rifler.» Riflerne lode dog fremdeles vente paa sig. Imidlertid var det ikke alene Geværerne i og for sig, som vare udslidte; men Geværremmene vare saa raadne, at de vare aldeles ubrugelige.

Kapt. Wiegh gik i Gang med Exercitien; men paa Ladegaardsøen ved Christiania paagik nogle Arbeider, hvortil der kommanderedes Soldater tourvis fra de forskjellige Afdelinger. Dette var naturligvis hindrende for Exercitiens Fremgang, og Kapt. Wiegh beder derfor om, at hans Leirdøler maa blive fritagne for denne Arbeidskommando, ialfald paa Exercerdagen, saa at han paa disse Dage kan have sit Kompagni samlet. Der var ogsaa Tale om at sende Rekruterne til Bergen paa den derværende bergenh. Skarpsk.-bataljons Exercerskole, idet Bataljonens Depotkompagni var i Bergen; men det vilde jo have været meningsløst, og Kapteinen fik beholde sine Rekruter, som han selv indøvede i Jægerexercitien. Derimod maatte han sende to nye Korporaler, som han havde faaet, nemlig Aarebro og Natvig, til Underofficiersskolen i Bergen.

Ved Omtale af Exercitien kan her nævnes, at ved kgl. Parol-bef. af 6 Maj. 1813 bortfaldt 3dje Geled for Armeen i Norge.

Medens leirdalske Jægerkomp. laa i Kantonnement i Bærum, maatte det hente Provianten fra et i Sandviken oprettet Magasin. Da Kompagniets Proviantsække laa i Fredrikstad Arsenal, maatte først disse skaffes tilveje, eftersom Kompagniet selv skulde hente sin Proviant, og de kom da ogsaa i et Antal af 8 Stk. Imidlertid var Afstanden fra Kantonnementet til Sandviken saa stor, at det var lidet rimeligt at lade Folkene hver Lønningsdag gaa til Sandviken efter Proviant og bære denne den lange Vej; det hensigtsmæssigste havde jo været at kjøre Provianten frem til Kantonnementsdistriktet. Herfor stillede der sig dog Vanskeligheder, som vi se af en Indmelding, dat. Jønnæs d. 18de Juli 1813, fra Kapt. Wiegh til bergenh. Skarpsk.bataljon. Kapteinen skriver: »Til Proviantets Transport fra Sandvigen til mit Qvarteer lønningsdagligen er der for mig aldeles umueligt at erholde Skyds, da den her i Nærheden værende Skydsskaffer paa Næss foregiver, at ingen Skyds af ham bliver tilsagt, uden at Ordre fra Fogden eller Lænsmanden tilstilles ham. Da nu, som jeg forhen har givet mig den Ære at forestille, det leirdalske Compagnie cantonnerer saa langt fra Sandvigen, at det synes ubilligt at commandere Mandskabet til selv at modtage Proviantet i Sandvigen, saasom de ere indqvarterede fra $^1/_2$ til 1 Miil fra sidste Sted og Proviantet ei af mig kan foranstaltes hertil transporteret paa Grund af Umueligheden at erholde Skyds, saa skulde jeg herved give mig den Ære at anmode Bataillonen om gunstigen at lade foranstalte ved dens Authoritet Skyds tilsagt til Proviantets Transport fra Sandvigen hertil lønningsdagligen, i Fald saadan Skyds kan erholdes og godtgjøres, og hvis ei, da ansøger Compagniet om skrivtlig Forholds-Ordre i Henseende Proviantets Afhentelse, hvori bedes bestemt, om Mandskabet personlig skal modtage Proviantet i Sandvigen, samt om Proviantet paa dette Sted vil blive at opbevare for de sidste 5 Dage af det nu erholdende paa 10, og om, ved den 5-daglige Modtagelse af Brød, dette da skal opbevares Natten over, nemlig fra Afhentelsesdagen til Lønningsdagen, i Sandvigen, samt Anviisning til et til saadan Opbevaring nødvendigt Locale meddelt, i Fald saadant bliver at benytte.

Jeg har seet mig nødsaget at incommodere Bataillonen med nærværende Andragende fornemmelig paa Grund af, at Compag-

niets Mandskaber cantonnere saa langt fra Sandvigen, at det vil være disse meget byrdefuldt der at indfinde sig lønningsdaglig, som ogsaa paa Grund af at heromkring ei kan erholdes Skyds under den ubillige Pris af 16 à 20 Rdl. d. c. for et Læs fra Sandvigen til Jønnæs. Compagniet tør, paa ovenanførte Grunde, love sig Bataillonens sædvanlige formaaende Foranstaltning til denne Sags hastige Regulering, og vil Compagniet med skyldig Taknemmelighed erkjende det Signalement, som Bataillonens Omsorg i denne Henseende værdiger at indvilge.«

Medens bergenh. Skarpsk.bataljon laa i Kantonnement i Asker og Bærum, oprettedes der paa Gaarden Næs i Asker et Lazareth for Bataljonen; det skeede dog ikke før i August Maaned, og snart skulde hele Bataljonen atter skifte Kantonnement, saa den fik ikke noget godt deraf. Krigserklæringen mod Sverige ventedes, saa at sige, hver Dag. Norske Jægerkorps's Hovedkvarter blev allerede 12 August forlagt fra Laurvik til Moss, og ikke længe efter blev bergenh. Skarpsk.bataljon ligeledes forlagt paa den anden Side af Christianiafjorden. Dette stod i Forbindelse med en nær forestaaende Opsættelse af en Feltbrigade under Generalmajor Staffeldt. —

XXIX.

Krigserklæringen mod Sverige. Leirdølernes Forandring af Kantonnement. Leirdalske Jægerkomp. indgaar selvstændigt i Forposttjenesten. Streiftog ind i Sverige. Administration.

3 Septbr. 1813 erklærede Danmark Sverige Krig. 3 Dage efter — d. 6te Septbr. — fik bergenh. Skarpsk.bataljon Befaling til at bryde op fra sine Kantonnementer i Asker og Bærum for d. 12te Septbr. at lægges under Brigaden Staffeldt. Denne Brigade blev opsat i Henhold til Armebef. af 6 Septbr. 1813 saa-

lydende: Det bergenhusiske Inf.-regiments marcherende Bataljoner, bergenh. Skarpsk.bataljon, norske Jægerkorps, 1 trepundigt Fodbatteri og 2 Off., 6 Underoff., 60 Md. ridende Jægere opbryde fra deres Kantonnementer for tillige med den Del af vesterlenske Regiment, som ligger paa Østsiden af Christianiafjorden at danne en Brigade under Generalmajor Staffeldt fra 12 September.

Bergenh. Skarpsk.bataljons Indlemmelse i Staffeldts Brigade skeede dog ikke før d. 13de, idet Skarpskytterbataljonen først brød op d. 10de for at marchere til Enebak. Bataljonen havde faaet ny Chef i den tidligere Kaptein, nu Major B. A. de Coucheron, som udnævntes til sin nye Stilling efter Major Lohmann, som havde faaet Afsked efter Ansøgning[1]).

En Del af Bataljonen, nemlig 2 Kompagnier, vare allerede paa den anden Side af Christiania, da de vare kommanderede paa Vejarbeide paa Lørenskogen. Takket være den afgaaede Kapt. Jürgensen havde Leirdølerne faaet Privilegium paa at være fri Kommandering til Vejarbeide.

Paa Gjennemmarchen i Christiania fik endelig leirdalske Jægerkomp. udleveret de saa længe eftertragtede Rifler; disse vare d. 5te August af det kgl. n. Kom.koll. blevne anviste til Udlevering, saa Skarpsk.bataljonens Skriv. af 26 Juni havde dog til Slut havt sin Virkning. Ved Udleveringen af Riflerne fra Akershus Arsenal manglede der 48 Stk. Kugletrækkere, som tillige med 2 store og 2 mindre Støbeskeer eftersendtes til Skarpskytterbataljonens Stabskvarter Vestby i Enebak d. 16de Septbr. S. D. fik Artilleribrigaden Ordre fra Generalkommandoen til ufortøvet at udlevere til leirdalske Jægerkomp. det fornødne Krudt og Bly til de nye Rifler, at levere paa Vestby ved en Artilleriunderofficier, hvis ikke Skarpskytterbataljonen forinden havde sendt Bud.

I Christiania modtog ogsaa leirdalske Jægerkomp. paa Gjennemmarchen fra Munderingsdepotet grønne Fjær til sine Chakots, saa nu kunde Kompagniet optræde i fuldstændigt Paradeantræk. Profossen ved Kompagniet havde sort Fjær i sin Chakot.

Brigaden Staffeldt var bleven opsat 12 Septbr. 1813 med følgende Tropper:

Bergenhusiske nat. Inf.regiment (2 Bataljoner).

---

[1]) Se »Bergens Forsvar«, S. 407.

1 Bataljon af vesterlenske nat. Inf.reg.
Norske Jægerkorps.
Bergenh. Skarpskytterbataljon.
1 Detachement ridende Jægere paa 2 Off., 6 Underoff., 60 Jægere.
1 trepundigt Fodbatteri (108 Heste).

Brigadens Hovedkvarter var paa Gaarden Foss i Eidsberg og Kantonnementet i Egnen om Onstad Sund og Grønsund.

Ifølge en Opgave af 14 September 1813, affattet af Premierlieutnt. *Borkenstein* og paa Befaling af Prinds Christian Frederik indsendt til det kgl. n. Kom.koll., stode Tropperne da saaledes:

1. Den bergenh. Skarpsk.bataljon kantonnerende i Enebak langs Øjeren, med 1 Division paa Vejarbeide paa Lørenskogen og i Relling Sogn. Bataljonen 630 Md. stærk.
2. 2 Bataljoner af bergenh. nat. Inf.reg. — 1659 Md. — kantonnerende med 1ste Feltbataljon i Trøgstad, 2den i Rakkestad.
3. Norske Jægerkorps — 311 Md. — kantonnerende i den østlige Del af Skeberg Sogn og Ingedals Annex.
4. 450 Md. af vesterlenske nat. Inf.reg. paa Vejarbeide fra Raade Sogn til Svindal Kirke.
5. Et 3℔'s Fodbatteri m. 206 Md. og 108 Heste i Fredrikstad.
6. Et 3℔'s Fodbatteri m. 206 Md. og 108 Heste ved Onstad Sund.
7. Ved Brigadekvarteret paa Gaarden Foss 34 Md. og Heste af akersh. rid. Jægerkorps's nationale.
8. Ved Skeberg Kirke 34 Md. og Heste af akersh. rid. Jægerkorps's nationale. —

   Herved er altsaa kommen 1 Fodbatteri til, idet det i Fredrikstad staaende Batteri er medregnet.

Langs Grændsen mod Sverige var der opstillet en Forpostkjæde eller Række af Posteringer, over hvilken Oberstlieutnt. Stabell som Forpostchef havde Kommandoen.

Forpleiningen undergik stadig Forandringer, saa intet Regulativ var holdbart; paa Foranledning foreslog den kgl. Kommissariatskommission 24 Septbr. 1813, at de under Brigaden Staffeldt og Oberstlieutnt. Stabell staaende Tropper skulde extraordinært forplejes med 4 Stk. Sild, 1 ℔ Tørfisk og $^1/_{16}$ Pot Brændevin pr. Md. lønningsdaglig, d. e. hver 5te Dag, foruden at Mandskaberne

fik den befalede Godtgjørelse for det mindre Brød. Egentlig skulde Soldaten have et Brød af $7^1/_2$ ℔'s Vægt til en Pris af 9 ß.

Denne Udgift, der bifaldtes af Prinds Christian Frederik, var ikke ubetydelig, idet de 4 Stk. Sild — eller 2 Stk. Vaarsild — kostede $7^2/_3$ Rbk.ß., 1 ℔ Tørfisk $21^1/_3$ Rbk.ß og $^1/_{16}$ Pot Brændevin 16 Rb.ß efter Priser opgivne af Kommissariatskommissionen i Marts 1814, da 1 Vog Tørfisk i Christiania kostede 8 Rbkd., 1 Td. Sild 20 Rbkd. og 1 Pot Brændevin 2 Rbkd. 64 ß.

I Forbindelse hermed ville vi meddele den nye Plan af 29 December 1812, hvorefter de marcherende Afdelinger aflønnedes:

1 Bataljonskommandør erholdt aarlig:

Gage	900	Rdl.
Kantonnementstillæg	200	»
(el. Felttillæg	400	»).

1 Major (tjenstgjørende):

Gage	700	Rdl.
Kantonnementstillæg	150	»
(el. Felttillæg	300	»).

1 Kaptein:

Gage	600	Rdl.
Kantonnementstillæg	120	»
(el. Felttillæg	240	»).

1 Premierlieutnt.:

Gage	156	Rdl.
Kantonnementstillæg	36	»
(el. Felttillæg	72	»).

1 Sekondlieutnt.:

Gage	135	Rdl.
Kantonnementstillæg	36	»
(el. Felttillæg	72	»).

1 Bataljonschirurg:

Gage	114	Rdl.
Kantonnementstillæg	36	»
(el. Felttillæg	72	»).

1 Kompagnichirurg:

Gage	96	Rdl.
Kantonnementstillæg	24	»
(el. Felttillæg	36	»).

1 Bataljonstambour:

Lønning à 12 ß daglig =	45	Rdl.	60 ß.
Kantonnementstillæg . . .	11	»	39 -
(el. Felttillæg	17	»	10½ -).

1 Profos:

Lønning à 6 ß dgl. = . .	22	Rdl.	78 ß.
Kantonnementstillæg . . .	11	»	39 -
(el. Felttillæg	17	»	10½ -).

1 Jægerunderoff. . .	13	ß dgl.	Felttillæg pr. Md. 4½ ß dgl.	Kantonnementstillæg pr. Md. 3 ß dgl.
1 Musketerunderoff..	12	- »		
1 Halvmaaneblæser .	6½	- »		
1 Tambour	6	- »		
1 Piber	6	- »		
1 Jæger	6½	- »		
1 Musketer	6	- »		

Leirdalske Jægerkomp. blev ikke liggende længe i Enebak. 2 Oktober fik Kompagniet Ordre af Brigaden Staffeldt til at bryde op d. 6te s. M. for at marchere til Varteig og Rakkestad og der forlægges i nyt Kantonnement. 8 Dage efter var Kompagniet kommen i sine nye Kvarterer i Varteig Annex og den tilgrændsende Del af Rakkestad Sogn, imellem norske Jægerkorps og Bataljonen Grübeling af bergenh. Reg.

I dette Kantonnement bleve Leirdølerne staaende til Midten af December. 14 Decbr. 1813 udstedte Generalkommandoen i Armeens 1ste Divisionsdistrikt Ordre til, at bergenh. Skarpsk.bataljon skulde stilles under Oberstlieutnt. Stabells direkte Kommando med Undtagelse af leirdalske Jægerkomp., som tillige med Jægerdivisionen af 1ste Feltbataljon af bergenh. Reg. skulde rykke frem til Iddesletten og Enningdalen og stilles under Kapt. *H. J. Spørcks*[1])

[1]) Af søndenfj. gev. Inf.reg.

Kommando. Fra nu af kom Leirdølerne med i Forposttjenesten.

Ikke mere end 4 Dage efter denne Ordres Udstedelse vare Leirdølerne med paa et Tog ind til vestre Ed i Sverige efter Befaling af Kommandanten paa Fredriksten, Generalmajor *Ohme*. Det var d. 18de Decbr. 1813, at følgende, ikke ringe Styrke drog afsted paa dette Streiftog, nemlig:

1. 9de Jægerkomp. af søndenfj. gev. Inf.reg. (Kapt. Spørcks eget Komp.)
2. Jægerdivisionen af bergenh. Inf.reg.'s 1ste Feltbataljon under Kapt. *Chr. U. Bætzmann*.[1])
3. 2det Jægerkomp. af søndenfj. gev. Inf.reg. under Lieutnt. *Finne*.
4. 3dje Musketerkomp. af s. R. under Kapt. *Magnussen*. } af Fredrikstens Garnison og for Tilfældet underlagte Kapt. Spørck.
5. 6te Musketerkomp. af s. R. under Kapt. *Tambs*. } af Fredrikstens Garnison og for Tilfældet underlagte Kapt. Spørck.
6. 2den Division af akersh. Skarpskytterregiments 3dje marcherende Bataljon under Premierlieutnt. *Michelets* Anførsel.
7. Kapt. *Bertuums* Division af s. R.'s s. Batalj. bestaaende af Iddeske og Skebergske Kompagnier.
8. Leirdalske Jægerkomp under Kapt. Wiegh. —

Streiftogets Udfald erfare vi af Kapt. Spørcks til Kommandanten affattede

»Rapport!

Efter Deres Høivelbaarenheds Befaling og meddelte højeste Ordre fra Hs. Høihed Prinds Statholderen vor naadigste commanderende General skuldè jeg med de mig underlagte kgl. Tropper af 4 Compagnier forurolige Fienden, foretage en Recognoscering mod vestre Ed — 2 Mile over Grændsen — for at erfare Vejenes Beskaffenhed derhen, Fiendens Styrke og, om der maatte findes et Magasin.

Idet jeg d. 18de hujus ifølge højeste Ordre opbrød fra Cantonnementet i Id og Enningdalen forklarede jeg de forsamlede

[1]) Se »Bergens Forsvar«.

Tropper Hs. Høiheds bestemte Vilie, at al privat Ejendom skulde respecteres, og at de som vel disciplinerede Tropper skulde marchere i Fiendens Land. De modtoge denne Befaling med et: Længe leve Kong Frederik d. 6te! og et tre Gange gjentaget Hurraraab — hvorpaa jeg satte alt i March og naaede Grændsen om Aftenen. Af det fra Fredrikshalds Garnison udsendte Forstærkningskorps for at dække min Høire blev Kapt. og Ridder H. F. v. Tambs af søndenfj. Inf.reg. udsendt om Vestby til Vasbøen (Vasbotten [1]) for at forurolige Fienden, der var posteret ved Høgsæter (Hofsäter [1]), 1 1/2 Mil over Grændsen. Kapt. og Ridder P. v. Magnussen af søndenfj. Inf.reg. blev udsendt om Finsvigen til Loviseholms [1]) Brug for at forebygge, den ved Høgsæter staaende og Kapt. Ridder v. Tambs overlagte Postering ikke skulde kunne foretage sig noget mod ham, og for at dække Kapt. Chr. U. Bætzmanns Division af bergenh. Inf.reg., der om Loviseholm skulle i Forening med Hovedstyrken, som gik over Jacobsrød [2]), om Morgenen d. 19de ved Daggryet anfalde den ved vestre Ed [2]) staaende med Kanoner forsynede Postering.

For at dække min Venstre havde Kapt., Ridder *v. Schultz* af akersh. Skarpsk. Reg. udsendt en Patroll af 70 Md. under Anførsel af Premierlieutnt. v. Michelet, der over Solums Tull [2]) marcherede til vestre Ed, paa hvilken Vej han ikke stødte paa Fienden. Kl. 10 1/2 Aften marcherede Kapt., Ridder v. Magnussen og Kapt. v. Bætzmann over Grændsen til Loviseholm, hvor en svensk Patroll af 11 Md. i Husene bleve gjorte til Fanger. Kapt. v. Bætzmann mødte forbi Loviseholm en Coureer, som skulde bringe Efterretning om vor Anrykning til Strømstad; denne blev opsnappet og sendt til Loviseholm og frataget sin Depeche, som hermed følger.

Kapt., Ridder v. Tambs ophævede ved en af sine Patroller 4 Md., der som Fanger bleve sendte til Fredrikshald, hvorhen ogsaa de Fanger ved Loviseholm, idet hele 15 Md., bleve henbragte.

Posteringen ved Høgsæter skulde efter de fangnes udsigende

---

[1]) Se »Karta öfver Göteborgs och Bohus Län utgifven af topografiska corpsen 1859«.

[2]) Se »Karta öfver norra delen af Elfsborgs Län eller Dalsland utgifven af topografiska corpsen 1856«.

bestaa af 2 Compagnier eller 300 Md. af Helsinge Reg. under Anførsel af Kapt. Schekris.

Kl. 12 om Natten rykkede søndenfj. Reg.'s Jægere, Div. Bertuum af akersh. Skarpsk. Reg. og Kapt. v. Wieghs, det leirdalske Jægercompagni under min Anførsel over Grændsen ved Jacobsrød for ved Daggry at møde Div. Bætzmann, som om Loviseholm var marcheret til vestre Ed.

1/2 Mil fra Grændsen stødte vi paa en Patroll af 5 Md., der skjød paa en meget lang Distance paa os og løb sin Vej — den kunde ikke indhentes. Kl. 7 1/2 om Morgenen d. 19de vare vi fremme ved vestre Ed, der allerede Kapt. v. Bætzmann 1/2 Time før var ankommen uden at forefinde nogen Fiende, der 2 Tim. i Forvejen for Rygtet om vor Ankomst var flygtet og havde medtaget det lidet, der i Magasinet var, og deres 2 Kanoner. Besætningen under Anførsel af Bataillons Chef Jorje bestod af henved 600 Md., der havde trukket sig til Rolanda (Rölanda[1]), 1 Mil derfra.

Vintervejene vare overalt fremkommelige.

Jeg havde nu opfyldt min Ordre. Det kolde raa Veirlig, Folkenes Træthed efter den forcerede lange March, Fiendens Overlegenhed i Antal, Mangel af Artilleri og Heste nødte mig til at afstaa fra at forfølge Fienden; jeg kunde ikke beregne, hvor han vilde blive staaende, da det syntes, han maatte have Ordre at trække sig tilbage uden at indlade sig i Fægtning.

Fienden havde i vestre Ed ved sin Leir en liden Redoute med Opkjørsel for 2 Kanoner at skyde fra Bank og en egen, vistnok ældgammel Slags Skandse, forsynet med Pallisadering, som, saavidt den snefrosne Jord det tillod, bleve demolerede. Posteringens Leir, en Blanding af Træ- og Jordhytter, blev opbrændt.

Efter at vi havde gjort os bekjendt med Terrainet, trak det samlede Detachement sig ved Middagstid tilbage uden at blive forfulgte eller foruroliget af Fienden, overnattede ved Hallerød[1]) paa Grændsen og indtog igaar igjen sin Stilling i Idde Sogn. Officierernes og Mandskabets beredvillige Iver, hvormed de gik den os bekjendte overlegne Fiende imøde, fortjener Opmærksomhed. Tilfredshed og Bifald med vor skyldige Anstrængelse er Belønning for alle.

---

[1]) Se »Karta öfver Elfsborgs Län eller Dalsland«.

Cantonnementsqvarteret Østhed paa Id pr. Fredrikshald d. 21de December 1813.

Underdanigst
Spørck,
Kapt. og Komp.chef
i søndentj. Inf.reg.«

Af andre Aktstykker sees, at Expeditionen kom ikke tilbage uden Bytte; saaledes medbragte den foruden Fangernes Bevæbning — 15 Stk. Geværer med Jern Ladestokke og trekantede Bajonnetter, 15 Stk. Patrontasker m. Bandolerer, 13 Stk. Bajonnetskeder og 64 Stk. skarpe Patroner — tillige Salt for 46 Rbkd. 60 β, en Artikel, som vistnok ikke var lidet velkommen; det øvrige taxeredes til 385 Rbkd. 48 β. Maaske tjente Leirdølerne lidt paa denne Expedition; thi der var en Forordning af 13 April 1810 angaaende Bytte og Byttes Deling ved Land-Militair-Etaten, hvorefter der blev gaaet frem. I Tilfælde blev det nu ikke stort pr. Md.; men det kunde altid blive til en Extraforpleining.

Efter Togtet gik leirdalske Jægerkomp. tilbage i sit Kantonnement i Id; Kompagnichefens Kvarter var paa Gaarden Bjørnestad ved Fredrikshald.

Leirdalske Jægerkompagnies Forfatning med Hensyn til Beklædning var paa denne Tid elendig. Det maa ikke have været greit for Folkene at deltage i et Vinterfelttog, naar de vare saa daarlig klædte, som det fremgaar af følgende direkte Melding, dat. Bjørnestad pr. Fredrikshald d. 22de Decbr. 1813, fra Kapt. Wiegh til det kgl. n. Kom.koll.:

»Det Leirdahlske Jæger Compagnie er indtil Nøgenhed blottet for Undermunderings Stykker og dets Overmundering er aldeles forslidt. Compagniet er stationeret i Forpostkjæden i Nærheden af Fredrikshald, og da Forposttjenesten medfører at gjøre Vagt og undertiden at bivouaquere flere Nætter *en suite,* saa vil det være aldeles umueligt at udholde denne Tjeneste uden at være forsynet med de nødvendige Klædnings Stykker.

Generalmajor von Ohme, under hvis midlertidige Overcommando Compagniet p. t. henhører, har befalet mig uopholdelig at indsende Reqvisitioner paa Over- og Undermunderings Sorter, hvilket jeg søger at efterkomme ved herhos underdanig at insinu-

ere særskildte Reqvisitioner over Undermunderings- og Overmunderings Stykker til Compagniets fulde Styrke. At disse Reqvisitioner insinueres det høie Collegium directe skeer af Aarsag, at man her ei er underrettet om, hvor den Bergenhusiske Skarpskytter-Bataillon for Tiden er stationeret, samt for at vinde Tid. Disse Omstændigheder foraarsage ogsaa, at Compagniet ei kan være forsynet med de til Undermunderings Sorternes Betaling nødvendige Penge, maae derfor ansøge det høie Collegium, at det Reqvirerede maatte bekommes fra Depôten og Beløbet decourteres den Bergenhusiske Skarpskytter-Bataillon, hvilken derom herfra skal vorde underrettet saa hastigt mueligt.«

De medfølgende Reqvisitioner lød paa:

Undermunderingssorter:

214	Stk:	Sjorter	à 1 Rbkd.	32	β = ...	285	Rbkd.	32	β
214	Par	Sko	- 1 —	60	- = ...	347	—	72	-
214	»	Strømper	- » —	52	- = ...	115	—	88	-
107	»	graa uldne Trousser	à 2 Rbkd.	30	β . .	247	—	42	-
					Sum =	996	Rbkd.	42	β

Overmunderingsgjenstande:

107 Stk. graa Munderingskjoler.
107 » hvide Veste.
107 » Kaputtrøjer.

Kaputtrøjer havde Kompagniet havt med sig fra Leirdal; men dette stærkt benyttede Plag var aldeles udslidt. Nye Vagtvanter havde Kompagniet faaet udleveret i Oktober i et Antal af 107 Par.

Da Kollegiet modtog denne Skrivelse fra Kapt. Wiegh, kom det i en alt andet end blid Stemning. Kollegiet mente, at Kapteinen kunde have rekvireret itide, saa det ikke var kommen til saadan Yderlighed som skildret, og derhos fik Kapteinen en Skrabe for den »Uorden« at skrive direkte til Kollegiet. Bergenh. Skarpsk.bataljon gik heller ikke fri for Kollegiets Vrede, men fik Forespørgsel om, »hvorfor Kompagniet ikke er bleven forsynet med de manglende Sager«.

Kapt. Wiegh havde ingen Skyld i, at leirdalske Jægerkomp. var kommen i en saa mislig Forfatning med Hensyn til Beklædningsgjenstande; han havde allerede flere Gange rekvireret ho bergenh. Skarpsk.bataljon. Feilen laa hos denne eller hos norsk Jægerkorps. Kompagniet fik de rekvirerede Sager. Af Penge for leirdalske Jægerkomp. til Lønning m. v. rekvirerede Kapt. Wiegh for December Maaned 400 Rbkdl. For November havde han erholdt 330 Rbkdl. 36 β og for Oktober 254 Rbkdl. 48 β, for 4 Kvartal 1813 tilsammen 984 Rbkdl. 84 β.

I Oberstlieutnt. Stabells Rapporter figurerer leirdalske Jægerkomp. særskilt opført og ikke under bergenh. Skarpsk.bataljon. Oberstlieutenanten optager i sine Rapporter nemlig Kapt. Spørck's Afdelinger, idet denne stod under Stabell, dannende Forpostlinjens høire Fløj. Dette forhindrede ikke, at Prinds Christian Frederik, som kommanderende General i Armeens 1ste Divisionsdistrikt, befalede et Indfald eller rettere en stærk Rekognoscering ind i Sverige fra Enningdalen og lod denne Befaling gaa igjennem Fredrikstens Fæstnings Kommandant, som i Øjemedet skulde afgive Tropper.

I Rapporten fra Oberstlieutnt. Stabell for 31 Decbr. 1813 er leirdalske Jægerkomp. opført med en Styrke af 2 Off., 6 Underoff., 3 Spil og 99 menige, hvoraf 1 syg; et Nummer var vakant. Kompagniet havde saaledes faaet 1 Halvmaaneblæser og 1 Underoff. mere, end det skulde have. Oberstlieutnt. Stabells Kvarter var paa Gaarden Hersæter i Trøgstad. Han rapporterede direkte til Prindsen og stod ikke under Brigaden Staffeldt. Hans Tropper udgjorde nu foruden bergenh. Skarpsk.bataljon m. leirdalske Jægerkomp.:

2den Bataljon af akerh. nat. Skarpsk.regiment.
3dje —»— —»—
1ste Jægerkomp af søndenfj. gev. Inf. reg.
Jægerdivisionen af 1ste Feltbataljon af bergenh. nat. Inf.reg.

1814.

XXX.

Styrkeliste over leirdalske Jægerkomp. i Januar 1814. Forandring af Kantonnement. Hærens Opstilling. Kompagniet træder atter ind i Forposttjenesten. Forpleiningen. Rigsforsamlingen paa Eidsvold.

Krigen mod Sverige var ikke hidindtil bleven ført med nogen videre Kraft. Det var jo ogsaa Vinteren ; men det havde dog vel været værd en Tanke at gjøre et Indfald i Sverige i Stedet for at ligge og tære paa de knappe Forraad i eget Land. Den norske Hær havde en forholdsvis stor Styrke nu og kunde i Kvalitet vistnok sættes ved Siden af, om ikke over sin Modstander; thi Sveriges Kjernetropper stode endnu i Tydskland under Sveriges nye Kronprinds Carl Johan. Der var paa denne Tid ikke ringe Udsigter til, at Nordmændene kunde holde sig i de svenske Grændseprovindser, om Indfaldet var bleven gjort. I Stedet derfor indskrænkede man sig som sædvanlig til Defensiven, til Forsvaret af alle de Veje, ad hvilke den svenske Hær kunde rykke ind i Norge.

12 Januar 1814 rapporterer Fredrikstens Fæstnings Kommandant, Generalmajor Ohme, at Svenskerne havde hævnet det strax før Jul 1813 foretagne norske Streiftog ind i Sverige. D. 10de Januar var nemlig en svensk Rekognosceringspatrulje paa 1 Off., 1 Underoff., 1 Tamb. og 20 menige gaaet over den norske Grændse ved Jacobsrød og havde for en Stund besat begge Hallerødgaardene; en anden Patrulje paa 1 Off. 7 Md. havde været inde paa Baggerødgaardene[1]) samme Dag og spurgt efter en der hjemmehørende Soldat af Kapt. Bertuums Division. Begge Patruljer trak sig imidlertid snart tilbage.

Ved vestre Ed arbeidedes af al Kraft paa at gjenopbygge Hytterne.

Det kan ikke sees, hvori Hævnen egentlig har bestaaet; thi der forlyder intet om Medtagelse af Bytte. Nordmændene synes ved denne Anledning slet ikke at have været paa Færde.

---

[1]) Se Kartet over Enningdalen.

Leirdalske Jægerkomp. laa fremdeles i Kantonnement paa Id. Der var nogen Sygelighed i Kompagniet siden Nytaar. Ifølge Oberstlieutnt. Stabells Rapport af 10 Januar 1814 havde Kompagniet 1 Underoff., 7 Md. paa Sygelisten. Af en Rapport, som Kapt. Wiegh indsendte fra Kompagnikvarteret Bjørnestad d. 17de Januar, se vi Kompagniets hele Styrke navnlig opgivet saaledes:

Kapt. Wiegh.
Premierlieutnt. Lem.
Sergeant Endre Iversen Holde.
Fourer Erik Jørgen Erie.
Korporal Carl Olsen Kaupanger.
— Elling Haaversen Natvig.
— Thomas Hermundsen Aarbroe.
— Erik Knudsen Ullestad [1]).
Jæger Tørres Haakonsøn Baarlaug.
» Ingebrigt Lagesen Erie.
» Jon Simonsen Hovland.
» Knud Nielsen Bjerkum.
» Knud Olsen Qvamme.
» Ole Nielsen Urnæs.
» Erik Amundsen Moe.
» Johan Arnesøn Bjørnestad.
» Iver Jochumsen Eggum.
» Thomas Eriksen Svalem [2]).
» Thorsten Olsen Richum.
» Sjur Hansen Bugne.
» Anders Pedersen Bjerkum.
» Christen Sørensen Laa.

---

[1]) Som man ser, bibeholder Kompagniet Betegnelserne Sergeant (Kommandersergeant), Fourer og Korporal (Sergeant).

[2]) Thomas Eriksen Svalheim levede endnu i 1889 og var da 107 Aar gl. Efter »Sogns Tidende« har »Morgenbladet« for 22 Marts 1889 optaget en Beretning om ham, hvori der fortælles om Indfaldet i Sverige i December 1813. Svalheim siger, Leirdølerne vare sendte ind for at plyndre et Magasinhus; men Svenskerne havde faaet nys om deres Komme og bortført alle Levnetsmidler. Da de norske kom ind i Huset, fandt de ikke noget andet end nogle Salttønder. Det var deres Hensigt at afbrænde Magasinet; men Forvalteren trakterede med Brændevin og stilede derved Nordmændene tilfreds.

Jæger Iver Olsen Alme.
» Iver Olsen Skaareim.
» Thore Johannesen Husum.
» Knud Nielsen Helland.
» Sjur Rasmussen Engesæter.
» Peder Nielsen Kilderdal.
» Niels Olsen Richum.
» Iver Christophersen Richum.
» Sølvfæst Nielsen Kilderdal.
» Mons Abrahamsen Tønjum.
» Torbjørn Olsen Kaupanger.
» Kaare Olsen Lysne.
» Robert Johannesen Ambølle.
» Anders Pedersen Fodnæs.
» Ole Tollefsen Hestetun.
» Bertel Andersen Qvikne.
» Arngrim Pedersen Grøtte.
» Iver Thomassen Tørie.
» Jacob Johannesen Seim.
» Anders Pedersen Øvrebø.
» Iver Andersen Tønjum.
» Lars Olsen Urnæs.
» Ole Olsen Hestetun.
» Niels Olsen Lysne.
» Arne Pedersen Leirdalsøren.
» Jens Olsen Lommen.
» Johannes Olsen Sæbø.
» Johannes Knudsen Raae.
» Iver Christensen Kirketeig.
» Ole Olsen Helland.
» Tollef Olsen Lysne.
» Lars Nielsen Bjerkum.
» Ole Andersen Offerdal.
» Anders Nielsen Eikedal.
» Baatel Eriksen Svalem.
» Ole Jørgensen Vetti.
» Elling Olsen Haukaas.
» Lars Knudsen Vee.
» Ole Nielsen Helland.

Jæger Einar Monsen Seim.
» Hermund Thomassen Øvstetun.
» Peder Olsen Haukaas.
» Jens Christensen Holsæter.
» Jon Johannesen Lokreim.
» Knud Pedersen Mundal.
» Thomas Johannesen Øren.
» Paul Olsen Laugmandsvik.
» Ole Olsen Tønjum.
» Endre Lassesen Vindedal.
» Johannes Michelsen Grøtte.
» Peder Jensen Aasen.
» Lasse Nielsen Eikeberg.
» Hans Hansen Øren.
» Hans Lassesen Alme.
» Østen Olsen Sjøtun.
» Anders Olsen Beum.
» Johannes Johannesen Urnæs.
» Engebrigt Olsen Eichum.
» Ole Andersen Bjerk.
» Ole Andersen Øvrebø.
» Peder Olsen Bakken.
» Lasse Iversen Baten.
» Peder Einersen Beum.
» Ole Hansen Øvrebø.
» Thomas Olsen Lysne.
» Christopher Amundsen Hundere.
» Anders Olsen Tønjum.
» Ole Hermundsen Kinserdal.
» Johannes Tørresen Aarebro.
» Aagrim Olsen Eraker.
» Thomas Monsen Seim.
» Ole Olsen Kaupanger.
» Niels Nielsen Leirdalsøren.
» Anders Olsen Eikum.
» Aagrim Einersen Sprakehaugen.
» Anders Torbjørnsen Haukaas.
» Peder Pedersen Seim.
» Jens Christophersen Leirdalsøren.

Jæger Ole Rasmussen Engesæter.
Hornblæser Peder Jensen Brækken.
— Niels Lassesen Sjøtun.
— Haldor Sjursen Tverberg.

Her mangler 7 Jægere paa 100, muligens de 7, som vare paa Sygehuset. Efter 10 Dages-Rapporten fra Oberstlieutnt. Stabell havde leirdalske Jægerkomp. d. 20de Januar 1814 kun 5 syge menige.

I Begyndelsen af Aaret 1814 var der kommen Forstærkninger fra Bergen til bergenh. Skarpsk.bataljon fra dens derværende Depotkomp. — mellem nordhordlenske Komp. Disse Forstærkninger beløb sig til 1 Underoff. 36 Md. 9 Februar befalede Generalmajor Staffeldt, at af de ankomne Forstærkninger skulde 3 af de yngste og raskeste Folk tildeles leirdalske Jægerkomp., som havde de fleste forfaldshavende. Bergenh. Skarpsk.bataljon havde 24 vakante No., som først skulde besættes, saa der siden blev ikke mere end 1 Underoff. 12 Md. at fordele paa Bataljonens Underafdelinger, hvorfor der ikke faldt mere end 3 paa Leirdølerne. I Stedet for disse 12 Md. tilovers skulde 12 af de mest trængende Mandskaber hjemsendes.

Ved Armebef. af 29 Januar 1814 bestemtes det, at ingen maatte udsættes, saalænge Krigen varede, ja Soldater, som allerede vare afskedigede (efter 12 Aars Tjeneste) skulde indsættes igjen, og de unge Mandskaber, der vare udtagne i de afskedigedes Sted, indsættes i Fribataljonerne.

Medens leirdalske Jægerkomp. laa i Kantonnement i Id, blev der holdt en Armaturkommission ved Kompagniet, hvorom bergenh. Skarpsk.bataljon 21 Januar indmelder fra Lund i Rødenæs, at der befandtes 15 Patrontasker og 107 Stk. Sværd- el. Bajonnettasker kassable, hvorfor nye rekvireredes. I Felttoget 1814 førte Soldaterne foruden Patroner i Tasken 2 Bundter à 15 Patroner i Tornistret, og 2 Bundter pr. Md. havdes paa Patronkjærre. Nu paa Vinterføret brugte man forresten ikke Kjærrer, men ganske almindelige simple Langslæder. For Kapt. Bertuums Division og leirdalske Jægerkomp. var der gjennem Fogden rekvireret 11 Stk. saadanne Langslæder, jernskoede, med Sjæker, Reb og Drag, i Stedet for Ammunitionskjærrer og Kompagnivogne. Til Betaling for Brugen af disse Slæder, mens Føret varede, udbad General-

major Ohme sig af det kgl. n. Kom. koll. en Anvisning paa 359 Rbkdl. N. V.

Leirdalske Jægerkomp., der stadig som selvstændig kom sammen med fremmede Afdelinger og var afskaaret fra sine egne, maatte atter laane Penge af udenforstaaende. Kapt. Spørck havde saaledes maattet forstrække leirdalske Jægerkomp. med 600 Rbkd. N. V., som han gjennem Generalmajor Ohme rekvirerede refunderet i Februar Maaned 1814.

Ved Forpostbefaling af 29 Januar 1814 fik bergenh. Skarpsk. bataljon Ordre til den paafølgende 5te Februar at gaa tilbage til sit forrige Kantonnement i Enebak. Befalingen var foranlediget ved en Ordre af 27 Januar fra Prindsen om, at Bataljonen atter skulde underlægges Brigaden Staffeldt. Dette havde ogsaa sin Indflydelse paa leirdalske Jægerkomp., idet ogsaa dette Kompagni blev trukket tilbage. 14 Februar meddeler nemlig Fredrikstens Fæstnings Kommandant, Generalmajor Ohme, Kompagniet, at Oberstlieutnt. Stabell havde meldt ham, at ifølge Befaling fra Generalkommandoen i Armeens 1ste Divisionsdistrikt skulde leirdalske Jægerkomp. afmarchere fra Posteringen i Id for at støde til sin Bataljon.

Hele Forandringen stod i Forbindelse med en ny Dislokation. I Februar Maaned var Opstillingen af de mobile Tropper paa det søndenfjeldske Krigstheater ifølge en Indmelding, dat. Generalkvarteret Hafslund d. 8de Februar 1814, fra Generalmajor Staffeldt til den kgl. Kommissariatskommission, følgende:

1ste el. høire Fløibrigade = ca. 8500 Md.:
Thelemarkske nat. Inf.reg.
Søndenfj. gev. —
Bergenhusiske nat. Inf.reg.
— Skarpsk.bataljon.
Norske Jægerkorps.
2 trepundige Fodbatterier.
1 Komp. ridende Jægere.
4 Kompagnier af søndenfj. Dragonreg. [1]).

[1]) Det bemærkes, at Afdelingerne ere gjengivne i den Orden, hvori de ere opførte i Indmeldingen, der ikke anfører dem efter Regimenternes Rangforordning.

Denne Brigade skulde kantonnere i Onsø, Raade, Rygge, Eidsberg, Trøgstad, Askim og Spydeberg Sogne.

2den el. Centrumsbrigaden = ca. 7700 Md.:

Nordenfj. gev. Inf.reg.
Oplandske - »
2 Bataljoner af akersh. nat. Skarpsk.reg.
4 Kompagnier af søndenfj. Dragonreg.
1 Komp. ridende Jægere.
1 trepundigt Fodbatteri.
1 — ridende Batteri.

Denne Brigade skulde kantonnere i Urskaug, Sørum, Skedsmo, Ullensaker, Gjerdrum og endel af Enebak, om fornødent ogsaa i endel af Næs Præstegjeld paa den høire Side af Vormen og Glommen og i den sydlige Del af Eidsvold samt østlige Del af Nitedals Præstegjeld.

3dje el. venstre Fløibrigade = ca. 6000 Md.:

2 throndhjemske Inf.bataljoner.
Valderske Skarpsk.bataljon.
1 Bataljon af akerh. nat. Skarpsk.reg.
1 — søndenfjeldske Skiløbere.
4 Kompagnier af søndenfj. Dragonreg.
1 Komp. ridende Jægere.
1 trepundigt Fodbatteri.
1 Bataljon nordenfj. Skiløbere.

Denne Brigade skulde fordeles ved Kongsvinger og Elverum.

4. Reservebrigaden = ca. 4700 Md. i Christiania og Drammen under Generalmajor Arenfeldt.[1]).

Naar denne Opgave var undertegnet af Generalmajor Staffeldt, saa skrev det sig fra, at han fungerede som kommanderende General søndenfjelds under Prinds Christian Frederiks Reise til Throndhjem. Kielertraktaten var nu bekjendt, om ikke kundgjort. Efter Tilbagekomsten blev Prinds Christian Frederik Norges »Regent« og øverstbefalende for hele den norske Hær.

I Anledning af den nye Dislokation foreslaar Generalintendant Haxthausen 11 Februar, at Brigaden Staffeldt skal forplejes med Levnetsmidler fra Boyerud Magasin og fra Moss, og at Brødet

[1]) Se forøvrigt »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 348—351.

leveres fra Fredrikstad og Fredriksten, hvilke Fæstninger skulde blive forsynede med Rug fra Moss.

Det varede ikke længe, førend Leirdølerne maatte ud i For posttjenesten igjen. 8 Marts 1814 befalede Pr. Christian Frederik fra sit Hovedkvarter paa Hafslund, at bergenh. Skarpsk.bataljon atter skulde indgaa i Forposttjenesten under Oberstlieutnt. Stabell i sine tidligere havte Stillinger, og Dagen efter fik leirdalske Jægerkomp. Ordre fra Oberstlieutnt. Stabell til paany at indtage sine Forpoststillinger i Id og Enningdalen sammen med Kapt. Bertuums Division. Kapt. Bertuum afløste Kapt. Spørck i Kommandoen over den sydligste Del af Forpostlinjen. Indrykningen fandt Sted den 12te Marts.

Marts Maaned gik stille hen; en stor Del af Tropperne ved Armeens 1ste Division bleve hjempermitterede. Man var mest optaget af Valget af deputerede til Nationalforsamlingen paa Eidsvold.

Der lod til paa denne Tid at have været Misfornøjelse hos Tropperne i Forpostlinjen med Proviantuddelingen, idet de troede sig forurettede lige over for de garnisonerende Afdelinger, da de dog sled meget mere ondt end disse. 30 Marts klager Kapt. Wiegh til Oberstlieutnt. Stabell over, at leirdalske Jægerkomp., naar Mandskabet faar utørret Havre, erholder $1\frac{1}{2}$ ℔ Mel mindre, end naar det faar Mel fra Magasinet. Hertil svarer den kgl. Kommissariatskommission, til hvilken Oberstlieutnt. Stabell indsendte Klagen, at der intet kan gjøres derved, og, at, om Garnisonerne ere tilstaaede $7\frac{1}{2}$ ℔ Havremel i Stedet for 8 Potter utørret Havre, saa kan ikke dette være nogen Grund til at give de kantonnerende Afdelinger det samme, da disse i Stedet faa Extraforpleining.

Herom kunde der nok være delte Meninger, da Extraforpleiningen selvfølgelig havde sin Grund i den strengere Tjenstgjøring i Forpostlinjen. Kapt. Wieghs Klage viste sig altsaa at være begrundet. Leirdalske Jægerkomp. forplejedes udenom bergenh. Skarpsk.bataljon, der fik sin Forpleining gjennem Brigaden Staffeldt.

Kommissariatskommissionen havde det nok ikke for godt, hverken med at skaffe eller fordele Levnetsmidler. Dette syntes nok ogsaa Provsten i Hardanger og Sognepræst til Kinservigs Præstegjeld, Nils Hertzberg, Ridder af Danebrog; thi 4 April 1814 skriver han fra Ullensvang Præstegaard til Prinds Christian Frederik om at forsyne Armeen paa Østlandet med saltet og røget Kjød fra Ber-

gens Stift. Han var vis paa, der vilde blive afgivet meget, og det endog gratis; men det maatte komme Bergenhusingerne tilgode; thi i Aaret 1808—1809, da man skjød sammen til Bygdernes egne Soldater, »skal disse ikke have faaet deraf, men det skal være bleven uddelt enten til andre Kompagnier, eller saa lidet til de bestemte, at det kun blev en Mundsmag«. Hertzberg foreslog Sagerne sendte enten til Bergen og derfra til Leirdalsøren og overland eller over Fjeldet fra Hardanger til Kongsberg, da han var ræd for Kysten rundt, idet i forrige Krig et Fartøj med deslige Varer var forlist paa Jæderen. Han skriver direkte til Prindsen, siger han, for at ikke hans Forslag, der ogsaa gik ud paa at sende Slagtekvæg over Fjeldet, skulde begraves i de underordnede Kontorer. »Overvættes lykkelig«, slutter han, »og tilfreds i min liden Kreds og Stilling, brænder mit ganske Jeg kun for at gavne mit elskede Fædreneland, som nu kan gjenfødes og aldeles ikke blive lykkeligt uden under vor himmelsendte Genius som Enevolds Herre. — Alting bestyrende Gud! Det skee! Jeg bøjer da mit graanende Hoved mod Graven med hint Udtryk: Herre lad nu din Tjener fare i Fred, mine Øine have seet din Frelse«.

Paa Grund af den detacherede Stilling, leirdalske Jægerkomp. indtog, havde bergenh. Skarpsk.bataljon begyndt med ikke at opføre Kompagniet paa sine 10dagesrapporter til Oberstlieutnt. Stabell; men 4 April gav Oberstlieutenanten Ordre til, at Bataljonen skulde, som før, opføre Kompagniet, da han ingen direkte Rapport modtog fra samme Det var vel ogsaa det naturligste, om saa skeede, lige over for den Slags Rapporter, der her var Tale om, nemlig nærmest bare Styrkelister; ellers maatte vel Rapporter fra leirdalske Jægerkomp. gaa igjennem Kapt. Bertuum til Oberstlieutnt. Stabell som Forpostchef.

Valget til Medlem af Nationalforsamlingen paa Eidsvold faldt ogsaa paa Forpostchefen, Oberstlieutnt. Stabell, idet han valgtes af akersh. Skarpsk.regiment. Ved sin Afreise til Rigsforsamlingen 5 April 1814 overlod han Forpostkommandoen til Oberstlieutnt. *Huitfeldt* paa Rive i Aremark.

Ved Cirkulære af 16 April 1814 fra den kgl. Kommissariatskommission undergik Forpleiningsregulativet atter en Forandring, idet det bestemtes, at af Mangel paa Kjød skulde der i Stedet udleveres 1 Pot Rugmel eller $^1/_2$ Pot Byggryn og kun Kjød ($^1/_2$ ℔) eller Flesk ($^1/_4$ ℔) hver 3dje Dag. Havdes ikke Bygmel, skulde

Havremel leveres i Stedet. Det gjaldt at være en god Husholder i denne paa Levnetsmidler saa knappe Tid.

Medens Rigsforsamlingen paa Eidsvold arbeidede paa Grundlæggelsen af Norges Frihed, holdt Armeen Vagt for Riget. Intet fiendtligt fra Sveriges Side forstyrrede Frihedsarbeidet; Kronprindsen af Sverige stod endnu i Tydskland med de bedste svenske Tropper. Da alt var roligt paa Grændserne, kunde man derfor i Norge gaa til Hjempermittering af Mandskaber, for at disse kunde deltage i Jordarbeidet i Vaaraannen, hvilket var høist fornødent, hvis det lod sig gjøre. Selv Bergenhusingerne, som havde saa langt hjem, bleve permitterede; rigtignok fik man opexercerede Fribataljonsmandskaber i Stedet [1]).

I Foraaret 1814 holdt Leirdølerne paa at miste sin Chef. Da Kommandøren for valderske Skarpsk.bataljon, Major *Vagel*, 27 Maj 1814 forundtes Afsked, foreslog nemlig Generalmajor Staffeldt til hans Efterfølger den i norske Jægerkorps ældste værende Kapt. *Adam Bech*, som var Chef for Jægerkompagniet i valderske Skarpsk.bataljon, og til Chef for øverste valderske Jægerkomp. i Kapt. Bechs Sted foreslog Generalmajoren igjen Kapt. Wiegh, som ønskede Forflyttelse tilbage til valderske Skarp.sk.bataljon, hvor han før havde staaet. Kapt. Wiegh selv var jo ogsaa fra Valders. I Kapt. Wieghs Sted som Chef for leirdalske Jægerkomp. foreslog Generalmajor Staffeldt Stabskapt. i norske Jægerkorps *Otto Fr. Müller*. Foreløbig blev der dog ingen Ting af denne Forflyttelse.

Paa en utrolig kort Tid fik som bekjendt Norge ved Hjelp af sin fædrelandssindede og handlekraftige Rigsforsamling paa Eidsvold en konstitutionel Forfatning med »Norges Regent«, Prinds Christian Frederik til Norges Konge. Da dette dygtige Arbeide var gjort, vendte enhver af de deputerede tilbage til sit, og saaledes overtog atter Oberstlieutnt. Stabell Kommandoen over Forposterne paa den sydligste Del af Krigstheatret.

Heller ikke i Juni Maaned forefaldt der Begivenheder af nogensomhelst Betydning. Oberstlieutnt. Stabell, som fremdeles havde sit Kvarter paa Hersæter, havde efter sin Tilbagekomst inspiceret hele Forpostlinjen og udtalte sig i en Rapport af 29 Juni, omfattende bl. a. bergenh. Skarpsk.bataljon, om Leirdølerne saaledes: »Det Leirdalske Jægercompagnie af denne Bataillon har

[1]) Se »Bergens Forsvar", S. 464—465.

havt streng Tjeneste og nu erholdt en Deel i Jægertjenesten kun lidet øvede, havde desformedelst ikke kunnet gjennemgaae alt; men hvad det kunde vise, var meget godt.« Kompagniet havde som foran anført faaet nye Fribataljonsmandskaber ind i Stedet for de permitterede.

30 Juni indmelder Staffeldt, som efter Kongevalget var bleven udnævnt til Generallieutnt., at samtlige ved hans Brigade staaende Tropper havde aflagt Ed til »Kongen og Konstitutionen.«

XXXI.

Almuevæbningen. Svenskernes Indfald i Norge. Konventionen til Moss. De bergenhusiske Troppers Afmarch til Lægderne. Fred og Forsoning med Sverige.

Norge var nu altsaa i Virkeligheden bleven et selvstændigt Kongerige. Det var ikke at vente andet, end at denne Selvstændighedserklæring med Valget af den danske Prinds til Konge vilde kalde Svenskerne lidt hurtigere, end maaske ellers, frem paa Krigsskuepladsen. Den norske Hær var forberedt paa alt; men til yderligere Betryggelse og Sikring af Landet udstedte Kongen et »Opraab til almindelig Bevæbning af Norges vaabendygtige Mandskaber.« Denne »Almuevæbning« eller »Bondebevæbning«, som den ogsaa kaldtes, skulde organiseres distriktsvis for hvert Bataljonsdistrikt; saaledes fik Generalmajor Staffeldt Ordre til ogsaa at sørge for at skaffe Almuevæbningen i bergenh. Skarpsk.bataljons Distrikt en Anfører, som kunde organisere Bevæbningen der. Generalmajor Staffeldt, som undskyldte sig med, at han var ukjendt i Distriktet, idet han blev tilbagekaldt af Generalkommandoen den Gang, han havde besluttet at reise did, i 1812, kunde ikke selv udtale sig videre om Organisationen, men foreslog den 30te Juni til Overanfører og Organisator afskediget char Kapt. Rumohr eller

Kapt. Leegaard[1]), Beichmann og Wiegh; dog vilde han nødig miste nogen af disse 3 fra den aktive Tjeneste ved bergenh. Skarpsk.bataljon. Kapt. Rumohr var ogsaa den, som blev ansat.[2])

Først d. 30te Juli 1814 brøde Svenskerne ind over Norges Grændser i 2 Kolonner[3]), den ene »högra kolonnen«, med 3 Bataljoner af Helsinge Regiment, hvoraf 1 Jægerbataljon, 1 Bataljon af Västgöta—Dals Reg., 1 Eskadron af Livregimentets Husarer og 2 Stk. 3pdige Kanoner samt 150 Sappører som Avantgarde under Generalmajor Cederstrøms Befaling, den anden, »vänstra kolonnen«, med 2 Bataljoner af Wermlands Feltjægere og 1 Bataljon af Dalregimentets Jægere som Avantgarde under Generallieutnt. v. Vegesacks Kommando.

Den første Kolonnes Avantgarde samledes allerede d. 20de Juli om Efterm. ved Loviseholms Brug, hvorfra den tidlig den næste Morgen skulde sætte sig i March til Haugesund ved Elven mellem begge Kornsjøerne[4]), hvor Broslagning maatte finde Sted, hvorefter Avantgarden d. 30te skulde rykke frem til Præstebakke. Västgøta-Dals Bataljonen gik fra vestre Ed til Jacobsrud. Hele d. 29de Juli gik med til Marchen i det uveisomme Terræn, og Broslagningen var ikke færdig før d. 30te om Morgenen; men en Del af den svenske Styrke var ved Haugesund sat over paa Baade. Paa den norske Side var intet foretaget til Forsvar her; der var ikke engang Posteringer eller Vedetter paa denne Strækning, hvor man ikke havde ventet sig, at Svenskerne skulde rykke frem, saa disse havde let for her at faa Fodfæste paa norsk Grund, da de vare komne over Elven mellem begge Kornsjøerne, hvorfor de ogsaa uforstyrret kunde fortsætte sin March til Præstebakke, om end besværligt, fordi ordentlige Veje manglede.

Den anden Kolonne havde lettere Vej; men den skulde ogsaa støde paa virkelig Modstand. D. 30te Juli Kl. 4 Mg. brød den svenske Kolonnes Avantgarde op fra Fløghultstjærnet, omkring hvilket

---

[1]) Michael Nicolai Leegaard, se »Bergens Forsvar«.

[2]) Se »Bergens Forsvar«, S. 471.

[3]) Se »Kriget i Norge 1814« ved Gustaf Björlin, S. 95 o. flg. Med Hensyn til den norske Armees Inddeling og Opstilling ved Svenskernes Indbrud henvises til »Blade af Norges Krigshistorie«, S. 352—357. For Svenskernes vedkommende kan henvises til »Kriget i Norge 1814«, S. 58—72, samt S. 92—110. —

[4]) Se »Karta öfver Göteborgs och Bohus Län« el. »Karta öfver norra delen af Elfsborgs Län eller Dalsland«.

den havde bivouakeret, for over Ørebakke[1]) at rykke frem til Id Kirke.

Efter at Kapt. Bertuums Division var trukket ind i Fredrikstens Fæstning, havde Kapt. Spørck atter overtaget Kommandoen over Forpoststyrken i Enningdalen. Han havde til sin Raadighed, foruden sit eget Kompagni af søndenfj. Reg., leirdalske Jægerkomp. Det var ikke underligt, om han med den lille Styrke ikke kunde bevogte hele Grændselinjen, end mindre modstaa den langt overlegne Fiende.

Ved Ørebakke stod en Postering af Kapt. Spørcks Forpoststyrke, og her faldt det første Skud i 1814. Paa Grund af manglende detaljerede Rapporter er det umuligt at sige, enten det var Leirdølerne eller Kapt. Spørcks egne Jægere af søndenfjeldske gev. Reg., som havde Æren af først at tage imod Svenskerne. Fra Fiendens Side var det Wermlandsjægerne, som dannede Fortroppen. Paa Grund af Overmagten maatte de norske Tropper trække sig tilbage.

D. 31te Juli fortsatte Svenskerne Fremrykningen fra Præstebakke[1]) til Id Kirke, af og til skjærmydslende med de norske Vedetter, som dannede den lille Arrièregarde, der satte sig fast, hvorsomhelst Terrænet tillod det; men efter at have forsøgt at holde Stand ved Lundene[1]) og Ødeberg[2]) besluttede Kapt. Spørck sig til at gaa helt tilbage til Veden[2]) paa den nordre Side af Tistedalselven[3]).

Forunderlig nok havde Kapt. Spørck imens faaet Ordre til at lade leirdalske Jægerkomp. gaa tilbage til sin Afdeling, bergenh. Skarpsk.bataljon, og Leirdølerne bleve derfor først trukne ud af

---

[1]) Se topografisk Kart »Hvaløerne«.

[2]) Se topografisk Kart »Sarpsborg«.

[3]) I »Kriget i Norge 1814«, S. 113, staar der i Note 2 en hel Del nedsættende Bemærkninger om Kapt. Spørck og hans Forsvar af Enningdalen. Naar der i samme Note fortælles om Kapt. Spørck, at han i 1809 Aars Felttog skulde have ladet sit Mandskab »mörda« en svensk Off., som var Anfører for en Patrulje, der overfaldtes i en Stue, kan dette ikke være andet end en Feiltagelse, idet der formodentlig er ment Kapt. Jürgensen og Overfaldet paa Jerpset i 1808. Svenskerne burde tale saa lidet som mulig om Felttoget 1808—1809 og heller takke for den norske Hærs indirekte Hjelp til Revolutionen i Sverige s. A.

Om Kapt. Spørcks Forsvar af Enningdalen se »Historisk Beretning om afg. Generallieutnt. B. D. v. Staffeldts Forhold« osv. ved B. H. v. M. af Morgenstierne, S. 293—297.

Kampen; men han lod dem dog ikke gaa længer tilbage end til Veden i Paavente af, at han imidlertid skulde faa indvilget sin afsendte Ansøgning om at beholde dem. Dette fik han ogsaa og mere til. 1 August skriver nemlig Kongens Stabschef, Generalmajor Sejersted, fra Moss til Kommandanten paa Fredriksten, Generalmajor Ohme, der Dagen i Forvejen havde meldt, at Svenskerne trængte frem over Iddesletten, og at Kapt. Spørck, som endnu stod der, bad om, at leirdalske Jægerkomp. ikke maatte tages fra ham, at Kapteinen skulde faa beholde dette Komp., og at ydermere Generallieutnt. Staffeldt skulde faa Ordre til at afgive 2den Division af bergenh. Skarpsk.batalj. til Soutien for Kapt. Spørck. Bergenh. Skarpsk.bataljon — med Undtagelse af leirdalske Jægerkomp. — var allerede i Midten af Juli Maaned trukket tilbage og lagt i Kantonnement i Eidsberg for at danne Understøttelse for Oberstlieutnt. Stabells Forposttropper.

Natten til den 1ste August bivouakerede de forenede 2 svenske Kolonner paa Iddesletten. Kapt. Spørck havde med sin Styrke taget Position ved Veden paa den nordre Side af Tistedalselven og havde kun en Feltvagt fremme ved Gaarden Ødeberg paa den sydlige Side. Broerne over Elven vare tilintetgjorte, med Undtagelse af en, som var færdig til at kastes, naar Feltvagten trak sig over.

Den svenske Angrebskolonne mod Kapt. Spørcks Tropper d. 1ste August formeredes af 2 Jægerbataljoner, 2 Infanteribataljoner, 1 Eskadron Husarer og 2 Stk. 3pdige Kanoner samt 50 til Sappører udtagne Infanterister, alt under Kommando af Generalmajor Brändstrøm[1]). Generallieutnt. Vegesacks Afdelinger vendte sig imod Fredrikstens Fæstning, men kun til Iagttagelse.

Den 1ste August Kl. 9 Fm. rykkede Generalmajor Brändstrøm frem mod Ødeberg. Den norske Feltvagt trak sig ved Middagstid tilbage og kastede Broen af efter sig. Ved Tistedalselven stod der derimod en skarp Strid. »Gick det lugnt till vid Vegesacks detaschement, vardt det så mycket hetare vid Brändstrøms«, maa selv Bjørlin bekjende[2]). Da imidlertid Svenskerne havde fundet et Vadested i Kapt. Spørcks venstre Flanke og kom ansættende her med 1 Bataljon af Västmanlands Reg. og 2 Jægerdivisioner, kunde

[1]) Se «Kriget i Norge 1814«, S. 111.
[2]) »Se Kriget i Norge 1814«, S. 112.

Nordmændene ikke længer holde Stand, og Kapt. Spørck trak sig tilbage til Kjølen. Svenskerne besatte Veden om Kveiden [1]).

I 2 Dages Træfninger, nemlig d. 30te Juli og 1ste August, havde leirdalske Jægerkomp. mistet 13 Fanger og 14 døde og saarede, d. e. omtr. en Tredjedel af Kompagniets Styrke, hvilket viser, at Leirdølerne ikke have holdt sig tilbage, men tvertimod været længst fremme mod Fienden og vist sig som en haardnakket Modstander.

Sent om Aftenen d. 1ste August afsendtes fra Kongens Hovedkvarter Ordre til Generallieutnt. Staffeldt om, at han med bergenh. Skarpsk.bataljon og 1 Bataljon af akersh. Skarpsk.reg. i Forening med Oberstlieutnt. Stabell skulde trænge Svenskerne tilbage, da man i Hovedkvarteret »med megen Mishag« havde erfaret, at Positionerne ved Tistedalselven og Svinesund [2]) for tidlig vare opgivne. Af denne Fremrykning blev der dog intet; det var for sent.

2 August bredte Svenskernes høire Fløj sig ud nordenfor Tistedalselven, vestover lige til Tobro [3]), saa den kom i Forbindelse med venstre Fløj, som var gaaet over ved Svinesund. Nogen Kamp mellem den fiendtlige høire Fløj og Kapt. Spørcks Tropper denne Dag fandt ikke Sted, idet de sidste vare paa Marchen til Stillingen

---

[1]) Om Kampen ved Tistedalselven fortæller den tidligere nævnte Soldat af leirdalske Jægerkomp., Thomas Eriksen Svalheim, at Leirdølerne holdt Stillingen paa den nordre Side af Elven i 3 Timer, før Svenskerne kom over. Han havde da skudt for sin Part 60 Skud, idet hans Vedetkammerat, der ikke var flink til at skyde, kun ladede for ham. Han fortæller, at Premierlieutnt. Lem havde faaet fat i en liden Hest, som han red paa langs Fronten af Skytterlinjen, og hvorunder han opfordrede Folkene til at skyde flittig. (Se »Morgenbladet« for 22 Marts 1889 og «Aftenposten« for 19 Marts 1890). Hvad Svalheim har ytret om, at Kapt. Wiegh var ræd, saa at han var den første, som «flygtede«, beror naturligvis paa en mangelfuld Opfatning af Situationen og charakteriseres bedst ved, at han fortæller, at den tappre og uforfærdede Premierlieutnt. Lem fulgte Kapteinen, samt ved, at Svalheim selv og hans Kammerater vare de første, som stødte til Kapteinen og Premierlieutenanten der, hvor disse havde standset for at samle Kompagniet. —

Om Kampen ved Veden se forøvrigt Kapt. Spørcks Rapport i Morgenstiernes «Historisk Beretning om Generallieutnt. B. d. v. Staffeldts Forhold« osv. 2 Del, S. XVI—XVIII.

[2]) I Februar 1814 besattes Vagterne ved Svinesund af 2den marcherende Bataljon af søndenfj. gev. Inf.reg. og saa længe, som denne stod i Bergs Sogn. Før havde Vagterne været bestridte af Depotbataljonen og Kapt. Bertuums Division, senere bestredes de af norske Jægerkorps.

[3]) Se topografisk Kart »Sarpsborg«.

ved Kjølen[1]), hvorfra Oberstlieutnt. Stabell tænkte sig at kunne optage offensiv Bevægelse.

Den 3dje August var Rastdag for Svenskerne over hele Linjen. Havde Nordmændene vidst dette og benyttet sig deraf til at samle sine Tropper paa de rette Punkter, vilde meget have været vundet; men der lod til at være fuldstændig Vildrede i Hovedkvarteret hos Kongen, idet man endnu ikke var sikker paa, hvor Svenskernes Hovedstyrke vilde angribe.

Generallieutnt. Staffeldt og Oberstlietnt. Stabell konfererede dog om Angrebet. Havde begge to kunnet gjøre Regning paa Forstærkninger i rette Tid, vilde ialfald en Fremrykning af Oberstlieutnt. Stabell, truende Svenskernes høire Flanke, have havt den Virkning, at Svenskernes Hovedstyrke foreløbig maatte have ladet Generallieutnt. Staffeldts Tropper i Ro, og Oberst Hegermanns Brigade vilde have faaet Tid til at opmarchere, medens Reservebrigaden under Generalmajor Arenfeldt kunde være rykket nærmere Slagfeltet. Generallieutnt. Staffeldts egne Tropper bleve ved Kragerøens Opgivelse d. 3dje August og Fredrikstad Fæstnings Overgivelse d. 4de selvfølgelig hindrede fra at kunne foretage noget til Tilbageerobringen af Svinesundsstillingerne; men derimod var ikke derved en Fremrykning fra Kjølen utænkelig.

Oberstlieutnt. Stabell trak ved Kjølen til sig alt, hvad han kunde faa af Tropper, og tilbageslog d. 4de August en Bataljon af Helsinge Reg., som var sendt frem til Recognoscering af Kjølenstillingen; men netop dette gjorde, at Svenskerne bleve opmærksomme paa sin høire Fløj. Der blev strax givet Ordre til en Bataljon af Skaraborgs Reg.[2]) om at komme Helsingerne til Undsætning, og efterhaanden forstærkedes den høire Fløj saaledes, at, da Oberstlieutnt. Stabell, som med Forposternes Hovedstyrke var bleven staaende ved Kjølen og kun havde Patruljer længer fremme i Terrænet, endelig d. 5te August vilde gaa over til Angreb, blev han selv angrebet af Svenskerne med en overlegen Styrke.

Der er vel ikke Tvivl om, at et Angreb i rette Tid af Oberstlieutnt. Stabells Tropper vilde have bragt Forstyrrelse i de svenske Operationsplaner; selv Forfatteren af »Kriget i Norge 1814«, erkjender, at Nordmændene d. 4de August kunde have naaet frem til og gjenindtaget Vedenstillingen[2]). Rigtignok tilføjer han, at de

[1]) Se topografisk Kart »Sarpsborg«.

[2]) Se »Kriget i Norge 1814«, S. 170.

vilde være blevne nødte til »hals öfver hufvud« at trække sig tilbage igjen; men, selv om en Retræt var bleven nødvendig, vilde et saadant Fremstød muligens have givet Krigens Førelse en anden Charakter fra det norske Hovedkvarters Side.

Saa, som det nu var, var det rent elendigt. Naar det kunde gaa saa vidt, at Kongen endog opfordrede Kommandanten i Fredrikstad Fæstning til at opgive denne i Tide for at redde Besætningen og med den trække sig tilbage til Arenfeldts Brigade, som nu var trukket frem til Moss og havde Bevogtningen af Kysten derfra til henimod Fredrikstad, saa er dette fuldstændig i Stilen med, at Kanonerne paa Fortet Isegram vare bortførte og Fæstningsværkerne ikke istandsatte før Krigens Udbrud. Kongens Ledelse var i det hele taget af den Beskaffenhed, at den næsten ikke kan underkastes militær Kritik[1]). Generalmajor Sejersteds Indflydelse paa Operationerne svandt Dag for Dag, og til al Ulykke var Generallieutnt. Staffeldt ikke den rette Mand heller til at kommandere over de Tropper, der skulde tage imod det første Stød af Fienden. Hans Ubeslutsomhed og Uselvstændighed i den høje Kommando, han førte, bidrog visselig for en stor Del til den uheldige Begyndelse af Felttoget fra norsk Side. Man skulde tro, han var bleven smittet fra Hovedkvarteret, hvis han ikke allerede i Felttoget 1808—1809 havde lagt de samme uheldige Egenskaber for Dagen[2]).

Det lod forøvrigt til, at enhver, der kom i Berørelse med Hovedkvarteret, skulde betages af Pessimisme. Selv Kapt. Spørck, som var sendt til Kongen for at redegjøre for Forsvaret af Enningdalen og Tistedalen, kom d. 4de August tilbage til Kjølen med Overbevisningen om, at en offensiv Bevægelse af Oberstlieutnt.

---

[1]) Naar afdøde Oberstlieutnt. Schnitler — efter »Blade af Norges Krigshistorie« — levner Kongen liden Ære for Forelsen af den højeste Kommando over den norske Hær under Felttoget, saa er dette, militært seet, vistnok fuldt berettiget; thi Oberstlieutnt. Schnitler var ingenlunde ubekjendt med Svenskernes Styrke, deres Stillinger eller Operationsplaner, da han skrev. En anden Sag er det, at Dommen muligens kunde mildnes efter det Kjendskab, man nu har til de politiske Omstændigheder, som indvirkede paa Kongen.

[2]) Generallieutnt. Staffeldt faar Ros af Forfatteren til »Kriget i Norge 1814«, hvor S. 170—172 baade Undladelsen af Offensivbevægelsen fra Kjølen forsvares og Generallieutenanten undskyldes paa bedste Maade. Det hindrer dog ikke Forfatteren i, S. 167, at lade haant om Krigsraadet paa Kjølen, hvor »man täflade om at lägga i dagen sina fosterländska tänkesät«.

Stabells Tropper var en Umulighed; han havde faaet høre noget om en stærk Koncentration af Tropperne i Rakkestad og foretrak med Hovedkvarteret dette.

Oberstlieutnt. Stabell trak sig d. 5te August tilbage til Degernæs[1]), medens Generallieutnt. v. Vegesacks Tropper fulgte efter og om Aftenen d. 5te gik i Bivouak ved Ertevand[1]).

I Rakkestad var der ganske rigtig d. 5te August samlet en stor norsk Styrke, idet Oberst Hegermanns Brigade for største Delen var naaet frem, og Tropperne vare begjærlige efter at maale sig med Fienden. Kongen vilde det imidlertid anderledes. Han gav atter Ordre til Retræt, og allerede d. 5te August om Aftenen begyndte de norske Tropper at forberede Tilbagegangen over Glommen fra dens østre til dens vestre Bred ved Onstadsund og Grønsund[2]). Alene Oberstlieutnt. Stabells Tropper og Generallieutnt. Staffeldts Avantgarde eller nu rettere Arriéregarde under Major Butenschøn bleve staaende med sine Afdelinger paa Østsiden af Glommen, idet de skulde dække Tilbagetoget. Obestlieutnt. Stabell indtog Stilling bag Bjørnestadbroen[2]) ved Rakkestadelven[3]).

---

[1]) Se topografisk Kart »Sarpsborg«.

[2]) Se topografisk Kart »Eidsberg«.

[3]) Det er ikke til at blive overrasket over, naar Forfatteren af »Kriget i Norge 1814« roser Kong Christian Frederik for den tagne Beslutning at rømme Rakkestadstillingen, naar selv fra norsk Side det antages at have været rigtigt — vistnok efter at nuværende Oberst Bjørlins Bog udkom — (se »Morgenbladet« for 19 April 1895, (No. 212); men, naar Bjørlin gaar saa vidt, at han betegner Kongens Stabschef, Generalmajor Sejersteds for Overkrigskommissionen senere fremsatte Yttring, at det var »den slettest mulige Bevægelse, hvilken kunde foretages«, som fremkommen af Frygt for at komme paa Anklagebænken — se »Kriget i Norge 1814«, S. 182 —, og hvorved han altsaa insinuerer, at Generalmajor Sejersted i Virkeligheden har været af en Mening, der staar mere i Overensstemmelse med den svenske Forfatters, da er det af de Bevisgrunde, som ikke behøve at imødegaaes. I hvilken Modsætning, Forfatteren kommer til sig selv, naar han bifalder som militært rigtig Kongens Beslutning om Retræten, sees af, hvad han anfører i sin Bog, S. 183,: »Med den norska Armeens återtåg från Rakkestad strandade dess stort anlagda offensivrorelse. Dess kraft var också därmed för hela felttåget bruten. Dettas utgång var nu gifven, om den än kunde mer eller mindre fördröjas och kosta större eller mindre offer. Misströstan och nedslagenhet fingo alltmera insteg bland de norska trupperna«. Naar Kongens Beslutning havde dette Resultat, var den da rigtig? Nej, Sagen er den, at hverken var Beslutningen rigtig, ej heller forøvrigt Følgerne af Beslutningen saa graverende som fra svensk Side ovenfor gjengivet. Hvad angaar den Styrke, som kunde været samlet i Rakkestadstillingen i rette Tid, saa var den vistnok ikke mindre, end

Den 6te August rykkede Svenskerne paany frem til Angreb. Det blev dog en haard Dyst for dem at komme over Elven, som bugter sig og stryger mellem Breder, fra hvis Terrasser Forsvaret var let, ligesom ogsaa Broen umulig kunde tages uden ved Stormanfald, hvis Nordmændene holdt Stand. En Bataljon af Wermlands Feltjægere forsøgte sig først, dernæst kom en Bataljon til af Wermlændingerne. Denne sidste Bataljon fik dog nærmest i Opgave at se til at faa istand en Broovergang over Elven, og det lykkedes tilslut ogsaa, idet imidlertid Generallieutnt. v. Vegesack havde faaet frem 2 Stk. 6㎝dige Kanoner, som beskjød den nordre Bred med Kardætsker og snart gjorde det af med de 2 Stk. 3㎝dige Piècer, som Oberstlieutnt. Stabell havde at disponere over.

Saasnart Generallieutnt. v. Vegesack havde faaet sin Hovedstyrke frem og Broen var færdig, sendtes den anden Bataljon af Wermlands Feltjægere over samme, efterfulgt af en Bataljon af Skaraborgs Regimente[1]). Oberstlieutnt. Stabell, som foruden Infanteribedækningen for de 2 Amusetter kun raadede over en Styrke, bestaaende af hans egen Division og 1 Komp. af norske Jægerkorps samt leirdalske Jægerkomp., truedes væsentlig i høire Flanke og desuden af nye svenske Tropper, som rykkede frem; han maatte derfor trække sig tilbage; dog reddede han sine 2 Kanoner, idet Betjeningsmandskabet spændte sig for og trak dem bort. Ved Rakkestad Kirke gjordes paany Modstand; men Overmagten var for stor, skjønt Major Butenschøn kom ham til Hjelp med 2 Kompagnier, og han trak sig tilbage til Tromborg Kirke[2]) efter troligt at have dækket den øvrige Hærs Retræt over Glommen og mere end det[3]).

I Kampen ved Kjølen, Bjørnestadbroen og Rakkestad Kirke

---

at Stillingen kunde holdes for det første. Naar man har ment, at der kun kunde have været ca. 4000 Md. (se »Morgenbladet«, No. 212 for 1895), saa er dette aldeles uholdbart. Om der et Øjeblik kun har været 4000 Md. i Fronten, saa var der nære Reserver bag.

[1]) Se »Kriget i Norge 1814«, S. 203—204.

[2]) Se topografisk Kart »Eidsberg«.

[3]) Om Kampen ved Bjørnestad og Bodalsbroen se Oberstlieutnt. Stabells Rapport i Morgenstiernes før nævnte »Historisk Beretning« o. s. v. 2 Del, S. XIX—XXI, samt »Bemærkninger til Skriftet: Felttoget i Norge 1814« ved Oberstlieutnt. Stabell, Chr. 1815, S. 3—7.

deltoge Leirdølerne; deres Tab var denne Dag kun ringe, nemlig 1 saaret og 3 savnede. Da Oberstlieutnt. Stabell om Aftenen d. 6te August gik i Bivouak ved Tromborg Kirke, udgjorde Kapt. Spørcks egen Division og leirdalske Jægerkomp. Kjernen af hans tilbageværende Tropper, der vare sammensmeltede til 350 Md.

Generallieutnt v. Vegesacks Avantgarde kamperede Natten mellem 6—7 August ved Flatestad [1]) nordenfor Rakkestadelven.

D. 7de August fortsatte Svenskerne sin Fremrykning. Generalmajor Cederstrøm, der var kommen over Tjenner [2]) og Bodal og nu stod med sine Tropper til venstre for Generallieutnt. v. Vegesack, kom i Mangel af Forholdsordre fra Greve v. Essen overens med Generallieutnt. v. Vegesack om, at denne skulde gaa frem paa Vejen til Eidsberg, medens Cederstrøm skulde forfølge Stabells Tropper ad Mysen til.

Oberstlieutnt. Stabell, som ikke havde andet end sine 350 af Strabadser og Sult udmattede Folk, maatte naturligvis trække sig yderligere tilbage, saa at d. 7de om Aftenen stod Generalmajor Cederstrøm ved Mysen og Stabell ved Jørentvedt paa Vejen til Trygstad [1]).

Efter at Rakkestadstillingen var opgivet, havde Svenskerne, saa at sige, frit Spil, og det blev vanskeligere at stoppe dem. Kongens Stabschef, Generalmajor Sejersted opgav dog ikke Haabet derom. Han fremlagde saaledes for Kongen følgende:

»Disposition

til et Angreb paa Fienden for at skaffe os frie Hænder til at forsvare Fædrenelandet.

Da Fienden ved sin overlegne Styrke har fattet den Plan at manøvrere os ud af det ene Distrikt af Landet efter det andet, saa bliver det en absolut Nødvendighed at concentrere saa megen Styrke som mulig og ved et raskt Angreb paa en af Flanquerne søge at skaffe sig Luft og derved opholde Fienden fra at trænge længere frem i Landet.

Til den Ende forsamle sig ved Onstad Sund:

2de Bataljoner Opland.
2de -- Bergenhus.
1 Bataljon valderske Skarpskyttere og om mulig
1 Bataljon Opland (*Jentoft*), ifald den betids nok kunde indtræffe.

[1]) Se topografisk Kart »Eidsberg«.
[2]) Se topografisk Kart »Sarpsborg«.

1 Batteri (*Rustad*).
1 — (*Møller*).
1/2 — ridende (*Krogh*).
2 Kompagnier søndenfj. Dragoner.

Ved Trøgstad forsamle sig:

1 Bataljon Skarpskyttere (*Hals*).
1 — throndhjemske, ifald de kunne indtræffe.
4 Divisioner Jægere (*Haxthausen*, *Jensen*, *Chemnitz* og endnu en), ifald de kan indtræffe; disse tillige med ovennævnte Batteri Møller rykker frem og formerer sig med Oberstlieutnt. Stabells Korps, naar Operationerne skal begynde.

Oberstlieutnt. Stabells Korps bestaar af:

1 Bataljon Akershus Skarpskyttere.
1 — Bergenhus —
1/2 — nordenfj. Inf. reg.
4 1/2 Division Jægere under Spørck.

Det norske Jægerkorps ved Grønnesund gaar der ved Operationernes Begyndelse paa dette Sted over Glommen til Edsberg.

Paa et nærmere bestemmende Klokkeslet og Datum fremrykker den ved Onstad Sund forsamlede Styrke over Glommen til Askim og Edsberg og afsender en Bataljon med Batteriet Møller over Mysen, hvor det forener sig med den fra Trøgstad fremrykkende Styrke, hvilke samtlige forener sig med Oberstlieutnt. Stabells Korps; naar disse saaledes ere forenede, rykke de frem i 2de Kolonner mod den i Rakkestad staaende Fiende; den fra Onstad Sund fra Edsberg og den fra Trøgstad fra Mysen imod Fienden; Naar de ere saa langt fremrykkede, at Jæger-Corpset kunde passere Bodals-Aaen, da sker dette for at komme Fienden i Ryggen; den specielle Disposition beror paa de Efterretninger, man er i Stand til at indhente om Fiendens Stilling.

Spydeberg Præstegaard den 7de August.

Allerunderdanigst

J. Lejerstedt

Et Lyspunkt i Affærerne var Oberstlieutnt. Krebs's Seir ved Lier og Matran over Generalmajor Gahn. Denne Seir bekjendtgjordes for Tropperne i Smaalenene ved den tjenstgjørende Generaladjudant, Generalmajor Sejersted, d. 7de August fra Hovedkvarteret i Spydeberg i følgende Ordelag:

»Vaabenbrødre!

Medens Fiendernes Overmagt i denne Del af Riget nødte os til at drage os tilbage og for et Øjeblik berøvede eders Anstrængelser det fortjente og sædvanlige Held, have vore Brødres Tapperhed ved Vinger havt en glimrende Fremgang; den har forjaget Fienden over Fødelandets Grændser. — Jeg iler at meddele Eder de nærmere Omstændigheder.

For om muligt at afskjære de Svenske i deres Stilling ved Matrand Bro lod Oberstlieutnt., Kammerherre v. Krebs dem omgaa ved Skotterud. Den 5te August om Morgenen Kl. 4 angreb Oberstlieutenanten Fienden ved Matrand Bro og drev ham efter en yderst haardnakket Fægtning tilbage over Grændsen. Fiendens Tab af Døde og Blesserede er ved denne Anledning meget anseeligt. Vi have desuden frataget ham hans Bagage, og indtil dette Øjeblik ere som Fanger indbragte: 1 Major, 3 Kapt., 4 Lieutnt., 1 Reg.kvartm., 1 Auditeur, 1 Præst, 1 konst. Off., 2 Batalj.feltskjærer, 2 Reg.kommissærer, 1 Feltrevisor, 1 Lensmand, 5 Serg., 1 Konstabel, 18 Korporaler, 212 Md. Landshøvdingen v. Eichstedt er ihjelskudt. Vort Tab af Døde og Saarede kunde ved Rapportens Afgang endnu ikke bestemt opgives; nærmere Underretning desangaaende forventes«.

Naturligvis vakte denne Bekjendtgjørelse megen Glæde blandt Tropperne og bidrog til at hæve deres Kamplyst; men takket være Kongen blev der ingen Ting af den af Generalmajor Sejersted udkastede Dispositions Udførelse. Følgen var, at Svenskerne bleve dristigere og dristigere og bare gik paa.

D. 8de August om Morgenen trak Oberstlieutnt. Stabell sig yderligere tilbage, saa han om Aftenen stod ved Trygstad Kirke, medens 1 Bataljon af Generalmajor Cederstrøms Afdeling bivouakerede ved Jørentvet samme Aften. 9 August angreb Svenskerne Langenæsværkerne. I sidste Øieblik rapporterer Artillerilieutnt.

Hauch, der kommanderede Batterierne i Langenæs[1]) og over Pontonbroen, at de øvede Vesterlenere, der havde lært Exercitie med Voldskyts i Fredrikstad Vinteren 1813—1814, vare blevne afløste af uøvede ridende Jægere af Trøgstadske ridende Jægerkomp.

Det var i Stilen altsammen.

Ikke desto mindre tilbagesloges Svenskernes Angreb paa Skandserne.

Da Forfølgelsen skulde begynde med Oberst Hegermanns Brigade, kom der atter en Mand med en Slæde i Vejen, og det var igjen Kongen, som var bleven rørt indtil Taarer over den megen Blodsudgydelse og navnlig ved at se Artillerilieutnt. Hauch blive baaret saaret bort over Pontonbroen.

D. 9de August blev Oberstlieutnt. Stabell staaende ved Trygstad Kirke og Gaarden Tveiten[1]), hvor Vejen tager af til Langenæs. Han havde faaet Forstærkninger nordenfra, saa han nu havde samlet ca. 2300 Md.; men uheldigvis vare disse Tropper saa lidet tjenstdygtige, at han ikke troede sig istand til at gaa frem med dem, uagtet en Fremrykning fra Stabells Side den 9de August vilde havt sin Betydning for Kampen ved Langenæs. Oberstlieutnt. Stabell troede heller ikke at burde forlade Trygstadvejen, da ellers Vejen til Høland laa aaben for Svenskerne.

At Pontonbroen ved Langenæs var saa feilagtig anlagt, at den af Fienden kunde beskydes, uden at Langenæsværkerne vare tagne, var jo ikke uden Fare; men Kampen synes dog at være for tidlig opgiven, og muligens kunde der ved en Fremrykning være rettet paa Manglerne.

D. 10de August forblev Oberstlieutnt. Stabell rolig i sine Stillinger paa Trygstadvejen. I Hovedkvarteret raadsloges om en ny Plan, hvorefter Generallieutnt. Staffeldts Brigade skulde overlades Forsvaret af Glommens vestre Bred helt fra Øjerens Sydende til Grønsund, og i Overensstemmelse hermed fik Oberstlieutnt. Stabell Ordre til, hvis Svenskerne skulde forsøge en Overgang over Glommen paa denne Strækning, at angribe dem i Flanken.

Hertil var Oberstlieutnt. Stabell nu fuldt beredt. Han havde ved indtrufne Forstærkninger faaet sin effektive Styrke op i 2868 Md. og havde 6 Amusetter[2]) til sin Raadighed. Blandt Forstærk-

[1]) Se topografisk Kart »Eidsberg«.

[2]) Se »Bemærkninger over Skriftet: Felttoget i Norge 1814« ved Oberstlieutnt. Stabell, S. 16.

ningerne hørte ogsaa bergenh. Skarpsk.bataljon, som endelig fik Anledning til i Virkeligheden at opfylde sit oprindelige Hverv at være Soutien for Oberstlieutnt. Stabell. Leirdalske Jægerkomp. blev altsaa atter forenet med sine bergenhusiske Kammerater. En Del af Bataljonen var allerede under Retræten fra Bodalsbroen stødt til Oberstlieutnt. Stabell, hvis Tropper nu forøvrigt bestod af:

1 Bataljon af nordenfj. gev. Inf.reg.,
2 Bataljoner af akerh. Skarpsk. reg. (2den og 3dje),
1 Komp. af søndenfj. gev. Inf. reg. (Kapt. Spørcks Jægere) og
70 Md. ridende Jægere[2]).

Bataljonen *Stang* af 2det throndhj. nat. Inf.reg. og 2 Jægerdivisioner, som skulde afgives til Oberstlieutnt. Stabell af Oberstlieutnt. Krebs ved Kongsvinger, vare endnu ikke ankomne og kunde heller ikke ventes før d. 11te August i Trygstadstillingen; de naaede forøvrigt slet ikke frem.

Desværre gik det her som ved Kjølen. I Stedet for at være den angribende blev Oberstlieutnt. Stabell atter den angrebne Part. Svenskernes Overmagt var saa stor, at foruden at observere Glommenovergangene kunde de jage Oberstlieutnt. Stabell tilbage ad Trygstadvejene, og efter Direktiver, Generallieutnt. v. Vegesack modtog fra Kronprinds Carl Johan, blev da dette ogsaa gjort.

Gerallieutnt. v. Vegesack havde faaet sig underlagt Generallieutnt. Boijes Armedivision, og det blev nu denne sidstes Tropper, som fik til Opgave at kaste Oberstlieutnt. Stabell tilbage.

Oberstlieutnt. Stabell havde med sin Hovedstyrke indtaget Stilling ved selve Trygstad Kirke. Længer fremme ved Gaarden Tveiten stod en Feltvagt med Vedetter fremskudt i Terrænet fremmenfor Tveiten. D. 11te August om Eftermiddagen stødte Generallieutnt. Boijes Avantgarde paa de norske Forposter. En hel svensk Jægerbataljon opløstes i Skytterlinjer for at tage Stillingen ved Tveiten, hvor 2 Amusetter i Begyndelsen gjorde god Virkning, indtil de bleve bragte til Taushed af 2 Stk. svenske 6**ø**dige Piècer, som kjørtes op imod dem. Generallieutnt. Boije sendte en Bataljon af Jønkøpings Regimente til Understøttelse for Jægerbataljonen, og den norske Fortrop trak sig nu tilbage til Hovedstyrken ved Trygstad Kirke.

[2]) Se Oberstlieutnt. Stabells »Bemærkninger o. s. v.«, S. 11.

Kl. 4 om Eftm. stormede Svenskerne Stillingen ved Trygstad, og Oberstlieutnt. Stabell blev nødt til at retirere til Løken [1]) og videre ad Vejen til Blakjer, idet han efter et afholdt Krigsraad med sine Officierer besluttede at tage Stilling ved Fetsund opgivende Forsvaret af Glommens østre Bred.

Generallieutnt. Boijes Avantgarde gik d. 11te August om Aftenen i Bivouak ved Gaarden Løken.

D. 12te August modtog Oberstlieutnt. Stabell Ordre fra Kongen til at forberede og indtage Forsvarsstillinger ved Blakjer og Fetsund, hvilket ogsaa Oberstlieutenanten strax gik igang med ved Fremkomsten.

Svenskerne foretoge ingen videre Fremrykning d. 12te, men forbleve i sine den foregaaende Aften indtagne Bivouaker.

D. 13de var alt fremdeles roligt paa denne Del af Krigsskuepladsen. Generallieutnt. v. Vegesack var af Kronprinds Carl Johan bleven kaldt til Hovedkvarteret for at anvendes i en anden Opgave [2]), og flere Bataljoner af Generallieutenantens Armekorps vare blevne trukne bagud for at understøtte et paatænkt større Angreb sydfra mod Generalmajor Arenfeldts Brigade og de øvrige Tropper paa den vestre Bred af Glommen. Generallieutnt Boije blev dog igjen med sin Armedivision, demonstrerende paa Vejene til Blakjer og Høland.

Oberstlieutnt. Stabells Tropper og dermed leirdalske Jægerkomp. kom ikke mere i Ilden. Desværre mangler der detaljerede Rapporter fra Felttoget, saa man kan ikke se, hvor stor Del Leirdølerne have af Æren for det paa Østsiden af Glommen med større Dygtighed og større Energi førte Forsvar end paa Vestsiden. Generallieutnt. Staffeldt, som oprindelig var sat til at tage imod Stødet, var, saa at sige, ude af Sagaen straks efter Felttogets Begyndelse, og da det sluttede, indtog hans Brigade den mest tilbagetrukne Stilling, medens Brigaderne Hegermann og Arenfeldt stode Fienden nærmest. At Generallieutnt. Staffeldts Tropper udvirkede saa lidet, skyldes ikke alene Staffeldt, men ogsaa den uduelige Hærfører Kong Christian Frederiks uheldige Ordres og Kontraordres og Indgreb i alle Foranstaltninger. Man tør dog gaa ud fra som en Kjendsgjerning, ligesom ogsaa Traditionen beretter det samme, at Leirdølerne, som bleve anerkjendte for at høre til Brigaden Staffeldts og Oberstlieutnt. Stabells bedste Tropper, opførte

[1]) Se topografisk Kart »Eidsberg«.

[2]) Se »Kriget i Norge 1814«, S. 308.

sig ligesaa kjækt og vare ligesaa tapre og uforfærdede i 1814 som i 1808[1]).

Konventionen til Moss 14 August 1814 bragte Vaabenstilstand tilveje. Den nærmeste Følge for de bergenhusiske Tropper heraf var, at de bleve hjemsendte, da der til Besættelse af den i Konventionen omhandlede Demarkationslinje kun skulde bruges hvervede Afdelinger. 18 August Kl. 9 Fm. oplæstes Kongens Proklamation i Anledning af Vaabenstilstanden ved Oberstlieutnt. Stabells Tropper, saalydende:

»Soldater!

Vi tilkjendegive Eder herved Vor allerhøieste Tilfredshed med Eders Bestræbelser. Overalt, hvor I have mødt Fienden, have I beviist, at Nordmanden i Stridbarhed og Mandemod ikke er vanslægtet fra sine Fædre. Matrand, Sækkeland, Langenæs og Kjølbergbroe ere Vidner om den Aand, der besjæler Eder, til den Tapperhed, hvormed I have fægtet for Fødelandet. Imidlertid gjør den yderste Mangel paa alle Nødvendigheder det umueligt for Øieblikket at fortsætte Kampen; Høstens Velsignelser behøve Eders Arme, for at i Vinterens Tid Eders Hustruer og Børn ikke skulle savne fornødent Underhold; selv for at I brave Krigere ikke fremdeles skulle fægte med Hunger og Mangel, er det nødvendigt, at Sværdet maa hvile. Vi have derfor d. 14de d. M. indgaaet en Vaabenstilstand, ifølge hvilken de Regimenter og Corps skulle erholde Tilladelse til at vende tilbage til deres Hjem, som ikke efter Betingelserne ere bestemte til Demarcations-Liniens Bevogtning. Eders Chefer og Commandeurer skulle desangaaende erholde de fornødne Befalinger.

Givet i Vort Hoveqvarteer i Moss den 16de August 1814.

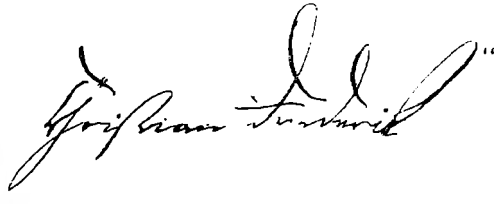

[1]) I »Dybwads Folkekalender for 1881«, S. 145, staar, at Major Jürgensen i Krigen 1814 atter udmærkede sig med sine Leirdøler overalt, hvor der gaves An-

Samme Dag kunde Generallieutnt. Staffeldt indmelde, at alt var trukket tilbage fra Værkerne ved Langenæs og Onstad Sund ifølge Kongens Befaling af 16 August, Kanoner, Ammunition, Træn, alt under Opsyn af Ingeniørlieutnt. *d' Aubert*, og ført til Gaarden Kallerud [1]) strax nordenfor Demarkationslinjen.

21 August erholdt Generalmajor Arenfeldt Kommandoen over Armeens 1ste Divisionsdistrikt samt Demarkationslinjen, over hvis Del fra Fet Sund til Soon Oberstlieut. Stabell førte Befalingen. De bergenhusiske Tropper vare imidlertid allerede trukne nordover, og bergenh. Skarpsk.bataljon, som nu havde faaet leirdalske Jægerkomp. til sig, laa i Kantonnement i Fet Sogn med Bataljonens Hovedkvarter paa Gaarden Jølsen, da Ordren kom om at bryde op og tiltræde Tilbagemarchen til Lægderne d. 22de August 1814.

Det var vel neppe med nogen Ulyst, Tilbagemarchen tiltraadtes. Marchen gik som sædvanlig over Hadeland op igjennem Valders og over Filefjeld til Leirdalsøren. Marchrouten var opsat saaledes:

22	Aug.:	Raaholdt i Sørum.
23	—	Garsjøen.
24	—	Lunner.
25	—	Hviledag.
26	—	Mustad.
27	—	Tomlevolden.
28	—	Hestekind.
29	—	Hviledag.
30	—	Sørstrand.
31	—	Store Qvale.
1	Septbr.:	Skogstad.
2	—	Hviledag.
3	—	Maristuen.
4	—	Lysne.

ledning. Dette er en Feiltagelse, forsaavidt som Major Jürgensen ikke havde den mindste Befatning med Leirdølerne i 1814; han førte da en Bataljon af oplandske gev. Inf.reg. Den sammesteds nævnte Ytring af Majoren, at »den Kugle, der piber, skader ikke«, kan vel være falden under Kampene ved Onstadsund eller Langenæs, hvor Oplændingerne vare med, men ikke ved Leirdølerne. Feilen burde været rettet i »Blade af Norges Krigshistorie«, hvor det Puds, som Traditionen her har spillet Forfatteren, paany er optaget, S. 443—444.

[1]) Se topografisk Kart »Eidsberg«.

5	Septbr.:	Frønningen.
6	—	Hviledag.
7	—	Stalheim.
8	—	Tvinde.
9	—	Evanger.
10	—	Bergen.

I Anledning af Hjemmarchen fik det militære Magasin i Christiania Ordre til at afgive til bergenh. Skarpsk.bataljon Brød og Brændevin for 5 Dage. I hele August Maaned havde Bataljonen — leirdalske Jægerkomp. indbefattet — faaet sin Brødforsyning fra Akershus Brødmagasin, til leirdalske Jægerkomp. rekvireret for en Styrke af 89 Md. Naar Bataljonen var kommen til Magasinet ved Kirken i Land, skulde den her erholde udleveret Mel tilstrækkelig for hele Marchen til Leirdalsøren, beregnet for 15 Dage.

Beleiligt og til stor Glæde for Bergenhusingerne var det, at paa denne Tid havde netop Borgerskabet i Bergen afsendt overland en stor Del Forfriskninger til Armeen paa Østlandet, og den kgl. Kommissariatskommission viste den Opmærksomhed, at den henstillede til Statsraadet at lade disse Forfriskninger væsentlig komme de paa Hjemmarchen værende bergenhusiske Tropper tilgode paa deres besværlige March, hvorfor Kommissionen var betænkt paa at sende en Officier afsted med Ordre dertil. De omhandlede Forfriskninger, der afsendtes til Leirdalsøren i et Fartøj fra Bergen den 22de August, netop samme Dag, som Bergenhusingerne brød op fra sine Kantonnementer paa Østlandet, bestode af 1000 ℔ Bladtobak, 26 Anker Spiritus, 14 Anker Brændevin, foruden en Del Proviantsorter af Kjød, Flesk og Røgelax, tillige med noget Linned til Charpie og Bandage. Sagerne vare af Giverne bestemte for Bergenhusingerne og adresserede til Præsten Lassen paa Gran.

10 September, da efter Marchrouten Bergen allerede skulde være naaet, ankom 1ste Afdeling af bergenh. Skarpsk.bataljon, der var i Tête n af de hjemmarcherende bergenh. Afdelinger, først til Leirdalsøren. Tropperne demitteredes her med Undtagelse af 16 Md. pr. Komp., der maatte til Bergen for at afløse de til derværende Garnison indkaldte Fribataljonsmandskaber.

Samme Dag, som 1ste Afdeling af bergenh. Skarpsk.bataljon naaede Leirdalsøren, kom de 13 Leirdøler, som havde været i

svensk Krigsfangenskab til Christiania. De kom over Fredrikshald, hvorfra de vare blevne forsynede med Proviant for 3 Dage for Marchen til Christiania. Her fik de af Generalkommandoen Ordre til at marchere hjem og erholdt Proviant og Lønning for 10 Dage.

Forbindelsen med Østlandet var dog endnu ikke ophørt. Bergenh. Skarpsk.bataljon fik saaledes 16 Septbr. Ordre fra det kgl. n. Kom.koll. til fremdeles for September Maaned at hæve sine Pengeanvisninger hos Brigaden Staffeldt, baade for Marchen og det øvrige, idet den skulde staa i Regnskabsforhold til Brigaden, indtil den var kommen i Lægderne. For leirdalske Jægerkomp. rekvireredes saaledes for Septbr. Maaned 400 Rbkd.

I Begyndelsen af Oktober Maaned 1814 lod Kommandanten paa Bergenhus, Generallieutnt. Lowzow, Garnisonen i Bergen forøge til 2400 Md., idet han var bleven urolig over Meddelelser, han havde faaet fra Generalmajor Schmettow i Trondhjem om Svenskernes tilsigtede Brud paa Vaabenstilstanden, samt ved Rygter om, at fremmede Magter vilde hjelpe Sverig til at komme i Besiddelse af Norge. Af bergenh. Skarpsk.bataljon opsattes i den Anledning 2 Divisioner; men, om leirdalske Jægerkomp. var indkaldt, vides ikke. Det har dog neppe været Tilfældet. De fra Lægderne indkaldte Tropper af bergenh. Skarpsk.bataljon bleve allerede demitterede igjen inden Maanedens Slutning[1]).

Forinden Konventionen til Moss kom istand, var det bleven bestemt, at der paa Leirdalsøren skulde oprettes et Reservemagasin, i hvilket Øjemed der befaledes sendt 2000 Td. Rug fra Bergen didhen, af hvilke 1000 Td. gjennem Overprovideringens Foranstaltning i Christiania. Heraf beordredes bagt haardt Brød til Soldaterbrug, og Sorenskriver, Kancelliraad Irgens, der fik Overbestyrelsen over Magasinet, gik resolut i Vej med Brødbagningen baade i private Familjers Bagerovne og i Ovne, som han opførte for det offentliges Regning. Da nu Konjunkturerne forandrede sig ved Indgaaelsen af Vaabenstilstanden, besluttede man strax at holde op med Forbagningen. Senere, da Freden var given, solgte man baade det færdige Brød og de opførte Bagerovne, og over den tiloversblevne Rugbeholdning holdtes der Auktion, da der ikke var bleven noget af Oprettelsen af Bygdemagasiner paa disse Kanter; ellers vilde Rugen være bleven indmagasineret i saadanne.

---

1) Se »Bergens Forsvar«, S. 482—487. —

Snart kom Efterretningen om Forening med Sverige. Ihvorvel Bergenhusingerne ikke vare af dem, som ønskede denne Forening, har det vel dog været følt som en Lettelse, idet derved al Frygt for atter at maatte marchere til Grændsen igjen bortfaldt. Underlig maa det dog have været, da den nylige Modstander, Greve v. Essen, efter den 11te November 1814 at være bleven udnævnt til Statholder i Norge Dagen efter overtog Kommandoen over den norske Land- og Sjømagt.

1815.

XXXII.

Administration. Forandring af Uniformer og Emblemer.

Fra 1 Januar 1815 kunde de gamle Leirdøler, som havde staaet i Kompagnirullen siden 1801, glæde sig ved, at de bleve overførte fra Linjen til Landværnet. Ifølge en Armebef. af 14 Decbr. 1814 skulde nemlig fra ovennævnte Dato alle nationale Soldater, der havde tjent mere end 10 Aar, udsættes af Linjen og lige saa mange af Landværnets ældste Mandskaber; af de sidste havde leirdalske Jægerkomp. endnu ingen, da Tallet 50 ikke var naaet. I de afgaaedes Sted af Linjen skulde indtages Mandskaber af Reserven i følgende Orden: først de ældste af 20 Aarsklassen, saa de yngste af 21 Aarsklassen. Disse Reserver bestode af Fribataljonsmandskaber, idet Fribataljonerne ophævedes ved samme ovenfor nævnte Armebefaling, og Bataljonernes Mandskab indførtes i Reserverullen.

Efter de 7 lange Krigsaar var Norge naturligvis adskillig medtaget, navnlig paa det finantsielle Omraade, hvilket for en Del

skyldtes den danske Statsbankerot i 1813. Det er derfor paaskjønnelsesværdigt, at Staten under Pengenes synkende Værdi stadig forsøgte at holde sine Embedsmænd saavidt mulig skadesløs ved enten at give Gratialer eller Tillæg i Gagen, saa denne nogenlunde kom til at beløbe sig til, hvad den skulde være, eller ved at stipulere den i Navneværdi eller endog i Sølvværdi. 12 Januar 1815 kom der saaledes en kgl. Resolution for, at de nationale Subalternofficierer skulde tilstaaes et maanedligt Tillæg af 6 Rbkd. S. V. fra 1 Januar s. A. at regne til 31 Marts. Nationale Officierer fik gevorben Gage i samme Tidsrum. Ved kgl. Res. af 16 Marts 1815 og Udbetalingsreglement af 31 s. M. bestemtes bl. a. Lønningene for Underoff. ved de nationale Tropper saaledes:

1 Kommandersergeant } 56⅘ Rbkβ. daglig = 17 Rbkd. 72 β N.
1 Fourer . . . . . } V. maanedlig = 5 Rbkd. 6⅔ β S. V.
1 Korporal . . . . . 51⅕ Rbkβ. daglig = 16 Rbkd. N. V.
maanedlig = 4 Rbkd. 54 β S. V.

Heraf kan man se Pengenes Fald i Værdi. Efter Regulativet af 1807 havde en Sergeant el. Fourer 10 β d. c. og en Korporal 9 β dgl.

Paa Grund af Toldkursen udstedtes Betalingsregulativer for hvert Kvartal i hele Aaret 1815. For 2det Kvartal gjaldt f. Ex. Gagerne saaledes:

For 1 nat. Komp.chef: Gage (efter Regulativet af 11 Septbr. 1807) 276 Rdl. d. c. aarlig, nu 276 + 165 Rdl. 57⅗ β = 441 Rdl. 57⅗ β d. c. el. 128 Rbkd. 77 β N. V. maanedlig, svarende til 36 Rbkd. 76⅘ β S. V.

For 1 nat. Premierlieutnt.: 135 Rdl. d. c aarl. eft. Reg. af 1807, nu 135 + 81 = 216 Rdl. d. c. el. 63 Rbkd. N. V. mdl., svarende til 18 Rbkd. S. V.

I 3dje Kvartal 1815 erholdt

1	nat.	Kapt	138	Rbkd.		N. V.	maanedlig.
1	»	Premierlieutnt	67	—	48 β	—	—
1	»	Sergeant	19	—	1 β	—	—
1	»	Fourer ligesaa.					
1	»	Korporal	17	—	11 β	—	—

Toldkursen var altsaa yderligere faldt.

Standkvarterpengene udbetaltes i samme Kvartal med 6 Rbkβ. daglig.

For 4de Kvartal vare Gager og Lønninger følgende:

1 nat. Kapt. 147 Rbkd. 19 β N. V. maanedlig.
1 » Premierlieutnt. 72 — — —
1 » Sergeant (Kommanderserg.) } 64 Rbkβ. daglig.
1 » Fourer . . . . . }
1 » Korporal . . . . . 57⅗ » —
Standkvarterpenge 6⅖ Rbkβ. dgl.

I den danske Tid dekorteredes Subalternofficiererne 2 Rdl. maanedlig til Betaling af de Klædessorter, de fik udleveret til Uniformer. Ved Skriv. af 9 Febr. 1815 fra det kgl. n. Kom.koll.[1]) ophørte nu denne Dekort.

24 April 1815 tilstodes alle Officierer fra Bataljonskommandører (Majorer) og nedad, som vare i aktiv Tjeneste 30 s. M., som Gratiale Klæde til en Vaabenkjole og 1 Par Pantalons samt til 1 Chakot af ny Model.

Ved kgl. Res. af 3 Juni 1815 bestemtes, at de i Regimentskasserne henstaaende Dekorter af Gagen for Pensionens Skyld — den saakaldte »Depositogage«, i det hele 3 Mdr.'s Gage, — skulde udbetales Officiererne.

Saaledes bragtes Lettelser til alle paa det pekuniære Omraade; men ogsaa andre Lettelser skulde finde Sted. 25 April 1815 udsteder den til Feltmarchal udnævnte Grev v. Essen en Kundgjørelse saalydende: »Som Følge af Hs. Majestæts højeste Attraa at, kunne ved alle Leiligheder soulagere Landet saa meget som mulig, indstilles for i Sommer den sædvanlige Exercerøvelse for samtlige Tropper.«

Ved Armebef. af 11 Septbr. 1815 bestemtes Uniformen for de lette Tropper, hvortil leirdalske Jægerkomp. henregnedes, at skulle være graa Kjole med grønt Underfor, graa Krave, hvide Kanter og Løveknapper. Lædertøjet var sort, medens det for det øvrige Infanteri var hvidt.

[1]) Ved kgl. Res. af 12 Januar 1815 besluttedes, at det kgl. n. Komkoll. skulde ophæves fra 1 Juli næstefter. Fra denne Dag afgjordes alt af 6te Departement Armedepartementet.

Alt gik nu ud paa at lade Minderne om Foreningen med Danmark forsvinde paa det militære Omraade. Armebef. af 11 December 1815 bestemte, at, ligesom Fanerne skulde forandres, saaledes skulde ogsaa alle Munderingsstykker, hvori det danske Vaaben fandtes, forandres og i Stedet for dette anbringes det norske Vaaben, »Løven«, saaledes f. Ex. paa Gehænglaasene etc. samt paa Bygninger (Tøihusene). Med Forandringen gik det dog langsomt.

1816.

XXXIII.

Administration. Personalia.

Indtil de gamle Pengesedlers Indløsning i Species kunde finde Sted, blev Pengeforvirringen større og større for hvert Kvartal, eftersom Kursen stadig sank. I 2det Kvartal 1816 betaltes Lønningerne efter Kursen 6 Rbkd. N. V. = 1 Rbkd. S. V. Officiererne tilstodes fremdeles pekuniære Lettelser; saaledes bestemtes 14 Maj 1816, at følgende Officiersgjeld skulde eftergives: Bestallingsgebyr til 4 Novbr. 1814 — Bestallingsgebyret indeholdtes nemlig i den danske Tid ved Afdrag i Officierernes Gage, der udbetaltes kvartalsvis —, »Forbedringsgage« (til resp. Krigshospitalskassen og Enkekassen) og Gageforskud, som havde været tilstaaede under Krigen. Fra 1 Juli 1816 indførtes det nu gjældende Bestallingsgebyr.

Endelig kom den nye Lov af 14 Juni 1816 om Pengevæsenet med Riksbankssedlernes Indløsning til Følge. Fra nu af laa den norske Sølvspecie til Grund for Beregningerne og Betalingerne, idet fra 1 Juli 1 Rbkd. S. V. regnedes lige med $^1/_2$ Sølvspecie. Det var dog ikke muligt at gaa over til at regne udelukkende i Species med engang. Rigsbankdaler og Species fulgte hinanden endnu længe i Regnskaberne.

Fra 1 Juli 1816 udstedtes en Tabel over Officiersgager, hvorefter

1 nat. Kapt. af Inf. havde 220$^{1}/_{5}$ Spd. aarl. = 18 Spd. 48 β
el. 184 Rbkd. N. V. mdl.
1 » Premierlieutnt. » 108 » aarl. = 9 Spd.
el. 90 Rbkd. N. V. mdl.
1 » Sekondlieutnt. » 91$^{1}/_{5}$ » aarl. = 7 Spd. 72 β
el. 76 Rbkd. N. V. mdl.

Endv. for Underoff:

1 nat. Sergeant 30 Spd. 50 β aarl. = 2 Spd. 64$^{1}/_{6}$ β
el. 25 Rbkd. 33 β N. V. mdl.
1 » Fourer ligesaa.
1 » Korporal 27 » 45 β aarl. = 2 Spd. 33$^{3}/_{4}$ β
el. 22 Rbkd. 78 β N. V. mdl.
1 » Halvmaaneblæser ligesaa.

Ifølge Cirk. af 18 Juli 1816 fra Statsraadets 6te Departement bestemtes Marchpengene pr. Mil for Soldaten til 4 β Species el. 32 Rbkβ. og Standkvarterpengene til 1 β Species el. 8 Rbkβ., idet Kursen beregnedes til: 1 Rbkd. N. V. = 96 Rbkβ. = $^{1}/_{10}$ Specie = 12 β Species og 1 Rbkd. S. V. = 5 Rbkd. N. V. = $^{1}/_{2}$ Speciedaler.

Kursen havde altsaa bedret sig.

Vi skulle samtidig hidsætte Lønningerne for 3dje Kvartal 1816 for det nationale Underbefal, idet Kursen, som stadig bedrede sig, gjorde den ved Bestemmelsen af 1 Juli fastsatte Norm vanskelig at befølge:

1 Sergeant 80 Rbk.β N. V. = 16 β Species daglig.
1 Fourer ligesaa.
1 Korporal 72 Rbkβ. N. V. = 14$^{2}/_{5}$ β —»—
Standkvarterpengene 8 Rbkβ. N. V. = 1$^{3}/_{5}$ β —»—

Ved Armebef. af 29 Maj 1816 stilledes den tidligere beordrede Forandring af Emblemerne paa Faner og Trommer i Bero, indtil der var udarbeidet og vedtaget en ny Organisation for Armeen; men Officierernes Gehængskilter fordredes dog forandrede uopholdelig, saa at den i Skiltet tidligere indfattede danske Ele-

phantordens Insignier bleve at ombytte med Løven i det norske Vaaben.

I 1816 foregik Forandring i Underofficierspersonalet ved leirdalske Jægerkomp., idet Sergeant (Kommandersergeant) Endre Iversen Holde efter Ansøgning erholdt Afsked 30 Juli. I hans Sted blev den foran nævnte Korporal Carl Olsen Kaupanger Sergeant ved Kompagniet.

Aaret 1816 bragte ogsaa en anden Forandring, der var af Betydning for hele Armeen, idet denne fik en ny øverstbefalende; Greve v. Essen blev ombyttet med Greve v. Mørner. Gjennem Generaladjudant Stabell kundgjordes følgende Armebefaling d. 25de August 1816 til de forskjellige Generalkommandoer:

»Idet Hs. Excell. Statholderen og Feltmarchallen Hr. Greve v. Essen idag har overleveret sit Kommando over Armeen til den af Hs. kgl. Majestæt i hans Sted naadigst udnævnte Statholder og Feltmarchal Greve v. Mørner, har høistsamme befalet undertegnede at tilkjendegive Armeen, at han ikke alene med Velbehag vil erindre sig den Tid, han beklædte denne Post, men og at det vil være høistsamme kjært og angelegent ved enhver forekommende Leilighed at kunne vise sig Armeens og ethvert Individs Ven og Kammerat«.

I September 1816 fik Afdelingerne Ordre til at optage Liste over sine Officierer og derpaa bemærke, hvilke af enhver Charge der befandtes formedelst Duelighed, Tjenstiver og Orden fortrinlig at burde komme i Betragtning til fremdeles at vedblive i Tjenesten. Dette stod i Forbindelse med den paatænkte Armereduktion.

En Armebefaling, som havde stor Betydning for en ikke ringe Del af Armeens yngre Officierer og bl. a. ogsaa for Premierlieutenanten ved leirdalske Jægerkomp., udstedte Generaladjudant Stabell efter Befaling i Oktbr. 1816 i følgende Ordlyd:

»Hs. Excell. Rigsstatholderen og Feltmarchal Greve v. Mørner, som af Hs. Maj. Kongen dertil bemyndiget har befalet mig at tilkjendegive, at alle Officierer, som af den forrige kgl. danske Regjering ere udnævnte til Riddere af Danebrogsordenen, skulle som Mænd, der ved Mod, Konduite og Duelighed have gjort sig fortjent til Fædrenelandets Erkjendtlighed, være fritagne for at tage den befalede Officiersexamen, hvortil nogle maatte være forpligtede efter de udgangne Befalinger«.

Til denne Kategori af Officierer hørte Premierlieutnt. Lem, der havde tjent sig op til Officier fra menig Soldat og ved Mod og Uforfærdethed i Krigen havde udmærket sig, saa han allerede som Underofficier var bleven dekoreret med Danebrogsmændenes Hæderstegn og derved indlemmet i Danebrogsordenen.

Heller ikke i 1816 afholdtes der nogen Exercitie ved de nationale Tropper.

1817.

XXXIV.

Administration. Armeforandringen ifølge Plan af 3 Juli 1817. Personalia. Slutning.

I Begyndelsen af 1817 var man endelig kommen saa langt over Pengeforvirringen, at Statsraadets 6te Departement 16 Januar kunde bestemme, at det herefter vilde holde sit Regnskab alene i Species; men det tilstodes endnu Afdelingerne at føre sit Regnskab ved Siden deraf i Rigsbankdaler Navne Værdi.

Den største Forandring, som foregik med Armeen, og hvorved leirdalske Jægerkomp. ogsaa kom i en anden Stilling, skeede i 1817 ved Armeplanen af 3 Juli s. A. Planen traadte vistnok ikke i Kraft før fra 1 Januar 1818; men den er saa vigtig, at vi her maa omhandle den.

Landet var i finantsiel Nød, og Armeen, der efter Foreningen med Sverige ansaaes at være for stor i Forhold til Folkemængden, betragtedes som given til at indvinde Besparelser paa. Man var efter Krigen begyndt med at indstille de vanlige aarlige Vaabenøvelser; heller ikke i 1817 fandt Exercitie Sted ved de nationale Tropper; dette var imidlertid ikke nok. Der maatte skrides til ordentlige Reduktioner, skulde det blive nogen klækkelig Besparelse for Statskassen. Allerede i 2 Aar havde en Kommission arbeidet med

denne Sag; Forslag paa Forslag var bleven forkastet; tilsidst valgte man det uheldigst mulige, idet man gik til Ophævelsen af den 200 Aar gamle Regimentsinddeling. Fra denne Plans Antagelse eller fra 1 Januar 1818, da Planen traadte i Kraft, skriver sig den norske Armees Forfald; siden er det gaaet stadig nedover, indtil det i disse Dage atter synes, som om det er gaaet op for Nationen, hvor nødvendigt det er at sørge for Forsvaret, naar den skal bevare sin Selvstændighed.

Ved Armeforandringen af 1818 — som man gjerne har kaldt den, siden den traadte i Kraft fra 1 Januar s. A. — indførtes Brigadeinddeling i Stedet for Regimentsinddelingen. Baade bergenhusiske nat. Infanteriregiment og bergenhusiske Skarpskytterbataljon forsvandt fra denne Dag af og tilhøre siden Historien. Begge Afdelinger gik op i »Bergenske Infanteribrigade«, hvorunder bergenh. Skarpsk.bataljon med leirdalske Jægerkomp. gik ind saaledes:

Til det »sognske nationale Musketerkorps«:
Tjugumske Komp., forenet med det gamle sogndalske Komp. til »sogndalske Komp.«
Leirdalske — det gamle leirdalske.
Urlandske — - » urlandske.
Til det »hardangerske nat. Musketerkorps«:
Vossiske Komp., under samme Navn.
Nordre hardangerske under Navn af »gravenske Komp«.
Søndre — » » - kinservigske. —

Til »bergenske gev. Musketerkorps's« annekterede nationale Kompagnier:

Mellem nordhordlenske Komp., forenet med nordre nordhordlenske Komp. til »nordhordlenske Komp.«.

Som man ser, var det en grundig Forandring. Kompagnierne reves ud af sine tidligere Forbindelser, sloges sammen og gaves tildels andre Navne. Med Hensyn til Navneforandringen slap Leirdølerne let, og leirdalske Komp. fik endog snart sit Jægernavn igjen, idet der 12 Februar 1818 faldt kgl. Resolution for, at

»Sognske nat. Musketerkorps«, skulde kaldes »Sognske nationale Jægerkorps«, hvorved »leirdalske Kompagni« atter blev til »leirdalske Jægerkompagni«.

Ved Armeforandringen i 1818 skeede der en stor Reduktion af Officierskorpset. Leirdalske Kompagni blev dog uberørt heraf. Det beholdt sine Officierer, baade Kapt. Wiegh og Premierlieutnt. Lem.

Vi have nu fulgt leirdalske Kompagni, indtil det indtraadte i den Armeorganisation, hvis Hovedtræk ere nogenlunde uforandrede siden 1818. Kompagniets Navn existerer ikke længer. Kompagnierne have ved Armereorganisationen i 1867 erholdt Nummer i Stedet for Navn, og Leirdølerne indgaa nu under 4de Kompagni af Sogns Linje-, Landværn- og Landstormsbataljoner i 2det Korps af 4de el. bergenske Infanteribrigade. Ser man hen til alt, hvad der gik forud for Kompagniets Oprettelse, Privilegiernes Sløifning med det tragiske Udfald af Kampen for disses Bevarelse, Leirdølernes senere Dygtighed som Soldater, deres Mod, Uforfærdethed og vilde Tapperhed, der under hin Tids Krigførsel i Felten gjorde dem til vor Hærs første Soldater, da maa det vel erkjendes, at de have erhvervet sig en Ret til at erindres, og maatte deres Landsmænd altid tro bevare de første Leirdølers Soldatertraditioner, naar de maatte komme til at kjæmpe for Fædrelandet!

Trykfeil:

S. 15, L. 2 og 11 f. o., staar Holch, skal være Holck. S. 135, L. 2 f. o., staar Harbon, skal være Harbou. S. 135, L. 4 f. n., staar son, skal være som.

Kgl. Gen.- og Com.-Collegium.

Kjøbenhavn.

Kgl. Gen.- og Com-Colleg. i Norge.

Christiania.

Fasting,
Generallieutenant.

Kammerherre Hauch,
Stiftamtmand.

Jürgensen,
Major.

Rumohr,
Kaptein.

Personregister.

A.

Aarbroe (Aarebro), Thomas Hermundsen, S. 305, 319.
Aarebro, Bottel Hermundsen, S. 103.
Aarebro, Johannes Tørresen, S. 321.
Aasen, Ole Jensen, S. 104, 321.
Aasen, Peder Jensen, S. 321.
Adlersparre, Georg, S. 246--247, 252—257.
Alme, Hans Lassesen, 321.
Alme, Iver Olsen, S. 320.
Alme, Tron Ingebrechtsen, S. 104.
Amble, Endre Olsen, S. 104.
Amble, Endre Olsen, S. 104.
Amble, Niels Bottolvsen, S. 104.
Amble, Ole Jacobsen, S. 289.
Ambølle, Robert Johannesen, S. 320.
Anckarsvärd, S. 246, 257.
Andersen, Stillaug, S. 96.
Anker, Generalveimester, S. 160.
Antzéc, v., Artillerilieutnt., S. 134, 161.
Arbin, Kapt., S. 246.
Arbin, Erik, Regimentskvarterm. og Auditør, S. 225 (Note 3).
Arenfeldt, Christian Detlef Adolph, S. 111, 123. 135, 138, 145, 152, 160—161, 269, 278, 324, 333—334, 342, 344.
Armfelt, S. 246—247.
Arnesen, Engebret, S. 224.
Arnoldt, Feltmarchal, S. 9, 12, 13, 15—16, 18, 20, 22—23, 26, 37.
Arntzen (Arentzen), S. 208. 233.
Aubert d', Ingeniørlieutnt., S. 344,
Aubert d', Ingeniørmajor, S. 270.

B.

Baade, Daniel, S. 245, 261—263.
Bagge, Direktør, S. 252.
Bakken, Peder Olsen, S. 321.
Bang, Oberstlieutnt., S. 194 (Noten).
Baten, Lasse Iversen, S. 321.
Baten (lille), Lasse Nielsen, S. 104.
Baumann, Kapt., S. 213 (Noten).
Bech, Adam, S. 143, 327.
Bector, Hans Jacob, S. 14, 15 (Note 4).
Beichmann, F. W., Kapt., S. 282, 329.
Benzon, Vicestatholder, S. 23.
Berge, Erik Jonsen, S. 102.
Berge, Samuel, S. 146.
Bernadotte, Marchal, S. 268.
Bertuum (Berthum), S. 135, 312, 314. 318, 322, 325—326, 330, 332 (Note 2).
Beum, Anders Olsen, S. 321.
Beum, Christen Iversen, S. 104.
Beum, Peder Einersen, S. 321.
Bielefeldt, C. F., Oberstlieutnt., S. 131.
Bielke, Ove, Lehnsherre, S. 3, 30.
Birch, Overkrigskomm., S. 194 (Noten).
Biørn, Paul Henrich, Krigskommissær. S. 34, 37, 60, 68—69, 76, 87, 92, 139, 154—155, 162.
Bjerk, Ole Andersen, S. 321.
Bjørkum (Bjerkum), nordre, Anders Pedersen, S. 102, 228—229, 319.
Bjørkum (Biørchum), Henrich, S. 100.
Bjørkum, (Bjerkum), Knud Nielsen, S. 319.
Bjørkum (Bjerkum), Lars Nielsen, S. 103, 320.
Bjørkum, Peder Atlesen, S. 103.
Bjørkum, Tørris, S. 99, 100.
Bjørnestad, Johan Arnesøn, S. 319.
Blichfeldt, Casper Friderich, Major, S. 14 (Note 1).

Blix, S. 223, 226, 229—230.
Boije (Boye), Generallieutnt., S. 341—342.
Borkenstein, Premierlieutnt., S. 309.
Bredal, N. H., Premierlieutnt., S. 282.
Brekken (Brækken), Peder Jensen, S. 104, 322.
Broch, Bataljonschirurg, S. 124—125, 131, 157.
Brun, Kjøbmand, S. 175.
Brun, C v. M., Kapt., S. 282.
Brun, Maria, S. 175.
Brun, Peter, S. 67, 177, 186.
Brändstrøm, Generalmajor, S. 331.
Buchholz, Læge, S. 224, 250.
Bugne, Sjur Hansen, S. 319.
Bull, Apotheker, S. 163.
Bull, Joh. Randulf, Stiftsbefalingsmand, S. 170, 172—173.
Butenschøn, Johan Barthold, S. 135, 160.
Butenschøn, Peter Heinrich, S. 135, 145, 160, 335, 336.
Buxhøwden, General, S. 240.
Bætzmann, Chr. U., Kapt., S. 312—314.
Bø, Henrich Thomassen, S. 102.
Bø, Lars Stilaugsen, S. 289.
Bø, Stiller Andersen, S. 161, 169—171.
Børlaug, Tørris Haagensen, S. 102, 319.

C.

Carl, Pr. t. Hessen, S. 30, 31 (Noten), 67, 80, 168, 179 (Noten).
Carl Johan, S. 318, 342.
Castberg, Kapellan, S. 62, 65.
Cederstrøm, S. 244, 329, 337, 339.
Chemnitz, Martinus v, S. 135, 160, 338.
Christian d. 4de, S. 34.
Christian den 5te, S. 6.
Christian d. 6te, S. 8, 10.
Christian d. 7de, S. 60, 68—70, 79, 87, 89, 117—118, 219.
Christian August, S. 189, 190—194, 200—201, 206—208, 211 (Noten), 214, 218, 220, 222, 230, 238, 240—241, 243—249, 251—258, 267, 277.
Christian Frederik, S. 304 (Noten), 309—310, 317, 324—325, 327. 335 (Note 3), 342—343.
Cicignon, Stiftsbefalingsmand, S. 13, 16, 18.
Colbjørnsen, S. 69.
Cold. S. 69.
Coehorn. S. 131.
Coucheron, B. A. de, S. 289, 293, 302, 305, 308.

D.

Daae, Iver Munthe, Præst, S. 264 (Note 1).
Daae, Ludvig Iversen, S. 264.
Dahl, Johan Koren, Major, S. 186.
Darre, Major, S. 240, 257.
Dreyer, Hinrich, Prokurator, S. 169.

E.

Eckstrøm, S. 175 (Noten), 284.
Eggum, Anfind Olsen, S. 102.
Eggum, Iver Jochumsen, S. 102.
Eggum, Knud Knudsen, S. 102.
Eggum, Lasse, S. 100.
Ehren, Jens, S. 100.
Eikeberg, Lasse Nielsen, S. 320.
Eikedal, Anders Nielsen, S. 320.
Eikum, Anders Andersen, S. 104.
Eikum, Anders Olsen, S. 321.
Eikum, Erik Andersen, S. 289.
Eikum, Ingebrecht (Engebrigt), Olsen, S. 104, 321.
Eldegarden, Ingebret, S. 100.
Endresen, foged, S. 276.
Engesæter, Ole Rasmussen, S. 321.
Engesæter, Sjur Rasmussen, S. 320.
Erager, Bottel Jensen, S. 102.
Eraker, Aagrim Olsen, S. 321.
Eren, Anders Andersen, S. 103.
Eren, Halvor Andersen, S. 62.
Eren, Sjur Jensen, S. 103.
Erie, Erik Jørgen (Jørgensen), S. 302, 319.
Erie, Ingebrigt Lagesen, S. 319.
Essen, Greve v., S. 337, 347, 349, 352.

F.

Falck, Lieutnant, S. 236 (Noten).
Fange, Magnus Hansen, S. 180, 182, 242, 272—273.
Fasting, G. F., Chr.o. Major, S. 270, 275.

Fasting, Johan Jacob, S. 30, 31, 33, 34 (Noten), 39, 60, 79.
Fasting, Thomas, S. 78, 80, 89, 92, 105, 124, 155, 158—159, 167.
Feddersen, S. 69.
Feldtmann, Gert Juel, Fænrik, S. 135, 160.
Finne, Lieutnt., S. 312.
Fleischer, Michael, Sorenskriver, S. 48, 50, 57, 60, 68, 71—72, 76, 89, 92, 139, 154.
Fodnæs, Anders Pedersen, S. 312, 320.
Forsell, Lieutnt., S. 247.
Franke, Komp.feltskjær., S. 271.
Frederik d. 6te, S. 198, 240—241, 243—244, 246—247, 251, 254—255, 257, 261, 268, 287—288, 292, 313.
Fredrik, Kronprinds, S. 28.
Fredrik d. 2den, S. 2, 40.
Fredrik d. 4de, S. 8, 41.
Friederich d. 3dje, S. 2, 3, 6, 40—41.
Friederich den 5te, S. 15.
Friedrich, Pr. t. Hessen, S. 61, 236 (Noten), 255, 258, 261, 268, 270—271, 277—278, 281, 289, 292, 294, 296, 300.
Frost, Premierlieutnt, S. 229, 235.
Frølich, Johan Friderich, kommanderende General nordenfjelds, S. 10 (Noten), 26.
Færestad, Knud Johannesen, S. 299.

G.

Gahn, S. 198, 247, 339.
Galdern, Niels Lassesen, S. 103.
Gedde, Ove, Lehnsherre, S. 40.
Geelmuyden, Bastian, S. 224, 237, 242, 245.
Gierdtsen, Christopher, Foged, S. 3, 5, 41.
Gill, Sekondlieutnt., S. 230.
Grubeling, Chr., S. 224—225, 235, 238, 260, 311.
Grøn, Præst, S. 27.
Grøtte, Arngrim Pedersen, S. 320.
Grøtte, Hans Pedersen, S. 211.
Grøtte, Johannes Michelsen, S. 321.
Grøtte, Peder, S. 99.
Gunnerus, N. D., Amtmand, S. 34, 37.
Gustav IV Adolf, S. 245.
Gyldenløve, Christian, S. 7.
Gyldenløve, U. F, Statholder, S. 4, 5, 7, 41.

H.

Haberdorff, Johannes, Justitsraad, S. 118.
Hagerup, Ejler, Kancelliraad, S. 160.
Hals, Premierlieutnt., S. 135, 160.
Hals, Bataljonchef, S. 338.
Hammer, C. J., S. 37, 48, 50, 51, 57, 60, 79, 117, 124, 160.
Hansen, Foged, S. 27.
Hansen, Hans, Lagmand, S. 4.
Hanssøn, Johan, Foged, S. 7, 41.
Hanstein, Friderich, Lazarethchirurg, S. 250.
Harbou, Major, S. 135 (Note 2).
Harbou, Hans Christian, Fænrik, S. 135, 145, 150, 157, 160.
Hassler, S. 61.
Hatleberg, Anders Olsen, S. 102.
Hauch, Stiftamtmand, S. 39, 44, 52, 57, 59 - 60, 74, 108.
Hauch, Artillerilieutnt., S. 340.
Hauch, Barthold, Ingeniørlieutnt., S. 15 (Note 1).
Hauge, Lasse, S. 21.
Haugen, Iver, S. 100.
Haukaas, Anders Torbjørnsen, S. 104, 321.
Haukaas, Elling Olsen, S. 320.
Haukaas, Peder Olsen, S. 321.
Hausmann, Generallieutnt., S. 3.
Haxthausen, Kapt., S. 338.
Haxthausen, F. G., Generalkrigskommissær, S. 38, 76, 79—80, 92—94, 96, 97 (Noten), 98, 100—101, 105—110, 112—114, 116—117, 119 - 120, 124—125, 128—131, 139, 142, 151, 154, 162, 242 (Noten), 324.
Heedahl, J. W. J., Major, S. 275, 289.
Hegelund, Edvard Christie, S. 78, 89, 159, 168.
Hegelund, Jacob, Foged, S. 52, 57, 60, 102, 154.

Hegermann, Oberst, S. 333, 335, 340, 342.
Heiberg, Foged, S. 18.
Heiermann, S. 299.
Helland, Knud Nielsen, S. 320.
Helland, Ole, S. 99, maaske identisk med Ole Olsen Helland, S. 320.
Helland, Ole Olsen, S. 320.
Helland, Ole Nielsen, S. 320.
Helleland, Ole Olsen, S. 103.
Herej, Ole Andersen, S. 169—171.
Herej, Ole Olsen, S. 161, 169—170.
Hertzberg, Nils, Sognepræst, S. 325—326.
Hesselberg, S. 126—128, 157, 168, 173, 176, 178, 182, 189, 196, 198, 209, 215, 218, 220, 223, 236, 242 (Noten) 243, 270.
Hesselberg, Abraham, Sorenskriver, S. 21.
Hestetun, Ole Olsen, S. 320.
Hestetun, Ole Tollefsen, S. 320.
Hiermann, Otto Chro., Kapt., S. 115—116, 123, 134, 137, 145, 160.
Hierrild, Sognepræst, S. 62, 72.
Hillestad, Axel Johansen, S. 104.
Hillestad, Guttorm, S. 100.
Hillestad, Knud Arnesen, S. 104.
Hillestad, Nils Johannesen, S. 104.
Hillestad, Ole Arnesen, S. 104.
Hiort, Andreas, Amtmand, S. 44, 48, 51—52, 57—59, 64, 68—69, 76, 89, 92, 97, 101, 139, 154.
Hiorth, Premierlieutnt, S. 107 (Noten).
Hoff, Generalmajor, S. 269.
Hofland, Knud Larsen, S. 103.
Holck, Foged, S. 189.
Holck, Oberstlieutnt., S. 15 (Note 1).
Holck, Enkefrue, f. Elen Rosendahl, S. 15 (Note 1).
Holck, Friderich Christian, Premierlieutnt., S. 15—16.
Holde, Endre Iversen, S. 210, 216, 220, 262, 264, 273, 298, 319, 352.
Holfeldt, S. 223, 233—234, 264 (Note 1).
Holst, Hans Gram, S. 116, 123—124, 134, 138—139, 141—145, 147—155, 157, 158—161, 199, 238, 241, 269.
Holsæter, Jens Christensen, S. 321.
Hopperstad, Johannes Johannessen, S. 180, 182.
Hovland, Jon Simonsen, S. 319.
Huitfeldt, Oberstlieutnt, S. 326.
Huitfeldt, Hinrich Jørgen, Generalmajor, S. 10 (Noten).
Hundere, Christopher Amundsen, S. 321.
Hundere, Johannes Olsen, S. 99, 169—171, 221.
Hundere, Ole Monsen, S. 103.
Husum, Thore Johannesen, S. 320.
Hvid, Severin, Auditør, S. 14 (Note 1).
Hæg (øvre), Iver Knudsen, S. 100.
Høstaker, Lars Guldbrandsen, S. 104.
Høstaker, Ole Guldbrandsen, S. 104.
Høstaker, Torbjørn Guldbrandsen, S. 104.

I.

Ingebrigtsen, Lasse, S. 96.
Irgens, Præst, S. 171, 173.
Irgens, Kancelliraad, Sorenskriver, S. 346.

J.

Jelde, Ole Johannesen, S. 103.
Jelde, Ole Thomassen, S. 103.
Jelde, Tosten Nielsen, S. 103
Jensen, Kapt., S. 338.
Jensen, Simon, Borgermester, S 4, 40.
Jentoft, Bataljonchef, S. 337.
Jerpset, Trond, S. 215 (Noten).
Jorje, Bataljonchef, S. 314.
Juell, Kapteinvagtmester, S. 194 (Noten), 303, 304.
Jürgensen, Wilhelm, S. 107, 111, 113, 115, 120, 123, 134, 141, 143—147, 151—153, 160—161, 167—168, 175—177, 182, 184, 185 (Noten), 188—189, 192, 194, 196, 198, 201, 205, 208—216, 218—219, 222—224, 226—231, 233—234, 238, 242, 244—245, 249, 250 (Note 1), 257—260, 266—267, 271—272, 274—284, 285, 308, 330 (Note 3), 344 (Noten).
Jürgensen, Marie, S. 284.
Jørgensen, Skoleholder, S. 65.

K.

Kaas, Kammerherre, S. 108, 114, 252
Kaupanger, Carl Olsen, S. 273, 298, 319, 352.

Kaupanger, Torbjørn Olsen, S. 320
Kilderdal, Peder Nielsen, S. 320
Kilderdal, Sølvfæst Nielsen, S. 320.
Kintzerdal, Hermund Hermundsen, S. 104
Kintzerdal, Johannes Clausen, S. 104.
Kintzerdal (Kinserdal), Ole Hermundsen, S. 104, 321.
Kirketeig, Iver Christensen, S. 320.
Kiøbing, Andreas. S 107 (Noten).
Klingberg, Christian, Højesteretsprokurator, S. 169.
Klingenberg, Jens Henrichsen, S. 180, 183—185, 226—227, 232—234, 242.
Knorring, Oberstlieutenant, S. 247.
Kopanger, Anfind Anfindsen, S. 104.
Kopanger, Mikkel Olsen, S. 104.
Kopanger, Ole Olsen, S. 104, 321.
Kopanger (Kaupanger), Simon Olsen, S. 103.
Kragh, Baron, Vicestatholder, S. 8.
Krebs, Johan Georg Friderich, S. 135, 138, 166, 339, 341.
Krefting, Kapt, S. 135, 160.
Krogh, Batterichef, S 338.
Krogh, G F. v., General, S. 105—106, 244, 251.
Krogh, Hans Erhardt, Komp.chirurg S. 227. 232.
Krogh, Søren de Fine v., Generalmajor, S. 33, 37.
Krogh, Søren de Fine v., Premierlieutnt., S. 238, 250 (Note 1).
Krohn, Veimester, S. 130, 143, 303.

L.

Laa, Christen Sørensen, S. 319.
Laed, Johannes Monsen, S. 104.
Lassen, Præst, S. 345
Laugmandsaas, Bottel Ellingsen, S. 104.
Laugmandsaas, Hans Bottelsen, S. 104
Laugmandsvik, Paul Olsen, S. 321.
Leegaard, Michael Nicolai, S. 135, 160, 329.
Legrej, Thomas Olsen, S. 169—171.
Leirdalsøren, Arne Pedersen, S. 320
Leirdalsøren, Jens Christophersen, S. 321.
Leirdalsøren, Niels Nielsen, S. 321.
Lem, Hans Sørensen, (Aardalstangen) S. 103, 180, 185, 210, 216, 220, 242, 263, 266, 285, 288, 292—293, 295, 299—300, 319, 332 (Note 1), 353, 355.
Lem. Sophie Christensen, S. 176.
Lerche, Overkrigssekretær, S. 12.
Leyonstedt, Generalmajor, S. 246.
Lie, Lars Christophersen, S. 104.
Lilleskoug, Hermund Johansen, S. 104.
Lind, Alexander, S. 92, 168, 183—184.
Linde. M., S. 114.
Loe (nedre), Halvor, S. 99.
Lohmann, Christian, S. 123, 274, 282, 289-290, 292—293, 295, 305, 308.
Lokreim, Jon Johansen, S. 103, 321.
Lommen, Jens Olsen, S. 320.
Lommen, Ole Olsen, S. 104
Lowzow, S. 199, 236 (Noten), 238, 241, 268, 284, 346.
Lunke, Ole Olsen, Grenader, S. 250 (Note 1).
Lühe, Jacob Friderich v. d., Generalmajor, S. 10 (Noten).
Lühe, Siegfried Johan v. d., Premierlieutenant, S. 14, 15 (Note 3).
Lysne, Anders Larsen, S. 289.
Lysne, Anders Olsen, S. 62, 64, 93, 96, 99, 147. 151, 161, 168—169, 171—173.
Lysne (nedre), Henrich Thommesen, S. 93, 96.
Lysne, Kaare Olsen, S. 320.
Lysne, Niels Olsen, S. 93, 161, 169—170, 221, 320.
Lysne, Mons Olsen, S. 161, 169—170, 221.
Lysne, Ole Larsen, S. 64. 99, 169—170.
Lysne, Tollef Olsen, S. 320.
Lysne, Thomas Olsen, S. 321.

M.

Magnussen, P, Kapt., S 312-313.
Manderfeldt, S. 246.
Mansbach, J F. v., S. 105—107, 108 (Noten), 112—117, 119—124, 128—131, 135, 144, 148, 150—152, 156, 158—159, 161.
Meidell, C. Pritzier, Premierlieutenant, S. 202 (Noten), 206.

Mejlænder, Oberst, S. 272.
Michelet, Premierlieutenant, S. 312—313.
Midtljusne, Anders Andersen, S. 103, 211.
Midtljusne, David Olsen, S. 103.
Midtljusne, Johannns Iversen, S. 103.
Midtljusne, Niels Pedersen, S. 103.
Midtljusne, Ole Jensen, S. 103.
Midttun, Ole, S. 100.
Midttun, Ole Eriksen, S. 103.
Mielde, Ole Lassen, S. 21.
Mielde, Ole Monsen, S. 21.
Mo, Baar Andersen, S. 102, 180, 184—185, 242, 264, 297—298.
Mo, Ingebrecht Andersen, S. 102.
Mo, Jacob Østensen, S. 102.
Mo, Johannes Henrichsen, S. 102.
Mo, Ole Haakonsen, S. 289.
Moe, Erik Amundsen, S. 319.
Moen, Erik, S. 100.
Moen, Sjur Olsen, S. 103.
Mollestad, Hans Oisen, S. 104.
Moltke, S. 69.
Moth, Paul de, S. 73, 106, 112, 116, 123—124, 126.
Mundal, Knud Pedersen, S. 321.
Müller, Sekondlieuntnant, S. 148.
Müller, Bataljonschef, S. 203, 225, 235.
Müller, Otto Fr., S 327.
Mælen, Ole Jonsen, S. 169—171.
Mælum, Mads Hermundsen, S 103.
Møinichen, à, Stiftsbefalingsmand, S. 10—13, 24.
Møller, Batterichef, S. 338.
Mørner, Oberstlieutenant, S 198 (Note 1), 200.
Mørner, v., Greve, S. 352.

N.

Napoleon, S. 296.
Natvig, Elling Haaversen, S. 305, 319.
Natvig, Jens Rasmussen, S. 389.
Nestetun, Tollev, S. 100.
Nestetun, Vilken Tollevsen, S. 103.
Nissen, Kapt., S. 202—203, 206, 209, 214.
Nundalen, Christen Pedersen, S. 103.
Nægler, Kapt., S. 196, 202, 205, 209—210, 246.
Mæsset, Ole, S. 99.

O.

Offerdal, Ole Andersen, S. 320.
Oftedal, Lars Hansen, S. 279.
Ohme, S. 200, 312, 315, 318, 323, 331.
Olsen, Johannes, Grenader, S. 133.
Orregaard, Petter, S. 100.
Outzen, S. 61.

P.

Peimann, S. 61.
Petersen, Oberst, S. 268.
Pløen, Marcus, S. 305.
Posse, S. 240, 251.

Q.

Qvamme, Haagen Haagensen, S. 102.
Qvamme (øvre), Knud Olsen, S. 102, 319.
Qvamme, Niels, S. 99.
Qvigne, Ingebricht Ingebrichtsen, S. 103.
Qvikne, Bertel Andersen, S. 320.

R.

Raae, Anders Olsen, S. 102.
Raae, Anders Davidsen, S. 102, 228, 242, 263, 273—274, 280, 297—298, 302.
Raae, David Nielsen, S. 96.
Raae, Johannes Knudsen, S. 320.
Raae, Niels Davidsen, S. 102.
Raae, Ole Halvorsen, S. 96
Ramm, Sekondlieutnt., S. 135, 160.
Ravn, Mathias, S. 180,185, 242, 262.
Reiersen, S. 69.
Richum, Iver Christophersen, S. 102, 320.
Richum, Niels Olsen, S. 102, 320.
Richum, Thorsten Olsen, S. 319.
Risdal, Ole Larsen, S. 279.
Rongnæs, Erik Olsen, Grenader, S. 250 (Note 1).
Rumohr, Proprietær, S. 64.
Rumohr, Claus v. Munthe af Morgenstierne, S. 78, 89, 92, 97, 124—125, 143, 163, 176, 184, 189, 224, 236—237, 329.

Rustad, Batterichef, S. 338.
Rye, Paul Christian, Oberst, S. 14 (Note 1.)
Ræder, Bataljonchef, S. 192, 201 205—206, 208—210, 217, 222.
Rømeling, Major, S. 107, (Noten).

S.

Schacht, Brigadechirurg, S. 193, 197, 234.
Schekris, v., Kapt., S. 314.
Schive, S. 61.
Schmettow, Generalmajor, S. 346.
Schouboe, Amtmand, S. 280.
Schouboe, de, Stiftamtmand, S. 27, 41.
Schultz, Foged, S. 141.
Schultz, v., Kapt., S. 313.
Schwindt, Regimentsfeltskjær, S. 163, 234.
Segelcke, Christian Wilhelm, S. 14—18, 21—24, 26.
Segelcke, S. V. H., Premierlieutnt., S. 275—276.
Sehested, K. G., Oberst, S. 9.
Seim, Einar Monsen, S. 321.
Seim, Jacob Johannesen, S. 320.
Seim, Peder Pedersen, S. 321.
Seim, Thomas Monsen, S. 321.
Sejersted, Johannes, S. 192 (Noten), 262, 331, 334, 335 (Note 3), 337—339.
Seue, de, Oberst, S. 193, 196, 199—200, 208.
Siursen, Jens, S. 76.
Sjøtun, Niels Lassesen, S. 322.
Sjøtun, Østen Olsen, S. 104, 321.
Skaaland, Staale Thorkildsen, S. 279.
Skaareim, Iver Olsen, S. 320.
Skiøldebrand, Oberstlieutnt., S. 253.
Smit, S. 44.
Smith, Regimentskvartm. og Auditør, S. 225, 230.
Sommerhielm, Mathias Otto Leth, Generalauditør, S. 118, 160.
Sommerschild, Lieutnt., S. 253.
Sommerschild, Bataljonchef, S. 217, 219.
Spangelo, Henrich Lassesen, S. 102.
Sprakehaugen, Aagrim Einersen, S. 321,
Spørck, Børge, Strøm, S. 183—184. 208, 212, 224, 226. 228, 232, 242, 257, 272, 275, 279—281, 284—285.
Spørck, H. J., Kapt., S. 311—312, 315, 317, 323, 325, 330—334, 337—338.
Stabell, Friderich Wilhelm, S. 135, 145, 160—161, 192, 195, 198 (Noten), 206—207, 221—222, 235, 239, 259, 309, 311, 317, 319, 322—323, 325—327, 331—344, 352.
Staffeldt, B, D. v., S. 87, 131—132, 137, 167, 176, 192, 195—197, 199—201, 203—204, 206—209, 211—214, 216—220, 222, 224, 230—234, 237—241, 245—247, 249—250, 252-253, 255, 257, 259—261, 267—268, 276—278, 283, 286, 289, 294, 307—309, 311, 317, 322—325, 327—328, 331—335, 340, 342, 344, 346.
Stang, Bataljonchef, S. 341,
Stibolt, Lieutnt, S. 250 (Note 1).
Stønjum, Knud Knudsen, S. 103.
Stønjum, Peder, S. 64.
Sunde, Niels, Kapt, S. 14—15. 22, 26, 30.
Sundt, Major, S. 281.
Svalem, Baatel Eriksen, S, 320.
Svalem (Svalheim), Thomas Eriksen, S. 319, 332 (Note 1).
Sæbø, Johannes Olsen, S. 103, 320.
Sæbø, Jon Ørjansen, S 103.
Sæbø, Ole Anfindsen, S. 103.
Sæbø, Thomas Anfindsen, S. 103.
Sæthran, Lasse, S. 100.
Søderhjelm, Major, S. 247.

T.

Tambs, F. v., Kapt., S. 312—313.
Tang, Iver Nielsen, S 104.
Taulin, S. 41.
Teiste, Amtmand, S. 27.
Thobroe, Lensmand, S. 219.
Thodal, S. 31 (Noten), 60, 68—69, 72, 76, 87, 92, 111, 113, 116, 121—122, 126—127, 139.
Thommesen, Ole, S. 224.
Thulstrup, Stabschirurg, S. 123, 232, 250, 271.
Tollevsen, Agrim, S. 96.

Traav, Anders, S. 99—100.
Traave, Jens Hansen, S. 93, 99, 169—170.
Tuchsen, M. S., Præst, S. 171, 173.
Tufte, Baar Monsen, S. 100.
Tverberg, Haldor Sjursen, S. 322.
Tønjum, Anders Larsen, S. 103.
Tønjum, Anders Olsen, S. 321.
Tønjum, Iver Andersen, S. 103, 320.
Tønjum, Mons Abrahamsen, S. 320.
Tønjum, Niels Ingvardsen, S. 62.
Tønjum, Ole Johansen, S. 321.
Tønjum, Ole Olsen, S. 321.
Tørie, Iver Thomassen, S. 320.

U.

Ulfsporre, Gustav. Baron, 212—214.
Ullestad, Erik Knudsen. S. 319.
Undall, Friderich, Krigskommissær, S. 16, 18, 21—24, 26.
Urnæs, Arne Pedersen, S. 104.
Urnæs, Johannes Johannesen, S. 321.
Urnæs, Lars Olsen, S. 320.
Urnæs, Ole Nielsen, S. 319.

V.

Vagel, Major, S. 327.
Vee, Lars Knudsen, S. 103, 320.
Vegesack, S. 329, 331, 334, 336—337, 341—342.
Vendelbo, Klokker, S. 63, 72.
Vetti, Ole Jørgensen, S. 103, 320.
Vidsteen (Widsteen), Korporal, S. 147, 152.
Vindedal, Endre Lassesen, S. 321.
Vold, Ole Baarsen. S. 103.
Vold (nedre), Ole Haagensen, S. 103.
Vold, Ole Halstensen, S. 289.
Vold (nedre), Peder Haagensen, S. 103.
Vold, Ole Syvertsen, S. 21.
Voldum, Baar Johnsen. S. 102.

W.

Wackenitz, Generallieutnt., S. 44, 93, 120.
Walter, Premierlieutnt., S. 117, 124, 129.
Wedel-Jarlsberg, Herman, Greve, S. 246, 248.
Weinmann, Hans Jørgen, General, S. 14 (Note 1).
Widing. Magasininspektør, S. 303.
Wiegh, Proprictær, S. 300.
Wiegh, Amund, Kapt., 282, 285, 287—289, 292—293, 295, 297—301, 305—306, 312, 314—317, 319, 325, 327, 329, 332 (Note 1), 355.
Wodroff, Schoutbynacht, S. 9 (Noten).
Wold, Agrim, S. 100.
Wold (Vold), Anders Andersen, S. 96, 99—100, 147, 151, 161, 169, 171, 221.
Wold, Tollef Haagensen, S. 21.
Wolff, Premierlieutnt., S. 134.

Ø.

Ødegaarden, Henrik, S. 100.
Øje, Lasse Thommesen, S. 289.
Øje (Øyen), Ole (Ove) Jensen, S. 63, 146.
Øren, Hans Hansen, S. 321.
Øren, Thomas Johannessen, S. 321.
Øvrebø, Anders Pedersen, S. 325.
Øvrebø, Lars Pedersen. S. 104.
Øvrebø, Ole Andersen, S. 104, 321.
Øvrebø, Ole Hansen, 321.
Øvrebø, Ole Pedersen, S. 104.
Øvrebø, Sjur Andersen, S. 104.
Øvstetun, Hermund Thomassen, S. 103, 321.
Øye, Tommas Andersen, S. 21.
Øye, Thomas Andersen, S. 299.

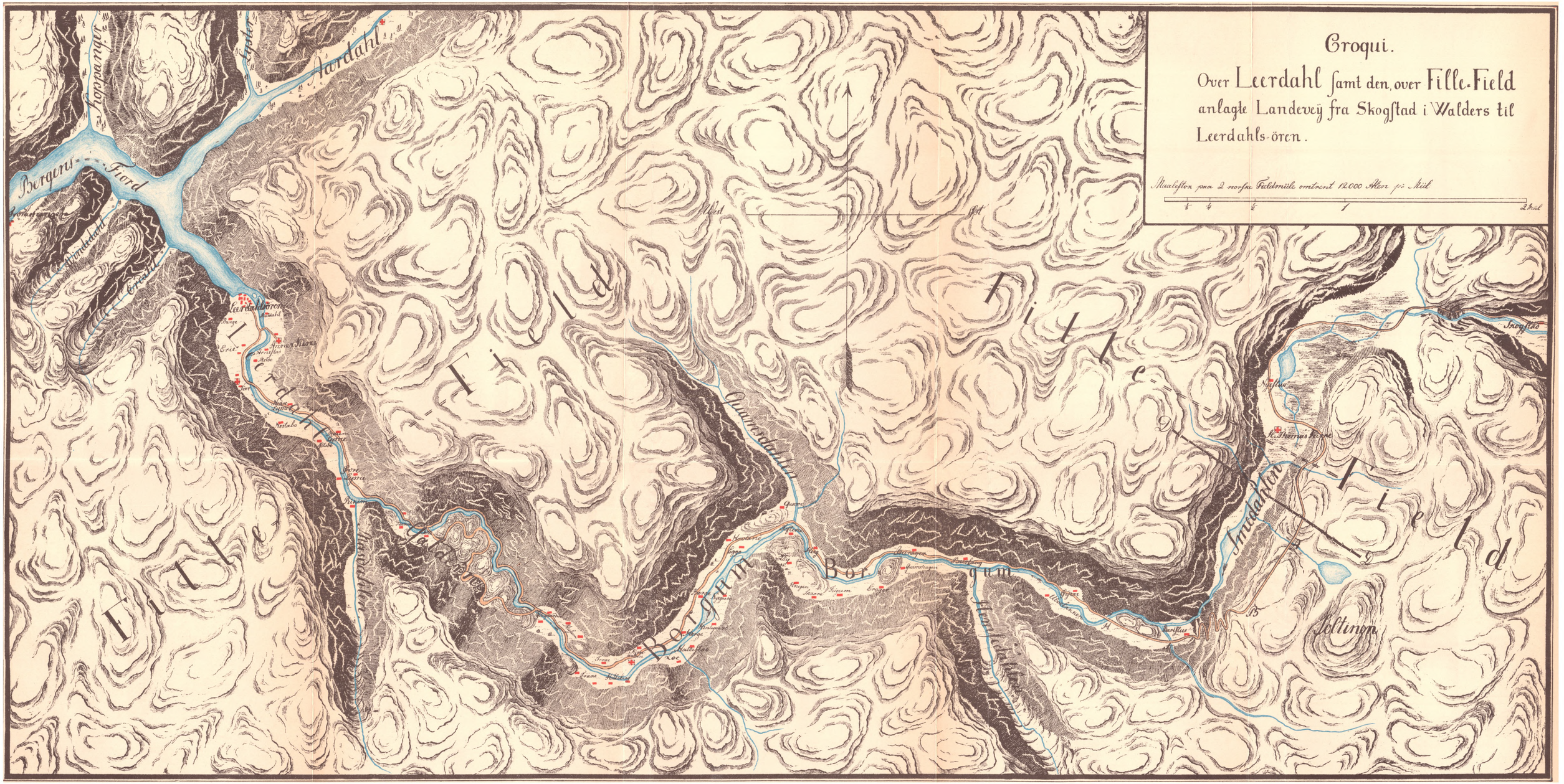
Croqui.
Over Leerdahl samt den, over Fille-Field anlagte Landevei fra Skogstad i Walders til Leerdahls-ören.
Maalestok paa 2 norske Feldmile omtrent 12000 Alen pr. Mil
Bergens Fiord
Leerdahl
Fille Field
Hille Field
Borgum
Solfingen
Skogstad